

पब्लिशर—
नाथूराम ग्रेमी
मंत्री, माणिक्यचन्द्रजैनग्रन्थमाला
हीराबाग, बम्बई, न० ४

मुद्रक—
त्रि० दा० परांजपे,
नेटिव ओपीनियन प्रेस,
आग्नेवाडी, गिरगांव, मुंबई नं. ४.

हरिवंशपुराणस्य विषयसूची ।

विषय	पृष्ठाः	श्लोकाः	विषय	पृष्ठाः
वसुदेवस्य सूर्यकेण हरणं	४०१	१	बलदेवजन्म	४१२
मुक्तेन तेन कुंडपुरे कन्यालाभः	४०१	३	सर्वपत्नीनामानयनं	४१२
म्लेच्छकन्यया जरया सह विवाहः	४०१	६	त्रयस्त्रिंशः सर्गः	४१३
जरातो जरत्कुमारजन्म	४०१	७	वसुदेवशिष्येण कंसेन सिंहस्थवन्दनं	४१६
यौवनवत्याः रोहिण्याः स्वयंवरः	४०१	११	कंसस्य जीवशशा विवाहः मथुरालाभः	४१६
तया गायकनेविणः वसुदेवस्य वरणं	४०४	३९	पितृवैधनञ्च	४१७
स्वयंवरे कुलीनत्वानियमः	४०५	५०	मुनिवाक्यतः कंसस्य भयं	४१९
राजाभिः सह वसुदेवयुद्धो विजयश्च	४०५	५७	वशिष्ठाख्यानम्	४२०
समुद्रविजयेन सह युद्धः परिचयः	४०८	९९	समभद्रादीनाम् पूर्वजन्मानि	४२४
समागमश्च				९५

चतुर्विंशः सर्गः	४३०	सुप्रतिष्ठस्य जिनकीक्षा	४३४	४७
वसुदेवस्य नेमिविषयकप्रश्नः	४३०	सुप्रतिष्ठस्य नानाविधोपवासाः	४३४	५०
विदेहेऽर्द्धदासो द्रवः	४३०	उपवासभेदनिरूपणम्	४३४	५२
जिनपूजारता तस्य पत्नी	४३१	षोडशकारणभावनाः	४४६	१३२
अपराजितकुमारः	४३१	पञ्चविंशः सर्गः	४५०	
पुष्करार्धं सूर्याभो भूपतिः	४३१	वसुदेवस्य षट्पुत्राः	४५०	१
तस्य त्रयः पुत्राः	४३२	श्रीकृष्णजन्म	४५१	११
अरिजयद्वपस्य प्रीतिमती कन्या	४३२	श्रीकृष्णस्य गोकुले प्रेषणम्	४५३	२२
गतिर्युद्धविजेत्रे देया इति कन्यायाः	४३२	यशोदासुतायाः नासिकाच्छेदः	४५४	३०
वरयाचनं	४३२	गोकुले कृष्णवर्द्धनं	४५५	३५
गतिर्युद्धे कन्यायाः विजयः	४३२	कृष्णेन कंसदेवतापराजयः	४५६	३८
सूर्याभपुत्राणाम् वैराग्यं	४३३	कृष्णदर्शनाय देवक्याः गोकुले गमनं	४५७	४९
स्वर्गमनं राजपुत्रत्वं च	४३३	कृष्णरावेषणाय कंसस्य प्रयत्नः	४६०	६८
अपराजितस्याच्युतेन्द्रत्वं	४३३	कृष्णस्य नागशय्यारोहणादि	४६२	७५
ततश्च सुप्रतिष्ठराजपुत्रत्वं	४३४			

षट्त्रिंशः सर्गः	४६३	पञ्कोनचत्वारिंशः सर्गः	४९१
कृष्णेन कालियाहिमर्दनं	४६३	भगवतः स्तुतिः	४९१
कृष्णस्य मण्डयुद्धे विजयः	४६४	मेरुतः आगमनं	४९५
कंसवधः	४६९	चत्वारिंशः सर्गः	४९९
कारागारादुग्रसेनस्य मुक्तिः	४७०	जरासंधमयाथादवानां प्रस्थानं	४९९
जीवथशसः पितुः समीपे गमनं	४७१	देवताब्जलज्जरासंधस्य परावर्त्तनं	५०१
सत्यभामया सह कृष्णविवाहः	४७१	एकचत्वारिंशः सर्गः	५०३
विवाहे कुलयोषिताम् दृश्यं	४७२	समुद्रे द्वारवतीसृष्टिः	५०३
जरासंधसमीपे जीवथशसः रोदनं	४७३	नगरीप्रवेशः	५०६
जरासंधपुत्रवधः	४७३	द्वाचत्वारिंशः सर्गः	५०८
सप्तत्रिंशः सर्गः	४७५	नारदगमनं	५०८
रत्नवृष्ट्यादि, स्वप्नदर्शनं च	४७५	चरमशरीरिणः नारदस्य चरितं	५०९
स्वप्नफलकथनं	४७८	नारदस्य संयमासंयमत्वं	५१०
अष्टत्रिंशः सर्गः	४८२	सत्यभामया नारदस्य तिरस्कृतिः	५१०
भगवतो नेमिः जनकल्याणकं	४८२	नारदेन कृष्णकृषिमणीविवाहसंयोजनं	५११
			३३

(६),

कृष्णसमीपे पत्रप्रैषणं
रुक्मिणीहरणं
शिखुपालवधः
रैवतके गिरौ विवाहौ द्वारिकामवेशश्च
त्रिचत्वारिणः सर्गः
सत्यभामायाः ईर्ष्या तद्बहुफलं च
प्रद्युम्नादिजन्म
प्रद्युम्नहरणं
कालसर्वरूपेण पालनं
रुक्मिणीविलापः
नारदगमनं
समिधरान्तिके गमनं
आग्निवायुभूती
मुनिसमीपे उमर्योः पराजयः
पामरकस्य जिनदीक्षा

५१३	५७	अग्निवायुभूतयोर्मुनिवधाय यत्नः	५२९	१३७
५१४	६७	उमर्योः स्वर्गमनं श्रेष्ठिपुत्रत्वं च	५३०	१४५
५१४	७८	तत्पित्रोः शुनीचाण्डालत्वं पुनश्च देवत्वं	५३०	१४६
५१६	९८	राजपुत्रीत्वं च	५३८	१५१
५१८	१	स्वयवरगतायाः नवयौवनायाः कन्यायाः	५३०	१५७
५१८	३१	प्रव्रज्या	५३१	१५८
५२१	३१	पुनःस्वर्गितश्च्युतावाग्निवायुभूतीः मधु-	५३१	१६५
५२१	३९	कैटभौ जातौ	५३२	१७६
५२२	४९	मधुना परस्त्रियाः चन्द्रमायाः हरणं	५३२	१८०
५२३	६२	चन्द्रमायाः महादेवीत्वं	५३२	२५७
५२४	७४	उमर्योर्विराग्यं	५३५	२५७
५२५	८९	आरणच्युतकल्पे देवत्वं	५३५	२७७
५२६	९९	ततश्च प्रद्युम्नादिभवावसिः		
५२६	१०४			
५२८	१२२			

चतुश्चत्वारिंशः सर्गः

जाम्बवतीहरणं

शेषमहादेवीलाभः

पञ्चचत्वारिंशः सर्गः

कुरुवंशपरिचयः

कौरवपाण्डवविरोधः

भागीववंशः

संधिदूषणोद्योगः

पाण्डवगृहदीपनं तान्निःसरणं च

युधिष्ठिरे सुदर्शनाया अनुरागः

वसंतसुन्दर्याः युधिष्ठिरेऽनुरागात्तापसा-

श्रमे वासः

भीमेन नरभक्षिराक्षसवधः

पाण्डवदुःखश्रवणाद्राजकन्यानामणुजतत्वं

अनेकदेशेषु कन्यालाभवचनावाप्तिः

५३८

५३८

५३९

५४२

५४२

५४५

५४५

५४६

५४६

५४७

५४७

५४८

५४९

५५०

५५०

१०५

५३८

५३८

५३९

५४२

५४२

५४५

५४५

५४६

५४६

५४७

५४७

७०

९३

९६

१०५

हिडम्बसुन्दर्याः भीमेन विवाहः

द्रौपदीलाभः

द्रौपथाः पञ्चभर्तृकृतसंख्येन

पट्चत्वारिंशः सर्गः

शूते पाण्डवपराजयः निर्गमनं भ्रमणं च

रामगिरौ जिनप्राप्तिमावन्दनं

कीचकपराजयः

कीचकस्य साधुरव उपसर्गजयश्च

कीचकमोहकारणम्

सप्तचत्वारिंशः सर्गः

द्वारकायाम्पाण्डवनिवासः

प्रद्युम्नकथा

प्रद्युम्नस्य घोडशलाभाः

कनकमालायाः सम्मोहः

प्रद्युम्नवधप्रयत्नः

५५१

५५१

५५४

५५५

५५५

५५६

५५७

५५८

५५९

५६०

५६०

५६२

५६३

५६४

५६४

५६६

७७४

१२०

१५०

७

१८

२३

४२

४७

१

२०

२९

४९

६९

(८)

प्रद्युम्नस्य कालसंवरेण सह युद्धः	५६६	७५	पशुबलिषण्डनं	५८३	३४
द्वारिकाम्प्रति प्रस्थानं	५६६	७९	पंचाशत्तमः सर्गः	५८६	१
उवधिकुमारीहरणं	५६७	८४	जरासंघस्य मंत्रिवचनोपेक्षा	५८३	३२
द्वारिकायां प्रद्युम्नस्य छत्रक्रीडाः	५६८	१०२	संधिप्रयत्नः	५८९	५७
कृष्णप्रद्युम्नयुद्धः समागमश्च	५७०	१२६	देवावतारतथित्योत्पत्तिः	५९०	६५
अष्टचत्वारिंशः सर्गः	५७१	१	कुरुक्षेत्रे महामारतयुद्धः	५९१	७७
शंखसुभानुकथा	५७१	२२	युद्धे श्रीनेमिनाथः	५९२	८७
वसुदेवकथाश्रावणं	५७३	३८	कर्णकुन्तीवार्तालापः	५९३	१०२
कुमारादिपरिचयः	५७४	१	चक्रव्यूहः	५९४	११२
एकोनपंचाशः सर्गः	५७८	१	गरुडव्यूहः	५९५	१
कृष्णभगिन्याः सौन्दर्यवर्णनम्	५७८	१३	एकपंचाशत्तमः सर्गः	५९७	६
तस्याः आर्यात्वं	५७९	२७	विद्याधरागमनं	५९७	९
वनेचरैर्विरयाचनं	५८२	३०	वसुदेवप्रभुसंवानाम् विद्याधरलोके	५९७	
सिंहेन तन्त्रक्षणं	५८२	३२	गमनं	५९७	
दुर्गोल्लेपेन तस्याः भूजा	५८२		चक्रव्यूहभेदनं	५९७	

द्वारपंचाशः सर्गः	६००	दक्षिणमथुरानिवेशः	६१९	७३
जरसंधवधः	६००	पंचपंचाशः सर्गः	६२०	
कर्णद्वयोषणादीनाम् विदुरस्यान्ते		श्रीनेमिशौर्यप्रकाशने	६२०	१
जिनदीक्षा	६०७	उषानुरुद्धविवाहः	६२२	१६
त्रिपंचाशः सर्गः	६०८	यदूनाम् वसन्तक्रीडा	६२४	२९
यसुदेवाथागमनम्	६०८	जाम्बवत्या भगवतोऽपभानं	६२९	५८
कुष्णस्य दक्षिणभारतविजयं कोटिः—		आयुधशालायाज्ञेमेः पराक्रमः	६३०	
शिलोत्क्षेपणं च	६१०	विवाहयोजनं	६३१	६४
आभिवेकादि	६११	श्रीनेमेः करुणा	६३३	७२
चतुःपंचाशः सर्गः	६१३	लौकान्तिकागमनं	६३५	८५
नारदयज्ञेन द्रौपदीहरणं	६१३	तपःकल्याणक	६३६	१०१
कुष्णपांडवानाम् धातुकीर्त्तने गमन	६१५	जिनकचानाम् क्षीरसागरे क्षेपणं	६३९	१०४
अमरकंकायान्तेषाञ्जयः	६१६	राजीमत्याः जिनदीक्षा	६४०	११३
चक्रचदीतामन्योन्यदर्शननिवेशः	६१७	षट्पंचाशः सर्गः	६४१	१३०
कुष्णस्य पांडवेषु रोषः	६१८	आध्यात्मिकश्रेणीवर्णनं	६४१	१

(१०).

कैवल्योत्पत्तिः	६५०	१११	रुक्मिण्याः पूर्वभवाः	७०४	२५
सप्तपंचाशः सर्गः	६५२		धीवरकन्यायाः तीर्थवन्दना	७०५	३७
समवसृतिवर्णनं	६५२	१	जांबवत्याः पूर्वभवाः	७०६	४२
अष्टपंचाशः सर्गः	६६७		सुसीमापूर्वभवाः	७०७	५६
भगवतो वाणीं	६६७	१	लक्ष्मणापूर्वभवाः	७०८	७४
जैनतत्त्वोपदेशः	६६७	११	गौरीपूर्वभवाः	७१०	९५
एकोनवष्टितमः सर्गः	६९२		पद्मावतीपूर्वभवाः	७११	१०४
मगवतो विहारवर्णनं	६९२	१	गजकुमारेण ब्राह्मणकन्याविवाहः	७१२	१२६
विहारदेशाः	७००	१०९	शालाकपुरुवादीनाम् पूर्वभवाः कल्याण-		
देवर्कापुत्राणाम् जिनदीक्षा	७०१	११६	कादि-जनकादिपरिचयः	७१३	१३५
उर्जयन्तागमनम्	७०१	१२६	रुद्रनिरूपणम्	७४४	५३४
वष्टितमः सर्गः	७०३		नारदनिरूपणम्	७४५	५४८
देवक्याः पुत्राविषयकः प्रश्नः	७०३	१	शंकराजकालः	७४५	५५१
सत्यभामायाः पूर्वभवाः	७०३	१०	कल्किराजानः	७४५	५५२
कन्यादानादिकुदानं	७०३	११.	भविष्यत्कुलकरादयः	७४६	५५३

एकपष्ठितमः सर्गः	७४८	बलस्य करुणविलापः	७६५	२०
अंतकृत्केवलीगजकुमारः	७४८	बलस्य मोहमूच्छी	७६८	४३
द्वारिकानाशविषयकप्रश्नः	७४९	जरत्कुमारस्य दक्षिणमथुरागमनं	७६९	४६
कृष्णस्य दीक्षाज्ञा	७५०	पांडवान्तःपुरे विलापः	७६९	५१
द्वीपायनस्य क्रोधः	७५१	बलसंबोधनप्रयत्नः	७७०	५३
द्वीपायनचरेणामिकमारेण द्वारिकादाहः	७५३	बलस्य जागृतिः जिनदीक्षा च	७७२	६७
बलकृष्णयोः व्यर्थः रक्षायत्नः	७५४	चतुःपष्ठितमः सर्गः	७८०	
चरमेदेहानाम् जिनसमीपे आनयनं	७५५	पांडवानाम्पूर्वजन्मनि मुनिधर्मवर्णनञ्च	७८०	१
ग्रन्थकर्तु उपदेशः	७५५	पचपष्ठितमः सर्गः	७९२	
द्विपष्ठितमः सर्गः	७५६	भगवतो निर्वाणवर्णन	७९२	१
बलकृष्णयोर्दक्षिणाशाम्प्रतिगमनं	७५६	शरीराविलयः	७९३	१२
धार्तराष्ट्रस्योपदवः	७५७	पांडवानामुपरि उपसर्गः	७९३	१८
हरेर्मरणं	७५८	नारदमुक्तिः	७९४	२४
त्रिपष्ठितमः सर्गः	७६२	बलदेवस्योपरि उपसर्गः शमनं स्वर्गगमनञ्च	७९४	२६
बलस्य जलानयनं	७६२			

(१२)

बलदेवचरदेवस्य कृष्णसमीपगमनं
 कृष्णकीर्तिवर्द्धनाय बलदेवप्रयत्नः
 षट्षष्ठितमः सर्गः
 हरिवंशपरम्परा

७९५	४३	वीरस्य निर्वाणं
७९६	५३	वीरानन्तरमाचार्यपरम्परा
७९५		ग्रन्थकर्तुःगरिव्यः
७९८	१	

८०० १५
 ८०१ २२
 ८०३ ३३

(१३)

ग्रन्थमालाके पूर्वप्रकाशित ग्रन्थोंकी सूची ।

[तन्नाम ग्रन्थ लागत मूल्यपर देंच जाते हैं, अतएव इसके सभी ग्रन्थ बहुते सस्ते हैं ।]

- १ लघीयस्त्रयाविसंग्रह—(१ भट्टाकलकदेवकृत लघीयस्त्रय अनन्तकीर्तिकृत तात्पर्यवृत्तिसहित, २ भट्टा-
कलकदेवकृत स्वरूपसम्बोधन, ३-४ अनन्तकीर्तिकृत लघु और बृहत्सर्वज्ञसिद्धि) ग्रुसंख्या २२४ । मूल्य १=)
- २ सागारधर्मास्त—प० आशाधरकृत, स्वोपज्ञमन्वकुमुदचन्द्रिका टीकासहित । ग्रुसंख्या २६० ।
- ३ विज्ञानतत्त्वविषय नाटक—कवि हस्तिमल्लकृत । पृ० १७६ । मू० १=)
- ४ पार्श्वनाथचरितं—श्रीवादिराजसूरिप्रणीत । पृ० २१६ । मू० ॥)
- ५ मैथिलीकल्याण—कविवर हस्तिमल्लकृत नाटक । पृ० १०४ । मू० ॥)
- ६ आराधनासार—देवसेनकृत मूल और रत्नकीर्तिदेवकृत संस्कृतटीका । ग्रु १३२ । मू० ॥)
- ७ जिनदत्तचरित—श्रीगुणमद्राचार्यकृत काव्य । पृ० १०० । मू० ॥)
- ८ प्रद्युम्नचरित—महामहत्तार श्रीपण्टके गुरु आचार्य महासेनकृत काव्य । पृ० २३६ । मू० ॥)
- ९ चारित्रसार—श्रीचामुण्डराय महाराजरावित । पृ० १०८ । मू० १=)
- १० प्रमाणनिर्णय—श्रीवादिराजसूरिकृत न्याय । पृ० ८४ । मू० १=)
- ११ आचारसार—श्रीवीरनन्दिप्रणीत यतिधर्मशास्त्र । पृ० १०४ । मू० १=)

१२ त्रिलोकसार—श्रीनेमिचन्द्रकृत मूल और माधवचन्द्रकृत संस्कृतटीका । मू० १ ॥॥

१३ तत्त्वानुशासनाविंशग्रह—(१ श्रीनागसेनमुनिकृत तत्त्वानुशासन, २ श्रीपूज्यपादस्वामिकृत

३ तत्त्वानुशासनाद्विंशग्रह, ४ मोक्षपंचाशिका, ५ श्रीइन्द्रनन्दि-

बद्धोपदेश पं० आशाधरकृत संस्कृतटीकासहित, ६ श्रीइन्द्रनन्दिकृत नीतिसार, ७ मोक्षपंचनमस्कार या पात्रकेसरी-

कृत श्रुतावतार, ८ श्रीसोमदेवप्रणीत अथारमतर्णिणी, ९ श्रीविद्यानन्दस्वामिप्रणीत बृहत्पंचनमस्कार या पात्रकेसरी-

स्तोत्र सटीक, ८ श्रीबाहिराजप्रणीत अथारमतर्णिणी, ९ श्रीविद्यानन्दस्वामिप्रणीत बृहत्पंचनमस्कार या पात्रकेसरी-

वैग्यमणिमाला, ११ श्रीदेवसेनकृत तत्त्वसार (प्राकृत), १२ ब्रह्मेहमचन्द्रकृत श्रुतस्कन्ध, १३ दाढसी गाथा

(प्राकृत), १४ पद्मसिंहमुनिकृत ज्ञानसार संस्कृत छायासहित ।) पृष्ठसंख्या १८४ । मू० ॥२॥

१४ अनगरधर्मासूत—पं० आशाधरकृत स्वोपज्ञ-मय्यकुमुदचन्द्रिकाटीकासहित । मू० ३॥॥

१५ युक्त्यानुशासन—श्रीमत्समन्तभद्रस्वामिकृत मूल, विद्यानन्दस्वामिकृत संस्कृतटीका । मू० ॥१॥

१६ नयचक्रसंग्रह—(१ श्रीदेवसेनसूत्रकृत नयचक्र, २ आलापपद्धति और ३ माझल धवलकृत

द्रव्य-गुणस्वभावप्रकाशक नयचक्र) पृष्ठसंख्या १९४ । मू० ॥३॥

१७ षट्प्राभृताद्विंशग्रह—(१ श्रीमत्कुन्दकुन्दस्वामिकृत मूल षट्प्राभृद और उसकी श्रुतसागरसूत्रकृत

संस्कृतटीका, २ श्रीकुन्दकुन्दकृत लिङ्गप्राभृत, ३ शीलप्राभृत, ४ रघुप्राभृत और ५ द्वादशानुप्रेक्षा संस्कृतछाया-

सहित ।) पृष्ठसंख्या ४९२ । मू० ३॥

१८ प्रायश्चित्तसंग्रह—(१ इन्द्रनन्दियोगीन्द्रकृत छेदपिण्ड प्राकृत छायासहित, २ नवतिवृत्तिसहित

२४ रत्नकरण्डश्रावकाचार—श्रीमत्स्वामिसमन्तमद्रकृत मूल और आचार्य प्रभावद्रकृत संस्कृतटीका, साथ ही लगभग ३०० पृष्ठकी विस्तृत भूमिका (हिन्दीमें) है, जिसमें स्वामी समन्तभद्रका जीवनचरित और मूल तथा टीकाग्रन्थकी निष्पक्ष तथा मार्मिक समालोचना की गई है। भूमिकालेखक बाबू जुगलकिशोरजी मुख्तार हैं जो इतिहासके विशेषज्ञ हैं। सम्पूर्ण ग्रन्थकी पृष्ठसंख्या ६४०। मू० २)

२५ पंचसंग्रह—माथुरसंग्रहके आचार्य श्रीअभितगतिसूचिकृत। इसमें गोमटसारका सम्पूर्ण विषय संस्कृतमें हैं जो इतिहासके विशेषज्ञ हैं। सम्पूर्ण ग्रन्थकी पृष्ठसंख्या २४०। मू० ॥—)

२६ पञ्चसंग्रह—माथुरसंग्रहके आचार्य श्रीअभितगतिसूचिकृत। इसमें गोमटसारका सम्पूर्ण विषय संस्कृतमें हैं जो इतिहासके विशेषज्ञ हैं। सम्पूर्ण ग्रन्थकी पृष्ठसंख्या २४०। मू० ॥—)

२७ पुरवेवचम्पू—कविवर्य अर्हदासकृत। ५० जिनदासशास्त्रीकृत टिप्पणसहित। मू० ॥)

२८ जैन-शिलालेखसंग्रह—श्रवणबेलगोल (जैनबद्री) के तमाम शिलालेखोंका अपूर्व संग्रह, इसका सम्पादन बाबू हीरालालजी जैन, एम०ए०, एलएल०बी०ने किया है। प्रत्येक लेखका सारांश हिन्दीमें दे दिया गया है। मू० २)

२९-३०-३१ पद्मचरित—(पद्मपुराण) आचार्य रविषेणकृत विशाल कथाग्रन्थ। मूल्य ५॥)

नोट—न० २, ५, ७, ९, १०, ११, १२, १३ के ग्रन्थ अब नहीं मिलते हैं।

नाथूराम प्रेमी, मन्त्री,

माणिकचन्द-जैन-ग्रन्थमाला,

हीराबाग, गिरगाँव, बम्बई।

एकत्रिंशत्तमः सर्गः ।

अथ हर्म्यतले सुप्तः प्रभावत्या सहान्यदा । सूर्यकेण हतः सौरिर्बुधे स चिरेण खे ॥ १ ॥
जघान मुष्टिघातेन विद्विपं चायुचत् स खात् । गोदावर्याः पपातार्ये न्हदे देहसुखावेहे ॥ २ ॥
तत्र कुंडपुरे लेभे कन्यां पद्मरथस्य सः । मादयकौशलयोगेन कलाकौशलशालिनीं ॥ ३ ॥
तत्र कुंडपुरे लेभे कन्यां पद्मरथस्य सः । चंपासरसि संग्राप्तस्तस्यां सोऽमात्यदेहजां ॥ ४ ॥
ततोऽपि नीलकण्ठेन नीत्वा मुक्तोऽपतद् यदुः । चंपासरसि संग्राप्तस्तस्यां मनोरथी ॥ ५ ॥
जलक्रीडारतस्तत्र स हतः सर्पक्रारिणा । विमुक्तश्च पपातासौ भागीरथ्यां मनोरथी ॥ ६ ॥
पर्यटन्नटवीं तत्र म्लेच्छराजेन वीक्षितः । परिणीय सुतां तस्य जराख्यां तत्र चावसत् ॥ ७ ॥
जरत्कुमारमुत्पाद्य तस्यामुन्नतविक्रमः । अवंतिसुंदरीं प्राप शूरोनां च शंसितां ॥ ८ ॥
जराकुमारमुत्पाद्य तस्यामुन्नतविक्रमः । उपयम्यापराश्चासाव्रिष्टपुग्माययौ ॥ ९ ॥
पुरुषान्वेचिणीमन्यां कन्यां जीवद्यज्ञःश्रुतिं । तस्य मित्रा महादेवी देवीव ह्युतिसंपदा ॥ १० ॥
राजा तत्र तदा धीरो रुधिरौ युधिरोधनः । तस्य मित्रा महासन्धः शस्त्रशास्त्रेकृतग्रहः ॥ ११ ॥
ज्येष्ठो हिरण्यनाभाख्यस्तनयो नयवितयोः । रणशौडो महासन्धः शस्त्रशास्त्रेकृतग्रहः ॥ १२ ॥
कलापारमिता रूपयौवनोदयधारिणी । तनया रोहिणीनाम्ना रोहिणीव यशस्विनी ॥ १३ ॥

हरिवंशपुराणं ।

स्वयंवरविधौ तस्याः संगताः संकलाः नृपाः । जरासंधं पुरोधाय समुद्रविजयादयः ॥ १२ ॥
 तत्र चित्रमणिस्तंभधारितेषु यथाक्रमं । ते मंचेषु समासीना नृपा भूषितविग्रहाः ॥ १३ ॥
 वसुदेवोऽपि तत्रैव आत्रलक्षितवेषभृत् । तस्थौ पाणविकांतस्थो गृहीतपणत्रांश्रणीः ॥ १४ ॥
 ततः स्वयंवरांतर्भूभागं सौभाग्यधूमिका । प्रविष्टा रोहिणी कन्या रोहिणीवातिरूपिणी ॥ १५ ॥
 तदा च सर्वभूपालैर्विलितैरलमाकुलैः । साऽलोकिक युगपन्नैरैरचयद्भिरिवांबुजैः ॥ १६ ॥
 तदूर्ध्वपश्रवणाद् धेषां परा प्रीतिरभूत्पुरा । सा रूपदर्शनात्तेषां महत्स्वमगमत्परं ॥ १७ ॥
 तदूर्ध्वपश्रवणाद् धेषां परा प्रीतिरभूत्पुरा । सा रूपदर्शनात्तेषां महत्स्वमगमत्परं ॥ १८ ॥
 तदूर्ध्वपश्रवणाद् धेषां परा प्रीतिरभूत्पुरा । सा रूपदर्शनात्तेषां महत्स्वमगमत्परं ॥ १९ ॥
 तदूर्ध्वपश्रवणाद् धेषां परा प्रीतिरभूत्पुरा । सा रूपदर्शनात्तेषां महत्स्वमगमत्परं ॥ २० ॥
 तदूर्ध्वपश्रवणाद् धेषां परा प्रीतिरभूत्पुरा । सा रूपदर्शनात्तेषां महत्स्वमगमत्परं ॥ २१ ॥
 तदूर्ध्वपश्रवणाद् धेषां परा प्रीतिरभूत्पुरा । सा रूपदर्शनात्तेषां महत्स्वमगमत्परं ॥ २२ ॥
 तदूर्ध्वपश्रवणाद् धेषां परा प्रीतिरभूत्पुरा । सा रूपदर्शनात्तेषां महत्स्वमगमत्परं ॥ २३ ॥
 तदूर्ध्वपश्रवणाद् धेषां परा प्रीतिरभूत्पुरा । सा रूपदर्शनात्तेषां महत्स्वमगमत्परं ॥ २४ ॥

हरिवंशपुराण ।

४८२
धुरिचंशपुराण ।
लब्धधीः साह शौर्यादीन् पश्य सौर्धैपूराधिपान् । मालामारोपयामीपामेकस्य शञ्चितस्य ॥ २६ ॥
लब्धधीः साह चेतोऽस्या बभार गुरुगौरवं । ततोऽदर्थेयदेपास्यै पांडुं विदुरमप्यतः ॥ २७ ॥
इत्युक्तं तेषु चेतोऽस्या दत्तवक्त्रं सुविक्रमं । शूल्यं शूल्यमिवारीणां तथ्यं शत्रुजं नृपं ॥ २८ ॥
दमघोषं यक्षोघोषं दत्तवक्त्रं सुखं ततः । पौंड्रं च पुंडरीकाक्षं मत्स्यं मात्सर्यवर्जितं ॥ २९ ॥
चंद्रां चंद्रवत्कांतं सुख्यं कालमुखं ततः । भ्रूतं भ्रूतं भ्रूतं भ्रूतं भ्रूतं भ्रूतं भ्रूतं भ्रूतं भ्रूतं ॥ ३० ॥
संजयं च जये सक्तं सोमदत्तं नृपोत्तमं । तत्पुत्रं भ्रातृभिर्युक्तं भूतं भ्रूतं भ्रूतं भ्रूतं भ्रूतं भ्रूतं ॥ ३१ ॥
सुनुनांश्चुमताड्यंतं कपिलं विपुलेक्षणं । तथा पत्न्यं भूतं भ्रूतं भ्रूतं भ्रूतं भ्रूतं भ्रूतं ॥ ३२ ॥
देवं देवनाथं श्रीदेवं श्रीबभूव्रतं । प्रदक्ष्य तान् नृपानित्यं वंशस्थानादिशंसिनी ॥ ३३ ॥
अन्यानपि च कन्यायै धात्री सा न्यायविज्जगौ । एतावतो नृपा बाले मुख्याः किमिदमास्यते ॥ ३४ ॥
कुरु कन्ये गुणं कंठे चित्तस्थस्येह कस्यचित् । त्वत्सौभाग्यगुणाकृष्टराजकस्यास्य संनिधौ ॥ ३५ ॥
त्वं प्रकाशय सौभाग्यं कस्यचित्चित्तद्वारिणः । योग्यमर्चयिष्यामि चित्चित्तास्तनिद्रयोः ॥ ३६ ॥

एवमुक्ताऽवदत्कन्यां साधु मातरुदीरितं । किंतु त्वदक्षितेष्बपु न भना ॥ ३६ ॥
वृत्त्याग्यवरोपप्राप्त्यु न भना ॥ ३७ ॥ तत्राप्यत्राप्यनर्थता ॥ ३८ ॥
एवमुक्ताऽवदत्कन्यां साधु मातरुदीरितं । किंतु त्वदक्षितेष्बपु न भना ॥ ३६ ॥
वृत्त्याग्यवरोपप्राप्त्यु न भना ॥ ३७ ॥ तत्राप्यत्राप्यनर्थता ॥ ३८ ॥

हरिवंशपुराणं ।

न रागो न च विद्वेषो न मोहो न च शून्यता । मुनेरिव ममामीषु जातोपेक्षा कुतोऽप्यहो ॥ ३७ ॥
 न रागो न च विद्वेषो न मोहो न च शून्यता । मुनेरिव ममामीषु जातोपेक्षा कुतोऽप्यहो ॥ ३७ ॥
 यद्यमीभ्यः परः कोऽपि विधिना मे विधिभिस्ततः । वरस्तं दर्शयत्वद्य विधिरेव जगद्गुरुः ॥ ३८ ॥
 तद्वचोऽनंतरं कन्या शुश्राव पणवध्वनिं । श्रव्यं श्रवणमार्गेण गत्वा चेतोऽतिकर्षिणं ॥ ३९ ॥
 इतः पश्य वरारोहे ! त्वन्मनोहरणक्षमं । राजहंसमिति स्पष्टं वभाण पणवः स हि ॥ ४० ॥
 परावृत्य ततः कन्या पश्यंती सा व्यलोकत । राजलक्षणसंयुक्तं वसुदेवं वसूपमं ॥ ४१ ॥
 अन्यान्यदृष्टिसंपातनिश्चातशरसंपदा । मनो मनसिजश्चक्रे ततो जर्जरितं तयोः ॥ ४२ ॥
 आसाद्य सा ततस्तस्य भूषणस्वनहारिणी । कंठे कंठगुणं चक्रे स्तनचक्रेण संनता ॥ ४३ ॥
 मंचस्थस्योपकंठेऽस्य समासीना व्यराजत । रोहिणी हारिणी तारा रोहिणीव कलावतः ॥ ४४ ॥
 नवसंगमसंजातसाध्वसेन सकंपना । कन्या सा स्वांगसंगेन तस्यांगसुखमाहरत् ॥ ४५ ॥
 तं स्वयंवरमालोक्य केचिद्वृत्तिमं नृपाः । जातोदुरूपयोर्योगो रत्नकांचनयोरिव ॥ ४६ ॥
 अहो नैपुण्यमेतस्याः कन्याया यदयं नृपः । कोऽपि गूढकुलः श्रीमान् प्रधानपुरुषो वृतः ॥ ४७ ॥
 मात्सर्योपहतास्त्वन्ये जगुः पाणविकं वरं । कुर्वन्त्या पश्यतात्यंतमग्रायः कन्यया कृतः ॥ ४८ ॥
 पराभूतिमिमां राज्ञां नैव युक्तमुपेक्षितुं । सर्वदातिग्रसंगः स्यादेवं सति महीतले ॥ ४९ ॥

हार्दिकेंद्रापुराणं ।

[illegible]

हरिवंशपुराणं ।

रुधिरं मधुरैर्वाक्यैर्निजयोधानवोधयत् । यूयं महारथो युद्धे कुरुध्वं युक्तमात्मनः ॥६३॥
 वरेण श्वशुरोऽवाचि पूज्य ! मे स्यंदनं द्रुतं । समर्पय महानेकशस्त्रास्त्रपारिपूरितं ॥६४॥
 कांदिशीकान् करोम्यद्य यद्द्रुतं क्षत्रियानमून् । संख्येऽप्रख्यातवशस्य सहतां मे शरानमी ॥६५॥
 इत्युक्ते रुधिराजस्तोऽपि पुरुषांतरवीक्षणात् । आढौक्यं दृढास्त्राढ्यं यावनाश्वमहारथं ॥६६॥
 खेटो दधिमुत्स्रः शौरिं शूरो रथवरं स्थितः । मनोरथ इव प्राप्तस्तदा दिव्यास्त्रभासुरः ॥६७॥
 प्रणतश्च स तं ग्राह रथमारोह मे द्रुतं । सारथिस्तव युद्धेऽहं जहि शत्रुकंदं वकं ॥६८॥
 आरुरोह रथं शौरिस्तस्य तुष्टः परिष्कृतः । चापी च कवची चित्रशरसंघातसंकुलं ॥६९॥
 द्विसहस्ररथं सैन्यं षट्सहस्रमदद्विपं । चतुर्दशसहस्राश्वं लक्षात्मकपदातिकं ॥७०॥
 रोधिरे युधि सान्निध्यं शौरैराशु तदाश्रितं । शत्रुसैन्यविनाशाय कृतनिश्चयमात्रभौ ॥७१॥
 चतुरंगेण तेनाशु बलेन बलशालिना । अदृष्टपारमध्यं च शौरिः शत्रुबलोदधिं ॥७२॥
 संपातश्च तयोर्जीतः सैनयोश्चतुरंगयोः । समुद्रघोषयोः शंखतूर्यादिवरौद्रयोः ॥७३॥
 हस्त्यश्वरथपादातमौचित्येन यथायथ । हस्त्यश्वरथपादातमभ्येत्यायुध्यदाहवे ॥७४॥
 न सहस्रकरोऽदक्षिं रणेऽन्यत्रैव कथैव का ॥७५॥

हृदिवंशप्रारणं ।

॥७६॥

॥७७॥

असिचक्रगदाघातरक्तधारांधकारिते । निरुद्धः पादसंचारो रणे तेजोनिधेरपि ॥७६॥
 पतद्भिर्मत्तमातंगैः पर्वतैरिव सर्वतः । नैरश्वे रथैर्घोषः शीर्यमाणैर्महानभूत ॥७७॥
 अथ सेनामुखं खिन्नं चिरं कृतरणं निजं । शौरिर्हिरण्यनाभश्च साधारयितुमुद्यतौ ॥७८॥
 तौ दृष्टिमुष्टिसंधानप्रयोगानभिलक्षितौ । शनैर्भ्रष्टादयितुं लघौ परं योधानितस्ततः ॥७९॥
 न नागो न रथो नाश्वो न नरो वा महाहवे । यो न जर्जरितस्ताभ्यां घृचद्भ्यां निशितान् शरान् ॥८०॥
 द्विद्वप्रयुक्तशरासारं वायव्यास्त्रेण सोऽकिरत् । शौरिर्महिर्द्रवाणेन निचकत्तं धनूंष्यपि ॥८१॥
 छात्राणि शशिशुभ्राणि शत्रूणां स यन्नासि च । सुतुंगान्मूर्धजान्मान्यान् शरपातैरपातयत् ॥८२॥
 युध्यमाने तथा तस्मिन् वीरे वीरभयानके । शूरैर्युद्धमभूद्रौदं यथा सिंहकिशोरयोः ॥८३॥
 कुमारयोस्तयोस्तत्र सुमहारथवर्तिनोः । शूरैर्युद्धमभूद्रौदं यथा सिंहकिशोरयोः ॥८४॥
 अपातयद् ध्वजं छत्रं रोधिरिः सारथि रिपोः । रथस्य तुरगान् वेगादध्यक्षांश्च शूरैः शितैः ॥८५॥
 ततश्चंद्रुषा पौड्रो वज्रदंडनिभैः शूरैः । कृतानुरूपमस्यारैः स चकार तेदेव हि ॥८६॥
 ततो हिरण्यनाभोऽपि विभेद कवचं द्विपः । केतुं छत्रं च वाणौघै रथसारथिवाजिनः ॥८७॥
 विरथीकृत्य पौड्रोऽपि तमाशु शितिसायकैः । सद्यः प्राणहरं तस्य संघत्ते यावदाशुगं ॥८८॥

हरिवंशधुराणं ।

वसुदेवोऽर्द्धचंद्रेण तावच्छित्त्वाऽस्य तद्धनुः । चक्रे हिरण्यनाभं च त्वरयाऽश्वरथे स्थिरे ॥८९॥

वसुदेवोऽर्द्धचंद्रेण तावच्छित्त्वाऽस्य तद्धनुः । चक्रे हिरण्यनाभं च त्वरयाऽश्वरथे स्थिरे ॥८९॥

छाद्यमाने तथा पौंड्रे शौरिणा शरवर्षिणा । ववृषुः शरसंधातानेकीभूय बहुद्विपः ॥९०॥

छाद्यमाने तथा पौंड्रे शौरिणा शरवर्षिणा । ववृषुः शरसंधातानेकीभूय बहुद्विपः ॥९०॥

शौरैः शरान् निवार्याऽसौ बिभेद निशितैः शरैः । शत्रुं शत्रुवितीर्णोच्चैः साधुकारः पदे पदे ॥९१॥

शौरैः शरान् निवार्याऽसौ बिभेद निशितैः शरैः । शत्रुं शत्रुवितीर्णोच्चैः साधुकारः पदे पदे ॥९१॥

अथ साधुर्नृपस्तत्र न्यायविद्धिरितीरितं । न दृष्टव्यमिदं युद्धमेकस्य बहुभिः सह ॥९२॥

अथ साधुर्नृपस्तत्र न्यायविद्धिरितीरितं । न दृष्टव्यमिदं युद्धमेकस्य बहुभिः सह ॥९२॥

ततो जगां जरासंधो धर्मयुद्धदिदृक्षया । अनेन सह कन्याथमेकैको युध्यतामिति ॥९३॥

ततो जगां जरासंधो धर्मयुद्धदिदृक्षया । अनेन सह कन्याथमेकैको युध्यतामिति ॥९३॥

ततः शत्रुंजयो लग्नः शौरिणा योद्धुमुद्यतः । शेषास्तु प्रेक्षका जाता क्षत्रियाः क्षत्रमत्सराः ॥९४॥

ततः शत्रुंजयो लग्नः शौरिणा योद्धुमुद्यतः । शेषास्तु प्रेक्षका जाता क्षत्रियाः क्षत्रमत्सराः ॥९४॥

शरान् शत्रुंजयोर्विद्विषमान् शौरिः प्रक्षिप्य दूरतः । तं ध्वस्तरथसन्नाहं विह्वलीकृत्य मुक्तवान् ॥९५॥

शरान् शत्रुंजयोर्विद्विषमान् शौरिः प्रक्षिप्य दूरतः । तं ध्वस्तरथसन्नाहं विह्वलीकृत्य मुक्तवान् ॥९५॥

दत्तवयत्रस्ततो दत्तचिरयुद्धो मदोद्धतः । विरथीकृत्य निर्युक्तो निःसारीकृतपौरुषः ॥९६॥

दत्तवयत्रस्ततो दत्तचिरयुद्धो मदोद्धतः । विरथीकृत्य निर्युक्तो निःसारीकृतपौरुषः ॥९६॥

रिपुं कालमुखं प्राप्तं रणे कालमिवोद्धतं । प्राणशेषमसौ कृत्वा विससज्जोर्जितो यदुः ॥९७॥

रिपुं कालमुखं प्राप्तं रणे कालमिवोद्धतं । प्राणशेषमसौ कृत्वा विससज्जोर्जितो यदुः ॥९७॥

शल्यं रथेन संप्राप्तं तीक्ष्णसायकमोचकं । क्षेमणास्त्रेण रौद्रेण वयंधांधकवृष्णिजः ॥९८॥

शल्यं रथेन संप्राप्तं तीक्ष्णसायकमोचकं । क्षेमणास्त्रेण रौद्रेण वयंधांधकवृष्णिजः ॥९८॥

समुद्रविजयं ग्राह जरासंधस्ततो द्रुतं । त्वं हरास्य रणे दर्पं पार्थिवास्त्रविशारदः ॥९९॥

समुद्रविजयं ग्राह जरासंधस्ततो द्रुतं । त्वं हरास्य रणे दर्पं पार्थिवास्त्रविशारदः ॥९९॥

अपि न्यायविदुन्नास्यौ स राजा राजशासनात् । युद्धे प्रायोऽनुवर्त्तते प्रभुं न्यायविदोऽपि हि ॥१००॥

अपि न्यायविदुन्नास्यौ स राजा राजशासनात् । युद्धे प्रायोऽनुवर्त्तते प्रभुं न्यायविदोऽपि हि ॥१००॥

समद्रविजयादेशात्पुनः सारथिना रथः । दध्रावोच्चैर्ध्वजच्छत्रो वसुदेवं रथं प्रति ॥१०१॥

समद्रविजयादेशात्पुनः सारथिना रथः । दध्रावोच्चैर्ध्वजच्छत्रो वसुदेवं रथं प्रति ॥१०१॥

दृष्ट्वा ज्येष्ठरथं दूरात् कनीयान् सारथिं जगौ । ज्यायांसं मम जानीहि समुद्रविजयं त्विमं ॥ १०२ ॥
 मंदमत्र गुरौ बाह्यो रथो दधिमुख ! त्वया । सापेक्षं हि मया योध्यमेनेन गुरुणा रणे ॥ १०३ ॥
 यथोद्दिष्टं ततस्तेन रथः सारथिना रणे । नोदितोऽपि ययौ मंदः स्यंदनं गुर्वधिष्ठितं ॥ १०४ ॥
 निजसारथिमाजिस्थः समुद्रविजयो जगौ । भद्र ! योधमिमं दृष्ट्वा सस्नेहं मे मनः कृतः ॥ १०५ ॥
 दक्षिणाक्षिभुजास्पंदो बंधुसंबंधगंधनः । युधि बध्यस्य सान्निध्ये वद संबध्यते कथं ॥ १०६ ॥
 सुनिमित्तविसंवादो नालुभूतश्च जातुचित् । विरुद्धदेशकालत्वात्संवादोऽपि न युज्यते ॥ १०७ ॥
 इत्युक्ते सोऽब्रुवत् स्वामिन्नभ्यभिन्नमितस्य ते । अवश्यं बंधुसंबंधो जितजेयस्य जायते ॥ १०८ ॥
 परै राजन्नजयस्य राजलोकस्य सान्निधौ । परस्य विजये पूजां राजराजादवाप्स्यसि ॥ १०९ ॥
 सोऽभिर्नंदिततद्वाच्यः कार्मुकी तं सकार्षुकं । शरधेः शरमुद्रत्य जगादोद्भूतसायकं ॥ ११० ॥
 भो धीर ! ते यथादृष्टं मृधे धनुषि कौशलं । तथा निर्वहणं तस्य त्वं कुरुष्व ममाग्रतः ॥ १११ ॥
 शौर्यशैल ! तवोलुंगमानशृंगमनावृतं । आवृणोमि शरैर्मैवैः समुद्रविजयस्त्वह ॥ ११२ ॥
 कुमारः स्वरभेदेन जगौ किं नो बहूदितैः । आवयोरिह राजेन्द्र ! रणे व्यक्तिर्भविष्यति ॥ ११३ ॥

१ 'जितये यस्य जायते' इति क. ग पुस्तकयोः ।

हरिवंशपुराणं ।

समुद्रविजयस्त्वं चेत्संग्रामविजयस्त्वं ह । न चेत्प्रत्येषि तत्क्षिप्रं क्षिप संघाय सायकं ॥११४॥
 समुद्रविजयस्त्वं वैशाखस्थानमास्थितः । संघाय शरमाकृष्य विव्याध क्रोधतो नृपः ॥११५॥
 इत्युक्तं मुक्तमाध्यस्थो वैशाखस्थानमंडितः ॥११६॥
 प्रतिक्षिप्तेन स क्षिप्रमाशुगेन तमाशुगं । दूरादेव च विच्छेद वैशाखस्थानमंडितः ॥११७॥
 मुक्तान्मुक्तान्पेणासाविषूनिषुभिराहवे । प्रत्युन्मुक्तैरतिक्षिप्रं दूरादेव निराकरोत् ॥११८॥
 वायव्यवारुणाद्यैस्तौ दिव्यास्त्रैरस्त्रकोविदौ । युयुधाते नृदेवानां साधुकारैः स्तुतौ चिरं ॥११९॥
 ज्येष्ठो मुमोच यान्वाणान् योद्धृसारथिवाजिनान् । तान् कनिष्ठोऽच्छिनद्वान्वेनेतेय इवोरगान् ॥१२०॥
 एकैकं स त्रिधा छित्त्वा क्षुरग्र भ्रातृयोजितं । युवा विव्याध तस्यास्त्रै रथसारथिवाजिनः ॥१२१॥
 दृष्ट्वास्त्रकौशलं तस्य शशसुरवनीश्वराः । शिरस्कंपांगुलिस्फोटसाधुवादविधायिनः ॥१२२॥
 ज्यायानज्ञातसंबंधः पुनः संघाय सायकं । दिव्यमस्त्रसहस्राणां सहस्रममुचद रूपा ॥१२३॥
 अस्त्रं ब्रह्माशिरः शीघ्रमस्त्रच्छादनमप्यसौ । युवा क्षिप्त्वाऽच्छिनद्रौद्रं ज्यायसा क्षिप्तसायकं ॥१२४॥
 परं कौशलमस्त्रेषु वसुदेवस्य यद्रणे । विच्छेदास्त्राणि चित्राणि ररक्ष च निजाग्रजं ॥१२५॥
 इत्थं कृतरणक्रीडः कनीयान् ज्यायसे ततः । म्रजिघाय घनस्नेहः स्वनामांकं निजं शरं ॥१२६॥

१ 'कनैः' इति ख पुस्तके ।

धरित्रिशपुराणं ।

तवानुजः ॥१२६॥

अनुकूलमिषु राजा तमादायेत्यवाचयत् । अज्ञातो निर्गतो योऽसौ महाराज ! तवानुजः ॥१२७॥

सोऽयं वर्षशतेऽतीते संप्राप्तः स्वबनांतिकं । पादग्रणाममद्यार्थं ! वसुदेवः करोति ते ॥१२७॥

आतृस्नेहसमुद्रेकात्समुद्रविजयस्ततः । क्षिप्तचापो रथात्तूर्णमुत्तीर्योप निजानुजं ॥१२८॥

उत्तीर्णः स्यंदनादाशु वसुदेवोऽपि दूरतः । प्रणतः पादयोस्तेन दोभ्यामालिङ्ग्य चोद्धृतः ॥१२९॥

आश्लिष्य रुदतोभ्रीत्रोः साश्रुलोचनयोस्तयोः । प्राप्याङ्गुभ्यादयः सर्वे कंठलग्नास्ततोऽरुदन् ॥१३०॥

अश्लिष्य रुदतोभ्रीत्रोः साश्रुलोचनयोस्तयोः । प्राप्याङ्गुभ्यादयः सर्वे कंठलग्नास्ततोऽरुदन् ॥१३१॥

जरासंधादयस्तुष्टा दृष्ट्वा आतृसमागमं । शशंसु रोहिणीं कन्यां तद्वानुपितृवांधवाः ॥१३२॥

यथास्वं शिविरस्थानं दिनाति ते ययुर्नृपाः । वसुदेवकथाशक्तो निशा निन्युर्दिनान्यपि ॥१३३॥

ततस्तिथौ प्रशस्तायां रोहिणीचंद्रसंग्रमे । रोहिणीसुपयेमेऽसौ समुद्रविजयादयः ॥१३४॥

दृष्ट्वा विवाहमुर्वीशास्तुष्टिषुष्टिसमन्विताः । वर्षं तत्स्थुर्जरासंधसमुद्रविजयादयः ॥१३५॥

कृतसाहायकः संख्ये वसुदेवः स पूजितः । आपृच्छ्य प्रययौ प्रीतो निजं दधिमुखः पदं ॥१३६॥

वरो नवबधूहारिवक्रांभोजमधुव्रतः । न सस्मार स्मराशक्तः पूर्वभुक्तबधूलताः ॥१३७॥

हरिवंशपुराणं ।

प्रादुर्भूतसमस्तभूतलमहाभूपाललोकैः समं
संभूयाद्भुतविक्रमैकशरणप्राणै रणप्रांगणे ॥
प्रारब्धोऽप्यतिलुब्धबुद्धिभिरभूज्जय्यो न यदोऽसखः
शौरिः शौर्यगिरिर्जिनोक्ततपसस्तप्तस्य तत्प्राभन्नं ॥ १३८ ॥
इति “अरिष्टनेमिपुराणसंग्रहे” हस्तिशे जिनसेनाचार्यकृतौ रोहिणीस्वयंवर

प्रातुसमागमवर्णनो नाम एकत्रिंशः सर्गः ।

द्वात्रिंशः सर्गः ।

अथ सा रोहिणी भर्त्रो विचित्रे शयनेऽन्यदा । प्रसुप्ता चतुरः स्वप्नान् ददर्श शुभसूचिनः ॥ १ ॥
रुद्रं चंद्रं समच्छायं गजेन्द्रं मंद्रगजितं । समुद्रं सांद्रनिघोषं महीन्द्रोच्चैर्महोर्मिकं ॥ २ ॥
चंद्रं चंद्रमुखी पूर्णं दृष्ट्वा पूर्णमनोरथा । कुंदशुभ्रं मृगेन्द्रं सा ददर्शास्यप्रवेशिनं ॥ ३ ॥
विबुद्धा च प्रभाते तान् विबुद्धांबुजलोचना । पत्ये न्यवेदयत्सोऽस्या इति स्वप्नफलं जगौ ॥ ४ ॥
उत्पत्स्यते सुतः क्षिप्रं धीरोऽलंघ्यः शशिप्रभः । एकवीरो भुवो भर्त्ता प्रिये ! ते जनताप्रियः ॥ ५ ॥

द्वान्विशपुत्राणां ।

इति पत्या समादिष्टं श्रुत्वा स्वप्नफलं शुभं । द्वारिणी रोहिणी हृष्टा शिश्रिये श्रियैर्दर्वी ॥ ६ ॥
 द्युत्वा कल्पान्महाशुक्रान्महासामानिकः सुरः । गर्भेऽथदिह रोहिण्या घणया इव सन्मणिः ॥ ७ ॥
 ततः पूर्णेषु मासेषु सुखं संपूर्णदोहला । साऽसूत सुतमृक्षेषु शुभेषु शशिसंनिभं ॥ ९ ॥
 तस्य जन्मोत्सवं दृष्ट्वा जरासंधपुरःसराः । यथास्थानं ययुः प्रीताः पार्थिवाः कृतपूजनाः ॥ १० ॥
 अभिरामः स रामाख्यां प्रख्याप्य पृथिवीतले । वर्द्धते वर्द्धयन् प्रीतिं पित्रोर्वधुजनस्य च ॥ ११ ॥
 श्रीमंडपस्थितान् सर्वानेकदा रौधिरास्पदे । समुद्रविजयाद्यांस्तान् वसुदेवहितोद्यतान् ॥ १२ ॥
 खावतीर्णाभिर्नद्यैका दिव्या विद्याधरी श्रिता । वसुदेवमितः ग्राह सुखासनकृतासना ॥ १३ ॥
 देव ! वेगवती पत्नी बालचंद्रा च मे सुता । पादयोस्तत्र संपत्य वांछति प्रियदर्शनं ॥ १४ ॥
 कुमारौ त्वद्व्रतप्राणा बालचंद्राऽवतिष्ठते । गत्वा तां त्वं विवाद्याऽऽशु कुरु तच्चित्तनिर्वृतिं ॥ १५ ॥
 तदाऽऽकर्ण्य वचस्तेन दृष्टिर्ध्येष्टे समर्पिता । अभिप्रायविदा तेन लब्ध्वेहीति विसर्जिताः ॥ १६ ॥
 तमादाय गता साऽपि पुरं गगनवह्नुभं । समुद्रविजयाद्याश्च ययुः शौर्यपुरं नृपाः ॥ १७ ॥
 भार्या वेगवती दृष्ट्वा शौरिर्गगनवह्नुभे । बालचंद्राशुवाहाऽत्र पूर्णचंद्रसमाननां ॥ १८ ॥
 नववध्वा तथा सार्द्रं वेगवत्या च हृद्यया । रममाणोऽयसत्तत्र दिनानि कतिचित्सुखी ॥ १९ ॥

हस्तिवन्धुपुराणं ।

ताभ्यां जिगमिषोस्तस्य शीघ्रं शौर्यपुरं पुरं । चक्रे वनवती देवी विमानं रत्नभास्वरं ॥ १९ ॥
 ताभ्यां कांचनदंष्ट्रोऽथ परिचारं ददौ परं । समस्तं बालचंद्राया वेगवत्याश्च सोऽग्रजः ॥ २० ॥
 पिता कांचनदंष्ट्रोऽथ परिचारं ददौ परं । अरिजयपुरं गत्वा विद्युद्रेगं निरीक्ष्यत ॥ २१ ॥
 कामगेन विमानेन सोऽनेन वनितासखः । अरिजयपुरं गत्वा विमानेन तेनैव वियदुद्ययौ ॥ २२ ॥
 प्रियां मदनेवगां तामनादृष्णिं च देहजं । आदायाऽऽद्यु विमानेन स्म प्रभावती ॥ २३ ॥
 पुरं गंधसमृद्धं द्राक् श्रीसमृद्धमवाप्य सः । सुतां गांधारराजस्य पश्यति स्म प्रभावती ॥ २४ ॥
 समारोप्य विमाने तां परिवारसमन्वितां । प्राप्तः प्राप्तमहाहर्षः सहसाऽसितपर्वतं ॥ २५ ॥
 सिंहदंष्ट्रात्मजां दृष्ट्वा स नीलयशसं प्रियां । तत्रारमत्तया चित्तं प्रवियुक्तं समेतया ॥ २६ ॥
 तामप्यादाय संप्राप्तः किन्नरोद्गीतमत्र च । नीलोत्पलदलश्यामां कामं श्यामाममानयत् ॥ २७ ॥
 श्यामामादाय संप्राप्तः श्रावस्तीमनयत्ततः । प्रियंगुसुंदरीं शौरिस्तां च वंधुमतीं प्रियां ॥ २८ ॥
 महापुरात्समादाय सोमश्रियमसौ प्रियां । इलावर्धनतो नित्ये मान्यां रत्नावतीं च तां ॥ २९ ॥
 नगरे भद्रिलाभिख्ये गृहीत्वा चारुहासिनीं । पौड्रं संस्थाप्य तत्रैव गत्वा जयपुरं ततः ॥ ३० ॥
 अश्वसेनापुत्रादाय गत्वा शालगुहं पुरं । पद्मावतीं समादाय वेदसामपुरं ययौ ॥ ३१ ॥
 कपिलं तत्र पुत्रं स्वमभिषिच्य ततोऽपि च । गृहीत्वा कपिलां प्रापदचलग्राममत्र च ॥ ३२ ॥

होतृव्यपुत्राणं ।

मित्रश्रियं प्रगृह्यागान्नगरं तिलवस्तुकं । कन्या पंचशतं ग्राही पुरं गिरितटं गतः ॥ ३२ ॥
ततः सोमश्रिया युक्तश्र्यां प्राप महापुरीं । अतोऽमात्यसुतां निन्ये सह गंधर्वसेनया ॥ ३३ ॥
ततः सोमश्रिया युक्तश्र्यां प्राप महापुरीं । अतोऽमात्यसुतां निन्ये कुलपुरं ततः ॥ ३४ ॥
पुरे विजयखेटे च सूनुमक्रूरदृष्टिकं । दृष्ट्वा विजयसेनां स निन्ये जीवयशोन्वितां ॥ ३५ ॥
पुरे विजयखेटे च सूनुमक्रूरदृष्टिकं । दृष्ट्वा विजयसेनां स निन्ये कुलपुरं ततः ॥ ३६ ॥
पञ्चश्रियसुपादाय तथैवावंतिसुंदरीं । सूरसेनां सपुत्रां च जरां जीवयशोन्वितां ॥ ३७ ॥
गृहीत्वाऽन्याः स्वभार्याः स वसुदेवः संसमदः । आययौ प्रमदं प्राप्तौ विमानेनाशुगामिना ॥ ३८ ॥
आससाद विमानं तच्चारुसंगीतसंगतं । आशु शौर्यपुरं सूर्यविमानमिव भास्वरं ॥ ३९ ॥
ततो धनवती देवी समुद्रविजयं स्वयं । प्राग् दृष्ट्याऽवर्धयत्पुष्ट्या वसुदेवागमाप्तया ॥ ४० ॥
कारयित्वा ततः परैः पुरशोभां नृपो मुदा । निर्ययौ बंधुभिः सार्द्धं तस्याभिसुखमादृतैः ॥ ४१ ॥
सोऽवतीर्थं विमानाग्रादग्रजान् गुरुबंधवान् । प्रणनाम प्रियायुक्तः प्रणतः प्रणयात् परैः ॥ ४२ ॥
देव्यः शिवादयो नम्रं सयोपं साश्रुलोचनाः । तमाल्लिङ्गाश्रिपो भूयः खेऽविश्लेषफला ददुः ॥ ४३ ॥
सन्मानितयथायोगजनताजनितादरः । स रेमे रोहिणीशोऽस्मिन् बंधुसिंधुहितोदयः ॥ ४४ ॥
समृद्धविजयं दृष्ट्वा वसुदेवं च देवता । ययौ वेगवती प्रीता निजं स्थानं हितोद्यता ॥ ४५ ॥

हरिवंशपुराणं ।

लोकः शौर्यपुरोद्भवोऽपि च तदा शौर्याजितं निर्जित-
लोकांश्चक्रमुदारचारुचरितं विद्याधरीबल्लभं ।

क्ष्माभृच्चक्रमुदारचारुचरितं दृष्ट्वा तितुष्टोऽगदीदृ
देवाभं वसुदेवमात्मविभवं दृष्ट्वा तितुष्टोऽगदीदृ ॥ ४४ ॥

धर्मस्यैष जिनोदितस्य महिमा पूर्वोजितस्येत्यसौ ।
धर्मस्यैष जिनोदितस्य महिमा पूर्वोजितस्येत्यसौ । नाम द्वात्रिंशः सर्गः ।

इति “अरिष्टनेमिपुराणसंग्रहे” हरिवंशे जिनसेनाचार्यकृतौ सकलवंधुवधूसमागमवर्णनो नाम द्वात्रिंशः सर्गः ।

त्रयस्त्रिंशः सर्गः ।

अथ स प्रार्थितः प्राज्ञैः पार्थिवैः पार्थिवात्मजैः । शस्त्रोपदेशमातन्वन्नास्ते सूर्यपुरे यदुः ॥ १ ॥

दृष्ट्वा कंसस्य कौशल्यं वसुदेवो जगौ तं । वरं वृणीत्व तेनोक्तं तिष्ठत्वार्थं । तवोक्तं ॥ २ ॥

दृष्ट्वा कंसादिभिः शिष्यैर्धनुर्वेदविचक्षणैः । गतो राजगृहं शौरिर्जरासंधदिदृक्षया ॥ ३ ॥

जातु कंसादिभिः शिष्यैर्धनुर्वेदविचक्षणैः । गतो राजगृहं शौरिर्जरासंधदिदृक्षया ॥ ४ ॥

अश्रौषीद् घोषणां राज्ञः पुरे राजकराजिते । सावधानस्य लोकस्य समाकर्ण्य यतस्तदा ॥ ५ ॥

यः सिंहरथमुद्वृत्तं तं सिंहपुरवासिनं । सत्यसिंहरथारूढमारूढपुरुषौरुषं ॥ ५ ॥

यः सिंहरथमुद्वृत्तं तं सिंहपुरवासिनं । सत्यसिंहरथारूढमारूढपुरुषौरुषं ॥ ५ ॥

यः सिंहरथमुद्वृत्तं तं सिंहपुरवासिनं । सत्यसिंहरथारूढमारूढपुरुषौरुषं ॥ ५ ॥

यः सिंहरथमुद्वृत्तं तं सिंहपुरवासिनं । सत्यसिंहरथारूढमारूढपुरुषौरुषं ॥ ५ ॥

यः सिंहरथमुद्वृत्तं तं सिंहपुरवासिनं । सत्यसिंहरथारूढमारूढपुरुषौरुषं ॥ ५ ॥

जीवग्राहं गृहीत्वाऽसौ दर्शयिष्यति मेऽग्रतः । स एव पुरुषो लोके शूरः शूरतरोऽपि च ॥६॥
 तस्य मानधनस्याति पीतशत्रुयशोऽबुधेः । आनुपंगिकमप्येतत्फलमन्यसुदुर्लभं ॥७॥
 जीवद्वयशसमाक्रांतविश्रांतयशस गुणैः । सुताभीप्सितदेशेन सह दास्यामि सुंदरीं ॥८॥
 श्रुत्वा तां घोषणां श्रव्यां धीरैकरसभावितः । कंसेनाग्राहयद्धीरः पताकां यदुनदनः ॥ ९ ॥
 गत्वाऽसौ स समारुह्य विद्यासिंहमयं रथं । सिंहशृंखलमच्छैत्सीत् शरैस्ते हरयोप्यगुः ॥१०॥
 शत्रुमुत्पत्य कंसस्तं बंधं गुरुशासनात् । दर्शितो वसुदेवेन जरासंधाय सोप्यरिः ॥११॥
 दृष्ट्वा च तेन तुष्टेन सुतोपनयनं प्रति । वसुदेवः समादिष्टः कंसेनार्यग्रहं जगौ ॥१२॥
 पृष्टः कंसो नृपणारुह्यत् स्वजातिमिति भूपते । मम रंजोदरी माता कौशांब्यां शीधुकारिणी ॥१३॥
 कंसवाक्यमिति श्रुत्वा ततो राजेत्यचितयत् । आकृतिः कथयत्यस्य नायं सीधुकरीसुतः ॥१४॥
 आनीनयन्नृपं मंक्षु कौशांब्यास्तां निजैस्ततः । प्राप्ता रंजोदरी त्वारासंज्ञया नाममुद्रिका ॥१५॥
 पृष्टा पूर्वोपर राज्ञा व्यजिज्ञपदिति प्रभो । यमुनायाः प्रवाहेऽयं लब्धो मंजूपया सह ॥१६॥
 संवर्द्धितः शिशू राजन् मया कारुण्ययुक्तया । उपालभैसहस्राणां भूयो भाजनभीतया ॥१७॥
 स्वभावाच्चंडरंभोयमर्भकान् दुर्भगोऽर्भकः । रमयन्न शिरस्ताडादिना क्रीडति पुण्यवान् ॥१८॥

हरिवंशपुराणं ।

गृहं सीधगृहीत्यर्थं वेङ्ग्यानां बालिकाः श्रिताः । पाणिनाऽऽकृष्य वेणीस्ताः सुखलीकृत्य भुञ्चति ॥१९॥
लोकोपालंभतो भीत्या मयकाऽयं निराकृतः । कृतवान् शस्त्रशिक्षार्थं शिष्यतां किल कस्यचित् ॥२०॥
कंसमंजूषिका ह्येषा माता तिष्ठति नाहंकं । तदुणैरस्य दोषैर्वा न स्पृश्ये स्पृश्यतामियं ॥२१॥
कंसमंजूषिका ह्येषा च तथा तस्यां व्यलोक्त । तन्नाममुद्रिकां राजा ततो वाचयति स्म सः ॥२२॥
इत्युक्ते दक्षितायां च तथा तस्यां व्यलोक्त । तन्नाममुद्रिकां राजा ततो वाचयति स्म सः ॥२३॥
गर्भस्थोऽपि सुतोऽप्युग्रः पद्मावत्युग्रसेनयोः । जीवताद्वरमात्मीयैः कर्मभिः कृतरक्षणः ॥२४॥
वाचयित्वेति विज्ञाय राजा स्वस्तीयमान्मनः । हृष्टः कन्यां ददौ तस्मै संपन्नगुणसंपदां ॥२५॥
सद्यो जातं पिता नद्यां युक्तवानिति स कुया । वरीत्वा मथुरां लब्ध्वा सर्वसाधनसंगतः ॥२६॥
कंसः कालिदसेनाया सुतया सह निर्दृष्टः । गत्वा गुह्ये विनिर्जित्य बंधं पितरं द्रुतं ॥२७॥
महोग्रो भयसंचारमुग्रसेनं निगृह्य सः । अतिष्ठिपत् कनिष्ठाशः स्वपुरद्वारगोचरे ॥२८॥
वसुदेवोपकारेण हृतः प्रत्युपकारधीः । न वेति किकरोमीति किंकरत्वमुपागतः ॥२९॥
अभ्यर्थ्य गुरुमानीय मथुरां पृथुभक्तितः । स्वसारं प्रददौ तस्मै देवकीं गुरुदक्षिणां ॥३०॥
आस्ते कंसोपरोधेन मथुरायां ततो यदुः । प्रदीन्य दिव्यदीप्त्याऽसौ देवक्या हारिवाक्यया ॥३१॥
सरसेनमहाराष्ट्रराजधानीं द्विधंतपः । शशास मथुरां कंसो जरासंधातिबल्लभः ॥३२॥

जातुचिन्मुनिवेलायामतिमुक्तकमागतं । कंसज्येष्ठं मुनिं नत्वा पुरः स्थित्वा साविभ्रमं ॥३२॥
हसन्ती नर्मभावेन जगौ जीवद्यथा इति । आनन्दवस्त्रमेतत्ते देवक्याः स्वसुरीक्ष्यतां ॥३३॥
तस्या निर्बन्धचिन्ताया ग्रसत्ताया निवृत्तये । वचोगुप्तिमसौ भित्त्वा संसारस्थितिविज्जगौ ॥३४॥
अहो क्रीडनशैलायास्तत्वेयमतिमूढता । शोकस्थाने प्रपन्नासि यदानन्दमनिदिनि ॥ ३५ ॥
भविता यो हि देवक्या गर्भेऽवश्यमसौ शिशुः । पत्युः पितुश्च ते मृत्युरितीयं भवितव्यता ॥३६॥
ततो भीतमतिर्मुक्त्वा मुनिं साश्रुनिरीक्षणा । गत्वा न्यवेदयत्पत्ये सत्यं हि यतिभाषितं ॥३७॥
श्रुत्वा कंसोऽपि शंकावानाशु गत्वा पदानतः । वसुदेवं वरं वव्रे तीव्रधीः सत्यवाग्रतं ॥३८॥
स्वामिन् ! वरग्रसादो मे दातव्यो भवता ध्रुवं । प्रसूतिसमये वासो देवक्या मदगृहेऽस्त्विति ॥३९॥
सोऽप्यविज्ञातवृत्तांतो दत्तवान् वरमस्तधीः । नापायः शंक्यते कश्चित्सोदरस्य गृहे स्वसुः ॥४०॥
पश्चाद्विदितवृत्तांतः पश्चात्तापहर्तातरः । सहकारवनांतस्थमतिमुक्तकमाप्तवान् ॥ ४१ ॥
देवक्या सह वंदित्वा चारणश्रमणं स तं । दत्ताक्षिपमुपासृत्य पप्रच्छ मनसि स्थितं ॥४२॥
भगवन्नत्र कंसोऽयं कृतेनान्यत्र जन्मनि । पितुरेव रिपुर्जातः कर्मणा केन दुर्मतिः ॥ ४३ ॥
कथं वा मम पुत्रोऽस्य कंसस्य भविता विभो । हिंसकः पापचित्तस्य वद वांछामि वेदितुं ॥४४॥

द्वारिकापुराणं ।

४२०
मनसि दिव्यचक्षुषः ॥ ४५ ॥

दीपवक्रपुराणं ।
संग्रहकोचनः । संग्रहच्छेदिनी यस्मात्प्रवृत्ताद्व्यङ्ग्यः ॥ ४६ ॥
विज्ञापितं नप ॥ ४६ ॥

इति पक्षे मुनिः ग्राह स दीप्रावाधलोचनः । कथयामि यथाप्रश्रं वस्तु जिज्ञासुः ॥ ४७ ॥

आकर्ण्य स्व देवानांप्रिय ! सर्वजनांप्रिय ! सर्वपञ्चतन्त्रोपनिष्ठा वसिष्ठा नाम तापसः ॥ ४८ ॥

मथुरायामिहैवासीदुग्रसेने तु गजान । त्राकः तपस्तेपात तापतः । नेष्टिकादहितवृद्धिभिः॥४९॥

एकपादस्थितश्चासावूर्ध्वबाहुवृहज्जटः । ५७ ॥
भणिता जिनदासस्य चाटकाजटवृहज्जटः । ५८ ॥

जलार्थं तत्र लोकानां घटदासीनाभिः सा तना । सा चावादीन मे भक्तिरस्यपार क्र० ॥ ५१ ॥

त्रियंगुलतिके त्वस्य प्रणामं कुरु सेस्वर । पातिताहं पदद्वंद्वं श्रवणादुद्रा ॥ ५२ ॥

वतो हृथानामिताभिः सा जगा धारस्य । श्रेष्ठिना जिन्दत्तेन प्रसादह कास्यमव्रवीन्मुनिः॥५३॥

गता राजसमीपेऽसौ जगावाक्रोशताम्बुजम् । अस्य मे दर्शनं नास्ति । कश्चात्तु ॥५४॥

राज्ञाऽऽनाय्यं पृष्ट्वा जिनदत्ताय नमः । कथं न नमसं पापं भुजानाम् ॥५५॥
 नमोऽस्य शुद्धिः कुत्रापि दृश्यते ॥५६॥

शापितश्चास्य दास्याह पृष्ट्वा आगात् । जटाभारस्य नी अस्थं छुत्वा । त्वसौ मुनिः । ५६ ।

तयौक्तं न मुनिस्त्वेष धावराजस्तथा । लज्जिता हसिता लोकादृताः ।
तयौक्तं न मुनिस्त्वेष धावराजस्तथा । लज्जिता हसिता लोकादृताः ।

ज्ञाथिते बहवोऽमस्याः सूक्ष्मास्तानि ।

यदा परीक्षितो राज्ञा तदा कोपं विधाय संः । प्रकाशितनिजाज्ञानो मथुराया विनिर्गतः ॥५७॥
 वाराणसीं समासाद्य समासादितानिश्चयः । गत्वा बालाश्च गंगायाः संगमे कुरुते तपः ॥ ५८ ॥
 वीरभद्रगुरुश्चागात् संपंचशतशिष्यकः । तद्देशं तत्र चैकेन नवप्रव्रजितेन सः ॥ ५९ ॥
 प्रशंसितो वशिष्ठोऽयमहो घोरातपा इति । वारितः स तपः कीदृगज्ञानस्येति सूरिणा ॥ ६० ॥
 वशिष्ठेन किमज्ञोऽहमित्युक्तो गुरुरब्रवीत् । त्वं पङ्जीवनिकायानां पीडनादज्ञ इत्यसौ ॥ ६१ ॥
 यंचाशितपसि प्रायो नियोगो दहनस्य हि । दह्यते तेन चावश्यं यंचैकविकलेंद्रियाः ॥ ६२ ॥
 पृथिव्यपतेजसां वायोः प्राणिनां च वनस्पतेः । प्रघाते ज्ञानहीनस्य कुतः स्यात् प्राणिसंयमः ॥ ६३ ॥
 विरागस्यापि मिथ्यादृग्ज्ञानचारित्रमानिनः । संज्ञानपूर्वको जंतोः कुतश्चेंद्रियसंयमः ॥ ६४ ॥
 केवलं कायसंतापं भजमानस्य मानिनः । सम्यगसंयमहीनस्य तापस्यं मुक्तये कुतः ॥ ६५ ॥
 जैन एव हि सन्मार्गे संयमस्तप एव च । दर्शनं चापि चारित्रं ज्ञानं चाशेषभासनं ॥ ६६ ॥
 अवेहि तापसात्मीयं पितरं व्यालतां गतं । ज्वालाधूमावलीव्याप्ते दह्यमानमिहेंधने ॥ ६७ ॥

१ श्रेष्ठिनो जिनदत्तस्य भृत्ययाऽज्ञान इत्यसौ । हेतोः कुतोऽप्यधिक्षिप्तः प्रियंगुलतिकारयथा ॥
 कुङ्कुः राजानमद्रक्षीद् राज्ञा चापि परीक्षितः ॥ इति ख घ पुस्तकयोः ।

हरिवंशपुराणं ।

इत्युक्ते तापसः काष्ठं कुठारेण विपाठ्य सः । ददर्श दंदशूकं तं दह्यमानं तंदोक्षुलं ॥ ६८ ॥
 कुततापसधर्मस्य ब्रह्माख्यस्वपितुर्गतिं । कुत्सिता भगवन्मयासावन्नत्वं चापि चात्मनः ॥ ६९ ॥
 कुततापसधर्मस्य ज्ञानपूर्वकतां तथा । वीरभद्रगुरोरंते वशिष्ठोऽधिष्ठितस्तपः ॥ ७० ॥
 ज्ञात्वा च जैनधर्मस्य कर्मणः परिपाकतः । तपस्यतामभूत् साधुः स भिक्षालब्धिवर्जितः ॥ ७१ ॥
 एको लाभांतरायस्य कर्मणः परिपाकतः । तपस्यतामभूत् साधुः स भिक्षालब्धिवर्जितः ॥ ७२ ॥
 स पर्युपासनाहेतोरगमागमनाय च । शिवगुप्तयतेर्यत्नात् गुरुणापि स्मर्यितः ॥ ७३ ॥
 संतप्तस्य स षण्मासान् वीरदत्ते न्ययोजयत् । तथा सोऽपि सुमत्याख्ये षण्मासान् सोऽप्यपालयत् ॥ ७४ ॥
 यतिधर्मविधानज्ञः परीषसहस्ततः । बभूवैकविहारी स वशिष्ठो विदितः क्षितौ ॥ ७५ ॥
 मथुरायामथ संप्राप्तो विहरन् स महातपाः । पूज्यते च गजापालग्रजाभिर्गुरुवत्तया ॥ ७६ ॥
 धृतातपनयोगं तं मुदा पर्वतमस्तके । सप्तयोऽनुस्तपोवन्ध्याः किं कुर्मस्तेऽथ देवताः ॥ ७७ ॥
 कर्तव्यं मम नास्तीति स निविध्य तपोधनः । व्यसर्जयद्धि तद्रज्या गताश्च वनदेवताः ॥ ७८ ॥
 मासोपवासिने तस्मै निस्पृहाय तपस्विने । पारणास्वन्नदानाय स्पृहयंत्यखिलाः प्रजाः ॥ ७९ ॥
 उग्रसेनोऽन्यदा दातुं पारणां तमयाचत । न्यवारयत्तदा दातुन् मथुरावासिनोऽखिलान् ॥ ८० ॥
 पारणास्तु नृपस्तस्य विसस्मार तिसृष्वपि । दूताश्चिद्विरक्षोभन्यासंगेन प्रमादवान् ॥ ८० ॥

अटित्वा मथुरां सर्वाभिलाषे श्रमपीडितः । श्रमणोऽते विशश्राम नगरद्वारि सोऽन्यदा ॥ ८१ ॥
 तं दृष्ट्वा केनचित्प्रोक्तो हा कष्टं भूयता कृतं । भिक्षां स्वयं न दत्तेऽस्मै परानपि निषिद्धवान् ॥ ८२ ॥
 तदाऽऽकर्ण्य रुपा तेन ध्यातास्ताः पूर्वदेवताः । कार्यं कुर्यात् मेऽन्यस्मिन् जन्मनीति विनिर्ययो ॥ ८३ ॥
 निकारायोग्रेसनस्य प्रकृतोग्रनिदानतः । स मिथ्यात्वमितो मृत्वा पद्मावत्युदरेऽवसत् ॥ ८४ ॥
 तस्मिन् गर्भस्थिते देवीमेकांते कृशविग्रहां । नृपः प्रप्रच्छ तां कांते दौहृद्यं ते किमित्यसौ ॥ ८५ ॥
 नाथावाच्यमचित्यं च गर्भदोषेण चित्तितं । इत्युक्ते स त्वयाऽवश्यं वाच्यमित्यवदन्नृपः ॥ ८६ ॥
 साऽस्य निर्बधतो वाचा दुःखगद्गदयाऽगदीत् । विपाद्य जठरं पातुं रुधिरं तव मे स्पृहा ॥ ८७ ॥
 सचिवोपायतस्तस्या दौहृदे विहिते ततः । अखत तनयं देवी भ्रुकुटीकुटिलाननं ॥ ८८ ॥
 गर्भप्रभृतिरौत्रं तं कंसमज्जूपिकाकृतं । देव्यमोचयदेकांते प्रवाहे यामुने भयात् ॥ ८९ ॥
 अवीबृधदसौ लब्ध्वा कौशाव्यां सिधुकारिणी । कृतकंसाभिधं शप्यं तत्रापि विदितं नृप ॥ ९० ॥
 निदानदोषदुष्टोऽयं कृतवान् पितृनिग्रहं । उग्रसेननृपं चापि मोचयिष्यति ते सुतः ॥ ९१ ॥
 नृपोक्तः कंससंबंधः पितृबंधनिबंधनः । वच्मि ते पुत्रसंबंधं शृणु संधाय मानसं ॥ ९२ ॥
 देवक्याः सप्तमः सुतुः शंखचक्रगदासिभृत् । निहत्य कंसपूर्वरीन् निःशेषां मोक्षयति क्षितिं ॥ ९३ ॥

हरिवंशपुराणं ।

चरमोत्तमदेहास्तु शेषाः षडपि सूनवः । न तेषामपि मृत्युः स्यादाधिव्याधिमतस्त्यज ॥९४॥
 रामभद्रसमेतानां तेषां जन्मांतराणि ते । भणामि श्रणु सखीकिञ्चित्तप्रीतिकराण्यहं ॥९५॥
 रामभद्रसमेतानां तेषां जन्मांतराणि ते । इभ्यो द्वादशकोटीशो यमुना तस्य भामिनी ॥९६॥
 सूरसेननृपे पाति मथुरां भानुरित्यभूत् । शूरश्च सूरदेवश्च शूरदत्तस्तथैव च ॥९७॥
 सुभानुर्भानुकीर्तिश्च भानुषेणस्तथा परः । शूरश्च सूरदेवश्च शूरदत्तस्तथास्तदा ॥९८॥
 शूरसेनश्च समैते यमुनाभानुसूनवः । अभिरामाः स्वभावेन तेऽन्योन्यानुगतास्तदा ॥९९॥
 कालिंदी तिलका कांता श्रीकांता सुंदरी द्युतिः । चंद्रकांता च तत्कांता क्रमेण कुलवाल्मिकाः ॥१००॥
 भानुः प्राव्रजदत्तसौ गुरोरभयनंदिनः । तथा यमुनदत्तापि जिनदत्तायिकीर्तिके ॥१०१॥
 द्यूतवेद्व्याप्रसंगेन विनाश्य द्रविणं पितुः । चौर्यार्थं भ्रातरः सर्वे गतास्तूज्जयिनीं पुरीं ॥१०२॥
 कनीयांसं महाकाले संतत्यर्थं निधाय ते । प्राविशन् निशि निःशंकाः पुरीं षडपि चेतरे ॥१०३॥
 कमलायास्तदा भर्ता राजाऽत्र वृषभध्वजः । वप्रश्रीवल्लभस्तस्य दृष्टमुष्टिर्भटोत्तमः ॥१०४॥
 स वज्रमुष्टये मंगीं स्वांगजायांगजाच्ये । राज्ञा विमलचंद्रेण विमलाजामदापयत् ॥१०५॥
 सातिवल्लभिका तस्य बल्लकीवांगवर्तिनी । श्वश्रूश्रूषया मंगी संगता नानुवर्त्तते ॥१०६॥
 अंतःकलुषिणी साऽस्याः सततापायचिंतनी । उपायं चिंतयंत्यास्ते ह्यब्रूना तद्वियोजने ॥१०७॥

सा वसंतोत्सवे रंतुं वनं ग्रामदपूर्वकं । द्राक्ष मामन्वेहि मंगीति राज्ञा मा प्रागर्तेऽगजे ॥१०७॥
 माल्यदानापदेशेन तामादिष्टां वधूं कुधीः । संदष्टां दंदशूकेन धूपिनेन घटोदरे ॥१०८॥
 भूच्छितां विपवेगेन श्वश्रुर्भृत्यैरजीहरत् । स्मशानं तन्महाकालं कालस्यापि भयंकरं ॥१०९॥
 स राज्ञौ गृहमागत्य ज्ञात्वा वृत्तांतमाविशत् । महाकालं महास्नेहादन्वेष्टुं स्वप्रियां प्रियः ॥११०॥
 खड्गदीप्रकरः सोऽयं तच्छमशानमशंकितः । रात्रिप्रतिमयाऽपश्यद् वरधर्ममुनिं स्थितं ॥१११॥
 त्रिःपरीत्य स तं नत्वा जगौ ते पादपूजनं । कुर्वे पद्मसहस्रेण मुने ! मंगीं लभे यदि ॥११२॥
 उक्तवैति प्रगतो लब्ध्वा स तामानीय मानिनीं । महासुनिपदस्पृशांश्चिर्विषां विदधे वधूं ॥११३॥
 मुनिपादोपकंठेऽसौ तावत्तिष्ठेत्युदीर्य तां । सुदर्शनं सरो यातः पद्मानामानिनीपया ॥११४॥
 सूरसेनस्तमादर्श्य महास्नेहं प्रियां प्रति । स जिज्ञासुर्मनस्तस्या रूपी रूपमदर्शयत् ॥११५॥
 गृहधीः कृतसंस्त्रापस्तया सक्रतमंत्रणः । तस्य दर्शनमात्रेण जाताऽसौ कामविह्वला ॥११६॥
 तमागत्याब्रवीद् देव ! मामिच्छ कृपयान्वितः । स वभाण करोम्येवं कथं भर्तारि जीवति ॥११७॥
 विभेम्यतः प्रियेऽवश्यं वीर्यान्वितभटादहं । त्वं मा कुर्वीर्भयं नाथ ! सा तं ग्राह सुरक्तधीः ॥११८॥
 असिना घातयाम्येनं तेनाभ्युपगतं यदा । तत्र गृहतलुस्तस्थौ तत्कृत्यं तद्दिदृक्षया ॥११९॥

क्षुरिवंशपुराणं ।

आगत्याभ्यर्च्य साध्वंद्वा नमतोऽस्य शिरस्यसिः । मुक्तस्तथा निरुद्धो द्राक् शूरसेनेन तेन सः ॥१२०॥
अंतर्हितवपुर्यातः शूरसेनो विरक्तधीः । ततोऽनु मायया मंगी तस्य स्पशेण शंकिता ॥१२१॥
स्वदोषच्छादनायासौ पपात घरणीतले । भर्त्रा पृष्टा प्रिये किं तु केनचिद् भीषिताऽत्र हि ॥१२२॥
न किंचिदपि चास्त्यत्र तां प्रबोध्य भयातुरां । वज्रमुष्टिर्मुनिं नत्वा सकांतः स्वगृहं गतः ॥१२३॥
चौरास्ततः समागत्य चौर्योल्लब्धधनं तदा । विभज्य समसागेन स्वं गृहाणेति तं जगुः ॥१२४॥
अनिच्छन् शूरसेनोऽपि जगौ दारार्थमर्थिनः । घटंतेऽनर्थकार्यं ते वज्रमुष्टिस्त्रियः समाः ॥१२५॥
दृष्ट्वा श्रुत्वा च वृत्तांतं षट् कनिष्ठाः विरागिणः । प्राव्रजन् वरधर्माति ज्येष्ठेभ्योऽप्यनयद् धनं ॥१२६॥
सप्तसु श्रुतवाचांसु निष्क्रांतास्वथ तास्वपि । तस्यैव स गुरोरंते सुभानुः प्राव्रजत्सुधीः ॥१२७॥
मुनीन् कालांतरेणामुनागतान् वीक्ष्य स्मरिणा । दीक्षोहेतुमसौ पृष्ट्वा वज्रमुष्टिरदीक्षत ॥१२८॥
आर्थिकास्तास्तथा पृष्ट्वा जिनदत्तापुरःसराः । मंगी संस्मृतवृत्तांता प्रवत्राज दृढव्रता ॥१२९॥
भृतघोरतपोभाराः सर्वेऽप्याराध्य तेऽभवन् । सौधे चार्णवायुष्कास्त्रायस्त्रिंशःसुरोत्तमाः ॥१३०॥
पूर्वस्मिन् धातकीखंडे भारते रौप्यपर्वते । व्युत्था दक्षिणश्रेण्यां नित्यालोकपुरोत्तमे ॥१३१॥
चित्रचूलमनोहर्यो ज्येष्ठचित्रांगदौऽगजः । यज्ञे त्रिद्वंद्वगर्भास्तु क्रमेणैव तथोत्तरे ॥१३२॥

कांतौ गरुडसेनौ द्वौ गरुडध्वजवाहनौ । चूलौ मणिहिमाद्री च व्योमानंदचरौ वरौ ॥१३३॥
 अभिरूपतमाः सर्वे भूरिविद्योद्यताः स्थिताः । चित्रचूलसुता मूर्ध्नि ते चूलामणयो नृणां ॥१३४॥
 राजा मेघपुरे चैव सर्वश्रीशो धनंजयः । धनश्रीरिति विख्याता तस्य कन्यातिरूपिणी ॥१३५॥
 स्वयंवरमगुस्तस्या विश्वे विद्याधरात्मजाः । तत्रात्ममैथुनं बध्ने कन्याऽसौ हरिवाहनं ॥१३६॥
 वयं स्वयंवरव्याजात्स्वविवाहाय मायया । समाहूता इति क्रुद्धास्तत्पित्रे गगनायनाः ॥१३७॥
 परस्परबधं चक्रुस्ते तत्कन्यार्थिनस्ततः । चित्रचूलसुता निधं दृष्ट्वा क्षत्रवधं तं ॥१३८॥
 पापहेतुं विनिद्याक्षविषयान् विपमानमी । भूतानंदजिनस्यति प्रवज्यां ते प्रपेदिरे ॥१३९॥
 सप्ताप्याराध्य माहेंद्रे सप्ताब्ध्युपमजीविताः । सामानिकसुरा भूत्वा सुखं दुष्टुजिरे चिरं ॥१४०॥
 ततश्च्युत्वाऽग्रजोऽत्रैव भारते हास्तिनाह्वये । नगरे श्रेष्ठिनः शंखो बंधुमत्यामभूत्सुतः ॥१४१॥
 इतरे गंगदेवस्य तत्पुरेशस्य भूपतेः । नंदना नंदयशसो द्रंष्टृभूतास्तु जज्ञिरे ॥१४२॥
 गंगश्च गंगदत्ताश्च गंगरक्षतकस्तथा । नंदश्चापि सुनंदश्च नंदियेणश्च सुंदरः ॥१४३॥
 सप्तमस्तु सुतो देव्या गर्भे दौर्भाग्यदग्धया । त्यक्तः संवर्धितश्चासौ धात्र्या रेवतिकारुयया ॥१४४॥
 शंखो जातोऽन्यदाऽऽदाय तं निर्नामकनामकं । हृद्यं मनोहरोद्यानं पौरलोकसमाकुलं ॥१४५॥

श्रृङ्गानानाह राजन्यास्तत्र राजसुतैः सह । भोक्तुं नाहूयते कस्मादयं निर्नामकोऽनुजः ॥१४६॥
 आहूतस्तैरसौ भोक्तुमासीनः सौदरैः सह । राज्ञामागतया मात्रा कोपात्पादेन ताडितः ॥१४७॥
 धिग् मद्भ्येतोरयं दुःखं निर्नामा प्राप्तवानिति । दुःखी शंखस्तमादाय गत्वा राजादिभिर्वने ॥१४८॥
 द्रुमेष्वपि मेकांति दृष्ट्वा नत्वा स पृष्टवान् । निर्नामकस्य जन्मानि सावधिः सोऽभ्यधान्मुनिः ॥१४९॥
 आसीच्चित्ररथो राजा नगरे गिरिपूर्वके । कामिनी गुणिनी यस्य कांता कनकमालिनी ॥१५०॥
 मांसमित्रियस्य तस्यासीत्सूदोऽमतरसायनः । राज्ञा च मांसपाकज्ञो दशग्रामेश्वरः कृतः ॥१५१॥
 मांसदोषं नृपः श्रुत्वा सुधर्मास्त्रिशतैर्नृपैः । क्षिप्त्वा मेघरथे लक्ष्मीमदीक्षिष्ट मुमुक्षया ॥१५२॥
 नवराजेन सूदोऽपि श्रावकेन सता ततः । निर्मेदीकृत्य मास्याको ग्राममात्रपतिः कृतः ॥१५३॥
 सूदेन कुपितेनासौ पुनिर्मासनिषेधनः । कट्टालांबुविषाहारं दत्त्वा ग्राणैर्वियोजितः ॥१५४॥
 उर्जयतगिरौ मृत्वा स्वयोगाद्भूर्जितादभूत् । द्वात्रिंशदब्धितुल्यायुः सोऽहर्मिद्रोऽपराजिते ॥१५५॥
 सूपकारो मृतः प्राप पृथिवीं बालुकाप्रभां । त्रिसमुद्रोपमं कालं नारकं दुःखमन्वभूत् ॥१५६॥
 ततश्चोद्वर्त्य पर्यट्य तिर्यग्गतिमहाटवीं । सोऽग्री मलयराष्ट्रांतःपलाशग्रामवर्त्तिनोः ॥१५७॥
 कुट्टेविनोर्जलप्रायेर्यक्षिलायश्चतयोः । यक्षस्थारजो नाम्ना सूर्येक्षलिकोऽभवत् ॥१५८॥

धूर्तवैराग्यपुरुषोऽपि ।

॥ १५९ ॥

स आत्रा वार्यमाणोऽपि पर्यटन् शकटं शठः । उपरिष्ठात्ततोऽग्राहेरवाहयदनिष्टकृतं ॥ १५९ ॥

भजनभोगा भुजंगी तु त्रियमाणातिदुःखतः । अकामनिर्जस्योगात् मानुष्यगतिमार्जयत् ॥ १६० ॥

भनभोगा भुजंगी तु त्रियमाणातिदुःखतः । अकामनिर्जस्योगात् मानुष्यगतिमार्जयत् ॥ १६० ॥

मृत्वा श्वेतांशिकापुर्यां वासवस्य महीपतेः । जाता वसुंधरी गर्भे देवी नन्दयशास्त्रियं ॥ १६१ ॥

मृत्वा श्वेतांशिकापुर्यां वासवस्य महीपतेः । जाता वसुंधरी गर्भे देवी नन्दयशास्त्रियं ॥ १६१ ॥

साऽयं यक्षलिको नाम्ना निर्नामा सुनिमाराणात् । निर्दयत्वाच्च पूर्वत्र मात्रा विद्वेषतां गतः ॥ १६२ ॥

साऽयं यक्षलिको नाम्ना निर्नामा सुनिमाराणात् । निर्दयत्वाच्च पूर्वत्र मात्रा विद्वेषतां गतः ॥ १६२ ॥

श्रुत्वा तद्विशतक्षत्रै राजा संसारभीरुधीः । देवन्दे श्रियं न्यस्य तस्यति दीक्षितो म्रुनेः ॥ १६३ ॥

श्रुत्वा तद्विशतक्षत्रै राजा संसारभीरुधीः । देवन्दे श्रियं न्यस्य तस्यति दीक्षितो म्रुनेः ॥ १६३ ॥

राजपुत्राश्च ते सर्वे श्रेष्ठी शंखश्च दीक्षितः । सुनिर्मलं तपश्चक्रुर्भवचक्रनिवृत्तये ॥ १६४ ॥

राजपुत्राश्च ते सर्वे श्रेष्ठी शंखश्च दीक्षितः । सुनिर्मलं तपश्चक्रुर्भवचक्रनिवृत्तये ॥ १६४ ॥

राज्ञी चापि सधात्रीका बंधुमत्या सहाश्रिता । प्रव्रज्यां सुव्रतार्थीते सुव्रतव्रातभूषितां ॥ १६५ ॥

राज्ञी चापि सधात्रीका बंधुमत्या सहाश्रिता । प्रव्रज्यां सुव्रतार्थीते सुव्रतव्रातभूषितां ॥ १६५ ॥

छुर्वनिर्नामकस्तीव्रं सिंहनिःक्रीडितं तपः । निदानमकरोदन्यजनने जनकाभिक्षा ॥ १६६ ॥

छुर्वनिर्नामकस्तीव्रं सिंहनिःक्रीडितं तपः । निदानमकरोदन्यजनने जनकाभिक्षा ॥ १६६ ॥

धात्री मानुष्यकं प्राप्ता पुरे भद्रिलसाह्वये । सुदृष्टिश्रेष्ठिनो भार्यो वर्तते ह्यलकाभिधा ॥ १६७ ॥

धात्री मानुष्यकं प्राप्ता पुरे भद्रिलसाह्वये । सुदृष्टिश्रेष्ठिनो भार्यो वर्तते ह्यलकाभिधा ॥ १६७ ॥

गंगाद्या देवकीगर्भे पडपि द्वंद्वभाविनः । उत्पत्स्यंते क्रमेणकविक्रमैकमहार्णवाः ॥ १६८ ॥

गंगाद्या देवकीगर्भे पडपि द्वंद्वभाविनः । उत्पत्स्यंते क्रमेणकविक्रमैकमहार्णवाः ॥ १६८ ॥

हारिणा स्वर्गिणा धात्री सूत्रामादेशकारिणा । प्राप्स्यंते यातमात्रेण तत्राप्स्यंति च यौवनं ॥ १६९ ॥

हारिणा स्वर्गिणा धात्री सूत्रामादेशकारिणा । प्राप्स्यंते यातमात्रेण तत्राप्स्यंति च यौवनं ॥ १६९ ॥

नृपदत्तोऽग्रस्तेषां देवपालस्तथाऽपरः । तृतीयोऽनीकदत्तस्तु तुरीयोऽनीकपालकः ॥ १७० ॥

नृपदत्तोऽग्रस्तेषां देवपालस्तथाऽपरः । तृतीयोऽनीकदत्तस्तु तुरीयोऽनीकपालकः ॥ १७० ॥

ज्ञात्रमज्ञितशत्रस्ताविति नामभिरीरिताः । रूपेण सदृशाः सर्वे भविष्यंति तवात्मजाः ॥ १७१ ॥

ज्ञात्रमज्ञितशत्रस्ताविति नामभिरीरिताः । रूपेण सदृशाः सर्वे भविष्यंति तवात्मजाः ॥ १७१ ॥

हरिवंशशोकस्य जिनस्य त्रिजगद्गुरोः । शिष्यतां ते करिष्यंति गमिष्यंति च निर्वृतिं ॥ १७२ ॥
आगत्य देवकी गर्भे निर्नामा देवकीसुतः । उत्पद्य भविता वीरो वासुदेवोज्ज्वल भारते ॥ १७३ ॥

श्रुत्वा कंसभवांतरं तदुदयं संचित्य पुण्योदयात्
सोपेक्षांतरमित्रतासुयगतोऽप्यत्राभवत्कालविव ॥

आकर्ण्यष्टसुतप्रियासुचरितं चासुत्र चेहात्र च
प्राप्तः सम्मदमुन्नतं जिनमतश्रीशंसनो यादवः ॥ १७४ ॥

इति “अरिष्टनेमिपुराणसंग्रहे” हरिवंशे जिनसेनाचार्यकुतौ कंसोपाख्यानबलदेववासुदेवदेवकीतनयानगार
चारित्रवर्णनो नाम त्रयस्त्रिंशः सर्गः ।

चतुर्विंशः सर्गः ।

स्ववंशभाविर्न श्रुत्वा जिनैर्द्र देवकीप्रियः । हृष्टः श्रेणिक ! नत्विति पृष्टवानतियुक्तं ॥ १ ॥
कथं नाथ ! जिनो भावी हरिवंशविशेषकः । चरितं श्रोतुमिच्छामि तस्येत्युक्तेऽवदन्मुनिः ॥ २ ॥
द्वीपेऽत्रैव सुपद्मायां शीतोदायास्त्वपाकृते । अभूत् सिंहपुरे भूभृदहर्हदासो महार्हतः ॥ ३ ॥

हस्तिवंशपुराणं ।

सुतं ॥ ४ ॥

जायाऽस्य जिनदत्ताऽसौ कृतोरुजिनपूजना । लेभे श्रीभगवद्गौर्द्रार्कचंद्रसुस्वप्नदृक् सुतं ॥ ४ ॥
 अपराजित इत्याख्यां स परैरपराजितः । पितृभ्यां लंभितो द्यावापृथिव्योः प्रथितो ततः ॥ ५ ॥
 पुत्रीं चक्रभृतस्तत्र पवित्रगुणमालिनीं । कन्यां प्रीतिमतीं मान्यामुपयेभे स यौवने ॥ ६ ॥
 तमन्योऽन्यातिशयिन्यो मानिन्यो गुणमंडनाः । कन्याश्चारीरमद्धन्याः सहस्रगणनाः पतिं ॥ ७ ॥
 राजा मनोहरोद्याने वंद्यं देवैर्विवंदिषुः । अन्येद्युः समुतो यातो जिनं विमलवाहनं ॥ ८ ॥
 राजा नपोऽस्यांते पंचराजशतान्वितः । बभ्रेऽपराजितो राज्यं सम्यक्त्वं चैव निर्मलं ॥ ९ ॥
 प्रवव्राज नपोऽस्यांते गंधमादनपर्वते । श्रुत्वा कृत्वाऽष्टमं भक्तं कृतनिर्वाणभक्तिकः ॥ १० ॥
 जिर्नेद्रपितृनिर्वाणं गंधमादनपर्वते । आसीनो जातु जायाभ्यो धर्मं स प्रौपद्योऽबुधत् ॥ ११ ॥
 जिनार्चा चैत्यगोहार्चां समर्च्य धनदार्षिणां । आसीनौ जातु सुखासीनौ पप्रच्छेति कृतांजलिः ॥ १२ ॥
 काले तत्र मुनी व्योम्नाश्चाराणाववतरतुः । नत्वा क्षितौ सुखासीनौ पप्रच्छेति कृतार्जुनः ॥ १३ ॥
 तोपः साधुषु मे नाथौ ! जैनस्याकृत्रिमो युवां । अपूर्वो वीक्ष्य किं जातः सहजस्नेहवर्त्मनः ॥ १४ ॥
 अस्ति तत्पूर्वसंबंधः स्नेहाधिक्यग्रबोधनः । राजन्नित्याह तत्राद्यः स्रवन्निव गिरामृतं ॥ १५ ॥
 पाश्चात्त्यपुष्करार्द्धस्य विदेहस्यापरस्य हि । रौप्याद्रुत्तरश्रेण्यामस्ति गण्यपुरं पुरं ॥ १६ ॥
 मर्याभविषु (नु) रस्यासासीत्सूर्याभ इति भूपतिः । धारिणी धारिणीचार्या गृहिणी तस्य हारिणी ॥ १६ ॥

त्रिवंशपुराणं।

४३२ ॥

गुणवन्तस्तथोश्चितामनश्चलपूर्वकाः । गत्यंता वेगवन्तस्ते स्नेहवन्तः सुपोह्याः ॥ १७ ॥

पुत्रास्त्रयस्तथोश्चितामनश्चलपूर्वकाः । गत्याऽस्याजितसेनायां जाता प्रीतिमती वरा ॥ १८ ॥

तत्रैवारिजयो राजा पुरेऽरिजयसंज्ञके । कन्याऽस्याजितसेनायां जाता प्रीतिमती वरा ॥ १९ ॥

सिद्धविद्या प्रसिद्धाऽसौ स्त्रैणगर्हणकारिणी । गुरुं ग्राह वरं देहि पितरेकमभीप्सितं ॥ २० ॥

कन्याकूतविदूचे स वृणीष्व वरमीप्सितं । तपसाऽन्यमितीदं च श्रुत्वाऽह प्रीतिमत्यपि ॥ २१ ॥

तपो वरप्रसादो मे पितर्यदि न दीयते । गतियुद्धं विजेत्रेऽहं देयेत्येष वरोऽस्तु मे ॥ २२ ॥

तथाऽस्त्वित्यभिधायामात्राजुहाव नमश्चरं । स्वयंवरे स्वकन्याया गतियुद्धजिगीषया ॥ २३ ॥

विश्वान् विद्याधरान् प्राप्तान् ग्राह कन्यापिता ततः । गतियुद्धे समर्थोऽस्या ददातुर्दुहितुर्मम ॥ २४ ॥

मेरुं प्रदक्षिणीकृत्य कृत्वा जिनवार्चनं । प्राप्तस्येह द्वयोः पूर्वमेकस्य विजयो मतः ॥ २५ ॥

जीयेत येन कन्येयं गतियुद्धेऽतिवेगिना । परिणया तेन वीरेण मन्मनोरथपूरिणा ॥ २६ ॥

श्रुत्वेति खेचरास्तस्थुर्ज्ञात्वा विद्याधिकामग्नौ । विद्यावेगोद्यता योद्धुस्तत्स्थुर्धारिणीसुताः ॥ २७ ॥

ततः परिकरं बद्ध्वा चेतसा च समं तदा । करमास्फाल्य लोकेन युक्ता माध्यस्थमीयुषा ॥ २८ ॥

अहंयवो दद्यादुस्ते सार्द्धमर्द्धपथं पथा । मारुतां मेरुद्विष्य हरंतो मरुतां रथं ॥ २९ ॥

अतिक्रम्य तथा कन्या परीत्य सुरपर्वतं । भद्रशालयेनेऽभ्यर्च्य जिनाचीः प्राङ् न्यवर्तत ॥ ३० ॥

४३३

हरिवंशप्रारम्भः ।

हृदि श्रमागतस्वेदलवमुक्ताफलाचिता । प्राप्य नत्त्रा ददौ पित्रे सिद्धशेषां प्रमोदिने ॥ ३० ॥
 वेगश्रमागतस्वेदलवमुक्ताफलाचिता । प्राप्य नत्त्रा ददौ पित्रे सिद्धशेषां प्रमोदिने ॥ ३१ ॥
 ततो लब्धजया पित्रा मुक्ता मुक्तहृत्कस्पृहा । निवृत्त्यंते प्रवव्राज व्रतव्रातविभूषिता ॥ ३२ ॥
 ततो लब्धजया पित्रा मुक्ता मुक्तहृत्कस्पृहा । निवृत्त्यंते प्रवव्राज व्रतव्रातविभूषिता ॥ ३३ ॥
 गतिमुद्धे जितास्तेऽपि चितागत्यादयस्तथा । दीक्षां दमवस्यंते त्रयोऽपि भ्रातरो दधुः ॥ ३४ ॥
 गतिमुद्धे जितास्तेऽपि चितागत्यादयस्तथा । दीक्षां दमवस्यंते त्रयोऽपि भ्रातरो दधुः ॥ ३५ ॥
 अंते माहोदकल्पते प्राप्तासमाब्धिजीविनः । सामानिकास्त्रयोऽप्यत्र दिव्यं बुभुजिरे सुखं ॥ ३६ ॥
 अंते माहोदकल्पते प्राप्तासमाब्धिजीविनः । सामानिकास्त्रयोऽप्यत्र दिव्यं बुभुजिरे सुखं ॥ ३७ ॥
 प्रच्युत्य पुष्कलावत्यामुदक्श्रेण्यां ततो नृपः । मध्यमावरजौ जातौ पुरं गगनवल्लभे ॥ ३८ ॥
 प्रच्युत्य पुष्कलावत्यामुदक्श्रेण्यां ततो नृपः । मध्यमावरजौ जातौ पुरं गगनवल्लभे ॥ ३९ ॥
 सुतौ गगनसुंदर्यां गगनेदोः क्रमेण तौ । प्रथमोऽमितवेगाख्योऽमिततेजास्ततोऽनुजः ॥ ४० ॥
 सुतौ गगनसुंदर्यां गगनेदोः क्रमेण तौ । प्रथमोऽमितवेगाख्योऽमिततेजास्ततोऽनुजः ॥ ४१ ॥
 दीक्षित्वा पुंडरीकिण्यां स्वयंप्रभाजिनांतिके । ज्यायांसं दृष्टुमायातौ त्वां चितागतिपूर्वकं ॥ ४२ ॥
 दीक्षित्वा पुंडरीकिण्यां स्वयंप्रभाजिनांतिके । ज्यायांसं दृष्टुमायातौ त्वां चितागतिपूर्वकं ॥ ४३ ॥
 पूर्वं प्रच्युत्य माहोदरात्प्रजातमपराजितं । हरिवंशमहावंशे त्वंमितः पंचमं भवे ॥ ४४ ॥
 पूर्वं प्रच्युत्य माहोदरात्प्रजातमपराजितं । हरिवंशमहावंशे त्वंमितः पंचमं भवे ॥ ४५ ॥
 अरिष्टेनमिनामार्हन् भविता भरतावनौ । क्रियतामिति तावुत्तवा तमापृच्छथ गतौ यतौ ॥ ४६ ॥
 अरिष्टेनमिनामार्हन् भविता भरतावनौ । क्रियतामिति तावुत्तवा तमापृच्छथ गतौ यतौ ॥ ४७ ॥
 आयुर्मासावशेषं ते सांप्रतं पथ्यमात्मनः । ग्रहष्टोऽपि चिरं दध्यौ तपः कालव्यतिक्रमं ॥ ४८ ॥
 आयुर्मासावशेषं ते सांप्रतं पथ्यमात्मनः । ग्रहष्टोऽपि चिरं दध्यौ तपः कालव्यतिक्रमं ॥ ४९ ॥
 श्रवणीयं वचः श्रुत्वा चारणश्रमणस्य सः । प्रीतिकरे श्रियं न्यस्य शरीरादिषु निस्पृहः ॥ ५० ॥
 श्रवणीयं वचः श्रुत्वा चारणश्रमणस्य सः । प्रीतिकरे श्रियं न्यस्य शरीरादिषु निस्पृहः ॥ ५१ ॥
 अष्टाहं प्रविधायासौ जिनेंद्रमहिमां ततः । प्रीतिकरे श्रियं न्यस्य शरीरादिषु निस्पृहः ॥ ५२ ॥
 अष्टाहं प्रविधायासौ जिनेंद्रमहिमां ततः । प्रीतिकरे श्रियं न्यस्य शरीरादिषु निस्पृहः ॥ ५३ ॥

हरिवंशपुराणं ।

स द्वाविंशत्यहोगात्रौ प्रायोपगमनांचितौ । आराध्यापाच्युर्तेद्रत्नं द्वाविंशत्यब्धिजीवितः ॥ ४२ ॥
 स द्वाविंशत्यहोगात्रौ जज्ञे जिनेन्द्रमतभावितः । श्रीचंद्रश्रीमतीसनुः सुप्रतिष्ठः प्रतिष्ठितः ॥ ४३ ॥
 च्युत्वा गजपुरे जज्ञे श्रीचंद्रचंद्रमाः । सुमंदिरगुरोरेते दीक्षित्वा मोक्षमाप्तवान् ॥ ४४ ॥
 सुप्रतिष्ठं प्रतिष्ठाय राज्ये श्रीचंद्रचंद्रमाः । सुमंदिरगुरोरेते दीक्षित्वा मोक्षमाप्तवान् ॥ ४५ ॥
 श्रीचंद्रात्मजराजोऽसौ दानं मासोपवासिने । यशोधराय दत्त्वाऽप्य वसुधारादिपंचकं ॥ ४६ ॥
 श्रीचंद्रात्मजराजोऽसौ दानं मासोपवासिने । यशोधराय दत्त्वाऽप्य वसुधारादिपंचकं ॥ ४७ ॥
 कातिक्यामन्यदा राज्ञावष्टबीशतवेष्टितः । तिष्ठन्पतनमुल्काया दृष्ट्वा लक्ष्मीं सुदृष्ट्ये ॥ ४८ ॥
 सुनंदासूनेवे दत्त्वा सुमंदिरमहागुरोः । सुप्रतिष्ठोऽप्यदीक्षिष्ट दृष्ट्वाल्कासदृशं श्रियं ॥ ४९ ॥
 चतुर्गसहस्रसंख्याताः सहस्रकिरणौजसः । ग्रातिष्ठंत तपस्युग्रे सरहस्यान्यतंद्रितः ॥ ५० ॥
 ज्ञानदर्शनचारित्रतपोवीर्यविवृद्धिमान् । अर्धैष्ट सौऽगपूर्वाणि सिंहनिःक्रीडितोत्तैः ॥ ५१ ॥
 तपोविधिविशेषैः स सर्वतोभद्रपूर्वकैः । वपुर्विभूषयांचक्रे सिंहनिःक्रीडितोत्तैः ॥ ५२ ॥
 श्रवणादपि पापघ्नानुपवासमहाविधीन् । अंतयोः कृतयोरादौ शेषभंगसमुद्भवे ॥ ५३ ॥
 एकादिषूपवासेषु पंचांतेषु यथाक्रमं । सर्वतोऽप्युवासाश्च गण्याः पंचदशाऽत्र हि ॥ ५४ ॥
 कल्पितश्चतुरस्रोऽयं प्रस्तारः पंचभंगकः । सर्वतोऽप्युवासाश्च गण्याः पंचदशाऽत्र हि ॥ ५५ ॥
 पंचभिर्गुणितास्ते स्युः संख्यया पंचसप्ततिः । ताडिताः पंचभिः पंच पारणाः पंचविंशतिः ॥ ५६ ॥

सर्वतोभद्रनामायमुपवासविधिः कृतः । विधत्ते सर्वतोभद्रं निर्वाणाभ्युदयोदयं ॥५५॥

पंचादिषु नवांतेषु भद्रोचरैः संतकः । विधिस्तत्रोपायास्तु पंचत्रिंशत्समं परं ॥५६॥

समातेष्वेकपूर्वेषु प्रस्तारे सप्तभंगके । आद्ययोः कृतयोर्गते सर्वभंगेष्वनुक्रमं ॥५७॥

अथाविशतिरिष्टस्ते सर्वतः सप्तपारणाः । स महासर्वतोभद्रः सर्वतोभद्रसाधनः ॥५८॥

पंचाद्या गत्र रूपांता द्रयाद्यास्ते चतुरंतकाः । आद्या रूपांतकाः स त्रिलोकसारः स्मृतो बिधिः॥५९॥

१ सर्वतोभद्रयज्ञोऽयम् —

परणा उपवासा पा. उ. पा. उ. पा. उ. पा. उ. पा. उ.

हरिवंशपुराणं ।

प्रस्तारश्चास्य विन्यस्य त्रिलोकाकृतिरत्र तु । धारणा पारणाश्चापि त्रिशदेकादशक्रमाम् ॥६०॥
 फलमस्य विधेः श्रेष्ठं कोष्ठवीजादिबुद्धयः । त्रिलोकसारभूतं च त्रिलोकशिखरे सुखं ॥६१॥
 क्रमेणार्घ्यतमध्येषु यः पंचैकोपवासकः । वज्रमध्ये विधिः स स्याद् गण्याः पारणधारणाः ॥६२॥
 शक्रचक्रिगणेशत्वं समनःपर्ययोऽविधिः । ब्रह्माश्रमणतो मोक्षो वज्रमध्यविधेः फलं ॥६३॥
 द्रव्याद्यास्ते यत्र पंचांता द्रव्यंताश्च चतुरादयः । विधिर्मंदंगमध्योऽयं मंदंगाकृतिरिष्यते ॥६४॥
 क्षीरश्रावित्वमक्षीणमहानसगुणादिकाः । लब्धयो विधिरेते च फलं निर्वाणमस्य च ॥६५॥
 पंचादयो द्विपर्यंताः पंचांता द्रव्यादयः परे । विधिर्भुरजमध्योऽस्य फलं चानंतरं श्रुतं ॥६६॥
 चतुर्थकानि यत्र स्युश्चतुर्विंशतिरेव सा । एकावली फलं तस्याः सुखमेकावलीस्थितं ॥६७॥
 यत्र षष्ठोपवासाः स्युश्चत्वारिंशत्तथाष्ट च । द्विकावलीयमुद्रीता लोकाद्विकमुखावली ॥६८॥
 एकाद्या यत्र पंचांता एकांताश्चतुरादिकाः । मुक्तावलीयमाख्याता ख्याता मुक्तावली यथा ॥६९॥
 नांतरीयकेमतस्या लोकांलंकरणं फलं । मुक्ताल्यपरिप्राप्तिरेते चात्यंतिकं फलं ॥ ७० ॥
 पंचांता यत्र चैकाद्याः पंचाद्येकांतिका पुनः । रत्नावलीयमस्याश्च फलं रत्नावलीगुणाः ॥७१॥
 रूपांतराख्यं च दशावसाना रूपांतराः षोडश यत्र चाग्रे ।
 रूपोनकास्तत्परमंतरूपाः मुक्तावलीयं खलु रत्नपूर्वा ॥ ७२ ॥

द्विशत्यशीतिश्चतुरुचराः स्युरत्रोपवासाः परिगण्यमानाः ।

एकोनषष्टिश्च हि भुक्तिकालाः फलं तु रत्नत्रयसारलब्धिः ॥ ७३ ॥

एको द्वौ च नव त्रिकाण्यपि ततश्चैकादिभिः षोडश
ब्राह्मैस्तद्वर्णिताश्चतुस्त्रिकयुतं त्रिंशत्त्रिकाण्येव तु ।

रूपांतान्यपि षोडशप्रभृतयो रंध्रं द्विकं त्र्येककं
यत्रैषा कनकावली प्रकुरुते लौकांतिकत्वं फलं ॥ ७४ ॥

द्विमे संकालेते हि षोडशगते विम्यात्मकोच्चैश्चतुः-
पंचाशद् त्रिक्रयोज्ययोजितचतुःशत्याश्चतुर्विंशता ।

द्विमेकादश षोडशान्वितचतुर्विंशद्दिनैः शासनै-
र्वर्षे द्वादशवासैरभिहिताः पंचेह मासा विधौ ॥ ७५ ॥

१ एकः द्वौ, नववार त्रयः, एकः द्वौ त्रयः इत्यादि षोडशपर्यंताः, ततः चतुर्विंशद्वारं उपवासात्रिकं (तेला)
ततः षोडश पञ्चदश इत्याद्येकपर्यंताः, ततः नववारं उपवासात्रिकं ततो द्वावेकश्च इति कनकावली । २ कनकावली
सप्तम्यः एको वर्षः पंच मासाः द्वादशदिनानि ।

होर्वंशपुत्राणां ।

एकद्वित्रिचतुर्दिकानि सहितैस्ते षोडशैकादिभि-
विंशेयानि शतां चतुर्दिकयुतं त्रिंशद्द्विकान्यादरात् ।

एकांताः खलु षोडशादय इह द्वाष्टौ द्विकान्येव तु
त्रिद्व्यैकोऽपि च अत्र ते प्रकथिता रत्नावलीयं परा ॥ ७६ ॥

षट्पंचाशद्द्विकोन्त्ये द्विकपरिगुणिते मिश्रिते षोडशोत्थ-
व्रासप्तत्या द्विशत्याश्चनिरसनगणो गण्यते मिश्रितेस्मिन्

अष्टाशीत्या शताहैरिह भवति विधौ कालसंख्याप्यहोभि-
र्द्वीविंशत्या त्रिरत्नद्युतिकृतिसुकृते वर्षमेकं त्रिमास्ये ॥ ७७ ॥

द्वौ द्वौ त्वेकादयः शस्ताः पंचपर्यवसानकाः । हीते ह्युभयतः षष्टिः सिंहनिष्क्रीडिते विधौ ॥ ७८ ॥

द्वौ द्वौ त्वेकादयः शस्ताः पंचपर्यवसानकाः । हीते ह्युभयतः षष्टिः सिंहनिष्क्रीडिते विधौ ॥ ७८ ॥

१ रत्नावली समयः एको वर्षः त्रयो मासाः द्वाविंशतिकिनानि ।
२ जघन्यसिंहनिष्क्रीडिताविधिः—

१
१, २, १, २, २, ४, ३, ५, ४, ५, ४, ५, ३, ४, २, ३, १, २, १,

हरिवंशपुराणं ।

मेरुषु प्रतिवनं तु वृष्टतः प्रत्यगारमुदिता चतुर्थकान् ।
मेरुषु प्रतिक्रान्तिविधिरेष मेरुषु प्रापयिष्यति महाभिषेचनं ॥ ८५ ॥

मेरुपंक्तिविधिरेष मेरुषु त्रिपष्टितावेष्टनभागषष्ठे
चतुश्चतुर्थान्वितषष्ठकेन त्रिपष्टितावेष्टनीश्वरैर्भावकर्ता ॥ ८६ ॥

विधानपंक्तिर्विधिरस्य कर्तो विमानपंक्तीश्वरैर्भावकर्ताः
रूपमादिरधि यत्र पंच ते त्रिस्ततो भवविरूपमप्यतः
शातकुंभविधिरेष संभवे शातकुंभमुखैर्दस्तृतीयके ॥ ८७ ॥

शातकुंभविधिरस्य प्रणीता विधयोऽस्मी शातकुंभपर्यताः ।
एकादयः प्रणीता भवन्त्यपि प्रथममर्धमोत्कृष्टाः ॥ ८८ ॥
पंचनवषोडशांता भवन्त्यपि विधीरसक्ता उपवाससंख्या
यथोक्तमेवां हि तपोविधीनां विधीरसक्तोऽपि शूर्याः ॥ ८९ ॥

यथात्मशक्तिस्त्वहितमवृत्तैश्चतुर्थषष्ठाष्टमतोऽपि शूर्याः—

योऽभावस्योपवासी प्रतिपदिकवलाहारमात्रः पुरस्ता— उपवासाः

१-८० उपवासाः २० षष्ठानि । २-६५७ दिनेषु समाप्यते अत्र २१६ स्थानानि । ३-४५ उपवासाः

१७ पारणाः । ४-१५३ उपवासाः ३३ पारणाः । ५-४९६ उपवासाः ६१ पारणाः ।

१७ पारणाः । ४-१५३ उपवासाः ३३ पारणाः । ५-४९६ उपवासाः ६१ पारणाः ।

तद्वृद्धया पौर्णमास्यामुपवसनयुतोद्भासयन् आसमग्रे
सामावस्थोपवासः स भजति तपसश्चङ्गलानुपूर्व्या

चान्व्या चंद्रार्णस्य प्रविततयशसः कर्तृणः कर्तृभावं ॥ ९० ॥
प्रागुपोष्य कवलस्य भोजनं सप्तमांतमपि सैकवृद्धिकं ।

सप्तकृत्व इति यत्र तु क्रिया सप्तसप्तमतपोविधिस्त्वसौ ॥ ९१ ॥
अष्टाष्टमनवनवमौ दशदशमैकादशो विधयः ।

द्वात्रिंशद्वात्रिंशद्विधंता एवमात्मका बोध्याः ॥ ९२ ॥
एकाद्वित्रिचतुःपंचपद्मसा भुक्तिर्पिंडकाः ।

प्रत्येकं सप्तमं ता स्युः सप्तसप्तमेऽथवा ॥ ९३ ॥
अष्टांतादिषु विज्ञेयः शेषश्चपि विधिस्त्वयं ।

१ - अमावस्यामुपवासः प्रतिपदि एककवलाहारः एवं क्रमेण चतुर्दश्याम् चतुर्दशकवलाहारः तत उपवासः
कृष्णप्रतिपदि चतुर्दशकवलाहारः एवमूनक्रमेण पुनरमावस्यायामुपवासः । २ प्रथमदिने उपवासः पुनरैकैकवृद्धिक्रमेण
अष्टमदिवसे सप्तकवलाहारः पुनर्हानिक्रमेणोपवासः एवं सप्तवारं कर्तव्यं ।

४४ .

हरिवंशपुराणं ।

क्रमेणैकोपवासादिकवलक्रमसंज्ञकः ॥ ९४ ॥

क्रमेणैकोपवासाने भवति सौवीरयुक्तयस्त्वेकाद्याः ।

आचाम्लवर्धमाने भवति सौवीरयुक्तयस्त्वेकाद्याः ॥ ९५ ॥

सोपोषिता दशांता दशादयथापि पञ्चिमार्धस्य ।

आचाम्लवर्धमाने भवति सौवीरयुक्तयस्त्वेकाद्याः ॥ ९६ ॥

निर्विकृति पूर्वार्धः सैकस्थानस्तु पञ्चिमार्धस्य ।

आचाम्लवर्धमानाः क्रमेण विधयो विधेयास्ते ॥ ९६ ॥

अष्टाविंशतिरिष्टमाधनयतौ चैकादशांगिषु ते

द्वविंशौ परिकर्मणोऽष्टसहितेशीतिस्तु सूत्रस्य हि ॥ ९७ ॥

एकौ चाद्यनुयोगेकवलकृतौ द्विःसप्तपूर्वेष्वमी

षट्पञ्चावधिचूलिके श्रुतविधौ द्वौ तौ मनःपर्यये ॥ ९८ ॥

प्रत्येकमष्टावुपवासभेदा निश्चयकिताद्यष्टगुणव्यपेक्षाः ।

त्रिदर्शनानामपि ते विधेयास्तपोविधौ दर्शनेशुद्धिसंज्ञे ॥ ९८ ॥

द्वौवेकः पुनरेक एव हि परे पञ्चैक एकः क्रमात्

उपवासस्थानानि । २-२४ उपवासस्थानानि ।

१- १५८

योद्वा बाह्यतपस्यमी क्रमगताः पुण्योपवासाः पृथक्

अंतस्थे दश साधिकश्च नवभिस्त्रिंशद्दश व्याहृता

पंच द्वौ पुनरेक एव च तैपःशुद्धौ विधेया विधौ ॥ ९९ ॥

चतुर्दशस्वर्हिंसार्थं जीवस्थानेषु भाविता । त्रियोगनवकोटिघ्ना ते पङ्क्तिं शतं स्फुटं ॥ १०० ॥

भीष्मास्वपथैपशून्यक्रोधलोभात्मशंसनैः । द्वासप्ततिर्नवहस्तैस्ते परनिदान्वितैरिति ॥ १०१ ॥

ग्रामारण्यखलैकान्तैरन्यत्रोपध्यमुक्तैः । संपृष्टग्रहणैः प्राग्वद्द्वासप्ततिरमी मता ॥ १०२ ॥

नृदेवचित्रतिथिक्लीरूपैः पंचद्वित्रिंशतैः । नवद्वैः ब्रह्मचर्यैः स्युः शतं तेऽशीतिमिश्रितं ॥ १०३ ॥

चतुष्कपाया नव नोकपाया मिथ्यात्वमेते द्विचतुःपदे च ।

क्षेत्रं च धान्यं च हि कुप्यभाडिधनं च गानं शयनाशनं च ॥ १०४ ॥

अंतर्बहिर्भेदपरिग्रहास्ते रक्षैश्चतुर्विंशतिराहृतास्तु ।

ते द्वे शते षोडशसंयुते स्युर्भद्रात्रते स्यादुपवासभेदाः ॥ १०५ ॥

षष्ठे दशोपवासाः स्युरनिच्छा नव कोटिभिः । प्रत्येकं नव विज्ञेया त्रिगुप्तिसमितित्रिके ॥ १०६ ॥

१-७८ उपवासाः १२ पारणाः । २ अहिंसाव्रतोपवासाः १४×९=१२६ । ३-७२ उपवासाः ।

४-७२ उपवासाः । ५-१८० ।

हरिवंशपुराणं ।

भ्रात्रोपमान्यवहारप्रतीत्यसंभावनासुभाषायां । जनपदसंवृतिनामस्थापनारूपा दश नवधनाः ॥
 षट्चत्वारिंशद्वेषाणेषणासमितौ मत्वाच्च । नवधनान्निधिनर्तुं कार्यास्तावन्त उपवासकाः ॥ १०८ ॥
 त्रयोदशविधस्यैव चरित्रस्य विशुद्धये । विधौ चरित्रशुद्धौ स्वरूपवासाः प्रकीर्तिताः ॥ १०९ ॥
 निर्विकृतिपाश्चिमाद्वारैकस्थानं तथोपवासश्च । आचाम्ल-शुक्तमेकं तपोविधिस्त्वेककल्याणः ॥ ११० ॥
 पंचकृत्वः कृतावस्था पंचकल्याण उच्यते । चतुर्विंशतिसंख्याच्च सा कार्यस्तीर्थकरण् प्रति ॥ १११ ॥
 तुर्यत्रतोपवासैस्तु शीलकल्याणको विधिः । पंचविंशतिसंख्यैस्तैर्भावनाविधिरिष्यते ॥ ११२ ॥
 पंचविंशतिकल्याणभावानविधिरत्र तैः । तावद्भिरैव बोद्धव्यो विद्वद्भिरुपनिर्णतः ॥ ११३ ॥
 सम्यक्त्वविनयज्ञानशीलसत्त्वश्रुतश्रुताः । समित्येकांतगुप्तीनां भावना धर्मशुक्रगाः ॥ ११४ ॥
 स क्लेशेच्छानिरोधस्य संवरस्य च भावना । प्रसुप्तयो संवेगकारणाद्वेगभावनाः ॥ ११५ ॥
 भोगसंसारनिर्वेदमुक्तिवैराग्यमोक्षजाः । मैत्र्युपेक्षा प्रमादांताः ख्याताः कल्याणभावनाः ॥ ११६ ॥
 प्रतीत्य सप्तभूर्मीनां जघन्यपरमायुषां । चतुर्दशोपवासास्तु विधेया विधिवद्बुधैः ॥ ११७ ॥
 तिर्यग्गतावपर्याप्तपर्याप्तानां नृणां गतौ । प्रत्येकमपि चत्वारः प्रशमन्ति प्रबुद्धयच्च ॥ ११८ ॥
 द्वाविंशतिरतस्त्वर्ध्वमच्युततेजस्वी ततः । ग्रैवेयकेषु कर्तव्या अष्टादश नवस्वपि ॥ ११९ ॥

द्वौ नवानुदिशेष्वेतौ द्वौवानुत्तरपंचके । अष्टापष्टिरभी सर्वे स्युर्दुःखहरणे विधौ ॥ १२० ॥
नामतस्त्रिनवत्वादीरुत्तरप्रकृतीः प्रति । ते चत्वारिंशदष्टाभिः कर्मक्षयविधौ स तं ॥ १२१ ॥

कल्याणातिविशेषैः प्रतिकार्यैः प्रातिहार्यकारणांगः ।

जिनगुणसंपत्तिस्तैः पंचचतुर्विंशदष्टोडशभिः ॥ १२२ ॥

द्राविंशता चतुःषष्ट्या ह्यष्टोत्तरशतेन तैः ।

दिव्यलक्षणपंक्तिः स्याद्विव्यतिमहतः पराः ॥ १२३ ॥

स्यात्परस्परकल्याणाश्चतुर्विंशतिवारतः ।

आदौ पष्ठोपवासः स्यात्समाप्तावष्टमस्तथा ॥ १२४ ॥

विधीनानामिह सर्वेषामेवा हि च प्रदर्शना ।

एकश्चतुर्थकाभिख्यो द्वौ षष्ठं तु त्रयोष्टमः ।

दशमाद्यास्तथा वेद्या षण्मास्यंतोपवासकाः ॥ १२५ ॥

पंचदशीपर्यंता उपवासाः प्रतिपदादि तिथिषु कार्या ।

बहुभेदा विज्ञेया जिनमार्गे सर्वसौख्यसंपन्नाः ॥ १२६ ॥

हरिवंशपुराणं ।

भाद्रपदशुक्लपक्षे सप्तम्यामप्यनंतफलमुखदः ।

परिनिर्वाणाख्यविधिः प्रतिवर्षमुपोषणीयस्तु ॥ १२७ ॥

एकादश्यां प्रतिहार्यग्रासिद्धिः तुल्यां तुल्यैः संफलस्य चैव ।

एकादश्यां कृष्णजायामशीतिः षट् पूर्वार्धे सविधने ह्यनंतं ॥ १२८ ॥

एकादश्यां कृष्णजायामशीतिः षट् पूर्वार्धे सविधने ह्यनंतं ॥ १२९ ॥

शुद्धस्य मार्गशीर्षस्य तृतीयस्यामनंतकृत् । विमानपंक्तिवैराज्यः चतुर्थ्यो षष्ठतो विधिः ॥ १३० ॥

एतेषु विधयः कार्यो यथाशक्ति शरीरिभिः । स्वर्गोपवर्गसौख्यस्य पारंपर्येण हेतवः ॥ १३१ ॥

इत्युक्तविधिकर्त्तासौ सुप्रतिष्ठो यतिस्तदा । वषंय तीर्थकृन्नाम शुद्धैः षोडशकारणैः ॥ १३२ ॥

निशंकाद्यष्टगुणा जिनकथिते मोक्षसत्पथे श्रद्धा ।

दर्शनविशुद्धिराद्यस्तीर्थकरप्रकृतिकृद्धेतुः ॥ १३३ ॥

ज्ञानादिषु तद्वत्सु च महादरो यः कषायचिनिवृत्त्या ।

तीर्थकरनामहेतुः स विनयसंपन्नताभिरुच्यः ॥ १३४ ॥

शीलव्रतरक्षायां कायमनोवचनवृत्तिरनवद्या ।

वेद्यो मार्गोद्धूतैः स शुद्धशीलव्रतेश्वनतिचारः ॥ १३५ ॥

अज्ञाननिवृत्तिफले प्रत्यक्षपरोक्षलक्षणज्ञाने ।

नित्यमभियुक्ततोक्तस्तज्ज्ञैर्ज्ञानोपयोगस्तु ॥ १३५ ॥

जन्मजरामरणमयमानसशरीरदुःखसंभारात् ।

संसाराद्भ्रीरुत्वं संवेगो विषयतृच्छेदी ॥ १३६ ॥

आहाराभयदानं तद्दिनभवदुःखनुद्यथायोगं ।

संसारदुःखहरणं ज्ञानमहादानमिष्यते त्यागः ॥ १३७ ॥

अनिगूहितवीर्यस्य हि विशारारुशरीरमशुचिर्युक्तकामं ।

संयोजयतः कार्ये तपोऽपि मार्गानुगावेशः ॥ १३८ ॥

भांडागारहुताशोपशमनवज्जातविघ्नमनुपद्य ।

संधारणं हि तपसः साधूनां स्यात्समाधिरिह ॥ १३९ ॥

गुणवत्साधुजनानां क्षुधातृषाव्याधिजनितदुःखस्य ।

व्यपहरणे व्यापारो वैय्यावृत्त्यं वसुद्रव्यैः ॥ १४० ॥

अर्हत्सु योनुरागो यश्चाचार्ये बहुश्रुते यच्च ।

हरिवंशपुराणं ।

प्रवचनविनयश्चासौ चातुर्विध्यं भजति भक्तिः ॥ १४१ ॥

आवश्यकक्रियाणां वृण्णां काले प्रवर्तनं क्रियते ।

तासां साऽपरिह्वाणिज्ञेया सामायिकादीनां ॥ १४२ ॥

सावर्धयोगविरहं सामायिकमेकभागं चित्तं ।

गुणक्रीर्तिस्तीर्थकृतां चतुरादिविंशतिस्तवकः ॥ १४३ ॥

द्वयासनया सुविशुद्धा द्वादशवर्ता प्रवृत्तिषु प्राज्ञैः ।

सशिरश्चतुरान्तिकां प्रकीर्तिता वंदना वंद्या ॥ १४४ ॥

वाक्कायमनःशुद्ध्या प्रणीयते तु प्रतिक्रमणं ॥ १४५ ॥

आर्गतुकदोषाणां प्रत्याख्यानां तु वर्ण्यते यो ज्ञैः ।

कायोत्सर्गः कालो मितकायं निर्ममत्वं तु ॥ १४६ ॥

परमतमैदसमर्थज्ञानतपोजिनमहामहैर्जगति ।

मार्गप्रभावना स्यात्प्रकाशनं मोक्षमार्गस्य ॥ १४७ ॥

धेनोरिव निजवत्से सौत्सुक्यधियः सधर्मणि स्नेहः ।

प्रवचनवत्सलता स्यात्सस्नेहःप्रवचने यस्मात् ॥१४८॥

तीर्थकरनामकर्मणि षोडश तत्कारणान्यमून्यनिशं ।

व्यस्तानि समस्तानि च भवंति सद्भाव्यमानानि ॥१४९॥

त्रैलोक्यासनकंपसक्तमुद्वहत्पुण्यप्रकृत्यात्मकः ।

प्रत्याख्याय स सुप्रतिष्ठसुमुनिर्भक्तं ततो मासिकं ॥

आराध्याथ चतुर्विधां बुधनुतामाराधनां शुद्धधी-

द्वीत्रिंशल्लभ्यस्थितिः पुरुमुखं स्वर्गं जयंतं स्थितः ॥ १५० ॥

मुक्त्वा संसृतिसारसौख्यमतुलं तत्राहर्भित्रोचितं ।

सज्ज्ञानत्रयदृष्टेनेत्रसकलत्रैद्योक्थनेत्रस्थितिः ॥

च्युत्वातो भविता समुद्रविजयादेव्यां शिवायां शिवो ।

नेमीशो हरिवंशशैलतिलको द्वाविंशसंख्यो जिनः ॥१५१॥

इत्यष्टिनेमिपुराणसंग्रहे हरिवंशे जिनेसनाचार्यकृतो महोपवासविधिवर्णनो नाम चतुर्विंशः सर्गः ।

पंचत्रिंशः सर्गः ।

अरिष्टनेमेश्वरितं निशम्य यदुः परं श्रेणिक संग्रहृष्टः ।
प्रणम्य भावादतिशुक्तिर्काँव जगाम कांतासहितो निशति ॥ १ ॥

यथा पुरा तौ मथुरासुपुर्ण्यं यथेष्टमाक्रीडनयातिसक्तौ ।
सुदंपती तस्थतुरिष्टभोगौ सशंककंसेन समन्वयमानौ ॥ २ ॥

बभार गर्भं शुगलात्मकं सा सुदेवकी कंसभयस्य हेष्टुं ।
सद्दायभावो हि विपक्षयोगान्महाभयस्योपनिपातहेष्टुः ॥ ३ ॥

अथ प्रसूतौ सुतयुग्ममस्याः सुरेण संक्रामितमिद्रवाक्यात् ।
सुनैगमैतिश्रुतिना सुभद्रं सुभद्रिलोद्भूतपुरोक्तप्राज्याः ॥ ४ ॥

प्रजातमात्रं खलु दैवयोगात् सुदृष्टिजायाव्यसुपुत्रयुग्मं ।
स देवकीमूर्तिगृहे निधाय जगाम देवो निजदेवलोकं ॥ ५ ॥

प्रविश्य कंस स्वसृष्टिगेहं निरीक्ष्य निर्जीवितजीवयुग्मं ।

प्रगृह्यपादेषु निपादरौद्रः शिलातले ताडितवान् सशंकः ॥ ६ ॥

क्रमेण स द्वंद्वयुगं प्रयातं निनाय देवोऽप्यलकां सुकामां ।

पुनश्च कंसोप्यमुविप्रयुक्तमताडयत्पूर्वदेव पापी ॥ ७ ॥

षडभ्यविधना वसुदेवपुत्रा स्वपुण्यरक्ष्यास्त्वलकातिहृद्या ।

पुरोक्तसंज्ञासु खलालितास्ते शनैरवर्धत ततोऽतिरूपाः ॥ ८ ॥

प्रवर्धमानेष्वथ तत्र तेषु सुदृष्टिसुश्रावकभूतिद्विद्धिः ।

अपूर्वनानाविधवस्तुलाभैस्तदात्यंशतापरभूपभूमिः ॥ ९ ॥

इतोऽपि देवक्यपि भर्तृवाक्यादपाकृतापत्यावियोगदुःखा ।

शनैः प्रपेदे प्रतिपत्कलेव दिनोच्चैः पूर्वदेव कांतिं ॥ १० ॥

अथैकदा चंद्रशिते निशांते निशांतकांते शयने शयाना ।

ददर्श सप्तोदयशंसिनः सा पदार्थकाञ्च स्वप्न इमान्निशांते ॥ ११ ॥

प्रदीप्तमुद्यंतमिनं तमोऽतं समंतकांतं शशिनं प्रपूर्णं ।

हरिवंशपुराणं ।

श्रियं सदिग्रागमहाभिषेकां विमानमाकाशतलान्नमच्च ॥ १२ ॥

ज्वलद्बृहज्ज्वालहुताशमुखैः सुरध्वजं रत्नमरीचिचक्रं ।

अपूर्वमुद्वृहज्ज्वालहुताशमुखैः सुरध्वजं रत्नमरीचिचक्रं ॥ १३ ॥

मृगाधिपं चाननमाविशतं निशाम्य सौम्या बुबुधे सकंपा ॥ १४ ॥

अपूर्वमुद्वृहज्ज्वालहुताशमुखैः सुरध्वजं रत्नमरीचिचक्रं ॥ १४ ॥

जगौ प्रभाते कृतमगलांगा समेत्य पत्येऽभिदधे स विद्वान् ॥ १५ ॥

प्रतापविध्वस्तरिपुः सुतस्ते प्रियोऽतिसौभाग्ययुतोऽभिषेकी ।

दिदिवोवतीर्यातिरुचिस्थिरोऽभीभविष्यति क्षिप्रमिनो जगत्याः ॥ १५ ॥

निशाम्य सा स्वप्नफलं स्वभर्तुस्तथास्त्विति प्रीतमतिः प्रपद्य ।

न्यवस्थिता गर्भमधत्ता चाशु जगद्धितं द्यौरिव तापशाल्यै ॥ १६ ॥

यथा यथासौ परिवर्धेतेऽस्या प्रवर्धमानांगमनःसुखायाः ।

तथा तथावर्धत भूतधात्र्यां जनस्य सर्वस्य च सौमनस्य ॥ १७ ॥

ररक्ष गर्भं प्रसवव्यपेक्षः स्वसुः स संक्षोभगतस्तु कंसः ।

१ इनः स्वामी ।

दिनानि मासानसमंजसात्मा गुणानपेक्ष्यो गणयन्नलक्ष्यः ॥ १८ ॥

अथोदयादिश्रमणे तु पक्षे ह्यथोक्षजो भाद्रपदस्य शुक्ले ।

पवित्रयन् द्वादशिकां तिथिं तामलक्षितः सप्तम एव मासे ॥ १९ ॥

स शंखचक्रादिसुलक्षितांगः स्फुरन्महानीलमणिप्रकाशः ।

स देवकीसूतिगृहं स्वदीप्त्या प्रदीपवान् द्योतयतिस्म कृष्णः ॥ २० ॥

स्वपक्षगेहेषु तदाऽऽविरासन् स्वतो निमिच्चानि शुभावहानि ।

विपक्षगेहेषु भयावहानि भ्रावतस्तस्य नरोत्तमस्य ॥ २१ ॥

तदा च सप्ताहमहातिवर्षे प्रवर्तमाने निशि जातमात्रं ।

हली स्वपित्रा विद्यतातपत्रं हरिं गृहीत्वा गृहतो निरैवद्राक् ॥ २२ ॥

अलक्षितः कंसभटैः प्रसुप्तैः प्रसुप्तपौरे समये पुरस्य ।

स गोपुरद्वारकपाटसंधिं विपाट्य विष्णुकमयुगमसंगात् ॥ २३ ॥

पथःकणे घ्राणपुटं प्रविष्टे शिशोस्तडिद्धातगभीरनादे ।

क्षुते चिरंजीव जयत्वविघ्नस्त्वमित्यनुश्रुत्य तदोपरिष्ठात् ॥ २४ ॥

रिवंशपुराणं ।

प्रियोग्रसेनेन नृपेण दत्तां प्रियाशिषं तोषयुतोऽगदीप्तं ।
 रहस्यरक्षा क्रियतां प्रतीक्ष विमुक्तिरस्माच्च दैवकेयात् ॥ २५ ॥
 प्रवर्धतां भ्रातृशरीरजायाः सुतोयमज्ञातमरेतिष्टं ।
 तदौग्रसेनीमभिवंध वाचममू विनिर्जमतराष्टु पुर्याः ॥ २६ ॥
 ज्वलद्विषाणो वृषभः पुरस्तात्प्रदीपयन्मार्गमगात्स तूर्णं ।
 महानुभावाद्यमुना हरेर्द्राक् बभूव विच्छिन्नमहाप्रवाहा ॥ २७ ॥
 धुनीं समुत्तीर्य ततोऽभिगम्य वनं न वृंदावनमत्र गोष्ठे ।
 मुनंदगोपं सयशोदमाप्तं क्रमागतं तौ निशि दृष्टवंतौ ॥ २८ ॥
 समर्प्य ताभ्यामहरस्य मेदं प्रवर्द्धनीर्यं निजपुत्रबुद्ध्या ।
 शिशुं विशालेक्षणमीक्षणानां महामृतं कांतिमयं स्ववंतं ॥ २९ ॥
 ततश्च तत्कालभवां यशोदाशरीरजां विश्वसनाय शत्रोः ।
 अरं समादाय समेत्य देव्यै प्रदाय तौ तस्थतुरग्रलक्षौ ॥ ३० ॥
 स्वस्तुः प्रसूतिं प्रति विज्ञकंसः प्रसूत्यगारं निघ्नः प्रविश्य ।

विलोक्य बालाममलाममुष्याः पतिः कदाचित्प्रभवेदरिमे ॥ ३१ ॥
विचिंत्य शंकाकलितस्तदेति निरस्तकोपोऽपि स दीर्घदर्शी ।

स्वयं समादाय करेण तस्या अनुद्य नामां चिपिटीचकार ॥ ३२ ॥
स देवकीमानसतापकारी सुतांतदर्शी किल निर्वृतात्मा ।

अतिष्ठदंतर्हितरौद्रभावः सुखेन तावत्कतिचिद्दिनानि ॥ ३३ ॥
ततो ब्रजस्थः कृतजातकर्मा स्तनंधयोसौ कृतकृष्णनामा ।

प्रवर्धते नंदयशोदयोस्तु प्रवर्धयन् ग्रीतिमभूतपूर्वा ॥ ३४ ॥
गदासिचक्रांकुशंखपद्मशस्त्रेखारुणपाणिपादः ।

स गोपगोपीजनमानसानि सकाममुत्तानशयो जहार ॥ ३५ ॥
सुरूपमिंदीवरवर्णशोभं स्तनप्रदानव्यपदेशगोप्यः ।

अहंयवः पूर्णपयोधरास्तमत्सनेत्राः पपुरेकतानं ॥ ३६ ॥
इतः कदाचिद्ब्रह्मणेन कंसो निमित्तचिन्नेन हितैषिणोक्तः ।

नृपैधते ते रिपुरत्र कश्चित्पुरे वने वा परिमृग्यतां सः ॥ ३७ ॥

हरिवंशपुराणं ।

ततोऽष्टभाष्यानर्शनं तपोऽसौ चकार कंसो रिपुनाशश्चुद्धया ।
ततोऽष्टभाष्यानर्शनं तपोऽसौ चकार कंसो रिपुनाशश्चुद्धया ॥ ३८ ॥

पुराभ्युपेतार्थसमर्थनाय सुदेवताः प्रोचुरुपेत्य तास्तं ॥ ३९ ॥
पुराभ्युपेतार्थसमर्थनाय सुदेवताः प्रोचुरुपेत्य तास्तं ॥ ३९ ॥

विहाय शीरायुधचक्रपाणी क्षणेन कः कंसरिपुर्निरस्यः ॥ ४० ॥
विहाय शीरायुधचक्रपाणी क्षणेन कः कंसरिपुर्निरस्यः ॥ ४० ॥

जगावसौ कोऽपि ममास्ति वैरी प्रवर्धमानः क्वचिदप्यलक्ष्यः ।
जगावसौ कोऽपि ममास्ति वैरी प्रवर्धमानः क्वचिदप्यलक्ष्यः ॥ ४१ ॥

तमाशु यूयं परिमृग्य मृत्योर्मुखे कुरुध्वं करुणानपेक्षाः ॥ ४२ ॥
तमाशु यूयं परिमृग्य मृत्योर्मुखे कुरुध्वं करुणानपेक्षाः ॥ ४२ ॥

इतीरितं ताः प्रतिपद्य याता ग्रहस्य चैकोग्रशकुंतरूपा ।
इतीरितं ताः प्रतिपद्य याता ग्रहस्य चैकोग्रशकुंतरूपा ॥ ४३ ॥

प्रमुद्य हंत्री हरिणात्त्वतुंडा प्रचंडनादा ग्रणनाश भीता ॥ ४४ ॥
प्रमुद्य हंत्री हरिणात्त्वतुंडा प्रचंडनादा ग्रणनाश भीता ॥ ४४ ॥

प्रपूतना पूतन भूतघृतिः प्रपाययंती सविषस्तनौ ते ।
प्रपूतना पूतन भूतघृतिः प्रपाययंती सविषस्तनौ ते ॥ ४५ ॥

स देवताधिष्ठितानिष्ठुरास्यो व्यरीरटञ्चूचुकभूषणेन ।
स देवताधिष्ठितानिष्ठुरास्यो व्यरीरटञ्चूचुकभूषणेन ॥ ४६ ॥

स्वपानिषीदन्नरसा असर्पन् पदं ददन् सखलितं प्रधावन् ।
स्वपानिषीदन्नरसा असर्पन् पदं ददन् सखलितं प्रधावन् ॥ ४७ ॥

कलाभिलापो नवनीतमधन्नजीगमज्जिष्णुरहर्दिनानि ॥ ४८ ॥
कलाभिलापो नवनीतमधन्नजीगमज्जिष्णुरहर्दिनानि ॥ ४८ ॥

अतः शरीरामपरां पिशाचीं स चापतंतीं घनपादधाती ।

विभीर्बिभ्रंजांजनशैलशोभी पृथूदयस्तां पृथुकोऽपि कोपि ॥ ४४ ॥

यशोदया दामगुणेन जातु यदृच्छयेदूखलवद्वपादः ।

निपीडयंतौ रिपुदेवतांगौ न्यपातयतौ जमलार्जुनौ सः ॥ ४५ ॥

स नंदगोपेन यशोदया च सुदृष्टशक्तिः शुभशैशवादौ ।

स विस्मिताभ्यामभिनंद्यमानो बालः स दृश्यो ववृधे वनाति ॥ ४६ ॥

स गोपतिं हृत्तमशेषघोषमितस्ततो दृष्टमुदग्रघोषं ।

महार्णवं वा प्रतिपूर्णयंतं जघान कंठोद्वलनात्सुकंठः ॥ ४७ ॥

कुदेवपाषाणमयातिवैर्षरनाकुलो व्याकुलगोकुलाय ।

दधार गोवर्धनमूर्ध्वशुच्चैः स भूधरं भूधरणोरुदोभ्यां ॥ ४८ ॥

अमानुषं कृष्णविचेष्टितं तत्सकर्णमाकर्ण्य बलेन वर्ण्य ।

कृतोपवासव्यपदेशतोगाद्व्रजं सवित्री सुतदर्शनाय ॥ ४९ ॥

१-अनः इति स पुस्तके । 'एनः' वा भवितुमर्हति । २-जमलार्जुनवृक्षरूपौ देवौ ।

हरिवंशपुराणं ।

सुकंठगोपालकुलोपगीतं सुतारघंटाध्वनि गोघनाढ्यं ।
 महीध्रपादे वनरंभ्रमागा पुरंभ्रिरध्यास परां धृतिं सा ॥ ५० ॥
 क्वचिच्चितं स्निग्धसुकृष्णवर्णैः क्वचिच्च सोद्यद्भलभद्रशुभ्रैः ।
 गवां गणैर्वीक्ष्य वनं जहर्ष भवत्यपत्यप्रतिमं हि दृष्ट्यै ॥ ५१ ॥
 तृणांबुहृताः स्तनलग्नवत्सा ग्रदुह्यमानाश्च परा घटोन्नीः ।
 ददर्श गा गोष्ठगतास्तदैषा प्रवृत्तरोमांचसुखाभिरामाः ॥ ५२ ॥
 सवत्सयेषु ध्वनयोऽतिधीरा रवाश्च गोपीदधिमंथनोत्थाः ।
 मनोभिजन्हे हरिमातुरुच्चैर्गभीरनादा न हरति किं वा ॥ ५३ ॥
 ततोऽभिनंदी हृदि नंदगोपो यशोदयोत्पेत्य यशोविशुद्धां ।
 स देवकीं स्वामिनिकां निकायैर्मनस्विनीं भक्तियुतो ननाम ॥ ५४ ॥
 सुपीतवासोयुगलं वसानं वनेवतंसीकृतवर्हिर्वह ।
 अखंडनीलोत्पलपुंडमालं सुकंठिकाभूषितकंबुकंठं ॥ ५५ ॥

१-५ कुलोपगीतं' इति क पुस्तके ।

सुवर्णकर्णाभरणोज्ज्वलाभं सुबन्धुजीवालिकमुच्चमौलिं ।

हिरण्यरोचिर्वलयः प्रकोष्ठं सुपादगोपालकसानुवन्धे ॥ ५६ ॥

यशोदयानीय यशोदयाढ्यं प्रणामितं पुत्रमसौ सवित्री ।

सुगोपवेषं निकटे निपण्णं परामृशंती चिरमालुलोके ॥ ५७ ॥

जगौ च देवी विपिनेऽपि नासस्तवेदृशापत्यदृशो यशोदे ।

यशस्विनि श्लाघ्यतमो जगत्यां न राज्यलाभोऽभिमतोऽनपत्यः ॥ ५८ ॥

जगाद गोपी भवती यथाह तथैव मे स्वामिनि सत्यमेतत् ।

तथैव संतोषविशेषदोषी प्रियाशिषा जीवतु नित्यभृत्यः ॥ ५९ ॥

इहांतरे सा सुतदर्शनेन सुनिर्भरप्रस्तुतसुस्तनौ तौ ।

शशाक नो संवरितुं क्षरंतौ न संवृतिः स्यात्सति चित्तभेदे ॥ ६० ॥

रिपोर्भयात्पुत्र वियोजितोऽसि न दृष्टबुद्धचेति विशुद्धिमंतः ।

स्तनक्षरत्क्षीरनिमेन राक्षी प्रदर्शयंतीव तदा रराज ॥ ६१ ॥

प्रकाशभीरुः सहसा ततोसौ हलायुधः क्षीरघटेन दक्षः ।

हरिवंशपुराणं ।

॥ ६२ ॥

तदाभयविचस्त्वयमंचितास्थां न मुह्यति प्राप्तकृतौ कृती हि ॥ ६२ ॥

ततो हरिप्रेक्षणलब्धसौख्या हली समानीय समाप्तकार्या ।

॥ ६३ ॥

प्रवेक्ष्य साध्वीं मथुरां पुनस्तं न्यवेदयद्वृत्तमपि स्वपित्रे ॥ ६३ ॥

कलागुणान् प्रत्यहमेत्य दक्षमशिक्षयत्केशवमाशु शीरी ।

॥ ६४ ॥

स्थिरोपदेशे प्रणते न शिष्ये गुरुपदेशाः क्षपयंति कालं ॥ ६४ ॥

स बालभावात्सुकुमारभावस्तथैवमुद्भिन्नकुचाः कुमारः ।

॥ ६५ ॥

सुयौवनोन्मादभराः सुराक्षैरीरमत्केलिषु भोपकन्याः ॥ ६५ ॥

करांगुलिस्पर्शसुखं स रासेष्वजीजनद्गोपवधूजनस्य ।

॥ ६६ ॥

सुनिर्विकारोऽपि महानुभावो सुमुद्रिकानरुमणिर्यथाद्वयः ॥ ६६ ॥

यथा हरौ भूरिजनानुरागो जगाम वृद्धिं हृदि वृद्धिस्त्रयी ।

॥ ६७ ॥

तथास्य तेने विरहानुरागो विहारकाले विरहातुरस्य ।

॥ ६८ ॥

द्विषं तमन्वेष्टुमितिः श्रविष्टः स शंक्या कंसरिपुः कदाचित् ।

॥ ६९ ॥

व्रजं निजैराव्रजदच्युतोऽस्मात्पुरोभ्युपायाद्गमितो जनन्याः ॥ ६९ ॥

स नाटवीं स्पष्टकृताट्टहासां कुराक्षसीं रूक्षनिरीक्षणास्यां ।

अथोक्षजो वीक्ष्य विवृद्धकायां शरीरयष्ट्यां विकृतां जघान ॥ ६९ ॥

सुशालमलीखंडसुमंडपस्य सुदुर्भरास्तंभततिः परेषां ।

तमुत्क्षिपंतं त्वदयं विदित्वा न्यवर्तयत्सा जननी विशंका ॥ ७० ॥

निवृत्य कंसः पुरघोषणां स्वैरघोषयद्देवविदुक्तकारी ।

गवेषणार्थं द्विपतो निजस्य स पापशयाभिमुखः सुखार्थी ॥ ७१ ॥

भुजंगशय्यामिह सिंहवाहशरासनं चाप्यजितं जयंतं ।

सपांचजन्यान्जमथारुहेद्यः करोत्यधिल्यं परिपूरयेच्च ॥ ७२ ॥

ददाति तस्मै पुरुषोत्तमाय पराजिताशेषपराक्रमाय ।

अलभ्यलामं समभीष्टमिष्टः ग्रहृष्टकंसः स रुपांतरज्ञः ॥ ७३ ॥

इति प्रवृत्तिश्रवणात्प्रवृत्तास्ततस्तदारोहणपूर्विकासु ।

क्रियासु निस्तर्जितवृत्तयश्च महीक्षितो जगुस्तो विलक्षाः ॥ ७४ ॥

१ पुरुषांतरज्ञः इति स पुस्तके ।

हरिवंशपुराणः ।

अथानयद्भानुरुषेद्रमर्थी सहोदरोऽसौ खलु कंसवध्वाः ।
तां ॥ ७५ ॥

तदीयसामर्थ्यमदीक्ष्य जातु प्रजाततोषो मधुरापुरीं पदे स पृष्ट्वा ।
महाहिशय्यामिह सज्जितांतं व्यलोक्य चेद्रस्य पदे स पृष्ट्वा ॥ ७६ ॥

समारुहद्भ्रीषणभोगिभोगां स्वभावशय्यामिव शौरिराशु ।
धनुस्ततोधिज्यमसौ व्ययत्त भुजंगमोद्गीर्णविकीर्णधूमं ॥ ७७ ॥

अपूरयच्छंखमखेदमाशाः प्रपूरयंतं निखिला निनादैः ॥ ७८ ॥
जनस्तदालोक्य तदातिलोकं तदीयमाहात्म्यमुदीयमानं ।

अघोषयत्क्षुब्धसमुद्रोपो महानहो कोप्ययमित्यशेषः ॥ ७८ ॥
कुंकंशशंकां वहताग्रेन निजेन नीत्या ग्रहितो हरिस्तु ॥ ७९ ॥

महानुकूलो ब्रजमात्मनीनैः सहाव्रजतीव्रगुणानुरागैः ॥ ८० ॥

गर्भाधानात्पूर्वमर्वाक् प्रसूतेरावर्द्धांतवैरभावोऽपि शत्रुः ।
मत्तः कुर्यात्किं ह्युदात्तस्य पुंसो जैनाद्धर्मोत्पूर्वजन्मप्रयातात् ॥ ८० ॥

मत्तः कुर्यात्किं ह्युदात्तस्य पुंसो जैनाद्धर्मोत्पूर्वजन्मप्रयातात् ॥ ८० ॥
इति “अरिष्टनेमिपुराणसंग्रहे” हरिवंशे जिनसेनाचार्यस्य कृतौ कृष्णबालक्रीडावर्णनो नाम पंचविंशः सर्गः ।

षट्त्रिंशः सर्गः ।

अथ विरुवदलिज्यारूढवाणासनायां कलरवकलहंसीशंखशय्याश्रितायां ।
रिपुशिखिमदपक्षक्षोदपक्षोदयायां शरदि हरिनवश्रीलीलयाध्यासितायां ॥ १ ॥
घननिवहविघाताद्द्यौरभाच्चंद्रहासा विघटितघनपका मेदिनी कासहासा ।
कतिपयदिनभाविप्रौढकंसाभिघातप्रकटितहरिहासाकारविद्योततीव ॥ २ ॥
विपुलपुलिनकेन व्याजतः स्वच्छनद्यः सहजजलसरस्यः पुंडरीकापदेशात् ।
सितकुसुमनिभेन स्वैर्वनंतैश्च शैला हरियन्ता इव शुभ्रं द्राग्दधाना विरेजुः ॥ ३ ॥
फलक्कुचगुरुभाराक्रांतस्यग्रचुरलीचरकासात्कंचुकोद्भासमाना ।
ग्रमदवशविकासिन्धुर्वरा सर्वतोऽभादभिनवहरिकंठाश्लेषणोत्कंठितेव ॥ ४ ॥
ग्रसवभरविभ्रूतिव्यग्रताव्यग्रगर्भग्रहणसमग्रहृषोदोषघोषाः ।
शरदि हृदयतोऽप तोपयंतिस्म विष्णोः ग्रसभमिह रिपूणां पेपणं घोषयंतः ॥ ५ ॥
विदितहरिसमीहश्चापि कंसस्तदानीं पुनरपि तदपाये पापधीर्गोपवर्ग ।
कमलहरणेहोर्दुर्गमत्यंगभाजां हृदमपि विपमाहिप्राहिणोद्यामुनं सः ॥ ६ ॥

हरिवंशपुराणं ।

निजभुजबलशाली हेलयैवावगाह्य हृदमपि कुपितोत्थं कालियाहिं महोग्रं ।
 कृष्णमणिकिरणौघोद्गीर्णविहस्रफुल्लिगव्यतिकरमतिकृष्णं मंक्षु कृष्णो ममर्द ॥ ७ ॥
 तटरुहविटपाग्रव्यग्रगोपप्रणादस्फुटहलधरधीरध्वानसंहृष्टभेदः ।
 भुजनिहतभुजंगः संसमुच्छित्य पद्मानुपतटमटतिस्म द्राक् मरुत्वानिवासौ ॥ ८ ॥
 प्रविलसदतिभास्वत्पीतवासा बलेन प्रमदभरवशेन ग्रोह्यसन्मचेकेन ।
 सरभसमुपगूढध्वोद्वृतोऽभाङ्गुजाभ्यामशितशितशिलाग्रेणैव सोब्दःसविद्युत् ॥ ९ ॥
 निहितकमलभारान् गोपकैरग्रतोरिः परगुणमसहिष्णुः सोष्णमुच्छ्रस्य दृष्ट्वा ।
 सममणदिति शीघ्रं नंदगोपात्मजाद्याः सरभसमिह गोपामल्लयुद्धाय संतु ॥ १० ॥
 इति विहितमहाज्ञो मल्लयुद्धाय मल्लानतिकठिनकनिष्ठज्येष्ठमध्यग्रस्तृढान् ॥ ११ ॥
 द्रुततरमुपकंठे स्वस्य चक्रे सचक्रकचनिशितचित्तःकर्तुकामस्तदानीं ॥ १२ ॥
 चरितमिदमकालक्षेपि विज्ञाय शत्रोः स्थिरमतिवसुदेवश्चाप्यनावृष्टियुक्तः ।
 ज्ञपयितुमपि सर्वं ज्येष्ठवर्गं सः वार्तामगमयदिह शीघ्रं सन्निधानाय तस्य ॥ १३ ॥
 विदितीरपुर्वेच्छास्ते नवज्येष्ठमुख्या रथतुरगपदातिप्रान्मदेभैः स्वसैन्यैः ।

सरभसमभिजग्मुर्भूतलं भूपथंतः शठहृदयमकस्मात्सस्मयं दारयंतः ॥ १३ ॥
चिरवियुतकनीयोदर्शनव्याजतस्तान्पृथुतरमथुरां तामागतान् यादवैद्रान् ।
अभिमुखमपशंको वेत्य कंराः राशंको निभृतकृतनतिः प्रावेश्यत्सानुजान् सः ॥ १४ ॥
पुरपुरगृहशोभादर्शनाचूषवेत्रास्तदधिपतिनियुक्ता वासकास्ते यथेष्टे ।
प्रतिदिनमृषसेव्या दानमानग्रणामैः प्रणयमिव बहंतस्तस्तथुरंतर्विदाहाः ॥ १५ ॥
हलधृदवधृतार्थो मल्लयुद्धाभिलापं वृषलवधविशेषोदंतविज्ञो विधित्सुः ।
अतिनिपुणमतिस्तां सन्निधौ तस्य धीरो वदति लघु यशोदां स्नानमाकल्पयेति ॥ १६ ॥
चिरयसि किमिति त्वं विस्मृतात्मीयदेहे न सकृदसकृदुक्ता न स्वभावं जहासि ।
न हि शुचिशुभशुक्लव्युत्पादितोदारमुक्तामणिर्गतिभृतवेला चापलं स्वं जहति ॥ १७ ॥
इति सह चिरवासेभ्युक्तपूर्वा न जातु ह्यतिचकितभया रा साश्रुनेत्रा निरुक्तिः ।
द्रुततरमुपकल्प्य स्नानमन्त्रप्रसिद्धयै प्रकृतमकृत गत्नं स्नातुमेतौ नदीं तौ ॥ १८ ॥
अवददति बलस्तं कृष्णमेकांतवतीं किमिति मुखमिदं ते दीर्घनिश्वाससां ।
हिमहतश्चिपद्ब्रच्छायमच्छायमद्य प्रथयति पृथुमंतस्तापमाचक्ष्व हंतुं ॥ १९ ॥

हरिवंशपुराणं ।

अणयसाहितसिन्धुं प्रश्रितः ग्राह कृष्णः प्रहसितमुखपद्मं पद्ममालोक्य वाक्यं ।
 शृणु वचनमिहार्यं त्वं मदीयं असिद्धं स्फुटवदनविकाराल्लक्षितं चित्तदुःखं ॥ २० ॥
 श्रुतगुरुरसि विद्वान् वेत्ति लोकांनुवृत्तिं त्वमुपदिशसि मार्गं चार्यं वर्यं पुरस्य ।
 तदिह मण सुपूज्यां युज्यते मे यशोदामतिपरुषवचोभिस्ते तिरस्कृतुमद्य ॥ २१ ॥
 इति सुविहितमन्युं गंगदत्तं गदतं हृषिततनुरुहोसौ गाढमाश्लिष्य दोभ्यां ।
 अवददविरलश्रुपातसंसूचितान्तःकरणविशदवृत्तिः सर्ववृत्तान्तमस्मै ॥ २२ ॥
 मुनिवचनमवंध्यं तज्जरासंधजायाः पटुमदवशवृत्तेर्हेतुतो वृत्तमादौ ।
 निधनमपि च षण्णां देवकीगर्भजानां क्षुभितहृदयकंसापादितं कोपहेतुं ॥ २३ ॥
 प्रसवसमयतोऽवर्गोक्कुले लीनवृत्तिं रिपुविहितमनेकापायमप्यत्र बाल्यात् ।
 प्रमृति सकलमग्रे मल्लसंग्राममुग्रं विरचितमवधार्य द्विद्वधेऽधत्त चित्तं ॥ २४ ॥
 हरिरिति हरिवंशं राहिणेयादक्षयं पितृजनगुरुबंधुं भ्रातृवर्गं विदित्वा ।
 ग्रामदपुरुषुवाहश्रीमुखाम्भोजलक्ष्मीहरिरिव गुरुभूभूदभूरिक्षासनाथः ॥ २५ ॥
 हिनसहजतयोत्थस्नेहसंपृक्तभावौ सुसरिति यस्मृनायां तौ महामीनलीलौ ।

जलविहरणदक्षौ स्नानमासेव्य सेव्यौ निजसदनमगातामन्वितौ गोपवर्गैः ॥ २६ ॥
 शुभपरिमलसद्यस्तापहृयंगवीनं स्फुटसुरससुषूपव्यंजनक्षीरदध्नः ।
 विरचितमणिभूमौ हेमपात्र्यां सहेतौ मृदुविशदसुसिक्थं शालिभक्तं हि शुक्त्वा ॥ २७ ॥
 सुमृदुसुरभिगंधयुद्धर्तितस्यस्वपाणी स्वकरकिसलयौ तौ दिग्धदिव्यानुलिप्तौ ।
 पलितहरितपूगैलादितांबूलरागप्रविततमुखरागाद्भासमानाधरोष्ठौ ॥ २८ ॥
 विविधकरणदक्षौ मल्लविद्वानवद्यौ कृतचलनसुवेपौ नीलपीतांबरभ्यां ।
 बृहदुरसि विधायोदारसिंदूरधूलोरभिनवनमालामालतीमृडमालौ ॥ २९ ॥
 स्थिरमनसि विधाय ध्वंसनं कंसशत्रोश्चलचरणनिघातैर्धोरिणीं क्षोभयंतौ ।
 समभरमतिघोरैर्मल्लवैपैः सर्वगैः पुरमभि मथुरां तौ चेलतुर्गोपवर्गैः ॥ ३० ॥
 अभिपतदुरगेंद्रं रासभं दूरसंतं पथि हि पुरनिवेशे विधनयंतं बृहध्वं ।
 विव्रतवदनरंघ्रं चापतंतं दुरंतं क्रुतुरग्मवधीचं केशवः केशिनं सः ॥ ३१ ॥
 नगरमभिविशंतौ वारितौ वारणेद्रावविरतमदलेखामंडितापांडुगंडौ ।
 युगपदरिनिथोगादापतंतौ विदित्वा तुतुपतुरिव दृष्ट्वा युद्धरंगादिमल्लौ ॥ ३२ ॥

हरिवंशपुराणं ।

सललितमभितस्थौ चंपकं शीरपाणिः फणिरिपुरपि नागं तत्र पादाभराख्यं ।
 सललितमभिनवं तद्विस्मयापादिपुंसां नरवरकरिमल्लद्वंद्वयोर्द्वंद्वयुद्धं ॥ ३३ ॥
 अभवदभिनवं तद्विस्मयापादिपुंसां नरवरकरिमल्लद्वंद्वयोर्द्वंद्वयुद्धं ॥ ३३ ॥
 हृदपदहतिगाढाक्रांति चोत्पाटयतौ कुटिलितकरुद्धादंतिदंतानभातां ।
 पृथुभुजबलीलोत्पाद्यमानारवाद्ये क्षितिभृदुरगचेष्टम्रौढवंशंक्रुण्वा ॥ ३४ ॥
 अदयमथसमूलोन्मूलितोच्छासिताभास्वरदनपरिघातैर्घोरनिर्घोषघोषैः ।
 विरसविरटितैर्भौ तौ निहत्य प्रविष्टौ पुरमुखरवेला क्ष्वेडिता स्फोटगोपैः ॥ ३५ ॥
 कमलकिसलयोद्यत्तोरणद्वारशोभां नृपजनपदशुंभचक्रवालालयालिं ।
 भुजशिखरनिघृष्टज्येष्ठमल्लांसकूटौ विशदमविशतां तौ तां महारंगभूमिं ॥ ३६ ॥
 स्वचरणभुजदंडाकुंचिताकारशोभान्यभिनयदृढदृष्टिक्षेपरम्याणि रेजुः ।
 चलितचलनवन्नप्रांतकांतानि रंगे हरिहलधरहेलावलगतास्फोटितानि ॥ ३७ ॥
 रिरुरयमिह कंसोज्यं जरासंधलोकः सलिलाधिविजयाद्यास्ते दशामी सपुत्राः ।
 सहलसहरिचक्रालोकिनो लांगलीत्थं प्रतिपुरुषमशेषं संज्ञादशैयत्तान् ॥ ३८ ॥

१ 'वदन' इति क पुस्तके । २ समुद्रविजय ।

बहुजनपदराजप्राज्यलोकावलोकं क्षुभितसकलमह्णास्फोटवल्गाभिरामे ।
 क्रमसहितमिहान्ये तावदादेशभाजो वनमहिषविद्या मल्लयुद्धं प्रचक्रुः ॥ ३९ ॥
 अथ गिरिशुरुभिचितिव्यूढवक्षोविभाग—स्फुटदृढभुजयंत्रोत्पीडितो दसमल्लं ।
 हरिमभि खलकंसो युक्तचाणूरमल्लं विपमितविषदृष्ट्या पृष्ठतो मुष्टिकं च ॥ ४० ॥
 खरनखरकठोरौ मुष्टिवंधौ विधाय प्रकटितपदसिंहाकारसंस्थानभेदौ ।
 स्थिरचरणनिवेशौ शौरिचाणूरमल्लावनिभृतमभिलग्नौ मुष्टिसंघट्टयुद्धे ॥ ४१ ॥
 कुलिशकण्ठिनमुष्टिं मुष्टिकं पृष्ठतरतं समपतितसकामं राममल्लः सलीलं ।
 अलमलमिह तावत्तिष्ठ तिष्ठेति साक्षीः शिरसि करतलेनाक्रम्य चक्रे गतासुं ॥ ४२ ॥
 हरिरपि हरिशक्तिः शक्तचाणूरकं तं द्विगुणितसुरसि स्वे हारिहंकारगर्भः ।
 व्यतनुतभुजयंत्राक्रांतनीरंध्रनिर्यद्ग्रहलरुधिरधारोद्गारमुद्गीर्णजीवं ॥ ४३ ॥
 दशशतहरिहस्तिप्रोद्गलौ साधिपूभावितिहठहठमल्लौ वीक्ष्य तौ क्षीरिक्लृणौ ।
 प्रचलितवति कंसे शालनिक्षिप्तहस्ते व्यचलदखिलरंगंभोधिरुचुंगनादः ॥ ४४ ॥
 अभिपतदरिहस्तात्खड्गमाक्षिप्य कोशेऽभवतिदृढमतिगृहाहत्य भूमौ सरोपं ।

हरिवंशपुराणं ।

विहितपरुषपादाकर्षणस्तं शिलायां तदुचितमिति मत्वा स्फाल्य हत्वा जहास ॥ ४५ ॥

क्षुभितमभिपतंतं कंससैन्यं च रामः कुटिलभृङ्गुटिमंचस्तंभमुत्पाद्य कोपात् ।

कुलिशसदृशघातैः सर्वतो गर्वदत्तैरकृत कृतविरावं कांदिशीकं क्षणेन ॥ ४६ ॥

यदुषु विषमदृष्टिष्वेककालं बलैः स्वैश्चलितजलधिनादैरुत्थितेषूद्धतेषु ।

क्षुभितमपि समस्तं कंसकार्ये नियुक्तं व्यनशदवशमत्तं तज्जरासंधसैन्यं ॥ ४७ ॥

रथमथ चतुरस्रं तावनावृष्टियुक्तौ सपदि समभिरुढौ मल्लेनपथ्ययुक्तौ ।

सदनमगमतां तत्पैतृकं यादवौर्ध्वैर्जलधिविजयपूर्वैः पूर्णसुवर्णभृदीशैः ॥ ४८ ॥

क्रमयुतमवनत्या पूजयित्वा दशार्हभृतिगुरूजनान् तौ तत्र दत्ताशिषौ तैः ।

चिरविरहजमंस्तापमस्तं सयोगप्रथमसलिलधारासंगतौ निन्यतुस्तं ॥ ४९ ॥

वसुनिभवसुदेवो देवकी चात्मजस्य प्रशमितरिपुवह्वैर्वाक्ष्य विश्रब्धमास्यं ।

सुखमतुलमगातामेकनासा च कन्या भुवि सुतसहजानां संप्रयोगः सुखाय ॥ ५० ॥

गतिनिगलकलंकः कंसशंकाविमुक्ताश्चिरविरहकृशांगं राज्यलक्ष्मीकलत्रं ।

यदुनिवहिनियोगादुग्रेसेनस्तदानीमभजत मथुरायां कंसमाथिप्रदत्तं ॥ ५१ ॥

स्वजननिजवधूनां क्रंदनाद्यैः समावे श्रितवति लघु कंसेष्यगसंस्कारमंत्यं ।
यदुपु कुपितचिन्ताः प्राप्य जीवद्यक्षायां स्वकपितुरुपकंठे वाष्पसरुद्रकंठा ॥ ५२ ॥
अथ गगनसमुद्रे मोदरंगत्तरंगे त्वरितगतिरनूनामुद्वहन्मीनलीलां ।
खचरनृपतिदूतोऽलोकिके लोकैः समस्तैः स्फुरितमणिविभूषो माथुरैरुन्मुखाब्जैः ॥ ५३ ॥
तनुविशददुकूलश्रंदनाद्रीकृतांगः स्फुट इव कलहंसो मानसस्थानसेवी ।
सुरसरितमिवाप्तो माथुरीं सोऽथ रथ्यां दिशि दिशि दृतशोभां संचरद्राजहंसैः ॥ ५४ ॥
परिपदमथ दत्तद्वारपालप्रवेशो यदुभिरवहितात्मा भूपितां संग्रविश्य ।
कृतविनित्तिपण्णो विष्णुमूचेऽरिजिष्णुं प्रभुमवसरवेदी यादवानां समक्षं ॥ ५५ ॥
शृणु विभुतमराजा राजताद्रौ सुकेतुर्नमि विनमिकुलश्रीवैजयंतीसुकेतुः ।
अथिवसति रथं यो नूपुरं चक्रवालं पुरमिह नयदक्षो दक्षिणश्रेण्यधिष्ठं ॥ ५६ ॥
जलजशयनचापैस्त्वां परीक्ष्यामुनाहं तव निकटमिहाशु श्रेपितः श्रेमपूर्वं ।
भज वरदद्वृतस्त्वं सत्यभामावरत्वं खचरभुवनभूतयै सर्वकल्याणमूलं ॥ ५७ ॥
सकलयदुमनोज्ञं दूतवाक्यं निशम्य प्रतिवचनमुपेद्रोऽदादिति ग्रीतचिन्तः ।

हरिवंशपुराणं ।

खगधनपतिस्रष्टा रत्नशैले मयि द्राक् निपततु वसुधारा सत्यभामाभिधाना ॥ ५८ ॥

प्रतिविहितसुपूजः खेचरैद्रस्य दूतः प्रमुदितमतिरित्वा स्वास्पदं स्वाभिनेऽसौ ।

वरगुणनुतिपूर्वं सर्वकार्यस्य सिद्धिं समभणदिति तेषां तोषणे सप्रियाय ॥ ५९ ॥

भुवि हरवलदेवौ भ्रातारौ भ्राजमानौ प्रतिहतपरतेजोरूपकांती विदित्वा ।

निजवचनहरास्यात्खेचरैद्रः सुकेतुः खचरप-रतिमालश्चागतौ कन्यकाभ्यां ॥ ६० ॥

रतिमिव रतिमालो रूपतो रेवती स्वां दुहितरमत्तिकांतां देहजां ज्यायसेऽदात् ।

अतिमुदितसुकेतुः सत्यभामां ग्रभायाः स्वयमुपपदवत्या गर्भजां केशवाय ॥ ६१ ॥

कुचकलशकलत्रोदारभारातिखिन्नाः क्षिथिलवसनकांचीकेशपासोत्तरीयाः ।

ननुत्तुरिह विवाहे नूपुरारावरम्याः क्षितिचरखचराणां योषितः शोचिवेषाः ॥ ६२ ॥

प्रथमनववधूकौ नीलपीतांबरौ तौ विविधमणिविभूषाज्योतिरुद्रासितंगौ ।

यदुन्नृपतिपरीतौ वीक्ष्य पुत्रावतोषीद्यदुयुवतिसमग्रा रोहिणी देवकी च ॥ ६३ ॥

अथममदनरंगे शार्ङ्गिणः सत्यभामा हृदयमहरदिष्टा रेवती शीरपाणेः ।

गुणितगुणकलानां सुप्रयोगौ तयोस्तावुचितकरणकाले न स्वलंति अगल्भाः ॥ ६४ ॥

अथ सकलशभावा सा जरासंधराजं जलनिधिमिव वेला व्याकुला क्षोभयंती ।
 अतिवितततमाला नीलकेशाप्यरोदीद्यदुकुलकृतदोषं कंसयोपिद्रुदंती ॥ ६५ ॥
 त्वयि सकलधरित्रीं शासति ध्वस्तनाथा कथमहमुपयाता तात वैधव्यदुःखं ।
 इदमपि खलु सोढं वैरनिर्यातनार्थं मदमुदितयदूनां रक्तपंकैः शिरोभिः ॥ ६६ ॥
 दुहिहुरिति विलापप्रायमाकर्ण्य वाक्यं नरपतिरुदवोचन्मुञ्च बालेऽतिशोकं ।
 जगति हि भवितव्यं भाविनो दैवयोगादगणितपरवीर्यं दैवमत्र प्रधानं ॥ ६७ ॥
 पशुरपि निरपायं निर्गमोपायमार्गं विमृशति वधशंकः क्षेत्रमादौ विविधुः ।
 स्फुटमिदमपि वृत्तं विस्मृतं मर्तुकामैस्तव पतिमतिमत्तैर्यादैवैर्मोरयाद्भिः ॥ ६८ ॥
 तव पदशरणाशंकटका यद्यपि स्युः सहवलकुलशाखास्ते तथाप्याशु वत्से ।
 श्रुतिपथमतिमत्ताः संति मत्क्रोधवर्षद्वचदहनशिखाभिर्भस्मिता ध्वस्तसंज्ञाः ॥ ६९ ॥
 प्रियवचनपयोभिर्देहजाक्रोधवह्निं प्रततिमुपशमय्य क्षुब्धकोपानलः सः ।
 यवननिधनकालं कालकल्पं तनूजं यदुजनिधनेहेतोरादिदेशाशु राजा ॥ ७० ॥
 चलजलधिसमानेनाभ्यमित्रं बलेन द्विपचतुरंगस्यंदनाद्येन गत्वा ।

हरिवंशपुराणं ।

स लघु दश च सप्त व्युग्रयुद्धानि युद्धा यदुभिरतुलमालावतेशैले ननाश ॥ ७१ ॥
 पुनरपि जितजेयं भ्रातरं मागधो द्रागजितमपरपूर्वं ग्राहिणोत्प्राणतुल्यं ।
 प्रलयशशिखिशिखालीघस्मरः स स्वयोगात्स्ववलपवननुन्नो द्विद्वजगद्ग्रासलोलः ॥ ७२ ॥
 तुमुलरणशतानि त्रीणि संप्रीणितास्ते यदुभिरिषु चत्वारिंशतं पट् च युद्धा ।
 श्रमनुदामिव क्षीरो वीरशय्यां यशस्वी हरिशरमुखपीतप्राणसारोऽव्यशेत ॥ ७३ ॥
 प्रमदमथ बहंतः संततं संवहंतो हरिरिषुमथुरायां माथुरैः पौरलोकैः ।
 हरिहलधरवीरावार्यवीर्यावलेपप्रतिहतरिपुशंका शौरयो रेमिरेऽभी ॥ ७४ ॥
 शमयति रिपुलोकोदारदावावलेपं जनयति जनबंधुर्वधुलोकप्रहर्षं ।
 जिनमतघनचर्यावारिधाराततिर्भूवल्यफलसमृद्धिः श्रीयशोमालिनीयं ॥ ७५ ॥

इति अरिष्टनेमिपुराणसंग्रहे हरिवंशे जिनसेनाचार्यकृतौ कंसापराजितवधवर्णनो नाम षट्त्रिंशः सर्गः ।

सप्तत्रिंशः सर्गः ।

अथात्र यद्वृत्तमतीव यावनं पुरैव तु श्रेणिक लोकहर्षणं ।

दशार्हमुख्यस्य सुसौर्धवासिनः शृणु प्रवक्ष्येज्वहितस्तदद्भुतं ॥ १ ॥

जिनस्य नेमेस्त्रिदिवावतारतः पुरैव षण्मासपुरस्सराः सुरैः ।

प्रवर्तिता तज्जननावधिर्गृहे हिरण्यवृष्टिः पुरुहूतशासनात् ॥ २ ॥

तथा पतंत्या वसुधारयार्धभाक् त्रिकोटिसंख्यापरिमाणया जगत् ।

प्रतर्पितं प्रत्यहमर्थि सर्वतः क पात्रभेदोऽस्ति धनप्रवर्षिणां ॥ ३ ॥

दिशां मुखेभ्यः समितास्तदाश्रिताः दिशां कुमार्यः परिचर्यया शिवां ।

दिशां च चक्रस्य जयं जगत्त्रये दिशंत्यपत्येन जिनेन जिष्णुना ॥ ४ ॥

समेत्य पत्यातिशयप्रदर्शनादतीव संहृष्टमतिः शिवान्यदा ।

ददर्श सा स्वम ह्मान्निशांतरे प्रशंसितान् स्वप्नवरान् हि षोडश ॥ ५ ॥

समंततोऽश्रांतमदांभुनिर्झरः प्रतिध्वनिव्याप्तदिग्निद्रपो द्विपः ।

हरिवंशपुराणं ।

तथा तमालासितभृङ्गक्षंकृतिरलोकिकैलाश इवाचलोर्चलः ॥ ६ ॥
सुभृङ्गमुत्तुङ्गककुत्स्वन्तखुरं प्रलंबसास्नायतबालर्घीक्षणं ।

सितं धनोद्रेकितधीरमंविक्का-महोक्षमाक्षिप्रियमैक्षत क्षणं ॥ ७ ॥

विलंबितक्षमाभृतमग्रशैलगं भृङ्गांकलेखांकुशदंष्ट्रमायतं ।

दिगंतविश्रांत निनादमाविशत्-शरत्पयोदाभमिभारिमैक्षत ॥ ८ ॥

मेहेभकुंभाभकुचामिमैः शुभैः कृताभिपेकां कुटगंधवारिभिः ।

कैरश्रितांभोजपुटां ददर्श सा विकासिपन्नासनवर्तिनीं श्रियं ॥ ९ ॥

स्रजौ प्रलंबे विमलांबरं वरे रजोरुणीभूतवडंघ्रिमंडले ।

भुजे निजे वा कुसुमातिकोमले सजागरे वावहिता व्यलोक्त ॥ १० ॥

निरस्य नैशं निशितैरुपागतं करैस्तमोजालमलं निशाकरं ।

निरभ्रिते व्योम्नि प्रपश्यतिस्म सा स्थिराट्टहासं रजनीवरस्त्रियाः ॥ ११ ॥

दिनं दिनं दृश्यमुखं दिवाकरं सुसाध्यसिद्धूरपरागर्पिजं ।

१ चलाचलः इति ख ग पुस्तकयोः । २ करोद्धृताम्भोजपुटां इति ख पुस्तके ।

पुरंदराशासु पुरंधिनंदनं चिरं धृतं दृष्टिसुखं ददर्श सा ॥ १२ ॥
तडिच्चलांगं सरसीचरांगनाविलोसल्लोचनयुग्ममायतं ।

परस्परस्नेहभरं तयारमद् व्यलोकिक सन्मत्स्ययुगं विमत्सरं ॥ १३ ॥
सुसौरभांभोभरकुंभयुग्मकं मुखावहितांभोरुहमंबुजेक्षणा ।

मुशातकुंभात्मकमभ्यलोकत स्वभावसौघत्कुचकुंभसन्निभं ॥ १४ ॥
शुभांबुपूर्णं जलपुष्परजितं सुराजहंसादिविहंगसंगतं ।

महासरोऽदक्षिं ततो मनोहरं मनो निजं वा शुचिनिर्मलं तथा ॥ १५ ॥
प्रघूर्णितोत्तुंगतरंगभंगुरं प्रचालमुक्तामणिपुष्पशोभितं ।

महार्णवं फेनिलमुद्धतं भ्रमद्विभीषणग्राहग्रहं निरैक्षत ॥ १६ ॥
नखाग्रदंष्ट्रादृढदृष्टिभासुरज्वलत्सटाटोपमृगेंद्रधारितं ।

मणिप्रभारंजितदिग्बधूसुखं ददर्श सिंहासनभासनं श्रियः ॥ १७ ॥
विचित्रभक्तिद्विजकोटिसंचलं सुवैजयंतीभुजमालयानटव ।

प्रलंबमुक्तामणिमालिकोज्ज्वलं विमानमालोकि तथा नभस्तले ॥ १८ ॥

हरिवंशपुराणं ।

फणामणिद्योतविभिन्नभूतैः फणीद्रकन्याकलगीतसंकुलं ।
ज्वलन्मणि प्रैक्षि भुवः समुद्रतं फणीद्रभास्वद्भवनं महत्तया ॥ १९ ॥

सपत्न्यरागोज्ज्वलवज्रपूर्वकं प्रकृष्टमाणिक्यमहाशिखाकुलं ।

व्यलोकतेन्द्रायुधरुद्धदिङ्मुखं सुरत्नराशि गगनस्पृशं शुभा ॥ २० ॥

नयलोकतेन्द्रायुधरुद्धदिङ्मुखं सुरत्नराशि गगनस्पृशं शुभा ॥ २० ॥

शिखाकरालं शिखिनं मुखं दिशां प्रकाशयंतं शुचि रोचिषां निशि ।

ददर्श संदर्शितसौम्यविग्रहं सविग्रहा श्रीरिव तोपपोषिणी ॥ २१ ॥

अनंतरं स्वप्नगणस्य कंपयन् सुरासनान्याविशदं विकाननं ।

सितेभरूपो भगवान् दिवश्च्युतः प्रकाशयन् कार्तिकशुक्लषष्ठिकं ॥ २२ ॥

पुनः पुनर्जागरणेन सांतराननंतरायानिति तान्निवलोच्य सा ।

विनिद्रनेत्रा जयगीतमंगलैरनालसा तल्पतलं ततोऽत्यजत् ॥ २३ ॥

प्रभातकाले कृतमंगलांगिका कुतूहलादेत्य पतिं प्रणामिनी ।

क्रमेण तान् स्वप्नवरान्यवेदयत् प्रसन्नधीरित्यगदीत्स तत्फलं ॥ २४ ॥

१-भुवोऽन्धकारः ।

त्रिये यदुत्पत्तिमियं वदत्यहर्दिनं पतंती वसुवृष्टिरद्भुता ।

सुदिककुमार्यो भवतीमुपासते यदर्थमास्थात्स हि सोद्य तीर्थकृत् ॥ २५ ॥

किमत्र ते स्वप्नफलं निगद्यते वरोरु यत्तीर्थकरप्रस्ररसि ।

प्रपत्स्यते सोऽपि महान् महीयसां जगत्त्रये यत्तदवैहि कथ्यते ॥ २६ ॥

अनेकपोऽनेकपलोकनादलं विलंबितानेकपवित्रमो गतैः ।

जगत्त्रये ते तनयरतनूदरि प्रकाममेकाधिपतित्वमेव्यति ॥ २७ ॥

अलंकरिष्यत्यकलंकधीः कुलं जगत्त्रयं चात्र जगदुरुगैः ।

गवां कुलं वा वृषभो वृषेक्षणाद्वृषेक्षणः स्कंथश्रुतिः सुतस्तव ॥ २८ ॥

महावलेपानखिलानेकपान्करिष्यते सिंहवदुज्जितोन्मदान् ।

अनंतवीर्यः स हि सिंहदर्शनात् महैकधीरोऽततपोवनेश्वरः ॥ २९ ॥

यदौक्षि लक्ष्मीरभिपेकिणी ततः प्रसूतमात्रस्य गिरींद्रमस्तके ।

सुरासुरैर्द्वैयितेऽभिपिच्यते गिरिस्थिरः क्षीरसमुद्रवारिभिः ॥ ३० ॥

सृजोः सुगंधायतयोः प्रदर्शनाब्जजगत्रव्यापियज्ञाः सुगंधिमाक्र ।

हरिवंशपुराणं ।

निरंतरं लोकमलोकमप्यसाधनंतदृग्ज्ञानदृशा तनिष्यति ॥ ३१ ॥

स चंद्रसंदर्शनतः सुदर्शने महोदयाचंद्रिकया सुदर्शनेन ।

जिनैंद्रचंद्रो जगतां तमोऽतच्छिन्नंतराह्लादकरो भविष्यति ॥ ३२ ॥

समस्ततेजस्विजनस्य भूयसा निजेन तेजांसि विजित्य तेजसा ।

जगंति तेजोनिधिरर्कदर्शनात्करिष्यति ध्वस्ततर्मांसि ते सुतः ॥ ३३ ॥

जगंति तेजोनिधिरर्कदर्शनादवाप्य सौख्यं विषयोपयोगजं ।

सुखं कृतक्रीडश्चंद्रयेक्षणादवाप्य सौख्यं शिवालयेऽमौ शिवदेवि ! नंदनः ॥ ३४ ॥

अनंतमंते सुखमाप्स्यति ध्रुवं शिवालयेऽमौ शिवदेवि ।

सुपूर्णकुंभद्वयदर्शनात्ततो गृहं प्रपूर्णं निधिभिर्भविष्यति ॥ ३५ ॥

जगन्मुदापूर्णमनोरथस्य हि ग्रभावतस्तस्य शरीरजस्य ते ॥ ३५ ॥

विचित्रपुष्पांबुजखंडदर्शनादशेषसल्लक्षणलक्षितः सुतः ।

विदाहितृष्णावृषितान्वितृष्णाधीरिहैव निर्वाणमयान् करिष्यति ॥ ३६ ॥

महासमुद्रस्य महामृतात्मनः समुद्रगंभीरमतिर्विलोकनात् ।

श्रुतांबुधिनीतिमहासासरिद्धितं स पाययिष्यत्युपदेशकृज्जनान् ॥ ३७ ॥

सुरत्नसिंहासनदर्शनेन स स्फुरन्मणिद्योतिगिरीटपाणिभिः ।

परितमारोक्ष्यति देवदानवैः परार्ध्यसिंहासनमूर्ध्वशासनः ॥ ३८ ॥
विमाननाथोऽमरनाथकोटिभिः प्रपूजितांगिभिः सुविमानदर्शनात् ।

विमानसाधिः महतो महोदयो विमानमुख्यादवतीर्णवानिह ॥ ३९ ॥
भवेत्तु भेत्ता भवपंजरस्य स फणीन्द्रनिर्ध्वजवनावलोकनात् ।

सुतोन्वितश्चापि मतिश्रुतावधिप्रधानेनैत्रत्रितयेन जायते ॥ ४० ॥
बहुप्रकारस्फुरदंशुरोजितं द्युरत्नराशिप्रविलोकनात्सुतं ।

प्रतीहि नानागुणरत्नराशिना श्रयिष्यमाणं शरणाश्रिताश्रयं ॥ ४१ ॥
शिखावलीलीढनभस्तलोज्ज्वलात्प्रदक्षिणावर्तविश्रमवन्द्हतः ।

निरीक्षिताद्धानमहाहुताशनः स कर्मकक्षं सकलं ग्रथक्ष्यति ॥ ४२ ॥
किरीटसत्कुण्डलपूर्वभूषणाः प्रभावतस्तस्य मदीयशासनं ।

अलंकरिष्यत्यनुकूलसेवकाः सुरेश्वराः प्राकृतपाथिवा इव ॥ ४३ ॥

हरिवंशपुराणं ।

श्रुत्वात्समधिम्मल्लसन्निजस्रजः समेखलानूपुरमंजुशिजिताः ।
 प्रसाधनादावनुभावतोस्य ते सुरेंद्रसुंदर्य उपासनोद्यताः ॥ ४४ ॥
 जनिष्यमाणेन जिनेंद्रसानुना प्रतीहि तेनात्र पवित्रकर्मणा ।
 स्ववंशमात्मानमिमं च मां जगत्पवित्रितं भूषितसुद्धतं तथा ॥ ४५ ॥
 निश्चम्य सा स्वप्नफलं पतीरितं प्रतुष्टचित्ता सुतमंकयतिनं ।
 विचिंत्य चक्रे जिनपूजनादिकाः क्रियाः प्रशस्ता जनतामनोहराः ॥ ४६ ॥
 जिनोद्भवे स्वप्नफलानुकीर्तनं पवित्रसुस्तोत्रमिदं दिने दिने ।
 प्रभातसंध्यासमये पठन् जनः स्मरंश्च शृण्वन् श्रयते जिनश्रियं ॥ ४७ ॥
 इत्यारुह्यनेमिपुराणसंग्रहे हरिवंशे जिनसेनाचार्यस्य कृतौ स्वप्नफलकथनो नाम सप्तत्रिंशः सर्गः ।

अष्टात्रिंशः सर्गः ।

जिनेंद्रपितरौ ततो धनपतिः सुरेंद्राज्ञया स्वभक्तिभरतोऽपि च स्वयमुदेत्य तीर्थोदकैः ।
 शुभैः समभिषिच्य तौ सुरभिपारिजातोद्भवैः सुगंधवरभूषणैर्भुवनदुर्लभैः प्रार्चयत् ॥ १ ॥

पुरैव परिशोधिते विदितदिक्कुमारीगणैर्बभार विमलोदरे अथमगर्भमुद्यत्प्रभं ।
 स्वबन्धुजनसिंघुष्टद्विकरमस्ततापोदयं शिवाय जगतां शिवा शशिनमंबरश्रीरिव ॥ २ ॥
 चकार न वियोजितत्रिवलिभंगशोभाससौ न च श्वसनबाधिताधरमुपल्लवं वालसां ।
 स्तनस्तवकभारनम्रतनुमध्यसुस्त्रीलतां नितान्तकृपयेव तां फलभरो न चावाधत ॥ ३ ॥
 निगूढनिजगर्भसंभक्तनोरिव व्यक्तये पयोधरभरो ययावतितरां पयःपूर्णतां ।
 तदुद्रहनगौरवादिव विशेषविस्तीर्णतां जगाम जघनस्थली निविडमेखलाबंधना ॥ ४ ॥
 मनोभुवनरक्षणे सकलतत्त्वसंवीक्षणे वचोऽपि हितभापणे निखिलसंशयोत्पेपणे ।
 वपुर्व्रतविभूषणे विनयपोषणे चोचितं बभूव जिनवैभवादतितरां शिवायास्तदा ॥ ५ ॥
 महामृतरसाशनैः सुरवधूभिरापादितैरनंतगुणकांतिवीर्यकरणैः समास्वादितैः ।
 जिनेन्द्रजननीतनुस्तनुरपि प्रभाभिर्दिशो दशापि कनकप्रभा विदधतीव विद्युद्रभौ ॥ ६ ॥
 करींद्रमकरस्फुरत्तुरंगतुंगमीनावली महारथसुयानपात्रनृपवाहिनीसन्मुखैः ।
 विशद्विरसुकूलैः समभिवार्धितोद्भोमिभिः समुद्रविजयोऽन्वहं पृथु समुद्रलीलां वहन् ॥ ७ ॥
 जिनेशजनकौ जगद्वलयवेलयाभ्यर्चितौ परस्परविवर्धमानपृथुसम्मदौ नित्यशः ।

हरिवंशपुराणं ।

महेन्द्रवरशासनाभिरतदेवदेवीकृतप्रभूतिविभवान्वितौ गमयतः स्म मासान्नव ॥ ८ ॥
 महेन्द्रवरशासनाभिरतदेवदेवीकृतप्रभूतिविभवान्वितौ गमयतः स्म मासान्नव ॥ ८ ॥
 ततः कृतसुसंगमे निशि निशाकरे चित्रया प्रशस्तसमवस्थिते ग्रहगणे समस्ते शुभे ।
 ततः कृतसुसंगमे निशि निशाकरे चित्रया प्रशस्तसमवस्थिते ग्रहगणे समस्ते शुभे ॥ ९ ॥
 अस्तु तनयं शिवा शिवदशुद्रशुच्यग्रज-त्रयोदशतिथौ जगज्जननकारिणं हरिणं ॥ ९ ॥
 अस्तु तनयं शिवा शिवदशुद्रशुच्यग्रज-त्रयोदशतिथौ जगज्जननकारिणं हरिणं ॥ ९ ॥
 त्रिवोधशुचिचक्षुषा दशशताष्टसहस्रैः सुलक्षितसुनीलनीरजवपुर्वपुर्विभ्रता ।
 त्रिवोधशुचिचक्षुषा दशशताष्टसहस्रैः सुलक्षितसुनीलनीरजवपुर्वपुर्विभ्रता ॥ १० ॥
 जिनेन जिनरोचिषा बहुगुणीकृतं मंडलं प्रसूतिभवनोपरे मणिगणप्रदीपाचिषां ॥ १० ॥
 जिनेन जिनरोचिषा बहुगुणीकृतं मंडलं प्रसूतिभवनोपरे मणिगणप्रदीपाचिषां ॥ १० ॥
 विपांडुरपयोधरां दिवमखंडचंद्राननां निशि स्फुरिततारकानिकरमंडनाहारिणीं ।
 विपांडुरपयोधरां दिवमखंडचंद्राननां निशि स्फुरिततारकानिकरमंडनाहारिणीं ॥ ११ ॥
 तरंगशृङ्गपंजरोदरविवर्तिनीं स्वेच्छया चुचुव मदनांयुधिः सति जिनेन्द्रचंद्रोदये ॥ ११ ॥
 तरंगशृङ्गपंजरोदरविवर्तिनीं स्वेच्छया चुचुव मदनांयुधिः सति जिनेन्द्रचंद्रोदये ॥ ११ ॥
 गभीरगिरिराजनाभिक्लुशैलकंठाकुलस्तनोच्छूलद्राहिनी निवहहारभाराधरा ।
 गभीरगिरिराजनाभिक्लुशैलकंठाकुलस्तनोच्छूलद्राहिनी निवहहारभाराधरा ॥ १२ ॥
 चचाल कृतनर्तनेव मुदितात्र जंघुमती समुद्रवल्यांबरा रणितवेदिकाभेखला ॥ १२ ॥
 चचाल कृतनर्तनेव मुदितात्र जंघुमती समुद्रवल्यांबरा रणितवेदिकाभेखला ॥ १२ ॥
 अनुत्तरमुखोज्वलः शिवपदोत्तर्मागस्तदा नवाशुदिशसद्भुतविविमानकग्रीवकः ।
 अनुत्तरमुखोज्वलः शिवपदोत्तर्मागस्तदा नवाशुदिशसद्भुतविविमानकग्रीवकः ॥ १३ ॥
 सुकल्पवपुंरतराधरजगत्कटीजंघकिस्त्रिलोकपुरुषोच्चलत्कटिकरो नटित्वा स्फुटं ॥ १३ ॥
 सुकल्पवपुंरतराधरजगत्कटीजंघकिस्त्रिलोकपुरुषोच्चलत्कटिकरो नटित्वा स्फुटं ॥ १३ ॥
 अभ्रद्रवनवासिनां जगति तारशेखस्वनो रराट पटहः पटुक्षिति भौमलोकेऽखिले ।
 अभ्रद्रवनवासिनां जगति तारशेखस्वनो रराट पटहः पटुक्षिति भौमलोकेऽखिले ॥ १४ ॥
 रवेर्जगति सिंहनाद उरुघोषधंदानदत्सुकल्पभवने जिनप्रभववैभवाद्दे स्वयं ॥ १४ ॥
 रवेर्जगति सिंहनाद उरुघोषधंदानदत्सुकल्पभवने जिनप्रभववैभवाद्दे स्वयं ॥ १४ ॥

जगत्रितयवासिनश्चलितमौलिसिंहासनास्ततोऽसुरसुराधिपाः प्रणहितावधिस्वेक्षणाः ।
 प्रबुध्य जिनजन्मजातपुरुसम्मदाः संपदा प्रचेलुरिह भारतं प्रति चतुर्णिकायामरैः ॥ १५ ॥
 विशुद्धतमदृश्यो मुकुटकोटिसंघटित-स्फुरत्कटकत्नरभिखचितालखिलाशामुखाः ।
 प्रणेष्टुरहमिद्रदेचनिवहास्तु तत्र स्थिताः पदान्यभिसमेत्य सप्त हरिविष्टरेभ्यो जिनं ॥ १६ ॥
 क्षितेरसुरनागविद्युदनलानिलद्वीपसत्सुपर्णसुमहोदधिस्तनितदिवकुमाराभिधाः ।
 समुद्ययुरितस्ततो भवनवासिनो भास्वरास्तदा विदधतो दिशो दश दशप्रकारामराः ॥ १७ ॥
 सुकिंपुरुपकिन्नरामरमहोरगा राक्षसाः पिशाचसुरभूरिभूतवरयक्षगंधर्वकाः ।
 मनोहरणदक्षगीतबहुनृत्ययुक्तांगनाः समीयुरिह मन्धलोकरतयोऽष्टधा व्यंतराः ॥ १८ ॥
 गणाश्च शुचिरोचिषां प्रथितपंचधाज्योतिषां ग्रहर्क्षशिभास्करप्रततारकाख्यायुषां ।
 बभौ युगपदापतन्निजविमानकेभ्योऽधिकं विधातुमिव चोद्यतो जगदिहापरं ज्योतिषां ॥ १९ ॥
 यथास्वमपि सप्तभिः प्रथमकल्पनाथादयोऽप्यनीकनिवहृता युगपदच्युतैर्द्रोत्तराः ।
 अतिस्वमपि सप्तभिः सकलकल्पजैः पौण्ड्रश प्रमोदवशवर्तिनः समभिजगमर्गिन्द्राः सूरैः ॥ २० ॥

१ चतुर्निकायाः सुराः इति क पुस्तके ।

हरिवंशपुराणं ।

अनेकमुखदत्तसत्कमलखंडपत्रावलीसुरूपसुरसुंदरीललितनाटकोद्भासिनं ।
हिमाद्रिमिव जंगमं निजवधूभिरराचतं करीद्रमधिरूढवानभिरराज सौधर्मपः ॥ २१ ॥
अनीकमथ योधजं रचितसप्तकक्षांतरं गृहीतवलयाकृतिप्रकृतिपौरुषाधिष्ठितं ।
परीत्य कुलिशायुधं कुलिशपूर्वशस्त्राटवीनिरुद्धगगनांतरं मृशमशोभत त्रैदशं ॥ २२ ॥
जवेन लघु लंघयद्भुतसमीरणं द्वेपितप्रयोजितवियोजितत्रिभुवनांतरालं तथा ।
वृहद्बहिरवर्तत प्रविततं हयानीकमप्यरं गगनवारिधेरधितरंगरंगायितं ॥ २३ ॥
सुमुग्धमुखकौशिकैर्नेयनपुंडरीकैर्नैललत्ककुदवालधिक्षुतिसुगात्रसास्नापुटैः ।
सुवर्णखुरशृंगकैः प्रतिवृषं वृषानीकमप्युवाह परितःस्थितं विपुलकांतिमिदुग्रभां ॥ २४ ॥
विभिन्नमपि सप्तधा स्वयमभेद्यमप्यद्रिभिर्नभोवलयासागरे त्रिदशयानपात्रायितं ।
प्रभावाजितविस्फुरद्रविरथं रथानीकमप्यभादतिमनोहरं बलयवत्परिक्षेपकं ॥ २५ ॥
चिकीर्णघनशीकरैः कारिभिरुर्ध्वलीलाकरैः प्रवृत्तगुरुगजितैर्गुह्यतरैरिवांभोधैः ।
महामरुदधिष्ठितैः सुघटितं गजानीकमप्यनेकरचनांतरं व्यतनुत श्रियं प्रावृषः ॥ २६ ॥

१-‘ हयानीकपं परं गगनवारिधेः ’ इति क पुस्तके ।

स्वरैरपि च सप्तभिर्मधुरमूर्छनाकोमलैः सवीणवरवंशतालवमिश्रितैराश्रितैः ।
 अपूर्णशुवनोपरं बहिरतोप्यनीकं बभौ युवत्यमरबंधुरं द्यूतिकरं तु गंधर्वजं ॥ २७ ॥
 समस्तरसपुष्टिकं बलमहारिगात्रोत्करैः मनःकुसुममंजरीरमरभूरूहामाहरत् ।
 प्रनृत्य पुरुनर्तकीमयमनीकमप्यंबरैर्नितंबभरमंथरं निचितमाविरासीत्तथा ॥ २८ ॥
 सहस्रगुणितोदिता चतुरशीतिरेषु स्फुटं प्रमाणपि सप्तसु प्रथमसप्तकक्षास्वतः ।
 परं द्विगुणमेतदेव सफलेषु कक्षांतरेष्वनीकवलयेष्विवयं क्रमाभिदा समाप्तेः स्थितिः ॥ २९ ॥
 यथापथमनीकिनः सकलनाकलोकाधिपा जिर्नेद्रजननाभिपेककरुणाय यावद्वियत् ।
 वितत्य पुरमाब्रजंति मुदितास्तु तावद्विंशां कुमार्य उपकुर्वते निखिलजातकर्मादृताः ॥ ३० ॥
 तथाहि विजया स्मृता जगति वैजयंती परा परोक्तिरपराजिता प्रवदिता जयंती परा ।
 तथैव सह नंदया भवति चापरानंदया सनंद्याभिधवर्धना हृदयनंदिनंदोत्तरा ॥ ३१ ॥
 कुचानिव निजानिमा विगलदंगमृंगारसद्रसेन भरितान् भृशं विपुलतुंगभृंगारकान् ।
 समुद्गुरभिरामकानमलहारमारोज्वला ज्वलन्मणिविभूषणश्रवणकुंडलोद्भासिताः ॥ ३२ ॥
 तथैव सयशोधरा ग्रथितसुग्रबुद्धामरी सुकीर्तिरपि सुस्थिता प्रणाधिरत्र लक्ष्मीमती ।

हस्तिवंशपुराणं ।

३३ ॥

विविचित्रगुणचित्रया सह वसुंधरा चाप्यमूः गृहीतमणिदर्पणा दिश इवेंदुमत्यो बभूः ॥ ३३ ॥
इला नवमिकासुरासहितपीठपद्मावती तथैव पृथिवी परप्रवरकांचना चंद्रिका ।
प्रभास्फुटिततारकाभरणभूषिता भास्वराः सचंद्रजनीनिभा धृतसितातपत्रा बभूः ॥ ३४ ॥
श्रिया च धृतिराशया न वरवारुणी पुंडरीकिणी स्फुरदलंबुसा च सह मिश्रकेशी द्विया ।
सचामरकरा इमा बभूरुदारेफेनावलीतरंगकुलसंकुला इव कुलापगाः संगताः ॥ ३५ ॥
कनकनकचित्रया सहितया पुनश्चित्रया त्रिलोकसुरविश्रुतत्रिशिरसा च सूत्रामणिः ।
कुमार्य इव विद्युतो विलसितैलिनस्यांतिके तमोनुद इवावभुर्जलधरस्य विद्युच्छताः ॥ ३६ ॥
सहैव रुचकप्रभा रुचकया तदध्यासया परा च रुचकोज्वला सकलविद्युदग्रेसराः ।
दिशां च विजयादयो युवतयश्चतस्रो वरा जिनस्य विदधुः परं सविधि जातकर्मश्रिताः ॥ ३७ ॥
चतुर्विधसुरासुरा लघु समेत्य तावत्पुरं कुबेरजनिताहुतप्रथमशोभशुचैर्ध्वजं ।
परीत्य जिनभक्तिखिदशनाथलोकश्रियं विजेतुमिव चोद्यतं ददृशुरादृताः सेंद्रकाः ॥ ३८ ॥
प्रविश्य नगरं ततः शतमखः स्वयं सत्सखः शिवास्पदसमीपगः स्थितिविदादिदेशादृतां ।

शर्ची शुचिर्मचापलां समुपनेतुमीशं शिशुं ग्रमृतिगृहमाविशन्निति तदा बभासादरा ॥ ३९ ॥
 चिकृत्य सुरमायया शिशुमिहापरं निद्रया ग्रयोज्य जिनमातरं प्रणतिपूर्वकं यत्नतः ।
 प्रगृह्य मृदुपाणिना शिशुमदादसौ स्वामिने प्रणम्य शिरसा ददावमरराट् कराभ्यां जिनं ॥ ४० ॥
 जिनेन्द्रमुखचंद्रकं विजितपुंडरीकेक्षणं विशेषविजितासितोत्पलवनश्रियं तं श्रिया ।
 निरीक्ष्य जिनपद्मपाणिचरणं सहस्रक्षणः सहस्रगणनेक्षणैरपि ययौ न तृप्तिं तदा ॥ ४१ ॥
 विधाय स सुरद्विपस्फटिकभूभृतो मस्तके जिनेन्द्रशिशुमिद्रनीलमणितुंगचूडामणिं ।
 चचाल चलचामरातपनिवारणोच्चैरुचिश्चलोर्मिकुलसंकुलो जलनिधिर्यथा फेनिलः ॥ ४२ ॥
 सुरभवदनत्रिके दशगुणे द्रयोश्चाष्ट ते रदाः प्रतिरदं सरः सरसि पद्मिनी तत्र च ।
 भवंति मुखसंख्यया सहितपद्मपत्राण्यपि अशस्तरसभाविताः प्रतिदलं नटंत्यप्सराः ॥ ४३ ॥
 तथाविधविभूतिभिः समुपगम्य मेरुं सुराः परीत्य पृथु पांडुकाख्यवनखंडमभ्येत्य ते ।
 जिनेन्द्रमतिरुद्रपांडुकाशिलातले कोमले सुपंचशतकामुकोच्चहरिविष्टरेऽतिष्ठपन् ॥ ४४ ॥
 ततश्च धृतपूजनोपकरणेषु देवांगनागणेषु परितःस्थितेष्वभिभवोत्सवानांदिषु ।

१ मुदितचापला इति क पुस्तके ।

हरिवंशपुराणं ।

नटत्सु कुतपोत्कटप्रकटनाटकेषु स्फुटप्रकट्टरसभावहावलयरंजितस्वर्गिण्यु ॥ ४५ ॥
 नटत्सु कुतपोत्कटप्रकटनाटकेषु स्फुटप्रकट्टरसभावहावलयरंजितस्वर्गिण्यु ॥ ४५ ॥
 रटपटहंशखशब्दहरिनादभेरीरवैर्गिरीन्द्रसुवृहद्गुहाप्रतिनिनादसंवर्धितैः ।
 रटपटहंशखशब्दहरिनादभेरीरवैर्गिरीन्द्रसुवृहद्गुहाप्रतिनिनादसंवर्धितैः ॥ ४६ ॥
 दिगंतरविसर्पिभिर्जिनगुणैरिवप्रस्फुटरैशेषधुवनोदरे श्रुतिसुखावहैः पूरिते ॥ ४६ ॥
 दिगंतरविसर्पिभिर्जिनगुणैरिवप्रस्फुटरैशेषधुवनोदरे श्रुतिसुखावहैः पूरिते ॥ ४६ ॥
 नमस्तलमितस्ततस्थगयति स्फुरत्सौरभे विचित्रपटवासधूपपटले सुपुष्पोत्करे ।
 नमस्तलमितस्ततस्थगयति स्फुरत्सौरभे विचित्रपटवासधूपपटले सुपुष्पोत्करे ॥ ४७ ॥
 सुगंधयति बंधुरे परमगंधहृद्ये दिशां मुखानि सुखपांडुकप्रभवमातरिष्वन्यलं ॥ ४७ ॥
 सुगंधयति बंधुरे परमगंधहृद्ये दिशां मुखानि सुखपांडुकप्रभवमातरिष्वन्यलं ॥ ४७ ॥
 गृहीतबहुविग्रहः सुरपरिग्रहो वासवः समारभत भक्तितो जिनमहाभिषेकं स्वयं ।
 गृहीतबहुविग्रहः सुरपरिग्रहो वासवः समारभत भक्तितो जिनमहाभिषेकं स्वयं ॥ ४८ ॥
 विधातुममराहृतैस्तु मणिह्रमकुंभच्युतैः पयोमयपयोनिधेः शुभपयोभिरुद्गंधिभिः ॥ ४८ ॥
 विधातुममराहृतैस्तु मणिह्रमकुंभच्युतैः पयोमयपयोनिधेः शुभपयोभिरुद्गंधिभिः ॥ ४८ ॥
 बहुत्रिदशपंक्तिभिः प्रमदपूरिताभिर्नभः स्फुरन्मणिगणोज्ज्वलत्कलशपाणिभिः सर्वतः ।
 बहुत्रिदशपंक्तिभिः प्रमदपूरिताभिर्नभः स्फुरन्मणिगणोज्ज्वलत्कलशपाणिभिः सर्वतः ॥ ४९ ॥
 सुमेरुगिरि पंचमांबुनिधिमध्यमध्ययसितं रराज बहुरज्जुभिस्तदवनीयमानं तदा ॥ ४९ ॥
 सुमेरुगिरि पंचमांबुनिधिमध्यमध्ययसितं रराज बहुरज्जुभिस्तदवनीयमानं तदा ॥ ४९ ॥
 गृहाण कलशं लघु क्षिप नयाशु संघारय प्रभुं च मम सन्मुखं त्वमिति कर्णरम्यारवैः ।
 गृहाण कलशं लघु क्षिप नयाशु संघारय प्रभुं च मम सन्मुखं त्वमिति कर्णरम्यारवैः ॥ ५० ॥
 करात्करभितस्ततः सुरगणस्य कुंभावली श्रिया श्रयति पांडुकं वनमिवोरुहंसावली ॥ ५० ॥
 करात्करभितस्ततः सुरगणस्य कुंभावली श्रिया श्रयति पांडुकं वनमिवोरुहंसावली ॥ ५० ॥
 सुवर्णमयरूपकांतिमकुंभकाल्यो वसुः प्रवेगमरतां वशा रविशशांकमाला यथा ।
 सुवर्णमयरूपकांतिमकुंभकाल्यो वसुः प्रवेगमरतां वशा रविशशांकमाला यथा ॥ ५१ ॥
 सपक्षपुंटीसिभिः खचितदिङ्मुखा खे रयोत्पतद्गरुडहंसपंक्तय इव यथानेकशः ॥ ५१ ॥
 सपक्षपुंटीसिभिः खचितदिङ्मुखा खे रयोत्पतद्गरुडहंसपंक्तय इव यथानेकशः ॥ ५१ ॥

शताध्वरभुजोद्धृतैर्जलधरैरिवोद्गर्जितैः सहस्रगणनैर्घटैः शुचिपयोभिरावर्जितैः ।
 जिनोऽभिपचमानुयाद्भवलमद्भिराजं व्यधाह्वाति धवलात्मतामधवलो हि शुद्धाश्रयात् ॥ ५२ ॥
 सतोपमपरेऽपि ते निखिलकल्पनाथादयो यथेष्टमभिपेचनं विदधुरंबुभिर्निर्मलैः ।
 जिनस्य जिनशासनाधिगमशस्तरागोदयः प्रकाशिततनूरुहास्तनुतरात्मजन्माधयः ॥ ५३ ॥
 ततः सुरपतिस्त्रियो जिनमुपेत्य शच्यादयः सुगंधितनुपूर्वकैर्मृदुकराः समुद्वर्तनं ।
 प्रचक्रुरभिपेचनं शुभपयोभिरुच्चैर्घटैः पयोधरभरैर्नैजैरिव समं समावर्जितैः ॥ ५४ ॥
 दुक्कलमणिभूपणस्रगनुलेपनोद्भासितं त्रयोऽयं शुभपर्वतं विभुमरिष्टेनम्याख्यया ।
 सुरासुरगणास्ततः स्तुतिभिरित्थमिन्द्रादयः परीत्य परितुष्टुबुजिनभित्तिं संपृथ्वीश्रियं ॥ ५५ ॥
 इति अरिष्टनेमिपुराणसंग्रहे हरिवंशे जिनसेनाचार्यस्य कृतौ जन्माभिधेकवर्णनो नाम अष्टत्रिंशः सर्गः ।

एकोनचत्वारिंशः सर्गः ।

सकलश्रुतमत्यवधिप्रविकासिविशुद्धविलासविनिद्र-
 विशिष्टविलोचनदृष्टिविहृष्टसमस्तचराचरतत्त्वजगत्त्रितय ।

हरिवंशपुराणं ।

त्रितयात्मकदर्शनेनवोधचरित्रविनिर्मलरत्नविराजित-
॥

पूर्वभवोऽग्रतपोयुतपोऽक्षकारणसंचिततीर्थकरप्रकृते
प्रकृतेः स्थितितोऽनुभववाच्च विशिष्टतराद्भुतपुण्यमहोदय-

मारुतवेगविचालितेदेवनिकायकुलाचलसेवितपादयुग ।

युगमुख्यमुखान्बुजदर्शनेनवृत्तिविवर्जितमव्यमधुव्रतधीर-

तरस्तवनध्वनिबुंहितदुन्दुभिनादनिवेदितशुद्धयशः ॥

यशसा धवलीकृतजन्मपवित्रितभारतवर्षमहाहरिवंश-

महोदयशैलशिखामणिवालदिवाकरदीप्तिजितार्कवपुः ।

वपुषाधिकक्रांतिभृताजितपूर्णशशांकविभो ! हरिनीतमणि-

द्युतिमंडलमंडित दिङ्मुखमंडल नेमिजिनेन्द्र ! नमो भवते ॥

भवतेह भुवां त्रितये भवता गुरुणा परमेश्वरविश्वजनीन-

महेच्छधिषा प्रतिपादितमप्रतिमप्रतिमारहितं

हितश्रुक्तिपथं प्रथितं विधिवत् प्रतिपद्य विधायि तपोविविधं

विधिना प्रविधूय कुकर्ममलं सकलं भुवि भव्यजनः प्रणतः ॥

प्रणतिप्रिय ! संप्रति जन्मजराभरणामयभीममहाभवदुःख-
समुद्रमपारमतीत्य समेष्यति मोक्षमशेषजगच्छिखरं ।

शिखराग्रसमग्रगुणाश्रयसिद्धमहापरमेष्ठिमहोपचयं

प्रविदति चयं मुनयः परमं पदमेकमिहाक्षरमात्महितं ॥

महितं महतां महदात्मगतं सततोदयमंतविवर्जितमूर्जित-

सत्त्वसुखं प्रतिलभ्यमभव्यजनैः खलु यत्र सुखं ।

सुखमत्र यदीश्वरविश्वजगत्प्रभुताप्रतिबुद्धमपि त्रिद-

शेन्द्रनरेन्द्रपुरस्सरदेवमनुष्यविशेषमहाभ्युदयप्रभवं ॥

प्रभवप्रलयस्थितिधर्मपदार्थनिरूपणनैपुणशासन

तावकशासनसेवनयैव भविष्यति नान्यमताश्रयतः ।

अयतामिति निश्चयेमेत्य भवंति भवत्यभिभूतिमतिप्रवणाः

सततं तदुभृन्निवहा भुवि येऽत्र त एव जिनेन्द्रकृत्तित्वमिताः ॥

हरिवंशपुराणं ।

प्रियसर्वहितार्थवचोविभवं विभवं सुरभीकृतादिगिवरं
वरसंहतिसंस्थितरूपयुतं युतसर्वसुलक्षणपंक्तिरुचिं ।

रुचिमतपयसा समदेहरसं रसभावविदं मलमुक्ततनुं
तनुजस्विदहीनमनंततया ततया सहितं भुवि वीर्यतया ॥

यतयात्मधिया जितयात्मभुवं भुवमन्यतरां सुखसस्यभृतं
भृतविश्व ! भवंतमनंतगुणं गुणकांक्षितया वयमीश नताः ।

भोजनभूरिसहस्रनभोगं भोगकरत्वमिवाचलनाथं
नाथ ! परं स्नपनासनमिद्धमिद्धमतिः कुरुते क उदारः ॥

ईदृशमीश विभुत्वममानं मानधनामरमानवमान्यं
मान्यतमोज्यतमो भुवि नाको नाकभवोऽपि जिनैति यथा त्वं ॥

शैशव एव जनतिगसत्त्व सत्त्वहितो भुवनत्रय नूतः
नूतनभक्तिभरेण नतानां तानव मानवसौख्यकर त्वं ॥

१ मानस इति ख पुस्तके ।

कामकर्षेद्रुग्गेंद्र नमस्ते क्रोधमहाहिविराज नमस्ते
मानमहीधरवज्र नमस्ते लोभमहावनदाव नमस्ते ।

ईश्वरताधरधीर नमस्ते विष्णुतया युत देव नमस्ते

अहंदाचित्यपदेश नमस्ते ब्रह्मपथप्रतिबंध नमस्ते ॥

सत्यवचोनिवहैः सुरसंधा इत्यभिनुत्य जिनं प्रणिपत्य

तारकमुग्रभवाद्रमेकं याचितवंत इनं वरबोधि ।

अथ मथितमहामृतांभोधिसंशुद्धपीयूषपिंडातिपानातिदोपाक्षिराज्जीर्य-

माणेष्विवोद्गर्णिमाणेषु तत्खंडखंडेषु शंखेषु खे खेदमुक्तैः सुरैस्तोष-

पोपादनीपन्मनीपैर्भृशं पूर्यमाणेषु तद्यथा वाद्यमानोरुगंभीरमेरीमदंगा

नकादिप्रभूताततोद्यशब्देषु संवृत्तजैर्नेद्रजन्माभिपेकोत्सवोद्योषणायेव निःशेष-

लोकांतदिकचक्रयालोत्तराक्रांतिमभ्युत्थितेषु प्रवृत्त्यत्सुविद्याधरातदेवांगनातुंग-

संगीतनादाभिरामातिशृंगारहास्याद्भुतोद्यद्रसोदारवारांगसत्त्वस्फुटाहार्यहार्यात्मादिव्या-

भिनेयग्रवृत्ताप्सरोवृंदबंधेषु सौधर्मकल्पाधिपःसंभ्रमाद्विभ्रमभ्राजमानोद्यैदरावतस्कंध-

मारोप्य संवृत्यधीरं जिनेन्द्रं शितच्छत्रशोभं चलच्चामरालीभिरावीज्यमानं प्रगीत्सत्सरो
लोकसंगीयमानातिशुद्धात्मकीर्तिं चचालाचलेंद्रादनैकैरशेषैरशेषं नभोभागमापूर्वशै
लैरलं यादवैर्द्रैर्मृगैर्द्रैरिवाध्यासितं प्रथितविबुधनिर्कायैः पथि प्रस्थितैः स-
प्रमोदैः प्रणामप्रणुतिप्रगीतिप्रयोगप्रवृत्तैर्ध्यायोगमभिनंद्यमानो महानंद
मापादयत् पादपद्मोपसेवासनाथस्य नाथस्त्रिलोकामराधीशलोकस्य लोका
तिवर्तिप्रवृत्तं परंपारमैश्वर्यमन्यद्भुतं संदधानः शिवानंदनो नंद वर्धस्व
जीवेति वेत्यादि पुण्याभिधानैस्तदा स्तूयमानः कुलाद्रिप्रसूतिप्रसूतच्छतोयापमा
वीचिसंतानसंसर्गसीतात्मना भोगभूभूहणां विचित्रप्रसूतप्रतानप्रसंगेन
सौगंध्यमत्यद्भुतं विभ्रता संभ्रमेणातिदूराच्च खेदापनोदार्थमभ्युत्थितेनैव
मित्रेण गात्रानुकूलेन मंदानिलेन प्रभुस्तीर्थकृत्कोमलांगः समालिङ्गमानो मनोहा
रिबाल्यानुरूपं वरोज्जासिम्पुविशेषोध्यमाल्योज्ज्वलो बालकलपद्भुमोदामशो-
भातिशायी घनश्याममूर्तिः सितोद्गंधिसंचंदनेनोपदग्धस्फुरत्सांद्र
चंद्रातपाश्लिष्टरुद्रनीलाद्रिलक्ष्मीधरो देवसेनावृतः शीघ्रमुल्लंघ्य काष्ठा-

मुदीचीमधिष्ठानमात्मीयमुच्चैर्ध्वजत्रातवादित्रयीरध्वनिव्याप्तदिक् चक्र-
 वालां वरं दिव्यगंधांबुवर्षाभिपिक्ता पतत्पुष्पवर्षोपरुद्धोद्धरभ्या यथा श्रीनिधानं
 निधानेन मांगलयसंसंगिना चारुशौर्यं पुरं प्रापदैश्वर्यमाश्वर्यभूतं सुवि
 प्राकटं विश्वलोकस्य कुर्वन्नासौ नेमिनाथः शिशुमार्शु(?)सुश्रियं शौरिसौर्य
 प्रजाशु(?)भदंभोजिनीबालभास्वंतमुलुंगमातंगराजोत्तमांगस्थमादाय तं मातु-
 रुत्संगमानीय शक्रः स्वयं विक्रियाशक्तियुक्तः सहस्र भुजां भासुरांसस्थल-
 श्रीयुषां स प्रकृत्यपसार्योरुसौंदर्यसंदर्भगर्भाभरश्री (ह्रीं) सहस्राणि चित्रं प्रनृत्यति
 विभ्रद्भुजेष्वग्नतो यादवानां मुदा पश्यतां विश्वकाप्यस्य (१) धीशत्वलाभादपि
 प्राज्यलामं हृदि ध्यायतां स्फारिताक्षं क्षणारब्धसत्तांडवाखंडशोभाप्रयो
 गान्वितं बाह्यजातिप्रतातप्रवृत्ताभिनेयं सभ्रूक्षोभलीलं सदिचक्रभेदं सभ्रूमि-
 प्रयातं महानंदसन्नाटकं राज्यदक्षो ननाट स्फुटीभूतनानारसोदारभावं
 ततोर्हदुरुं देवराजः प्रणम्य प्रपूज्यान्यमत्थैरनर्हैरलभ्यैर्विभूपादिभि-
 र्भूषयित्वा जिनस्यामृताहारमुख्यं करांगुष्ठके दक्षिणे न्यस्य रक्षानिमित्तं

हरिवंशपुराणं ।

वयस्यान् कुमारान् सुराणां सुरेंद्रः कुमारस्य सम्यग्रिहृष्याप्रमत्तं
 कुबेरं वयोभेदकालुर्योगं विभोः क्षेमयोग्यं विधेयं समस्तं त्वयेति
 स्थिरं ज्ञापयित्वा समापृच्छ्य जैनौ गुरू तावन्नुज्ञां ततः प्राप्तसंप्राप्तलाभः
 कृतार्थं निजं मन्यमानो यथायातमन्यैरशैवैः सुरैश्चतुर्भेदेवानुगैर्यत-
 वान् सिद्धयात्रस्ततो दिक्कुमार्योऽपि संवृत्तकार्या समासाद्य तामार्यपुत्रीं
 सपुत्रां शिवां संप्रणम्य प्रहृष्टाः प्रजग्मुर्निजस्थानदेशान् दिशस्ता दश द्योतयंत्यः
 शरीरप्रभाविर्जगन्नेमिचंद्रोऽपि शुभ्रैर्गुणग्रामसांद्रांशुजालैः समाह्लादयन्
 बालभावेऽप्यबालक्रियो लालितो बंधुवर्गामैरवंधमानो रराज श्रिया ।
 स्तवनमिदमरिष्टनेमीश्वरस्येष्टजन्माभियेकाभिसंवंधमाक्रांतलोकत्रयाति-
 प्रभावस्य पापापनोदस्य पुण्यैकमार्गस्य संसारसारस्य मोक्षोपकंठस्य
 भव्यप्रज्ञानां प्रमोदस्य कर्तुः प्रमादस्य हर्तुर्धर्मस्योपनेतुमुदा श्रूयमाणस्य
 स्मर्यमाणस्य च संकीर्त्यमानस्य संकीर्तनं पठ्यमानं समाकर्ण्यमानं
 सदा चिंत्यमानं सम्यक्त्वज्ञानचारित्रत्नत्रयस्याभिसंपत्करं चैनं शरीर-

सौख्यग्रदं शान्तिकं पौष्टिकं तुष्टिसंपत्तिसंपादि साक्षादिहामुत्र चानेककल्याण-
संप्राप्तिहेतोः प्रपुण्यास्रवस्य स्वयं कारणं चारणं सर्वं पापाश्रवाणां
सहस्रस्य विध्वंसकरणं दारुणस्यापि पूर्वत्र सर्वत्र चानेहसि स्नेहमोदिभावेन
संचितस्यैनसः स्तोत्रमुख्यं जिनेन्द्रे विधेयादिदं भक्तिभारं परं ।

इति अरिष्टनेमिपुराणसंग्रहे हरिवंशे जिनसेनाचार्यकृतौ जन्माभिवेकवर्णनो नाम एकोनचत्वारिंशः सर्गः ।

चत्वारिंशः सर्गः ।

अथ श्रुत्वा जरासंधो भ्रातुर्वधमसौ मूढे । शोकसिंधौ निमग्नोऽरिक्तोधपोतेन धारितः ॥१॥
समस्तयदुनाशाय समस्तनयपौरुषः । सोऽभ्यभिन्नमभीर्गंतुं मित्रवर्गमजिज्ञपत् ॥२॥
प्रभोस्तस्य समादेशान्नानादेशाधिपा नृपाः । चतुरंगबलोजुंगाः श्रिताः स्वामिहितैषिणः ॥३॥
दत्तप्रयाणमेनं त्वनंतसैन्याब्धिवर्त्तिनं । विविदुर्गुडादूर्दूलाश्चतुराश्चारचक्षुषः ॥४॥
ततः श्रुतवथोवृद्धा वृष्णिभोजकुलोत्तमाः । कर्तुमारेभिरे मंत्रमिति तत्त्वनिरूपिणः ॥५॥

१ जनपदाधिपाः ।

हरिवंशपुराणः ।

त्रिखंडाखंडिताज्ञोऽन्धैः प्रचंडश्रृङ्गशासनः । चक्रखड्गगदादंडरत्नाद्यस्त्रत्रोलोद्धतः ॥६॥
 कृतज्ञः कृतदोषेषु प्रणतेषु कृतक्षमः । अस्मास्वनपकारः प्रागुपकारैकतत्परः ॥७॥
 जामातृभ्रातृघातोत्थपराभवरजोमलं । प्रमातुं कोपवानस्मान्मागधोऽभ्येत्य विभ्यतः ॥८॥
 दैवपौरुषसामर्थ्यमस्मदीयमतिस्मयः । प्रकटीभूतमप्येव पश्यन्नपि न पश्यति ॥९॥
 कृष्णस्य पुण्यसामर्थ्यं पौरुषं च बलस्य च । बाल्यादारभ्य निःशेषमिदं परमवैभवं ॥१०॥
 नेमितीर्थकरस्यापि देवेंद्रासनकंपिनः । प्रभुत्वं च स्फुटीभूतं बालस्यापि जगत्त्रये ॥११॥
 अस्यानुपालने व्यग्राः समग्रा लोकपालिनः । तत्तीर्थकृत्कुले को वा मानुषोऽपकरिष्यति ॥१२॥
 करेण कः स्पृशेदज्ञः कृशानुमकृशार्चिष । तीर्थकृद्वलकृष्णान्वा कोभ्येति विजिगीषया ॥१३॥
 प्रतिशत्रुरयं राजा जरासंधोऽस्य हिंसकौ । ध्रुवमत्र समुद्रतौ रामनारायणाविमौ ॥१४॥
 तदत्र यावदापत्य सपक्षः कृष्णपावेके । अतिशत्रुपतंगोऽयं भस्मीभवति न स्वयं ॥१५॥
 तावदाशु वयं शूरं शौरिर्मस्मद्वशं परं । विगृह्यासनयोगेन योजयामो जयोनमुखं ॥१६॥
 स्वीकृत्य वारुणीमाशां कानिचिद्विवसानि वै । विगृह्यासनमेवं हि कार्येसिद्धिरसंशया ॥१७॥

१ अस्मास्वनपकारेषु प्रागुपकारतत्परः । २ पूर्णं इत्यपि । ३ वसुदेवपुत्रं ।

आसीनानेवमप्यस्मानभ्येति यदि मागधः । रणातिथ्यं प्रकृत्यैनं प्रेषयामो रणग्रियं ॥१८॥
 इति संमन्त्र्य ते मंत्रं प्रकाश्य कटके स्वके । आनंदिनीनिनादेन प्रयाणकमजिज्ञपन् ॥१९॥
 भेर्यास्तस्या एवं श्रुत्वा चतुरंगबलं ततः । यदुभोजकुलक्षमाभृतप्रधानमचलद्वलं ॥२०॥
 माथुर्यः शौर्यैर्पूर्यश्च वीर्यपूर्यः प्रजास्तदा । समं स्वाम्यनुरोगेण स्वयमेव प्रतस्थिरे ॥२१॥
 प्रजाः प्रकृतिभिः सर्वाश्चातुर्वर्णाः सधार्मिकाः । प्रस्थानं मेनिरे स्थानादुद्यानक्रीडया समं ॥२२॥
 अष्टादशेति संख्याता कुलकोट्यः प्रमाणतः । अप्रमाणधनाकीर्णां निर्योति स्म यदुग्रियाः ॥२३॥
 प्रशस्तेतिथिनक्षत्रयोगवारारदिलब्धयः । सुलब्धसुकुला भूपा जगुरल्पैः प्रयाणकैः ॥२४॥
 देशानुच्छेद्य निःशेषान् प्रतीचीं प्रति गच्छतां । बभूव विपुलस्तेषामुपाते विध्यपर्वतः ॥२५॥
 गजकाननरम्यस्य सिंहशार्दूलशालिनः । शृंगालीढांबरस्यास्य श्रीर्जहार मनो नृणां ॥२६॥
 अनुवर्त्म जरासंधं तत्रायतं निशम्य ते । प्रत्यैक्षत महोत्साहा यदवोऽपि शुश्रुत्सवः ॥२७॥
 अल्पमंतरमालोक्य देवताः सेनयोस्तयोः । भरतार्द्धनिवासिन्यः कालदैवनिर्योगतः ॥२८॥
 विकृत्य दिव्यसामर्थ्यादंतरे चितिकाश्च ताः । अभिज्वालापरीतास्तान् दर्शयांचक्रिरे रथे ॥२९॥
 चतुरंगबलं तच्च दह्यमानमितस्वतः । पश्यति स्म जरासंधो ज्वालालीलाविग्रहं ॥३०॥

हरिवंशपुराणं ।

ज्वालारुद्धपथस्तत्र विश्रांतिनिजसाधनः । अपृच्छदुदतीमेकां स्थविरीभूय देवतां ॥३१॥
 दह्यते विपुलः कस्य स्कंधावारोऽयमाकुलः । किमर्थं रोदिषि त्वं च वद वृद्धे ! यथास्थितं ॥३२॥
 इति पृष्ट्वा समाचष्टे तस्मा अश्राविलेक्षणा । शोकं निगृह्य कृच्छ्रेण रुद्धं कंठेऽपि मन्युना ॥३३॥
 वदामि शृणु तेजस्विन् ! यथादृष्टं यतो जनः । निवेद्य महते दुःखान्महतोऽपि विमुच्यते ॥३४॥
 अस्ति राजगृहे राजा जरासंध इति श्रुतिः । सत्यसंधः स यः शास्ति सागरांतां वसुंधरां ॥३५॥
 बाढवाचिश्छलेनास्य नूनमंबुनिधावपि । प्रज्वलति द्विषां शतैव प्रतापदहनार्चिपः ॥३६॥
 आत्मापराधाद्बुद्ध्यात्सशल्यहृदयास्ततः । यादवाः कापि संव्रस्ताः प्रयांतः प्रियजीविताः ॥३७॥
 ते काश्यप्यामपश्यंतः संतःसशरणं कच्चिद् । प्रविश्य दहनं याताः शरणं मरणं परं ॥३८॥
 कुलक्रमागता तेषां युजिष्या भूभुजामहं । स्वामिदुर्भेतिदुःखार्तो रोदिमि प्रियजीविता ॥३९॥
 यादवाः कौरवा भोजाः प्रजाः प्रकृतिभिः सह । अनुलग्नजरासंधाः प्रलीना हुतभुग्मुखे ॥४०॥
 अहं तु दुःखसंभारिनिर्याकृतविग्रहा । सग्रेहव वियोगार्त्ता प्राणिभि प्राणवल्लभा ॥४१॥
 श्रुत्वेति जरतीवाक्यं जरासंधोऽतिविस्मितः । श्रद्धयान्धकवृष्णीनामन्वयांतममन्यत ॥४२॥
 द्वाग्ननिवृत्य निजं स्थानं सोऽध्यास्य सह बांधवैः । विपन्नेभ्यो जलं दत्त्वा कृतकृत्य इव स्थितः ॥४३॥

यदवोऽपि ययुः स्वेच्छमुपकंठमुदन्वतः । एलावनलतासंगसद्गंधानिलवीजितं ॥ ४४ ॥
अपरार्णवमामृत्य दूरदेशनिवेशनाः । यथास्वं ते नृपास्तस्थुः प्रजाः प्रकृतयस्तथा ॥ ४५ ॥
पार्ष्णिग्राहितयानुमार्गमघृणो लग्नोऽतिनिर्बधतः ।

संथावन् परनाशमाशु क्लृपितः कर्तुं च मर्तुं स्वयं ॥

ज्वालारुद्धपथो न्यवर्त्तत रिपुर्धृद्वन्यसर्वक्रिया-

स्तज्जैनाः कथयंति तावदनयोः पुण्योदयः श्रूयतां ॥ ४६ ॥

इत्यरिष्टिनेमिपुराणसंग्रहे हरिवंशे जिनेसनाचार्यकृतौ हरिवंशयादवप्रस्थानवर्णनो नाम चत्वारिंशः सर्गः ।

एकचत्वारिंशः सर्गः ।

दिदृक्षया ततो याताः क्षत्रियाः क्षुब्धतोषधेः । ते दशार्हमहाभोजविष्णुनेमीश्वरादयः ॥ १ ॥
ततः शीकरिणं मत्तमिव दिकारिणं मुहुः । झपस्फुरणलीलेषदुन्मीलननिमीलनं ॥ २ ॥
महत्स्वस्पृक्षेयवोर्ध्वमूर्धोर्मडलैश्चलैः । आस्फालयितुमाकाशमाशानुगतमूर्जितं ॥ ३ ॥
घूर्णमानमुदीर्णोऽग्रमकरग्राहविग्रहं । मकराकारमैक्षत मकराकारिणीवृतं ॥ ४ ॥

अलब्धपारमुद्युक्तैरप्यनुत्पन्नबुद्धिभिः । अतिगंभीरतायोगादलंघितनिजस्थिते ॥५॥
 तुंगभंगतरंगोद्यदंगपूर्णमहार्णसं । पुराणमार्गसंपातनदीमुखमनोहरं ॥६॥
 अनर्घ्यात्ममहार्त्नसमुत्पादकरमनादिकं । वैपुल्यस्वच्छतासंगादंगीकृतनभः श्रियं ॥७॥
 आत्मांतः स्थापितानंतजीवरक्षादृढव्रतं । अलंघितपदं सवैर्वादिभिर्विजिगीषुभिः ॥८॥
 निरस्यं तमनंतानुबंधितापमुपाश्रितं । मुखेन स्पर्शनेनापि स्वावगाहेन किं पुनः ॥९॥
 निशम्यार्णवमुद्गीर्णमिव शास्त्रार्णवं जिनैः । विप्रिये राजकं राजदाकीर्णकुसुमांजलिः ॥१०॥
 नेमिनाथागमोद्भूतसम्मदेनेव भूरिणा । नृत्यन्निवोर्मिदोत्रोद्धिर्बभौ शंखस्वनोद्धुरः ॥११॥
 प्रबालमौक्तिकैरर्घ्यं स्वतरंगकरैः किरन् । स्वागतं व्याजहारेव हरये मुखरोबुधिः ॥१२॥
 युगप्रधानमंभोधिर्बलं वीक्ष्य भषेक्षणः । अंभःस्थलैः समुद्राद्भिरभ्युत्तिष्ठदिवाबभौ ॥१३॥
 समुद्रविजयाक्षोभ्यभोजादिविषयां मुदं । आविष्कुर्वन्निवाभात्स्वां समुद्रः फेनमंडलैः ॥१४॥
 ततस्तिथौ प्रशस्तायां कृतमंगलसंनिधिः । कृष्णः स्थानेऽसया चक्रे सचलोऽष्टमभक्तकं ॥१५॥
 दर्भशय्याश्रिते तस्मिन् कृतपंचगुरुस्तवे । नियमस्थितया धीरे समुद्रस्य तटे स्थिते ॥१६॥
 गोतमाख्यः सुरो वार्द्धिं सौधमैर्द्रानिदेशतः । न्यवर्तयदरं शक्तः कृतकालांतरस्थितिं ॥१७॥

वासुदेवस्य पुण्येन भक्त्या तीर्थकरस्य च । सद्यो द्वाखर्वतीं चक्रे कुबेरः परमां पुरीं ॥१८॥
नगरी द्वादशायामा नवयोजनविस्तृतिः । वज्रप्राकारवलयः समुद्रपरिखावृता ॥१९॥
रत्नकांचननिर्माणैः प्रासादचतुर्भूमिकैः । संधाना गगनं रेजे साऽलकेव दिवश्च्युता ॥२०॥
वापीपुष्करिणीदीर्घदीर्घिकासरसीहृदैः । पद्मोत्पलादिसंछन्नैरक्षया स्वादुचारिभिः ॥२१॥
भास्वत्कल्पलतारूढकल्पवृक्षोपशोभितैः । नागवल्लीलवंगादिपूगादीनां च सद्गनैः ॥२२॥
प्रासादाः संगतास्तस्यां हेमप्राकारगोपुराः । सर्वत्र सुखदा रेजुर्विचित्रमणिकुट्टिमाः ॥२३॥
रथ्याभिरभिरामांतःप्रपाभिश्च सदादिभिः । राज्ञां सर्वप्रजानां च वासयोग्या व्यराजत ॥२४॥
सर्वरत्नमयैस्तुंगैर्जिनेन्द्रभवनैरसौ । प्राकारतोरणोपेतै रेजे सोपवनैः पुरी ॥२५॥
आग्नेयादिषु मध्येऽस्या दिक्षु प्रासादपंक्तयः । समुद्रविजयादीनां दशानां क्रमतो वभुः ॥२६॥
तन्मध्ये सर्वतोभद्रः कल्पवृक्षलतावृताः । प्रासादः केशवस्याभात्तदाष्टादशभूमिकः ॥२७॥
अंतःपुरसुतादीनां योग्याः प्रासादमालिकाः । शौरिसौधमुपाश्रित्य परितोऽतिवभासिरे ॥२८॥
स्वांतःपुरगृहालीभिः प्रासादः परिवारितः । शुशुभे बलदेवस्य वायुधानादिभूषितः ॥२९॥
तत्प्रासादपुरःशक्रसभामंडपसंनिभः । श्रीसभामंडपोभासीन्मार्तंडकरखंडनः ॥३०॥

हविर्वशापुराणं ।

उग्रसेनादिभूपानां योग्या भवनकोटयः । साष्टक्षांतरास्तत्र सर्वेषामपि रेजिरे ॥३१॥
 अशक्यवर्णनां दिव्यां बहुद्वारवतीं पुरीं । निर्माय वासुदेवाय राजराजो न्यवेदयत् ॥३२॥
 किरीटं वरहारं च कौस्तुभं पीतवाससी । भूषा नक्षत्रमालादि वस्तु लोके सुदुर्लभं ॥३३॥
 गदां कुमुद्वतीं शक्तिं खड्गं नंदकसंज्ञकं । शार्ङ्गं धनुश्च तूणीरयुग्मं वज्रमयान् शरान् ॥३४॥
 सर्वायुधयुतं दिव्यं रथं सगरुडध्वजं । चामराणि सितच्छत्रं हरये धनदो ददौ ॥३५॥
 मेचकं वस्त्रयुगलं मालां च मुकुटं गदां । लांगलं मुशलं चापं सशरं शरधिद्वयं ॥३६॥
 रथं दिव्यास्त्रसंपूर्णमुच्चैस्तालं ध्वजोजितं । कुबेरः कामपांलाय ददौ छत्रादिभिः सह ॥३७॥
 भ्रातरोऽपि दशाहोस्ते वस्त्राभरणपूर्वकैः । संप्राप्तपूजनास्तेन भोजाद्याश्च नृपाः कृताः ॥३८॥
 तीर्थकृतपुनरन्यूनैर्वैद्ययोगैः सुवस्तुभिः । प्राज्यैः पूजनेमेवासौ किं तन्न बहुवर्णनैः ॥३९॥
 प्रविशंतु पुरीं सर्वे भवंत इति रैपतिः । तानुक्त्वा पूर्णभद्रं च संदिभ्यांतर्हितः क्षणात् ॥४०॥
 ततो यादवसंधास्ताविभिर्न्यांबुधेस्तटे । जयशब्देन संघुष्य हृष्टा हलगदाधरौ ॥४१॥
 विविशुद्धीरिकां भूत्या चतुरंगबलान्विताः । सप्रजाः कृतपुण्यास्ते प्राप्तां दिवमिव स्वयं ॥४२॥

सुदिवंशपुराणं ।

पूर्णभद्रोपदिष्टेषु भद्रेषु भुवनेष्वमी । यथास्वेच्छं सुखं तस्युः प्रजाश्च निजसंस्थया ॥४३॥
 माथुराः सौरजा वीरपुरपौराः पुरा यथा । यथास्वं कृतसंकेतसंनिवेशा ययुर्धृतिं ॥४४॥
 पुर्यामधचतुर्थानि दिनानि धनदानया । यक्षा वट्टपुरक्षीणधनधान्यादि धामसु ॥४५॥
 तत्र स्थितस्य कृष्णस्य प्रतापेन वशीकृताः । अपरांतिकभूपालाः शासनं प्रतिपेदिरे ॥४६॥
 बहुराजसहस्राणां तनयाः ससहस्रशः । परिणीय ततो रमे यथेष्टं द्वारिकापतिः ॥४७॥
 तत्र नेमिष्कुमारोऽपि कुमार इव चंद्रमाः । संवर्धते स्म निःशेषकलानिलयविग्रहः ॥४८॥
 दशार्धवदनांभोजविकाशकरणोदयः । बालभानुर्बभासेऽसौ ज्योतिर्धूततमस्तरः ॥४९॥
 रामदामोदरानंदं प्रत्यहं प्रतिवर्धयन् । चकार क्रीडितं बाल्ये पौरेनेत्रमनोहरं ॥५०॥
 समस्तयदुपत्तीनां करात्करमितस्ततः । अलंकुर्वन्नलरूपी स ययौ यौवनोदयं ॥५१॥
 प्रव्यक्तलक्षणे तत्र यूनि श्यामांबुजेक्षणे । विश्रांतदृष्टिमन्यत्र नेतुं शेकुर्न योषितः ॥५२॥
 जिनरूपशरो दूराज्जगतो हृदयस्थली । विभेद न पुनर्जनीं पररूपशरायतिः ॥५३॥
 नोपमा जिनरूपस्य नोपमेयं क्षितौ यतः । उपमानोपमेयार्थं खिद्यतेस्म हरिस्ततः ॥५४॥

• १ यथायथमित्यपि पाठः ।

हरिवंशपुराणं ।

स्वांतरंगजनैर्जातु क्रियमाणानु केलिषु । स्वविवाहकथाब्बीशः स्मेरास्यो लज्जते स्वयं ॥५५॥

बोधत्रयांबुनिर्धूतमोहनीयकलंकजं । न तस्य भूतिधूलीभिर्धूसरीकृतमांतरं ॥५६॥

जनैर्वाब्जैर्वैष्णवैर्बालभद्रैश्चंद्रालोकप्राकटैः सद्गुणैर्वै ।

स्पष्टात्यर्थं हृष्टलोकोर्मिराभाद्वेलेवाब्धेद्वारिका द्वारकांता ॥५७॥

इत्यरिष्टनेमिपुराणसंग्रहे हरिवंशे जिनसेनाचार्यकृतौ द्वारवतीनिवेशवर्णनो नाम एकचत्वारिंशः सर्गः ।

द्वाचत्वारिंशः सर्गः ।

अथ सभ्यसमाकीर्णमन्यदा यादवीं समां । आजगाम नभोगामी नारदो नभसो मृनिः ॥१॥

आपिशंगजटाभारश्मश्रुकूर्चः शशिद्युतिः । विद्युद्गलयविद्योतिशारदांबुधरोपमः ॥२॥

विचित्रवर्णविस्तीर्णयोगपट्टविभूषितः । परिवेषवतां चित्रदौपधीशस्य विभ्रमं ॥३॥

ऋतदकलकौपीनपरिधानपरिच्युतः । दिवोऽनुग्रहदुद्धेव जगतः कल्पपादपः ॥४॥

हृदयकापुराणं ।

देहस्थितेन शुद्धेन त्रिगुणेनोज्ज्वलीकृतः । यज्ञोपवीतसूत्रेण सरस्नत्रितयेन वा ॥५॥
 असाधारणरूपेण गौरवाधानहेतुना । नैष्ठिकब्रह्मचर्येण पांडित्येनैव मंडितः ॥६॥
 शुद्धप्रकृतिरत्यंतमरिषड्वर्गवर्जितः । राज्योदय इवोदारो राजलोकस्य पूजितः ॥७॥
 द्वारिकाविभवालोकसंशिरःकंपविग्रहं । तेऽवतीर्णं तमालोक्य सहस्रोत्थाय पार्थिवः ॥८॥
 नमस्यासनदानादि सोपचारेण सक्रमं । पूजयति स्म सन्मानमात्रेण परितोषिणं ॥९॥
 जिनकृष्णबालोकसंभाषणसुखामृतं । पीत्वाप्यतृप्तनेत्रस्तमध्यतिष्ठत्सभार्णवं ॥१०॥
 पूर्वापरविदेहानां जिनेन्द्राणां कथामृतैः । समेखंदनोदैतमनोऽस्मीपामतर्पयत् ॥११॥
 प्रस्तावेऽत्र गणित्येष्टं श्रेणिकोऽपृच्छदित्यसौ । क एष नारदो नाथ ! कुतो वाऽस्य समुद्भवः ॥१२॥
 गण्युवाच वचोगण्यः शृणु श्रेणिक भण्यते । उत्पत्तिरित्येदेहस्य नारदस्य स्थितिस्तथा ॥१३॥
 आसीत्सौर्यपुरस्याति दक्षिणे तापसाश्रमः । वसति तापसास्तस्मिन् फलमूलादिवृत्तयः ॥१४॥
 सुमित्रस्तापसस्तत्र स सोमयज्ञसि स्त्रियां । उच्छृत्तिः शशिच्छायं पुत्रमेकमजीनत् ॥१५॥
 तमुत्तानशयं यावत्सौ संस्थाय तरोरधः । उच्छवृत्यर्थमायातौ नगरं क्षुत्पिपासितौ ॥१६॥

१ स्वशिरःकपविभ्रमं इत्यपि । २ चरसक्षीरस्य ।

हरिवंशपुराणं ।

संश्रीढमानमेकांते तावत्तं जंभकामराः । दृष्ट्वा पूर्वभवस्नेहानीत्वा वैताड्यपर्वतं ॥१७॥
 मणिकान्चनसंज्ञायां गुहायां तत्र तं शिशुं । कल्पवृक्षसमुद्भूतैर्दिव्याहारैरवर्द्धयन् ॥१८॥
 स्वेष्टाय तेऽष्टवर्षीय सरहस्यं जिनागमं । देवास्तस्मै ददुस्तुष्टा त्रिधां चाकाशगामिनीं ॥१९॥
 नारदो बहुविद्योऽसौ नानाशास्त्रविशारदः । संयमासंयमं लेभे साधुः साधुनिषेवया ॥२०॥
 कंदर्पस्य विजेतापि कंदर्पनिभविभ्रमः । सकंदर्पप्रियो हासशीलोऽभूच्छोभवर्जितः ॥२१॥
 अंत्यदेहः प्रकृत्यैव निःकपायोऽप्यसौ क्षितौ । रणप्रेक्षाप्रियः प्रायो जातो जल्पकभास्करः ॥२२॥
 जिनजन्मभिषेकादिमहातिशयदर्शने । कुतूहलितया लोकं परिभ्रमति विभ्रमी ॥२३॥
 स एष नारदो राजन् परिपृच्छत्य यदुत्तमान् । केशवांतःपुरं दृष्टुं प्रविष्टोऽतः पुरालयं ॥२४॥
 तत्र विष्णोर्महादेवीं प्राणेभ्योऽपि गरीयसीं । धृतप्रसाधनां साध्वीं कस्त्रे मणिदर्पणे ॥२५॥
 प्रेक्षमाणां निजं रूपं सत्यभामां विदूरतः । अद्राक्षीन्वारदः साक्षाद् दृष्टे रतिमिव स्थितां ॥२६॥
 स्वरूपालोकनाक्षिप्तचेतसा सत्यया यतिः । न दृष्टः सहसा रुष्टो निर्जगाम ततो द्रुतं ॥२७॥
 दृष्ट्वाविति स लोकेऽस्मिन् सविद्याधरभूचराः । मामुत्थाय नमस्यति राज्ञामंतःपुरस्त्रियः ॥२८॥

१ कंदर्पेण सह वर्तते इति सकंदर्पास्तेषां प्रियः । २ वाचालमानुः ।

सत्यभामा त्वियं रूपभदगर्वितमानसा । धिग् मां नालोकेतेस्मापि धृष्टा विद्याधरात्मजा ॥२९॥
तदस्या रूपसौभाग्यगर्वपर्वतचूरणं । अतिपक्षबधूवज्रसंतापेन करोम्यह ॥३०॥
रूपसौभाग्यतो ह्यन्यां सत्यभामातिश्यातिनीं । हरिलिष्टु लभेत् कन्यां बहुरुत्ना वसुंधरा ॥३१॥
ततः पद्म्यामि भामाया निश्चासक्याममाननं । कुतोऽनर्थविमोक्षः स्यात् कुपिते मयि नारदे ॥३२॥
इति ध्यायन् खमुत्पत्य कुण्डिनाख्यमयात्पुंरं । यत्र भीष्मो नृपस्तिष्ठत्यरिभीष्मो महान्वयः ॥३३॥
रुक्मीति तनयस्तस्य नयपौरुषयोपणः । रुक्मिणी च शुभा कन्या कलाशुणविशारदा ॥३४॥
तां ददर्श च शुद्धांते शुद्धांतःकरणश्रितां । पितृष्वसात्रुरागिण्या संध्येवोदयश्रियं ॥३५॥
सौलक्षण्यं च सौरुध्यं सौभाग्यं त्रिजगद्गतं । गृहीत्वेव हरे पुण्यैः परमैस्तां विनिर्मितां ॥३६॥
पाणिपादमुखाम्बुजांभोजजंघोरुजघनश्रिया । रोमराजिभुजानामिक्कुचोदरतनुत्विषा ॥३७॥
भ्रूकर्णाक्षिशिरःकंठघोणाधरपुटोभया । अभिभूयोपमा सर्वा स्थितां जगति तां परां ॥३८॥
दृष्ट्वाऽसौ विस्मितो दध्यौ दृष्टानेकांगनोत्तमः । अहो रूपस्य पर्यंते कन्येयं वर्त्तते भुवि ॥३९॥
संयोज्य हरिणा कन्यामनन्यसदृशीमिमां । मनज्जिम सत्यभामाया रूपसौभाग्यदुर्भेदं ॥४०॥
इति ध्यायंतमायातं नारदं वीक्ष्य रुक्मिणी । अभ्युत्तस्थौ रणदूषया स्वभावविनयैकभूः ॥४१॥

हरिवंशपुराणं ।

सांजलिः प्रणनामासौ प्रत्युपेत्य तमादरात् । द्वारिकापतिपत्याप्त्या सोऽभ्यनन्दयदानतां ॥४२॥
 अश्रितेन तथा तेन द्वारावत्या विकीर्त्तने । कृतेऽनुरागिणी कृष्णे रुक्मिणी नितरामभूत ॥४३॥
 कृष्णं भीष्मसुताचित्तभित्तौ नारदचित्रकृत् । वर्णरूपवयोविद्धं विलिख्य वहिरुद्दययौ ॥४४॥
 विलिख्य पट्टके स्पष्टं रुक्मिण्या रूपमद्भुतं । हरयेऽदर्शयद्वा चित्तसंमोहकारणं ॥४५॥
 दृष्ट्वा चित्रगतां कन्यां श्यामां स्त्रीलक्षणाचितां । पप्रच्छ हरिरित्येवं द्विगुणादरसंगतः ॥४६॥
 कस्येयं भगवन् ! कन्या विचित्रा पट्टके त्वया । दुष्करं मानुषी क्षिप्ता विचित्रासुरकन्यका ॥४७॥
 इति पृष्टोऽवदत्सोऽस्मै यथावृत्तमवंचकः । श्रुत्वा सौरिरपि प्राप्तश्चितां कन्याकरग्रहे ॥४८॥
 काले पितृवसा तस्मिन्नेकांते हितकाम्यया । रुक्मिणीमित्यभाषिष्ट सर्ववृत्तांतवेदिनी ॥४९॥
 आकर्ण्य वचो बाले कदाचिदतिपुक्तकः । दिव्यचक्षुरिहायातस्त्वां दृष्ट्वाऽवददित्यसौ ॥५०॥
 स्त्री लक्षणवती लक्ष्मीरिव वक्षःस्थलाश्रिता । बालेयं वासुदेवस्य भविष्यति भविष्यतः ॥५१॥
 षोडशानां सहस्राणां विष्णोः स्त्रीगुणसंयुजां । अंतरंतःपुरस्त्रीणां प्रसुत्वमियमेष्यति ॥५२॥
 इत्यादिद्वयं तदायातः सिद्धादेशो महामुनिः । कथा चातिर्हिता विष्णोः क्रियंतं चिदनेहसं ॥५३॥
 पुनर्जन्मकथेयं नारदेन कथा कृता । यदि सत्यमिदं सर्वं सत्यं वेद्वि सुनेर्वचः ॥५४॥

त्वं पुनः शिशुपालाय बाले ! बांधवतां युजे । सुप्रशुत्वभृता भ्रात्रा रुक्मिणी किल दीयते ॥५५॥
 विवाहसमयस्तेऽपि प्रत्यासन्नस्तु वर्तते । अद्य श्वो वा त्वदर्थं च शिशुपालः किलैष्यति ॥५६॥
 विदर्भेणतिपुत्री तन्निशम्य वचनं जगौ । कथमस्य मुनेर्वाक्यमन्यथा भवति क्षितौ ॥५७॥
 तन्मदीयमभिप्रायं कथंचिदपि सत्वरं । द्वारिकापतये यत्नात् प्रापयेति स मत्प्रियः ॥५८॥
 इति श्रुत्वा मनो ज्ञात्वा कन्यकायाः पितृव्रजसा । विरासर्जं रदस्येनं लेखमाप्तेन सत्वरं ॥५९॥
 त्वन्नामग्रहणाद्वारप्रीणितग्राणधरिणी । हरे ! कांक्षति ते रक्ता रुक्मिणी हरणं त्वया ॥६०॥
 शुक्लाष्टम्यां हि माघस्य यदि माधव ! रुक्मिणी । त्वमेत्य हरसि क्षिप्रं तवेयमविसंशयं ॥६१॥
 अन्यथा तु वितीर्णयाश्चैद्याय गुरुबांधवैः । त्वदलाभे भवेदस्याः शरणं मरणं हरे ! ॥६२॥
 नागवलयपदेशेन बाह्योद्यानस्थितामिमां । तदवश्यं त्वमागत्य स्वीकुरुष्व कृपापरः ॥६३॥
 लेखार्थमिति तत्त्वार्थमधिगम्य स माधवः । सावधानमनास्तस्थौ रुक्मिणीहरणं प्रति ॥६४॥
 कन्यादानकृतारंभविदर्भेश्वरवाक्यतः । चेदीनामीश्वरः प्राप्नो वैदर्भपुरमादरात् ॥६५॥
 बलेन महता तस्य चतुरंगेण रागिणा । मंडिताशांतरं जातं कुंडिनं नगरं तदा ॥६६॥

हृत्विंशपुष्पाणि ।

इतश्चावसरज्ञेन नारदेन रहस्यरं । चोदितो हरिरप्यासो गूढवृत्तः सहाग्रजः ॥६७॥
 दत्तनागवलिः कन्या पुरोपवनवार्चिनी । पितृष्वस्त्रादिभिर्युक्ता माधवेन निरीक्षिता ॥६८॥
 श्रुतीधनसमृद्धोऽनुरागबंधुताशनः । अतिवृद्धिं तदा प्राप्तस्तयोर्दर्शनवायुना ॥६९॥
 कृतोचितकथस्तत्र रुक्मिणीमाह माधवः । त्वदर्थमागतं भद्रे ! विद्धि मां हृदयस्थितं ॥७०॥
 सत्यं यदि मयि प्रेम त्वया बद्धमनुचरं । तदेहि रथमारोह मन्मनोरथपूरणि ॥७१॥
 पितृष्वस्त्राऽपि साऽवाचि योऽतिमुक्तभाषितः । स एव तव कल्याणवरः पुण्यैरिहाहतः ॥७२॥
 यत्रापि पितरौ भद्रे ! दातारौ दुहितुर्मतौ । तत्राऽपि विधिपूर्वौ तौ ततो ज्येष्ठो विधिगुरुः ॥७३॥
 सानुरक्तां त्रपायुक्तां श्रीमत्यास्तनया ततः । रथमारोपयद्दोभ्यामुत्तिष्ठप्यामीलितेक्षणः ॥७४॥
 निर्वाहकस्तयोरसीदन्योन्यसुखावहः । सर्वाङ्गीणस्तनुस्पर्शः प्रथमो मन्मथार्चयोः ॥७५॥
 सुगंधिमुखनिश्चासस्तयोरन्योन्ययोगतः । वास्यवासकभावस्थो वशीकरणतामगात् ॥७६॥
 विमुखीकृतचैधेन सम्मुखीकृतविष्णुना । विधिनैकेन रुक्मिण्यास्तत्कल्याणमनुष्ठितं ॥७७॥
 रुक्मिणः शिशुपालस्य भीष्मस्य च हरिस्ततः । रुक्मिणीहरणोदितं दत्त्वा रथमचोदयत् ॥७८॥
 पाञ्चजन्यमतो दध्मौ मुखरीकृतदिग्मुखं । सुघोषं तु बलः शंखं चुक्षोभारिवलं ततः ॥७९॥

रुक्मी विदितवृत्तांतः शिशुपालश्च सत्त्वरौ । धीरौ धीरौ परिप्राप्तौ रथिनौ रथिनौ प्रति ॥८०॥
 रथैः पट्टिसहस्रैस्तैः करिणामयुतेन च । विभिः शतसहस्रैश्च वाजिनां वायुरंहसां ॥८१॥
 असिचक्रधनुःपाणिबहुलक्षपदातिभिः । ग्रसमानौ द्विशो शेषा निकटत्वमुपागतौ ॥८२॥
 अर्धासनसुखासीनां सान्त्वयन् भीष्मजां हरिः । ग्रामाकरसरःसिधूर्दशयन् ग्रययौ शनैः ॥८३॥
 अथा मे कुपितः प्राप्तः संप्रत्येव महारथः । शिशुपालश्च तन्नाथ न मन्ये स्वतमात्मनः ॥८४॥
 युवयोः पृथुसेनाभ्यामाभ्यां जाते महारणे । विजयं प्रति संशीतिरहो मे मंदभाग्यता ॥८५॥
 द्रुवाणामिति तां शार्ङ्गं मा भैषीर्षुदुमानसे । बहुत्वेन किमन्येषां मयि सत्त्ववति स्थिते ॥८६॥
 तद्वचः शौरिणा श्रुत्वा क्रमेणाक्रम्य तत्स्थिरं । स चिच्छेद क्षुरप्रेण रिज्वतां तालमंडली ॥८७॥
 इत्युक्त्वाऽसौ क्षुरप्रेण क्षिप्रमप्राकृतास्त्रवित् । अयत्नेनैव चिच्छेद तालवृक्षं पुरःस्थितं ॥८८॥
 १ लक्ष्मण । २ अघाशीतिनवाशीतितमौ श्लोकौ स पुस्तके न स्तः इदं च सुष्ठु प्रातिभाति । ३ “आक्रम्य क्रमतः स्थिरं” इत्यपि । ४ तालवृक्षान् पुरःस्थितान् इत्यपि ।

५ “आक्रम्य क्रमतः

हरिवंशपुराणं ।

अंगुलीयकनखं च वज्रं संचूर्ण्य पाणिना । तस्याः संदेहमामूलं विच्छेद यदुनंदनः ॥९१॥
ततः सा आंजलिः ग्राह प्रियसामर्थ्यवेदिनी । नाथ ! यत्नेन मे भ्राता रक्षणीयस्त्वयाहवे ॥९२॥
एवमस्त्विति संव्रस्तां शान्तयित्वा प्रियां हरिः । न्यवर्त्तयद्रथं वेगादस्य भिन्नं हली तथा ॥९३॥
रुष्टयोः शरजालेन द्विष्टसैन्यं ततोऽनयोः । श्लिष्टं ननाश विध्वस्तक्लिष्टदर्पमभिद्रुतं ॥९४॥
हरिणेव रणे रौद्रे हरिणा दमघोर्बलः । हलिना भीष्मजो राजा भीष्माकारः पुरस्कृतः ॥९५॥
द्वंद्वयुक्ते शिरस्तुंगं शिशुपालस्य पातितं । विष्णुना यशसा साकं सायकेन विदूरतः ॥९६॥
हली जर्जरितं कृत्वा रथेन सह रुक्मिणं । प्राणशेषमपाकृत्य कृती कृष्णयुतो ययौ ॥९७॥
रुक्मिणीं परिणीयासौ गिरौ रैवतके हरिः । विभूत्या परया तुष्टः सर्वधुरविशत् पुरीं ॥९८॥
स्वं विवेश गृहं शरीरेवतीदर्शनोत्सुकः । शार्ङ्गपाणिरपि प्रीतो नववध्वा युतो निजं ॥९९॥
अनेकरथचक्रचूर्णिविजिगीषुतेजोहरं निरीक्ष्य शिशुपालघातचरितं हरेराहवे ।
वयुः स्वमुपसंहरन् करसहस्रतीक्ष्णोऽप्यरं गतोस्तगिरिगह्वरं ग्रहणशंकेयांशुमान् ॥१००॥
अनेन घनरागिणा समनुवर्त्तिता रागिणी महोदयनिषेविणाप्यनुरतेन पूर्वं तु या ।
तथाऽस्तमितसंपदं तमनुवृत्तया संध्या कुशुभंकुसुमाभया तददुरक्तता दर्शिता ॥१०१॥

ततोऽजनमहाराजोमलिनमूर्त्तिभिर्मोहनैः प्रभंजनवशैरिव प्रतिभयावहैरुद्धतैः ।
तमःपटलपातकैरभितपतद्भिरत्युन्मुखैः खलैरिव निरंतरैर्जगदभिहृतं च द्रुतं ॥१०२॥
किरन्मृतदीधितिर्बहलमंधकारं करैः तृषेव जनलोचनैः सपदि पीयमानस्ततः ।
जगन्मदनदीपनस्तपनजातसंतापनुत् सखा सुमुखिनामपि प्रकटमुज्जगामोदयं ॥१०३॥
विकाशमगमद् विधोः कुमुदिनी करामर्शनज्जगत्स्थिलजंतुभिः सह निजप्रियाग्नोपितैः ।
तदा न खलु पद्मिनी विरहदीप्तचकाह्वयैरहो प्रमदहेतवोऽपि सुखयंति नो दुःखितान् ॥१०४॥
प्रदोषसमये ततो मृपितमानिनीमानके प्रवृत्तवति दंपतिप्रमदसंपदापादने ।
सुधाधवलचंद्रिकाधवलितेषु हर्म्येषु ते मनोज्ञवनितासखास्तु परिरेमिरे यादवाः ॥१०५॥
मुरारिरपि रुक्मिणीतनुलताद्विरेफस्तदा चिरं रमितया तथाऽरमत रम्यमूर्त्तिर्निशि ।
अशेत शयनस्थले मृदुनि गूढगूढांगनाधनस्तनञ्जुजाननस्पर्शलब्धनिद्रासुखः ॥१०६॥
ततः प्रमितयाभिनीनिखिलयामभेदा मदप्रसुप्तयदुक्ताभिनीजनभिभेव नीचोच्चकैः ।
क्रमेण पटुपक्षपातसुभगाञ्चुक्लुः कलं क्षपाक्षयनिवेदिनो विविधचूडकाः कुक्कुटाः ॥१०७॥

तथा प्रथमेनुद्धया प्रथमसंध्येवोषसि प्रशस्तकरपद्मया विहितदेहसंवाहनः ।
विबुध्य हरिराश्रितां श्रियमिव व्यलोकित्वा तां रतिव्यतिकरस्फुरतिमलां द्विया सन्नतां ॥१०८॥
प्रभातपटहंस्फुटध्वननशंखसंगीतकंप्रघोषधनगजितांबुधिनिनादिनी द्वारिका ।
गृहं गृहमितोऽब्रुतो ब्रुधितराजलोकाभवत् यथायथमनुष्ठितस्वकनियोगंसर्वप्रजा ॥१०९॥
परैर्धटितमेप्यतौ विघटयन् पदार्थं झटित्युपेत्य प्रतिपत्य दुर्विघटितं समर्थक्रियः ।

परं सुवनचक्षुरुज्ज्वलमनिद्रमभ्युदयौ यथा जिनवचपथो विधिरिचाऽथ वा मानुमान् ॥११०॥

इति “अरिहनेमि”भुराणसंग्रहे हरिवंशे जिनसेनाचार्यस्य कृतौ रुक्मिणीहंरणवर्णनो नाम द्वाचत्वारिंशः सर्गः ।

त्रिचत्वारिंशः सर्गः ।

सन्यभामागृहोभ्यर्णमोकीर्णं द्रव्यसंपदा । विष्णुं विष्णुर्ददौ दिव्यं रुक्मिण्यै परिचारवत् ॥१॥
महत्तरैर्तीहारीभृत्यादिपरिचारतः । शौनोद्धरैश्चयुग्मादि पत्न्या गौरवितोऽब्रुवत् ॥२॥
ज्ञात्वा भामां हरीणां तां भामां भामातिशायिनीं । सा संख्यांऽपि हरिं धीरो रंहः क्रीडास्वरीरमत ॥३॥

१ ‘परिचारतः’, अथवा ‘परिचारवत्’ इत्यपि ।

एकदा मुखतांबूलं निष्ठूतं भीष्मजन्मना । सौश्रुकांत्येन संगोप्य सत्यभामागृहं गतः ॥४॥
 स्वभावमुखसौगन्ध्यबद्धभ्रांतालिमंडलं । अहरत्सत्यभामा तद् भ्रांत्या सद्रंधवस्त्विति ॥५॥
 चर्णगंधाढ्यमापिष्य समालभत चादरात् । हसिता हरिचंद्रेण सा चुक्रोश तमीपया ॥६॥
 सौभाग्यातिशयं सत्यां सपत्न्या हरिचेष्टितैः । विदित्वा रूपलावण्यं द्रष्टुमभ्युत्सुकाऽभवत् ॥७॥
 अवदच्च पतिं नाथ ! रुक्मिणीं मम दर्शय । श्रोत्रयोरिव संहृष्टिं नेत्रयोरपि मे कुरु ॥८॥
 प्रतिपद्यं स तद् वाक्यमंतर्गूढां विनिर्गतः । मणिवाण्यास्तटे कांतां संस्थाप्य पुनरागतः ॥९॥
 आनयामि तवाभीष्टां विशोद्यानमिति त्रियां । संप्रेष्यानुगतस्तस्थौ गुल्मसंगूढविग्रहः ॥१०॥
 तावच्च मणिवाप्यंते मणिभूषणधारिणीं । पादाग्रेण स्थितां चूतलतामालंब्य पाणिना ॥११॥
 प्रोच्छसत्स्थूलधम्मिच्छां वामहस्तेन विभ्रतीं । स्तनभारनतामूर्ध्वफलन्यस्तायतेक्षणां ॥१२॥
 निरूप्य रुक्मिणीं सत्या देवतामिव रूपिणीं । देवतेयमिति ध्यात्वा विकीर्य कुसुमांजलिं ॥१३॥
 निपत्य पादयोस्तस्थाः स्वसौभाग्यमयाचत । विपक्षस्य तु दौर्भाग्यमीर्ष्याशल्यकलंकिता ॥१४॥
 अंतरेऽत्र हरिः सत्यां हारिस्मितमुखोऽवदत् । अपूर्वं दर्शनं स्वस्मोरहोवृत्तं नयान्वितं ॥१५॥
 श्रुत्वा तत्सत्यभामोचे ज्ञाततत्त्वा रुषान्विता । किं भवान्यदित्थं नौ दर्शनं किं तेवेतितं ॥१६॥

हरिवंशपुराणं ।

कृतकृष्णवचोभामां रुक्मिणी विनयात्ततः । ननाम कुलजातानां विनयः सहजो मतः ॥१७॥
विहृत्य चिरमुद्यानं लतामंडपमंडितं । ताभ्यामधोक्षजो यातो निवृत्तो भवनं निजं ॥१८॥
ताभ्यामेकादिनौपम्यमनेकेषु दिनेष्वतः । तस्य यात्सु सुखांभोधिवर्त्तिनः शौर्यशालिनः ॥१९॥
दुर्योधनोऽन्यदा दूतं हरये प्रियपूर्वकं । प्रजिघाथ घनस्नेहः स हास्तिनपुराधिपः ॥२०॥
यः प्रागुत्पत्स्यते यस्या रुक्मिणीसत्यभामयोः । सुनुरुत्पत्स्यमानायाः स वरो दुहितुर्मम ॥२१॥
इति दूतवचः श्रुत्वा प्रीतः संपूज्य तं हरिः । विसर्ज्य स पत्येऽतः कार्येसिद्धिं न्यवेदयत् ॥२२॥
तां वार्त्तामुपलभ्याऽसौ भामा भीष्मजांतिकं । व्यसृजन्निजदूतीस्ताः पादयोः प्रणता जगुः ॥२३॥
स्वामिनि ! स्वामिनी नस्त्वामिति वक्ति वचो वरं । अत्रतसमिव श्लाघ्यं कुरु कर्णे मनस्विनि ॥२४॥
आवयोः प्रथमं यस्यास्तनयोऽत्र भविष्यति । सुतां दुर्योधनस्यासौ भाविनीं परिणेष्यति ॥२५॥
तत्रापत्यविहीनाया विलूनालकबछ्छरीं । स्नास्येते तावधः कृत्वा पादयोस्तु वधूरौ ॥२६॥
प्रशस्यं च यशस्यं च यशोभागिनि भागिनि । यदि ते रोचते कार्यमिदमार्येऽनुमन्यतां ॥२७॥
कर्णापृतमिवाकर्ण्य तन्निवृत्य जगावसौ । तथाऽस्त्विति ततो गत्वा ताः स्वामिन्यै न्यवेदयत् ॥२८॥
रुक्मिणी तु शिरःस्नाता शयने निशि । स्वप्ने हंसविमानेन विजहार किलांबरे ॥२९॥

विबुद्धा च समाचख्यौ पत्ये स्वप्नमसौ जगौ । सुपुत्रस्ते विद्यचारी भविताऽत्र महानिति ॥ ३० ॥
 वचः पत्युरसौ श्रुत्वा विकाशमगमद् वधूः । तेजसांऽमुमतः श्लिष्टा पद्मिनीव दिनानने ॥ ३१ ॥
 अवतीर्याऽच्युतैर्द्रस्तु रुक्मिणीगर्भमाश्रितः । पूरयन् परमानन्दमुपैर्द्रस्य जनस्य च ॥ ३२ ॥
 तत्काले सत्यभामाऽपि शिरःस्नातवती सती । अधत्त स्वश्रुतं गर्भे सुतं सुस्वप्नपूर्वकं ॥ ३३ ॥
 वर्धमानौ च तौ गर्भौ वर्धमानयशोलतौ । वर्द्धमानां सुदं मात्रोः पितुश्चाकुरुतां परां ॥ ३४ ॥
 पूर्णप्रसवमासेऽत्र प्रसूता रुक्मिणी सुतं । नरलक्षणसंपूर्णं सत्याऽपि युगपन्निधि ॥ ३५ ॥
 प्रहिताश्च हितास्ताभ्यां युगपन्निशि वर्द्धकाः । शिरोऽस्ते सत्यया विष्णोः पादांते तस्थुरन्यया ॥ ३६ ॥
 प्रबुद्धश्च हरिर्दृष्ट्यै रुक्मिणीपुत्रजन्मना । आनंदितो ददौ तेभ्यः स्वांगस्पृष्टं विभूषणं ॥ ३७ ॥
 परावृत्त्य पुनः पश्यन् सत्यभामाजनैः स्तुतः । पुत्रोत्पत्त्या ददौ तुष्टस्तेभ्योऽप्यर्थं जनार्दनः ॥ ३८ ॥
 तस्यामेव च वेलायां बलवान् नभसा व्रजन् । धूमकेतुर्विमानस्थो धूमकेतुरिवासुरः ॥ ३९ ॥
 स्तंभितेन विमानेन कथंचिदपि विस्मितः । अर्धोऽवलोकमानोऽसौ विभंगज्ञानलोचनः ॥ ४० ॥
 रुक्मिण्याः सुतमालोक्य रोपाऽरुणानिरीक्षणः । दर्शनेधनसदीप्तपूर्वैरविभावसुः ॥ ४१ ॥
 महारक्षाधिकारस्य परिवारजनस्य सः । रुक्मिण्याश्च महानिद्रां निपात्यापत्यपातकः ॥ ४२ ॥

त्रिंशत्पुराणं ।

शिशुमुदधत्प बाहुभ्यां महीध्रमिव गौरवात् । नभः समुदयौ नीलो नीलबुद्धिर्महासुरः ॥४३॥
हस्ताभ्यां किमु मृद्वामि पूर्वैरिणमेनकं । खगेभ्यो नखनिभिन्नं खे वलिं विकिरामि किं ॥४४॥

नक्रचक्रमहारौद्रे मकरग्राहसंकुले । पातयामि समुद्रे किं क्षुद्रं मे द्रोहिणं रिपुं ॥ ४५ ॥
अथवा मांसपिण्डेन मारितेनामुनाऽत्र किं । त्यक्तश्चापदरक्षस्तु स्वयमेव मीरष्यति ॥ ४६ ॥

इति संचित्य पुण्येन शिशोरेव महासुरः । पश्यन्नवततारातो विदूरखदिराटवीं ॥ ४७ ॥
अथवा मांसपिण्डेन मारितेनामुनाऽत्र किं । त्यक्तश्चापदरक्षस्तु स्वयमेव मीरष्यति ॥ ४८ ॥

इति संचित्य पुण्येन शिशोरेव महासुरः । पश्यन्नवततारातो विदूरखदिराटवीं ॥ ४७ ॥
अथवा मांसपिण्डेन मारितेनामुनाऽत्र किं । त्यक्तश्चापदरक्षस्तु स्वयमेव मीरष्यति ॥ ४८ ॥

अथवा मांसपिण्डेन मारितेनामुनाऽत्र किं । त्यक्तश्चापदरक्षस्तु स्वयमेव मीरष्यति ॥ ४८ ॥
अथवा मांसपिण्डेन मारितेनामुनाऽत्र किं । त्यक्तश्चापदरक्षस्तु स्वयमेव मीरष्यति ॥ ४९ ॥

अथवा मांसपिण्डेन मारितेनामुनाऽत्र किं । त्यक्तश्चापदरक्षस्तु स्वयमेव मीरष्यति ॥ ४९ ॥
अथवा मांसपिण्डेन मारितेनामुनाऽत्र किं । त्यक्तश्चापदरक्षस्तु स्वयमेव मीरष्यति ॥ ५० ॥

अथवा मांसपिण्डेन मारितेनामुनाऽत्र किं । त्यक्तश्चापदरक्षस्तु स्वयमेव मीरष्यति ॥ ५० ॥
अथवा मांसपिण्डेन मारितेनामुनाऽत्र किं । त्यक्तश्चापदरक्षस्तु स्वयमेव मीरष्यति ॥ ५१ ॥

अथवा मांसपिण्डेन मारितेनामुनाऽत्र किं । त्यक्तश्चापदरक्षस्तु स्वयमेव मीरष्यति ॥ ५१ ॥
अथवा मांसपिण्डेन मारितेनामुनाऽत्र किं । त्यक्तश्चापदरक्षस्तु स्वयमेव मीरष्यति ॥ ५२ ॥

अथवा मांसपिण्डेन मारितेनामुनाऽत्र किं । त्यक्तश्चापदरक्षस्तु स्वयमेव मीरष्यति ॥ ५२ ॥
अथवा मांसपिण्डेन मारितेनामुनाऽत्र किं । त्यक्तश्चापदरक्षस्तु स्वयमेव मीरष्यति ॥ ५३ ॥

तैरज्ञातकुलं द्रुमैस्ताड्यमानं शिरस्थमुं । न शक्योमि तदा दृष्टुं तन्मै वरमपुत्रता ॥ ५६ ॥
 इत्युक्ते शान्तयित्वा तां गृहीत्वा कर्णपत्रकं । युवराजोऽयमित्युक्त्वा पट्टमस्य बबन्ध सं ॥ ५७ ॥
 ततो जग्राह तुष्टा सा तनयं नयशालिनी । सपुत्री तौ प्रविष्टौ च मेघकूटपुर पुरं ॥ ५८ ॥
 गूढगर्भा महादेवी प्रसूता तनयं शुभं । इति वार्त्ता पुरे कृत्वा कोविदः कालसंबरः ॥ ५९ ॥
 नृत्यद्विधाधरीवृन्दं सिंजत्सिजीरवंधुरं । तस्य पुण्यानिधानस्य जन्मोत्सवमकारयत् ॥ ६० ॥
 प्रकृष्टदुष्टघामत्वात् प्रष्टुम्न इति संज्ञितः । कुमारो वर्द्धते तत्र कुमारशतसेवितः ॥ ६१ ॥
 इतश्च रुक्मिणीं स्रुतुं विबुद्धा नेक्षते यदा । वृद्धधात्रीभिरित्युक्तेः सह दृष्टुं ततस्तदा ॥ ६२ ॥
 विललाप च हा पुत्र ! हतः केनाऽपि वैरिणा । विधिना निधिमादर्श्य नेत्रं मेऽपहृतं कथं ॥ ६३ ॥
 वियोजिता मया नूनमपत्येन भवांतरे । काचन स्त्री न हीदृक्षं भवेत्फलमेहेतुकं ॥ ६४ ॥
 विलापमिति कुर्वत्यां रुक्मिण्यां करुणावहं । रोदनध्वनिरुत्स्थौ परिवारस्य मांसलः ॥ ६५ ॥
 ततो विदितवृत्तांतो वासुदेवः सर्वाधवः । संग्राह्य सहसा तत्र कलत्रैः सकलत्रिभिः ॥ ६६ ॥
 आक्रन्दनस्वनप्राप्तसंक्रन्दनपुरःसरः । निनिद भुजवीर्यं स्वं ग्रमादं च सनंदकः ॥ ६७ ॥
 अवदच्च वीचोदक्षो दैवपौरुषयोः परं । दैवमेव परं लोके धिक् पौरुषमकारणं ॥ ६८ ॥

रिवंशपुराणं ।

परैः ॥ ६९ ॥

अन्यथा कथमुत्थातखट्वधारावभासिनः । न्हियेत चासुदेवस्य ममापि तनयः परैः ॥ ६९ ॥
 इत्यादि बहुवादी स रुक्मिणीमाह मा प्रिये । शोकिकी भूरिहात्यर्थं धीरे ! धारय धीरतां ॥ ७० ॥
 नाल्पः कल्पव्युतः पुत्रो जातस्तव ममापि यः । भवितव्यमिहैतेन भुवने भोगमग्निना ॥ ७१ ॥
 गवेषयामि तल्लोकं तं लोकनयनोत्सवं । सूक्ष्मदृष्टिरिवोद्विगं प्रतिपच्चंद्रमंजरे ॥ ७२ ॥
 शांत्वयित्वाश्रुसंधौतकपोलयुगलां प्रियां । माधवोऽन्वेषणे सूनोरुपायपरमोऽभवत् ॥ ७३ ॥
 काले तत्र हरिं प्राप्तो नारदोऽनारतोद्यमः । श्रुतवार्त्तश्च शोकेन क्षणं निश्चलतां गतः ॥ ७४ ॥
 आननानि यदूनां स पश्यतिस्म सविस्मयः । कलांतानि हिमदग्धानि पद्मानीव समंततः ॥ ७५ ॥
 ततो निरस्तमन्युश्च प्रत्युवाच जनार्दनं । वीर ! शोककलिलं मुंच सुतवार्त्तामहं लभे ॥ ७६ ॥
 योऽतिमुक्तक इत्यासीदवाधिज्ञानवान् मुनिः । स केवलमयं नेत्रं लब्ध्वा निर्वाणमाश्रितः ॥ ७७ ॥
 योऽपि नेमिकुमारोऽत्र ज्ञानत्रयविलोचनः । जानन्नपि न स ब्रूयान्न विद्मो केन हेतुना ॥ ७८ ॥
 अतः पूर्वविदेहेषु गत्वा सीमंधरं जिनं । संपृच्छ्य पुत्रवार्त्तां ते प्रापयामीति नारदः ॥ ७९ ॥
 दत्तोत्तरो विनिर्गत्य रुक्मिणीभवनं गतः । शोकप्रालेयनिर्दग्धं दृष्ट्वा तन्मृत्खपंकजं ॥ ८० ॥
 शोकवानपि चित्तेन वहिर्धैर्यमुपाश्रितः । अभ्युत्थायार्चितस्तस्या न्यवीद्विकदासने ॥ ८१ ॥

सा तं पितृसमं दृष्ट्वा रुरोदोन्मुक्तकंठकं । सज्जनोपनिधी शोकः पुराणोऽपि नवायते ॥८२॥
तस्याः शोकसमुद्रं स प्रक्षिप्यैव दक्षिणः । आह्लादयन्मनोऽवादीदिति नारदसन्मुनिः ॥८३॥
दीर्घजीवितसद्भावं ननु तस्य महात्मनः । निवेदयति संभूतिर्वोसुदेवात् त्वयि ध्रुवं ॥८४॥
संयोगाश्च वियोगाश्च प्राणिनां प्राणवत्सले । वत्से भवंति संसारे सुखदुःखविधायिनः ॥८५॥
तत्र कर्मवशज्ञानां ज्ञानोन्मीलितधीदृशां । प्रभवन्ति न ते वत्से यदूनामिव शत्रवः ॥८६॥
जिनशासनतत्त्वज्ञा संस्मृतिस्थितिवेदिनी । मा भूः शोकवशा वाचां त्वत्सुतस्य लभे लघु ॥८७॥
इति तां नारदस्तन्वीमलुशिष्य वचोऽमृतैः । प्रयातो वियदुत्पत्य सीमंधरजिनांतिकं ॥८८॥
विषयेषु पुष्कलावत्यां नृसुरासुरसेवितं । नगर्यां पुंडरीकिण्यामहंतं स तमैक्षत ॥८९॥
कृतांजलिपुटस्तोत्रपवित्रीकृतयागसुखः । प्रणम्य जिनमासीनः स नरैर्द्रसमांतरे ॥९०॥
तत्र पद्मरथश्चक्री पंचचापशतोच्छ्रतिः । दशचापोच्छ्रतिं पश्यन्नारदं नरशंसितं ॥९१॥
कौतुकात्करपद्माभ्यामास्थायापृच्छदीश्वरं । मर्त्याकृतिरयं नाथ ! कीटः किमभिधानकः ॥९२॥

१ क्षपयन्नित्यपि ।

हरिवंशपुराणं ।

ततः प्राह जिनस्तत्त्वं जंबूद्वीपस्य भारते । नारदो वामुदेवस्य नवमस्य हितोद्यतः ॥९४॥
 किमर्थमागतो भर्त्तरिहायमिति पृच्छति । मूलतः कथितं सर्वं चक्रिणे धर्मचक्रिणा ॥९५॥
 प्रद्युम्न इति नाम्नाऽसौ पितृभ्यां योक्ष्यते पुनः । संग्रासे पोलशे वर्षे प्राप्तपोलशलाभकः ॥९६॥
 स प्रज्ञप्तिमहाविद्याप्रद्योतितपराक्रमः । देवानामपि सर्वेषामज्ज्योऽत्र भविष्यति ॥९७॥
 कीदृशं चरितं तस्य हृतो वा केन हेतुना । इति पृष्ठो जिनोऽभाणीनास्मै नारदसन्निधौ ॥९८॥
 इह भारतवर्षेऽभूद्विषये मगधाभिधे । शालिग्रामेऽग्रजन्मासौ सोमदेव इति श्रुतः ॥९९॥
 अशिला ब्राह्मणी तस्य स्वाहेवाग्नेः सुखावहा । अधिभूतिरभूत्तस्या वायुभूतिश्च नंदनः ॥१००॥
 बभूवतुरिमौ भूमौ वेदवेदार्थकोविदौ । छादितान्यद्विजच्छायौ यथा शुक्रबृहस्पती ॥१०१॥
 वेदार्थभावनाजातजातिवादातिगर्वितौ । वाचाटौ चाटुभिः पित्रोर्लोलितौ भोगतत्परौ ॥१०२॥
 द्विरष्टवर्षसु स्त्रीषु स्वर्गबुद्धिं प्रकृत्य तौ । जातावत्यंतविद्विष्टौ परलोककथां प्रति ॥१०३॥
 अन्यदाऽऽगत्य संघेन महता नंदिवर्द्धनः । तत्रोद्याने गुरुस्तस्थौ श्रुतसागरपारगः ॥१०४॥
 तद्वंदनार्थमद्वंदं चातुर्वर्ण्यमहाजनं । निर्गच्छंतं समालोक्य कारणं तावपृच्छतां ॥१०५॥
 निवेदितं ततस्ताभ्यां द्विजैर्नैकेन साधुना । महच्छूणसंघस्य वंदनार्थमिति स्फुटं ॥१०६॥

अस्मत्परः परः कोऽपि वंदनीयोऽस्ति भूतले । पश्यामस्तस्य महात्म्यमिति तौ मानिनौ गतौ ॥१०७॥
 प्राप्तावपश्यतां विप्राववधिज्ञानचक्षुषं । जनसागरमध्यस्थं साध्विद्रं धर्मवादिनं ॥१०८॥
 महिषाभ्यामिव क्षोभो मायूदाभ्यामिहायुना । सद्धर्मश्रवणस्येति सुश्रुषुहितबुद्धिना ॥१०९॥
 साधुनाऽवधिनेत्रेण दूरात्सात्यकिना तर्कौ । इत आगम्यतां विप्रावित्याहूतौ पुरःस्थितौ ॥११०॥
 ततो लोकस्तर्कौ दृष्ट्वा सावर्ण्यं यतेः पुरः । आययुश्च पयःपूरैः प्रावृषीव महानदः ॥१११॥
 अतः प्राह यतिः प्राप्तौ कुतः पंडितमानिनौ । प्राहतुस्तौ न किं ज्ञातौ शालिग्रामादिहागतौ ॥११२॥
 सात्यकिः प्राह सत्यं भोः शालिग्रामादुपागतौ । किंत्वनार्द्यंतसंसारे संसरंतौ कुतो गतैः ॥११३॥
 अन्यस्यापि च दुर्बोधमेतदित्युदिते यतिः । नैवमित्यगदीदृ विप्रौ ! श्रूयतां कथयाम्यहं ॥११४॥
 ग्रामस्यास्यैव सीमांते शृगालौ कर्मनिर्मितौ । युवां परस्परप्रीतौ जातौ जन्मन्यनंतरे ॥११५॥
 आसीत्प्रवरको नास्मा ग्रामेऽत्रैव कृषीवलः । विप्रः प्रकृत्य स क्षेत्रं महावर्षानिलादितः ॥११६॥
 मुक्त्योपकरणं क्षेत्रे वटवृक्षतलेऽखिलं । कंपमानशरीरोऽगात् क्षुद्रो गतिवशीकृतः ॥११७॥
 सप्ताहोरात्रवर्षेण प्राणिसंहारकारिणा । आद्रोपकरण ताभ्यां तिर्यग्भ्यां भाक्षितं क्षुधा ॥११८॥
 जातोदरमहाशूलौ असह्यासह्यवेदनां । अकामनिर्जरायोगादजितेनोजितायुषा ॥११९॥

हरिवंशपुराणं ।

कालं कृत्वा युवां जातौ जातिगौरवगर्वितौ । अग्निभूतिर्मरुद्भूतिः सोमदेवस्य देहजौ ॥१२०॥
 पापपाकेन दौर्गत्यं सौगत्यं पुण्यपाकतः । जीवानां जायते तत्र जातिगर्वेण किं वृथा ॥१२१॥
 ग्रासः पामरको दृष्ट्वा कोष्ठारौ नष्टजीवितौ । इती कृत्वा कृती गेहे तिष्ठतोऽद्यापि तद्दृष्टी ॥१२२॥
 सोऽपि मृत्वा सुतस्यैव सुतो भूत्वातिमानवान् । जातिस्मरः स्मरच्छायो मृपा मूक इव स्थितः ॥१२३॥
 स एष बंधुमध्यस्थो मामतीव विलोकते । इत्युक्त्वाऽऽहूय तं मूकं सात्यकिः सत्यवाग् जगौ ॥१२४॥
 स त्वं पामरको विप्रः प्राप्तस्तोकस्य तोकतां । शोकं च मूकभावं च भृंच भुंच वचोऽमृतं ॥१२५॥
 जायतेऽत्र नटरयेव संसारे स्वामिभृत्ययोः । पितृपुत्रक्रयोर्मातृभार्ययोश्च विपर्ययः ॥१२६॥
 घटीयंत्रघटीजाले जटिले कुटिले भवे । उचाराधर्ममायांति जंतवः सततभ्रमाः ॥१२७॥
 इति विज्ञाय निस्सारं घोरं संसारसागरं । कुरु पुत्र ! दयामूलं व्रतारूपं सारसंग्रहं ॥१२८॥
 इति साक्षात्कृते तेन प्रत्यये यतिना द्विजः । पपात पादयोस्तस्य प्रदक्षिणपुरःसरं ॥१२९॥
 आनंदास्रपरीताक्षः पुनरुत्थाय विस्मयी । जगाद गद्गदालापः कृतोजलिपुटालिकः ॥१३०॥
 अहो सर्वज्ञकल्पस्त्वं वस्तुनस्तत्त्वमीश्वरः । अत्रत्यं पश्यसि स्पृष्टं जगत्त्रितयगोचरं ॥१३१॥
 उन्मीलितं मनोनेत्रमज्ञानपटलाविलं । त्वया नाथ ! ममेहाद्य ज्ञानांजनशलाकया ॥१३२॥

अनादौ भवकांतारे महामोहांधकारिते । भ्रमतो मे मुने ! जातो बंधुस्त्वं मार्गदर्शनः ॥१३३॥
 प्रसीद भगवन् ! दीक्षां देहि दैर्गवरीमिति । प्रासाद्य गुरुमासाद्य जग्राहानुमतां सतां ॥१३४॥
 चरितं तस्य विग्रस्य श्रुत्वा दृष्ट्वा च तादृशं । श्रामण्यं केचिदापन्नाः केचित् श्रावकतां परां १३५
 तावयिवायुभूती तु विलस्यौ लोकगर्हितौ । स्वनिकेतं पुनर्यातौ पितृभ्यामपि निदितौ ॥१३६॥
 कायोत्सर्गस्थितं रात्रौ मुनिमेकांतचिन्तौ । जिघांसौ खड्गहस्तौ तौ यक्षेण स्तंभितौ स्थितौ ॥१३७॥
 भ्रमते च जनो दृष्ट्वा तौ यतेः पार्श्वयोः स्थितौ । निर्निद निदिताचारौ तावतौ पातकाविति ॥१३८॥
 तावच्चितयतां साधोः प्रभावोऽयमहो महान् । आवाभयत्नतो येन स्तंभितौ स्तंभतां गतौ ॥१३९॥
 कथंचिद् यदि मोक्षः स्यादस्माकं कृच्छ्रतोऽमुतः । जिनधर्मं प्रपत्स्यामो दृष्टसामर्थ्यमित्यपि ॥१४०॥
 तावत्तद्व्यसनं श्रुत्वा पितरौ शीघ्रमागतौ । पादलघौ मुनिं तं तौ प्रसादयितुमुद्यतौ ॥१४१॥
 करुणावानसौ योगी योगं संहृत्य सुस्थितः । क्षेत्रपालकृतं ज्ञात्वा तमाह विनयस्थितं ॥१४२॥
 क्षम्यतां यक्ष ! दोषोऽयमनयोरनयोद्भवः । कर्मप्रेरितयोः प्रायः कुरु कारुण्यमंगिनोः ॥१४३॥
 इत्यासाद्य मुनेराज्ञां राज्ञामिव नियोगतः । यथाऽज्ञापयसीत्युक्त्या विससर्ज स तौ तदा ॥१४४॥

१ तूर्णं इत्यपि ।

३४

हृत्विंशपुराणं ।

मुनिमासाद्य तौ धर्मं श्रुत्वा द्विविधमप्यतः । अणुव्रतानि संगृह्य श्रावकत्वमुपागतौ ॥१४५॥
 अमुपालय चिरं धर्मं सम्यग्दर्शनभाविता । कालेन कालधर्मेण जातौ सौधर्मवासिनौ ॥१४६॥
 अनुपाय मत्तं जैनं पितरौ तु मृतौ तयोः । यातौ कुयोनिपांथौ तौ यतो मिथ्यात्वमोहितौ ॥१४७॥
 अश्रद्धाय मत्तं जैनं पितरौ तु मृतौ तयोः । यातौ समुद्रदक्षस्य धारिण्यां श्रेष्ठिनः सुतौ ॥१४८॥
 अश्रद्धाय मत्तं जैनं पितरौ तु मृतौ तयोः । यातौ समुद्रदक्षस्य धारिण्यां श्रेष्ठिनः सुतौ ॥१४९॥
 अश्रद्धाय मत्तं जैनं पितरौ तु मृतौ तयोः । यातौ समुद्रदक्षस्य धारिण्यां श्रेष्ठिनः सुतौ ॥१५०॥
 देवौ देवमुखं भुक्त्वा च्युत्वाऽध्याध्यानिवासिनः । अविराधितसम्यक्तौ तौ च शासनवत्सलौ ॥१५१॥
 पूर्णभद्रस्तयोर्ज्येष्ठो मणिभद्रोऽनुजोऽभवत् । तत्पुत्रेऽश्वरराजश्च भव्याश्चान्ये प्रवव्रजुः ॥१५२॥
 गुरोर्मेहद्रसेनाच्च धर्मं श्रुत्वा पिताऽनयोः । तत्पुत्रेऽश्वरराजश्च भव्याश्चान्ये प्रवव्रजुः ॥१५३॥
 अन्यदा मुनिपूजार्थं रथेन प्रस्थितौ पुरः । चाण्डालं सारमेयीं च तौ दृष्ट्वा स्नेहमागतौ ॥१५४॥
 वदित्वा तदुर्ध्वं भक्त्या पृच्छतः स्म सविस्मयौ । शुनीचाण्डालयोः स्नेहः स्वामिन्नौ किमभ्युदिति ॥१५५॥
 गुरुराहावधिज्ञानज्ञातलाकत्रयस्थितिः । विप्रजन्मनि यौ तौ वां पितरौ ताविमौ यतः ॥१५६॥
 निशम्येति गुरुं नत्वा गत्वा तौ धर्ममूचतुः । भवांतरकथाप्रायमुपशांतौ ततस्तकौ ॥१५७॥
 निर्वेदी दीनतां त्यक्त्वा त्यक्त्वाहारचतुर्विधं । मासेन श्रपचो मृत्वा भूत्वा नंदीश्वरोऽमरः ॥१५८॥
 सारमेयीं पुरेऽत्रैव राजपुत्रित्वमागतां । अबोधयदसावेत्य स्वयंवरगतां सतीं ॥१५९॥
 ज्ञातसंसारनिःसारा सम्यक्तवपरिभाविता । सितैकवसना कन्या प्राव्रजन्नवयौवना ॥१६०॥

अनुष्ठाय चिरं श्रेष्ठं श्रावकव्रतमुत्तमं । संलस्य आतरो जातौ सौधर्मे सुरसत्तमौ ॥१५८॥
 न्युत्वा पुनरयोध्यायां हेमनाभस्य भूपतेः । धरावत्यां सुतौ भूतौ मधुकैटभनामकौ ॥१५९॥
 अभिपच्य मधुं राज्ये यौवराज्ये च कैटभं । हेमनाभो महामागो व्रतं जैनैर्द्रमग्रहीत् ॥१६०॥
 मधुकैटभवीरौ तावेकवीरौ धरातले । भूतावद्भुतनेजस्को सूर्याचंद्रमसाविव ॥१६१॥
 अक्षुद्रः क्षुद्रसामंतैरंधकार इवैतयोः । गिरिदुर्गमुपाश्रित्य भीमकः प्रत्यवस्थितः ॥१६२॥
 तद्रक्षीकरणार्थं तौ चेलतुर्मधुकैटभौ । प्रप्तौ वटपुरं यत्र वीरसेनोऽवविष्ठते ॥१६३॥
 अभ्युद्रतेन तेनासौ प्रीतेन मधुरादरात् । सांतःपुरेण वीरेण स्वामभक्त्यातिमानितः ॥१६४॥
 चंद्राभा चंद्रिकेवाऽस्य मानिनी रूपमानिनी । अहरन्मधुराजस्य मनो मधुरभाविणी ॥१६५॥
 शस्त्रशास्त्रकठोराऽपि चंद्राभादर्शनान्मधोः । आर्द्रभावमगाद् बुद्धिश्चंद्रकांतशिला यथा ॥१६६॥
 राज्यं यदनया युक्तं रूपसौभाग्ययुक्तया । सुखाय तदहं मन्ये वियुक्तं तु विषोपमं ॥१६७॥
 चंद्राभयोपगूढस्य महोदयमहीभृतः । संपूर्णस्येव चंद्रस्य कलंकोऽप्यतिशोभते ॥१६८॥
 चंद्राभासंगसजातविकासस्य सुगंधितां । कुमुदाकरराजस्य पंकगंधो न वाधते ॥१६९॥

हरिवंशपुराणं ।

इति संचित्य रागांधः स तस्या हरणे मनः । न्यघत्त मधुर्वीशो मतिमानपि मान्यपि ॥१७०॥
 ततो भीमकमुद्रवृत्तं वशीकृत्य कृती मधुः । अयोध्यापुरमागत्य चंद्राभाहतमानसः ॥१७१॥
 सांतःपुरान् स्वसामंतान् स्वपुरं स्वपुरस्थितान् । सत्त्वरं सत्त्वसंपन्नः समाहूय यथायथं ॥१७२॥
 सर्वान् संपूज्य संपूज्य विचित्रांबरभूषणैः । विससर्ज निजावासान् प्रसादाह्लादिताननान् ॥१७३॥
 अतिसन्मान्य सखीकं तथा वटपुरेश्वरं । अजीगमदत्तिप्रीतं प्रीतिपूर्वं निजास्पदं ॥१७४॥
 चंद्रभायास्तु यद् योग्यमद्याप्याभरणं वरं । न सज्जमिति तावत्सा तेन रुद्ध्वा निजीकृता ॥१७५॥
 प्रभुत्वमखिलस्त्रीणां महादेवीपदेन सः । दत्त्वा कामान् यथाकामं न्यपेवत तथा मधुः ॥१७६॥
 तस्याः कौमारभर्त्ता तु वियोगानलदीपितः । उन्मत्ततां परां प्राप्तः पर्यटन् क्षितिमाकुलः ॥१७७॥
 चंद्राभालापवात्तीर्त्तः पुररथ्यासु पयटन् । धूसरो वीक्षितो जातु प्रासादस्थितया तथा ॥१७८॥
 यातकारुण्ययाज्वालि मधुराजस्ततोऽनया । नाथ ! पूर्वपतिं पश्य भ्रमंतं मे प्रलापिनं ॥१७९॥
 तस्मिन्नवसरे चंडैस्तैः कश्चित्पारदारिकः । गृहीत्वा दर्शितस्तस्मै नृपाय न्यायवेदिने ॥१८०॥
 किमिह देवदंडोऽस्य तेनोक्तं सापराधवान् । अत्यंतपापभागेऽप्य तस्मादस्य विधीयते ॥१८१॥
 हस्तपादशिरच्छेदं देहदंडं भयास्पदं । देव्या चोक्तं तदा देव ! अयं दोषो न क्लृप्तक ॥१८२॥

तद्वचसा स म्लानो हि हिमानीहतपद्मवत् । चितयेदनया तथ्यं ममोक्तं हितामिच्छया ॥१८३॥
 परस्त्रीहरणं सत्यं दुर्गतेर्दुःखकारणं । ज्ञात्वा विरागिणं क्रांतं ऊचे सापि विरागिणी ॥१८४॥
 किं भोगैरीदृशैः कृत्यं परस्त्रीविषयैः प्रभो । किंपाकसदृशैः स्वामिन् ! दुःखदैः ग्रीणकैरपि ॥१८५॥
 भोगास्ते स्वपरयोर्थे नोपतापस्य हेतवः । सम्मताः साधुलोकस्य नेतरे विषयात्मकाः ॥१८६॥
 इति प्रबोध्यमानोऽयं मधुञ्चंद्राभया शनैः । सुमोच सुदृढीभूतं मोहकादंबरीमदं ॥१८६॥
 जगाद् च स तां देवीं असन्नमतिरादरात् । साधु ! साधु ! त्वया साध्वि ! अतिपादितमत्र मे ॥१८८॥
 न युक्तमीदृशं कर्म पुंसामाचरितुं सतां । परपीडाकरं वाढं परग्रेहं च पापकृत् ॥१८९॥
 मादृक्षोऽपि यदीदृक्षं कर्म लोकविगर्हितं । करोति तत्र किं वाच्यमव्युत्पन्नः पृथग्जनः ॥१९०॥
 स्वकलत्रेऽपि यत्राऽयं रागोऽत्यर्थं निषेवतः । कर्मबंधस्य हेतुः स्यात् किं पुनः परयोषितिः ॥१९१॥
 ज्ञानांकुशनिरुद्धोऽपि मनोमत्तमहाद्विपः । उत्पथेन नवत्युग्रः किमत्र कुरुते बुधः ॥१९२॥
 निरुद्धय निश्चितैर्दुर्जनैः कुशमनोगजं । अवर्त्तयति ये मार्गे केचिदेवात्र ते भटाः ॥१९३॥
 दंढर्भनोगजो मत्तो रतिवासितया हतः । यावन्न युज्यते तावत् कुतस्त्वस्य मदक्षितिः ॥१९४॥
 प्रयत्नेन मनोहस्ती यावन्नात्र वशीकृतः । तावदारोहकस्यापि भयायैव न शान्तिर्य ॥१९५॥

दुस्त्रिंशद्वारणं ।

ध्रुवशस्तु मनोहस्ती तपोमयरणक्षितौ । पापसेनां निगृह्णाति साध्वाधोरणनोदितः ॥ १९६ ॥
 शब्दरूपरसस्पर्शगंधसस्याभिलाषिणः । हवीकमृगयूथस्य मनोमारुतहारिणः ॥ १९७ ॥
 निरूप्य प्रसभं धैर्यं दृढवागुरया चितं । चिरसंचितपापस्य करोमि तपसा क्षयं ॥ १९८ ॥
 इत्याभाष्य मनोवेगं निगृह्य विदधे मधुः । धियं बोधपयोधौ तां तापस्ये तापशांतये ॥ १९९ ॥
 आगत्य च तदाज्योध्यां नाम्ना विमलवाहनः । मुनिर्मुनिसहस्रेण सहस्राभ्रवनेज्वसत् ॥ २०० ॥
 मधुः सकैटभः श्रुत्वा तमयात्सवधूजनः । प्रपूज्य विधिना धर्मं शुश्राव च विशेषतः ॥ २०१ ॥
 भोगसंसारशरीरपुरवैराग्यसंगतः । प्रवद्राज सह भ्रात्रा क्षत्रियैर्वहुभिर्मधुः ॥ २०२ ॥
 विशुद्धान्वयसंभूताः शतशोऽथ सहस्रशः । प्राव्रजन् व्रतशीलाढ्याश्चंद्राभाद्या नृपस्त्रियः ॥ २०३ ॥
 माघवोऽपि निजं राज्यं ररक्ष कुलवर्धनः । वर्धमानः स्वशरीरेण पौरुषेण जयेन च ॥ २०४ ॥
 चक्रतुस्तौ तपो घोरं राजानौ मधुकैटभौ । व्रतगुप्तिभित्याढ्यौ निर्ग्रथौ ग्रंथवर्जितौ ॥ २०५ ॥
 एक एव तयोरासीदंगोपांगपरिग्रहः । न बाह्याभ्यंतरासंगदंगोपांगपरिग्रहः ॥ २०६ ॥
 षष्ठाष्टमादिषण्मासपर्यंतो योषितावृषी । निःशैवैरागमोक्तैस्तौ चक्रतुः कर्मनिर्जरां ॥ २०७ ॥

१ स्ववश इत्यपि ।

उत्तुंगशिरिंशेऽङ्गेषु तयोरारातापनस्थयोः । स्वेदस्य विदवः पेतुर्विलीनस्येव कर्मणः ॥ २०८ ॥
 वर्षासु जीवरक्षार्थं वृक्षमूलस्थयोर्वपुः । युधीव शरधाराभिर्नि भिन्नं धृतिकंटकं ॥ २०९ ॥
 याभिनीषु मनीषिभ्यां हैमनीषु हिमानिलाः । सेहिर प्रतिमास्थाभ्यां देहच्छायाञ्जनीप्लुपः ॥ २१० ॥
 अनुप्रेक्षाभिरुद्धाभिर्धर्मचारित्रशुद्धिभिः । चक्रतुः संवरं धीरौ परीपहजयेन च ॥ २११ ॥
 स्वाध्यायध्यानयोगस्थौ वैद्यवावृत्यक्रियोद्यतौ । रत्नत्रयविशुद्धया तौ दृष्टौ दृष्टान्ततांगतौ ॥ २१२ ॥
 बहुवर्षसहस्राणि संचितोरुतपोधनौ । मधुकैटभयोगीशौ शल्यदोषविवर्जितौ ॥ २१३ ॥
 अन्ते सम्भेदमारुह्य प्रायोपगमनेन तौ । मासक्षपणयोगेन समाराध्योल्लिङ्गतांगकौ ॥ २१४ ॥
 आरणाच्युतकल्पे ताविद्रं सामानिकौ ब्रभू । देवीदेवसहस्राणां यातौ प्रत्येकमीश्वरौ ॥ २१५ ॥
 द्वाविंशतिपयोरशिप्रमाणपरमायुषौ । बुभुजाते सुखं सम्यक् सम्यग्दर्शनभाविता ॥ २१६ ॥
 अवतीर्थं मधुजातो रुक्मिणीकुक्षिभूमणिः । कुणस्य भारते पुत्रो नाम्ना प्रहृन्न इत्यसौ ॥ २१७ ॥
 कैटभोऽपि दिवश्च्युत्वा भ्रातास्यैव भविष्यति । जांबवत्यां महोदेव्यां शंभः कृष्णनिभश्रुतिः ॥ २१८ ॥
 जन्मान्तरमहाप्रीत्या परस्परहितोद्यतौ । धीरौ चरमदेहौ तौ शंभप्रहृन्नसुंदरौ ॥ २१९ ॥
 कांताविरहसंतापादार्तध्यानपरायणः । भ्रात्वा संसारकांतारं चिरं वटपुरप्रभुः ॥ २२० ॥

हृदयिन्वशाप्रराणं ।

॥ २२३ ॥

॥ २२२ ॥ धूमकेतुनिवादासा धूमकेतुरद्वैतसिद्धिः ॥ २२२ ॥

मनुष्यभावमापन्नः स भूत्वाऽश्वात्तत् । शिशुं व्ययोजयन्मात्रा धिग्वरं पोषयन्क
॥२२३॥

प्राक्क्रीवैरागुबोधेन सप्रबोधमुपेयुः । पुण्यानामेव सामर्थ्यमप्यपाररक्षेत् ॥ २२४ ॥

प्रद्युम्नो रक्षितोऽपायात्स्वयुधः । श्रुत्वा पद्मरथश्चक्रो प्रणनाम त्रनादनाम् ॥ २२५ ॥

सीमंधरिजनेन्द्रेण तदानीमात मात्स्येन सप्तैकं समुद्रं पश्यन्
सीमंधरिजनेन्द्रः । समुद्रपत्य मरुन्मागं मथकुटं सेनायुक्तं
समीक्ष्य वशीकृतः ॥ २६ ॥

नारदोऽपि जिनं नत्वा प्रसादनं यशच्छ्रुत्वा पुत्रवत् ॥ ३३७ ॥

काळसंवरमानंघ पुत्रलाभात्सर्वेन सः । पुत्रलाभात्सर्वेन रोमांचमभजत्पर ॥ २२७ ॥
गृह्यतत्प्रमोदेन । गृह्यतत्प्रमोदेन ॥ २२८ ॥

रुक्मिण्यास्तनुजं दृष्ट्वा कुमारशतसिधवत ।
द्वारिकां नारदा मुनिः ॥२२७॥

॥ ३२६ ॥

अथानन्तरं यथादृष्टं यथाश्रुतमशेषतः । स ग्रहद्वन्द्वकथा दृष्टव्यः ॥ २३० ॥
अथानन्तरं यथादृष्टं यथाश्रुतमशेषतः । स ग्रहद्वन्द्वकथा दृष्टव्यः ॥ २३० ॥

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ २३१ ॥

द्वौ च शतमानः । खचरशतद्वौ भवतु ॥ २३२ ॥
 कृद्विंशति ते पुत्रो मया क्रीडन् कुमारकः । खचरशतद्वौ भवतु ॥ २३३ ॥
 नन्वेत्येते त्रैलोक्ये ममेक्यति सुतस्तव ॥ २३४ ॥

दृष्ट्या शिवभागेन प. उ. न. । अमोघं वाङ्मयं वष समञ्जसं सुखं ।

लुब्धं वाड्यालानां दुःखमम्

सस्यागमनवेलायामुद्याने तव रुक्मिणि । शिखी कूजिष्यतेऽप्युद्यौरकाले प्रियसूचनः ॥२३३॥
 शुष्का तद्रतवेलायामुद्यानमणिवापिका । सुतागमनवेलायां पूर्यते सांबुजांबुना ॥ २३४ ॥
 तव शोकापनोदाय शोकापनुदसूचकः । अशोकः पादपोऽकाले मुंचत्यंकुरपल्लवान् ॥ २३५ ॥
 मूकीभूय स्थितास्तावद्यावत्प्रद्युम्नदूरता । प्रत्यासन्ने पुनर्मूका मूकभावं विमुंचति ॥ २३६ ॥
 सुतागमनवेलेते निर्मितैर्लक्ष्यतां स्फुटैः । सीमंधरविभोर्वाक्यं मान्यथामंस्त मानिता ॥ २३७ ॥
 आकर्ण्य नारदीयं तद्रुक्मिणी वचनं हितं । श्रद्धाय प्रणतावोचदिति सा प्रश्नुतस्तनी ॥२३८॥
 बंधुकार्यमिदं साधु वात्सल्योद्यतचेतसा । कृतं त्वयाद्य मे सद्यो भगवन्परदुष्करं ॥२३९॥
 पुत्रशोकाग्निदग्धाहं निरालंबा त्वया मुने । दत्त्वा साधारिता धीर ! नाथ ! हस्तावलंबनं ॥२४०॥
 प्रोक्तं सीमंधरेशेन सर्वज्ञेनेह यद्यथा । तत्तथास्ति ममावश्यं जीवंत्याः पुत्रदर्शनं ॥ २४१ ॥
 जीवाभि जिनवाक्येन कठिनीभूतमानसा । व्रज त्वमधुना स्वेच्छं पुनर्दर्शनमस्तु ते ॥ २४२ ॥
 सप्रणाममिति प्रोक्तो दत्ताशीनारदो ययौ । मुक्तशोका हरेरिच्छां पूरयंतीव सा स्थिता ॥२४३॥

हृत्विंशपुराणं ।

भानुजेदेवनरामरमर्त्यजे विबुधजे च शिवाभ्युदयावहं ।
मदनशंखपुराचरितं जनश्चरतु भक्तिमना जिनशासने ॥ २४४ ॥
मदनशंखपुराचरितं जनश्चरतु भक्तिमना जिनशासने नाम त्रिचत्वारिंशः सर्गः ।

इत्यष्टिनेमिपुराणसंग्रहे हृत्विंशो जिनेसनाचार्यकृतो शंखप्रबुधवर्णनो नाम त्रिचत्वारिंशः सर्गः ।

चतुश्चत्वारिंशः सर्गः ।

भामायास्तनुजः श्रीमान् भानुभामं डलद्वृत्तिः । भानुर्नाम्ना महिम्नासौ ववृधे बालभानुवत् ॥१॥
भामायास्तनुजः श्रीमान् भानुभानुनिभौजसा । सूनूना सत्यभामाया मानशैलः प्रवर्धितः ॥२॥
भानुना वर्धमानेन भानुभानुनिभौजसा । आगतोऽस्थष्टुनास्यं ते कथयत्यधिकां मृदं ॥३॥
अन्यदा नारदोऽवादि कृष्णेन भगवन् ! कुतः । आगतोऽस्थष्टुनास्यं ते कथयत्यधिकां मृदं ॥४॥
सोऽवोचदक्षिणश्रेण्यामस्ति जंबूपुरे खगः । जांबवः शिवचंद्रास्य चंद्रास्या बल्लभा तयोः ॥५॥
विश्वकृतयथाः पुत्रो विश्वक्सेन इति श्रुतिः । कन्या जांबवती नाम्ना श्रीरिव स्वयमागता ॥६॥
जांबवतीमवतीर्णां ह्यु सखीभिः स्नातुमुद्यतां । चंद्रलेखाभिवोदारां कांतताराभिरावृतां ॥७॥

१ 'गंगाद्वारवती' इति ख पुस्तके ।

इति नारदवाक्येन सस्नेहेन हरिस्तदा । मोक्षीपितः समुत्तस्थौ धृतेनेव हुताशनः ॥८॥
 अनावृष्टिबलोपेतस्तं प्रदेशमितोज्ज्वलात् । आरब्धमज्जनक्रीडामपश्यत्कन्यकां हरिः ॥९॥
 सहसा कन्ययादृशि हरिरिदीवरद्भुतिः । ततोऽगजेन तौ विद्धौ शरैः पञ्चभिरेकदा ॥१०॥
 दोर्भ्यामालिङ्ग्य तां गाढैः सुखामीलितलोचनां । आमीलितेक्षुणो जङ्घे द्वेपितश्रीरतिद्वियं ॥११॥
 सखीनामभवत्सुगस्तत्र चाक्रन्दनः स्वनः । समीपशिविरव्यापी कन्याहरणकारणः ॥१२॥
 श्रुत्वा कन्यापिता क्रुद्धः खड्गोद्यतकरः खगेट् । समुत्पत्य लघु प्राप्तः कनत्खेटकहस्तकः ॥१३॥
 अनावृष्टिस्ततस्तस्य खेटको खड्पाणिकं । रणातिथ्यं स खे कृत्वा बन्धं खचराधिपं ॥१४॥
 आनीय नीतिविद्धीरो विष्णवे तमदर्शयत् । मूढं जामातरि न्यस्य स ययौ तपसे वनं ॥१५॥
 जांबवत्या विवाहेन परमानन्दमाश्रितः । विश्वक्सेनयुतो विष्णुर्द्वोरिकामगमन्निजां ॥१६॥
 आसादस्योपकंठे च रुक्मिण्या मुदितात्मनः । आसादं प्रददौ दिव्यं जांबवत्यै जनार्दनः ॥१७॥
 सन्मान्य भ्रातरं तस्या विमृज्य निजमास्पदं । अरीरदिमां भोगी भोगैर्भूतलदुर्लभैः ॥१८॥
 परस्परगृहाजस्रगत्यागमनवर्धिता । रुक्मिणी जांबवत्योः प्राजाता प्रीतिरखंडिता ॥१९॥
 श्लक्ष्णधीः श्लक्ष्णरोमाख्यो राजाभूत्सहलेश्वरः । तद्वशीकृतये सौरिर्जातु दूतमजीगमत् ॥२०॥

हरिवंशप्रकरणं ।

गत्वा गत्यांशु दूतस्तं प्रतिक्षलमवेदयत् । लक्ष्मणां लक्षणेपेतां तत्कन्यां चापिशङ्किणः ॥२१॥
 सत्वरं स ततो गत्वा हलिना सह सम्मदी । समुद्रं स्नातुमायातामद्राक्षीदायतेक्षणां ॥२२॥
 सत्वरं स ततो गत्वा सेनापतिं युधि । हत्वा चेतः स्वरूपेण रुपिणीमहरत्पुनः ॥२३॥
 द्रुमसेनं महावीर्यं हत्वा सनातनप्रभुः । जांबवत्या गृहाभ्यर्णगृहे स रमतिस्म तां ॥२४॥
 उपयम्य समानीय लक्ष्मणां लक्ष्मणप्रभुः । सन्मान्य मानिना श्रुतः सिंहलद्वीपमभ्यगात् ॥२५॥
 तस्या भ्राता महासेनः समागत्य नतो हरिं । सन्मान्य मानिना श्रुतः सिंहलद्वीपमभ्यगात् ॥२६॥
 राष्ट्रवर्धन इत्यासीत्सुराष्ट्राधिपतिर्नृपः । अजासुरी पुरी चास्य विनया वनितोत्तमा ॥२७॥
 तस्यां नमुचिनाम्नाभूत्तनयो नयविक्रमी । तनया च सुसीमाख्या सुसीमा वसुधा यथा ॥२८॥
 युवराजः स नमुचिः क्षितिविश्रुतपौरुषः । राज्ञोवमन्यते मान्यानिभमानमहागिरिः ॥२९॥
 नमुचिश्च सुसीमा च समुद्रं स्नातुमागतौ । हितेन हरये तेन नारेदेन निवेदितौ ॥ ३० ॥
 प्रमासतीर्थतीरस्थसैन्यं तं सीरिणा हरिः । गत्वा निहत्य हत्वा तां कन्यां द्वावतीमगात् ॥३१॥
 लक्ष्मणाभवनाभ्यर्णं सौवर्णं भुवनोत्तमं । दत्त्वा सौधं यथारंस्त सीमंतिन्या सुसीमया ॥३२॥
 राष्ट्रवर्धनराजोऽपि सुतार्यै सुपरिच्छदं । प्रजिघाय रथेमादिप्राभृतं प्रभवे यथा ॥३३॥
 सिंधुदेशाधिपो मेरुरिक्ष्वाकुलवर्धनः । पुरे वीतभगे चासीच्चंद्रवत्स्यस्य भामिनी ॥३४॥

गौरी नामाभवत्तस्यां गौरी वर्णेन कन्यका । गौरीव रूपिणी विद्या गौरीतिरहितेव सा ॥३४॥
 दूतप्रपणपूर्वं स मेरुः प्रपयतिस्म तां । नैमिचित्तिकवचः स्मर्त्ता हरये हरिणक्षणा ॥३५॥
 परिणीय हरिगौरीं मनोहरणसारिणीं । सुसीमासदनाभ्यर्णं प्रादात्प्रासादमुच्चकैः ॥३६॥
 अरिष्टपुरनाथस्य सीरिणो मातुलस्य तु । राज्ञो हिरण्यनाभस्य श्रीकांतायां सुयोपिति ॥३७॥
 पद्मावतीं समुत्पन्नां कन्यां पद्मासिव स्वयं । स्वयंवरगतां श्रुत्वा संप्राप्तौ रामकेशवौ ॥३८॥
 सगौरवमिमौ दृष्ट्वावनावृष्टिपुरस्सरौ । ग्रीत्या हिरण्यनाभेन स्वजनस्नेहवर्धनौ ॥३९॥
 पित्रा हिरण्यनाभस्य सत्रा प्राव्रजदग्रजः । पुरैव रेवतो नाम्ना महिम्ना यो वनश्रितः ॥४०॥
 चतस्रस्तत्सुताः कन्या रेवती बंधुभक्त्यपि । सीता राजीवनेत्रा च ता दत्ताः सीरिणे पुरा ॥४१॥
 स्वयंवरे प्रवृत्तेऽत्र हृत्वा पद्मावतीं हठात् । रणशौडान्ममर्दाशु शौरिराहवदक्षिणः ॥४२॥
 परिणीय सभायौ तौ श्रातरौ श्रातृभिर्युतौ । द्वारिकामरमायातावरंसातां सुरोपमौ ॥४३॥
 गौरी गृहसमीपे च पद्मावत्यै गृहं हरिः । प्रदाय प्रमदोपेतः प्रसादपरमोऽभवत् ॥४४॥
 नगर्यां पुष्कलावत्यां गांधारविषयेऽभवत् । भूमृदिद्रगिरिस्तस्य मेरुसत्यभिधा प्रिया ॥४५॥
 सुतो हिमगिरिस्तस्यां जातो हिमगिरिस्थिरः । गांधारी दुहिता चार्वा गंधर्वादिकलाधिका ॥४६॥

हरिवंशपुराणं ।

आत्रा हयपुरीद्राय सुमुखाय ततो हरिः । दीयमानां विदित्वैनां नारदादरमागतात् ॥४७॥
गत्वा हिमगिरिं हत्वा प्रतिक्कूलं रणाजिरे । तां हत्वानीय सौम्यास्यामुपयम्य ससम्मदः ॥४८॥
पद्मावत्या गृहोपांते गांधार्थं भवनं वरं । त्रितार्यं धैर्यसंपन्नामेनां भोगैरमानयत् ॥४९॥
महादेवीभिरष्टाभिरष्टाभिरवरोधने । प्रसाधिताभिराशाभिरिव ताभिरुपासितः ॥५०॥
विदन् भोगफलं शूरि गोविंदः पुण्यवृक्षजं । संददज्जनतानंदं ननंद पुरुषैरुपः ॥५१॥
कुतरणं प्रविभूय पुरःस्थितं रिपुगणं तृणवत्क्षणमात्रतः ।
वरवधूवररत्नमयत्नतः श्रयति भव्यजनो जिनधर्मकृत् ॥५२॥

इति अस्तिष्ठनेमिपुराणसंग्रहे हरिवंशे जिनसेनाचार्यस्य कृतौ जांबवत्यादिमहादेवीलामवर्णनो नाम चतुश्चत्वारिंशः सर्गः ।

पंचचत्वारिंशः सर्गः ।

अथ प्राप्ता महासन्वास्तदा द्वारवतीं पुरीं । भागिनेया दशार्हाणां प्रसिद्धाः पंच पांडवाः ॥१॥
युधिष्ठिरोऽर्जुनो व्येष्टो भीमसेनो महाबलः । नकुलः सहदेवश्च पंचैते पांडुनंदनाः ॥२॥
मागधोऽर्वातेरप्राक्षीत्प्रांजलिर्गणनायकं । अन्वये भगवन् ! कस्य पांडुः पांडवनंदनाः ॥३॥

द्विर्विंशपुराणं ।

गण्याह कुरुराजानामन्ववाये महोदये । शान्तिकुञ्जरनामानो यत्र तीर्थकरास्त्रयः ॥४॥
 आदितः कुरुवंश्यानां चतुर्वर्गोपसेविनां । कतिचिन्मागया ख्यामि शृणु नामानि भूभृतां ॥५॥
 कुरुजांगलेदेशस्य कुरुभूमिसमस्य हि । अभूतां भूषणौ भूपौ यौ हास्तिनपुरे परे ॥६॥
 श्रेयान् सोमप्रभश्चेति कुरुवंशविशेषकौ । नाभेयसमकालौ तौ दानधर्मस्य नायकौ ॥७॥
 तत्र सोमप्रभस्याभूत्कुमारो जननायकः । मेघस्वरस्स एवात्र भरतेन कृताभिधः ॥८॥
 तस्मात्कुरुरभूत्तस्मात्कुरुवंद्रस्तु नन्दनः । ततः शुभंकरो राजा जातो धृतिकरस्ततः ॥९॥
 राज्ञां कोटिषु कालेन समतीतासु भूरिषु । जिनान्तरेषु चानेकसागरोपमकोटिषु ॥१०॥
 धृतिदेवो धृतिकरो गंगदेवादयस्तथा । धृतिमित्रधृतिक्षेत्रसुत्रतत्रातमंदराः ॥११॥
 श्रीचंद्रसुप्रतिष्ठाद्या व्यतीता शतशो नृपाः । धृतपद्मा धृतेन्द्रश्च धृतवीर्यः प्रतिष्ठितः ॥१२॥
 इत्यादिषु व्यतीतेषु धृतिद्विष्टिर्धृतिद्युतिः । धृतिप्रीतिकराद्याश्च व्यतीता कुरुवंशजाः ॥१३॥
 ततो भ्रमरघोषाख्यो हरिघोषो हरिध्वजः । सूर्यघोषः सुतेजाश्च पृथुश्च पृथिवीपतिः ॥१४॥
 इमवाहननामाद्याः समतीतास्ततो नृपाः । विजयाख्यो महाराजो जयराजस्ततोऽभवत् ॥१५॥
 ततः सनत्कुमारोभूच्चतुर्थश्चक्रवर्तिनां । रूपपाशसमाकृष्टसुरबोधितदीक्षितः ॥१६॥

रिवंशपुष्पाङ्गी ।

सुकुमारः सुतस्तस्य तस्माद्रकुमारकः । विश्वो वैश्वानरश्चाधूहिश्चैकेतुर्वृहध्वजः ॥१७॥
 विश्वसेनस्ततो जातो यस्यैरा ग्राणवल्लभा । तत्सुतः पंचमश्चक्री शान्तिः षोडशतीर्थकृत् ॥१८॥
 विश्वसेनस्ततो जातो यस्यैरा ग्राणवल्लभा । तत्सुतः पंचमश्चक्री शान्तिः षोडशतीर्थकृत् ॥१९॥
 नारायणो नरहरिः प्रशान्तिः शान्तिवर्धनः । शान्तिचंद्रः शशांकांकः कुरुश्च कुरुवंशजाः ॥२०॥
 नारायणो नरहरिः प्रशान्तिः शान्तिवर्धनः । शान्तिचंद्रः शशांकांकः कुरुश्च कुरुवंशजाः ॥२०॥
 एवमाद्येष्वतीतेषु द्वयोऽभूद्यस्य भामिनी । श्रीमती तीर्थकृत्सुतयोश्चक्रधरोऽपि सः ॥२१॥
 अतिक्रांतिषु भूषेषु ततोऽपि बहुषु क्रमात् । राजा सुदर्शनो जातो यस्य मित्रा प्रियांगना ॥२२॥
 ततः सुचारुश्चारुश्च चारुरूपोऽथ वीर्यवान् । चारुपद्मस्तथान्येषु समतीतेषु राजसु ॥२३॥
 पद्ममालः सुभौमश्च जातः पद्मरथो नृपः । ततश्चक्री महापद्मो विष्णुपद्मो ह्यु तत्सुतौ ॥२४॥
 सुपद्मः पद्मदेवश्च कुलकीर्तिस्ततः परः । कीर्तिः सुकीर्तिकीर्ती तौ वसुकीर्त्तिश्च वीर्यवान् ॥२५॥
 वसुकिर्वांसवाभिख्यो वसुः सुवसुरेव च । कुरुवंशश्चक्रो नाथः श्रीवसुश्च वसुधरः ॥२६॥
 जज्ञे वसुरथस्तस्मादिद्रवीर्यश्च वीर्यवान् । चित्रो विचित्रो वीर्योऽथ विचित्रोऽपि महाबलः ॥२७॥
 ततो विचित्रवीर्योऽभूत्ततश्चित्ररथो नृपः । महारथो वृतरथो वृषान्तो वृषध्वजः ॥२८॥
 श्रीव्रतोः व्रतधर्मा च धृतो धारण एव च । महासरः प्रतिसरः शरः पारशरो नृपः ॥२९॥

शरद्वीपस्थ राजासौ द्वीपो द्वीपायतो नृपः । सुश्रान्तिः शान्तिभद्रश्च शान्तिपेणश्च भूषतिः ॥३०॥
 भर्त्ता योजनगंधाया राजपुत्र्यास्तु शान्तलुः । तनयः शान्तनोर्यभूदधृतव्यास इति स्मृतिः ॥३१॥
 धृतधर्मा ततस्तस्य तनयोऽपि धृतोदयः । धृततेजा धृतयशा धृतमानो धृतो नृपः ॥३२॥
 ततोऽपि धृतराजोभूत्तस्य तिस्रः प्रियांगनाः । अंकिर्कावलिर्कांवाख्या वेद्याभिजनसंभवाः ॥३३॥
 धृतराष्ट्रश्च पांडुश्च विदुरश्च विदांवरः । यथाक्रममभी तासां तिसृणां तनयास्त्रयः ॥३४॥
 भीष्मोऽपि शान्तनोरेव संताने रुक्मिमणः पिता । यस्य गंगाभिधा माता राजपुत्री पवित्रधीः ॥३५॥
 धृतराष्ट्रस्य तनया दुर्योधनपुरस्सराः । नयपौरुषसंपन्नाः परस्पररहितेरिताः ॥३६॥
 पांडोः कृत्यां समुत्पन्नः कर्णः कन्याप्रसंगतः । युधिष्ठिरोर्जुनो भीम ऊढायाभभवस्त्रयः ॥३७॥
 नकुलः सहदेवश्च कुलस्य तिलकौ सुतौ । मद्रथामद्रिस्थिरौ जातौ पंच ते पांडुनंदनाः ॥३८॥
 पांडौ स्वर्गं गते देव्यां मद्रथां च जिनधर्मतः । पांडवा धार्तराष्ट्राश्च राज्येऽभूवन्विरोधिनः ॥३९॥
 विभज्य कौरवं राज्यं भुंजतां समभागतः । पंचानामेकतस्तेषामितरेषां तथैकतः ॥४०॥
 भीष्मश्च विदुरो द्रोणो मध्यस्थाः शकुनिः पुनः । मंत्री दुर्योधनस्येष्टाः शशरोमादयस्तथा ॥४१॥
 अजर्यं सह कर्णेन वर्यं दुर्योधनस्य तु । जरासंधेन नैभृत्यं निभृतस्याभवत्तरां ॥४२॥

हरिवंशपुराणं ।

५४३॥

भार्गवाचार्यकं द्रोणो धनुर्वेदविशारदः । कौत्तयथार्तराष्ट्राणां चक्रे मध्यस्थभावतः ॥४३॥
 भार्गवाचार्यवंशोऽपि श्रृणु श्रेणिक वर्ण्यते । द्रोणाचार्यस्य विख्याता शिष्याचार्यपरंपरा ॥४४॥
 भार्गवाचार्यवंशोऽपि तच्छिष्यः कौडिनिः सुतः । तस्याभूदमरावतः सितस्तस्यापि नंदनः ॥४५॥
 आत्रेयः प्रथमस्तत्र तस्यापि च कपिष्ठकः । जगत्स्थामा सरवरस्तस्य शिष्यः शरासनः ॥४६॥
 वामदेवः सुतस्तस्य तस्यापि च विद्रावणः सुतः । विद्रावणसुतो द्रोणः सर्वमार्गववंदितः ॥४७॥
 तस्माद्रावण इत्यासीत्तस्य विद्रावणः सुतः । रणे यस्य प्रतिस्पर्धी पार्थ एव धनुर्धरः ॥४८॥
 अश्विन्यामभवत्तस्मादश्वत्थामा धनुर्धरः । रणे यस्य प्रतिस्पर्धुषणमुद्यताः ॥४९॥
 पार्थप्रतापविज्ञानमार्त्तसर्वोपहृता अथ दुर्योधनादयः कर्तुं संधिदूषणमुद्यताः ॥५०॥
 पंच कौरवराज्यार्थमेकतः शतमेकतः । भुंजति किमितोन्यत्स्यादन्यायमिति ते जगुः ॥५१॥
 समुद्रा इव चत्वारस्ततः परुषवायुभिः । अपि प्रसन्नगंभीराः क्षुभिताः पांडुनंदनाः ॥५२॥
 छादयामि द्विषच्छैलं शरघाराभिरुच्छ्रितं । हयुत्थितोऽर्जुनोऽभोदः शमितोऽग्रजवायुना ॥५३॥
 दृष्ट्वा दहामि दायादशतमित्युदितं ब्रुवन् । मंत्रेणाशीसमज्ज्यायान् स्फुरद्भीमभुजंगमं ॥५४॥
 अहिताय कुलांताय नकुलोऽपि कृतोद्यमः । ज्येष्ठेन सनयं रुद्रो भुजपंजरयंत्रितः ॥५५॥
 भस्मयामि लघु द्रोषिवनखंडमिति ज्वलन् । अशामि ज्येष्ठमेधेन सहदेवदवानलः ॥५६॥

वसतां शान्तचिचानां दिनैः कतिपयैरपि । असुप्तानां ग्रहं तेषां दीपितं घृतराब्जैः ॥५६॥
 विबुध्य सहसा मात्रा सत्रा ते पंचपाण्डवाः । सुरंगया विनिःसृत्य गताः कान्यपभीनवः ॥५७॥
 ततोऽपरागो लोकस्य जातो दुर्योधनं प्रति । क वा पापानुरागाढ्यो नापरागः सतो भवेत् ॥५८॥
 प्रलीनानिव तान्मत्वा पाण्डवान्गोजास्ततः । निवृत्ता इव ते तस्थुः कृतकालोचितक्रियः ॥५९॥
 नदीं गंगां समुत्तीर्य कौतेयास्तु महाधियः । कृतवेषपरावर्तस्ते पूर्वा दिशमासृताः ॥६०॥
 कुंतीगतिवशैर्नैते गच्छन्तः सुखमिच्छया । कौशिकाख्यां पुरीं प्राप्ता वर्णो यत्र नरेश्वरः ॥६१॥
 तस्य प्रभावती भार्या सुता कुसुमकोमला । जनानुरागतस्तास्तान् श्रुत्वा दृष्टवती तदा ॥६२॥
 अधिष्ठिरकुमारैर्दुदृशेनेन सुदर्शना । कन्या कुमुद्वती धन्या विकासमगमत्परं ॥ ६३ ॥
 अचितयदसौ तस्य भाविनी प्रियभाभिनी । इह जन्मानि मे भूयादयमेव परो वरः ॥६४॥
 ज्ञात्वाभिप्रायमस्या स संजातप्रेमबंधनः । आशाबंधं प्रदक्ष्यार्गात्संज्ञैव करग्रहे ॥६५॥
 प्रतीक्ष्यमाणया तस्य तथा भूयः समागमं । नीयते स्म विनोदैः स्वैः कालः कन्याजनोचितैः ॥६६॥
 ततस्ते ललिताकारा स्वभावेन सहोदराः । द्विजवेषभृतो जग्मुर्जनचित्तापहारिणः ॥६७॥
 गमनं शयनं तेषां भोजनं च मनोहरं । सुखेनैव सुपुण्यानामचितितमभूत्तदा ॥६८॥

चिन्ताः ॥६९॥

11061 119011

रिचंदापुराणं ।

रिवशपराणं ।
 श्लेष्मांतकं वनं । ते तापसाश्रमं नर्मदाज्ञास्ति तत्र ॥७१॥
 वसंतमुंदरीनाम्ना निदितस्वपुराकृता ॥७२॥

11361 119211

॥ वसंतसुंदरीनाम्ना ॥ निदितस्वपुराकृता ॥ ७२ ॥

पुनस्तापसयवणं दहजा । नृपुण्येन सा तापसाश्रम ।
विष्णुसेनस्य दहजा । द्रगधवातामुपश्रु नत्र सा तापसाश्रम ।

[illegible]

दत्ता पुत्रयुक्तं । तपश्चातुः स्निग्धच्छाया व्यसितम्
स्निगिण्य सा दत्ता पुत्रयुक्तं । तपश्चातुः स्निग्धच्छाया व्यसितम्

शुधाष्टराय ॥ कांतस्व तस्य कोतस्व ॥ वट्याखिव ॥ ७७॥
कांक्षंती तस्य कोतस्व ॥ वट्याखिव ॥ ७७॥
कांक्षंती तस्य कोतस्व ॥ वट्याखिव ॥ ७७॥

जन्मान्तरापि कायेतः । जघनस्तनभारणं मनाद्वेषं निमलं ।

जुद्धारूपलावण्या दुष्प्रेताना । अथवा । तन्वी चक्षुः । अन्विषासापयश्रम ।
 म्वधारेण मुखदुना । अकरोत्यावनं ।

उदारस्यैव तपोवनं । अकरात्प्राप्तः सुखसाधनो व्रत
 उदाहरणम् ॥ स्वधर्मः सु तपोवनं । अकरात्प्राप्तः सुखसाधनो व्रत

आक्रान्तिप्रणालीस्य सकलस्य उत्पत्तिः । जहार हारं कुतो जातामात्रं
न्यायि वैराग्यं कुतो जातमात्रं । जहार हारं कुतो जातमात्रं

पूज्या तापसललाकः । नवे वयसि वसंती हरिणक्षणा ॥७७॥

कृत्यानां कृतांतः ! कमलकामः । मधुरया तया हरः । निवेदितमुदस्यात

काश्याः तां प्रोत्थ्या नृणां भवति । मना गच्छ हि मनोदुःखं त्यजेद्विष्णु ॥८०॥

कुता प्रपन्नं प्रष्टा राजपुत्रा जना । सज्जना एव गुरुभिर्विनिर्वादा ॥ ५८ ॥

इति सानुनयनम् । श्रुताभिन्नं भूतं पृज्ये । स्वभावोदारचक्षुष्यं तु न स्मृतमापि शब्दय

साधु पठुं त्वया नूनं मनियायाग्रजाय हि । स्नानं तु जनभ्यां यान्ति ॥

संज्ञा ० पुर्वाह कावधानात् । अत्रा भाग
 अंगवाय पुर्वाह कावधानात् । अत्रा भाग

कारधान ७
मदपुण्यना
मावकस्यास्य

समाप्त। पुष्पः ।

दाहदुःखमृतं कांतं युक्तं तेनैव वर्त्मना । अनुमर्तुं न तापस्ये शक्तिहीनतया स्थिता ॥८२॥
 निशम्येति वचः सौम्या सा जगौ भाविनीं स्तुयां । कृतं भद्रं त्वया भद्रे कुर्वत्या प्राणरक्षणं ॥८३॥
 अन्यथा चिंतयत्येषा भित्रे भित्रजनो जने । अन्यथा विधिरप्यस्मादर्ध्येते दीर्घदर्शिता ॥८४॥
 कल्याणहेतवः प्राणाः कल्याणि ! मम वाक्यतः । तपस्यंत्यापि धार्यतां जीवंती भद्रमाप्स्यसि ॥८५॥
 तदेवान्ववदत्पांडोः प्रथमस्तनयो यतः । धर्मं चाकथयद्युक्तमणुशीलगुणव्रतैः ॥८६॥
 परस्परं समालोपे मनःप्रीतिकरेऽनयोः । वर्तमाने तदा कन्या मनसा मन्यतेति सा ॥८७॥
 राजलक्षणयुक्तः स किं स्यादेव युधिष्ठिरः । समावृकोनुशास्तीह मामतीव कृपान्वितः ॥८८॥
 सर्वथा मम पुण्येन गण्येन तपसापि च । सत्यसंधः प्रियो जीव्यादन्याहतिरिहोद्यमी ॥८९॥
 यियासवस्तु युक्तानां पुनर्दर्शनमस्त्विति । सम्मानिता प्रियालोपैरयुरस्थाच्च साशया ॥९०॥
 समुद्रविजयः श्रुत्वा स्वसृस्वस्त्रीयमारणं । मारणाय कुरूणां स प्राप्तः कुपितमानसः ॥९१॥
 जरासंधस्ततः प्राप्य स्वयमेव महादरः । यदूनां कौरवाणां च संधिमापाद्य यातवान् ॥९२॥
 इतोऽपि तापसाकारं त्यक्त्येति द्विजवेषिणः । प्रयांतो भ्रातरः कुंत्या प्रादुरीहापुरं परं ॥९३॥
 भीमसेनो महाभीमं भृंगाभं भृंगराक्षसं । मनुजाशनमुद्रास्य तत्रास त्रासमंगिनो ॥९४॥

रिवंशपुराणं ।

५५०

वीतभीभ्यः प्रजाभ्यस्ते प्राप्तपूजा समवृकाः । व्रजंतः स्वेच्छया प्रापुन्निश्रुङ्गाख्यं महापुरं ॥९५॥

प्रचंडवाहनस्तत्र प्रचंडश्चंडकर्मणां । आसीन्नृपतिरस्येष्टा वनिता विमलप्रभा ॥९६॥

प्रचंडवाहनस्तत्र प्रचंडश्चंडकर्मणां । कलापारमिताः सर्वोस्तथोर्दुहितरो दश ॥९७॥

रूपतिथयसंपूर्णाः पूर्णचंद्रसमाननाः । पद्मा चैदीवरा विश्वा चार्या चाशोकया सह ॥९८॥

आद्या गुणप्रभा तासु सुप्रभा द्वीश्रियौ रतिः । पद्मा चैदीवरा विश्वा चार्या चाशोकया सह ॥९९॥

शुधिष्ठिराय ताः सर्वाः पूर्वमेव निवेदिताः । लब्ध्वा तस्यान्यथा वार्त्तामणुव्रतविद्धनी ॥१००॥

इभ्योऽपि प्रियमित्राख्यस्तत्र पुढ्यां सपर्यया । अन्ववर्तत कौतिया पुरुषांतरविद्धनी ॥१०१॥

सोमिनी भामिनी तस्य कन्या नयनसुंदरी । सौंदर्येण स्वरूपेण नयनानंददायिनी ॥१०२॥

शुधिष्ठिराय वीराय प्रागेव प्रतिपादिता । राजपुत्र्यो यथा पूर्वोस्तथा सा तद्रता स्थिताः ॥१०३॥

राजा सभार्य इभ्यश्च महापुरुषवेदिनौ । कुंतीपुत्राय ताः कन्या ज्यायसे दातुमिच्छतः ॥१०४॥

तास्तु निश्चितचित्त्वादन्यलोकगतोऽपि हि । स एष पतिरस्माकमिति नेच्छति तं द्विजं ॥१०५॥

ततोऽपि नगराद्याता पुरमध्ये महोत्कटं । प्रक्रीड्य निर्मदी चक्रे वर्णसंक्षोभकृत्कृती ॥१०६॥

तत्र भीमो महानागं पुरमध्ये महोत्कटं । राजा दृषध्वजो यत्र युवराजो दृढायुधः ॥१०७॥

ततोऽपि वैदिशं जाता पुरं सुरपुरोपमं । राजा दृषध्वजो यत्र युवराजो दृढायुधः ॥१०८॥

दिशावलीप्रिया राज्ञो दिशानंदा तु नंदना । दिशासु विदिताकारा दिशामिव विशुद्धता ॥१०८॥
 भीमो राजगृहे राज्ञा गंभीरस्वरदर्शनः । अदृश्यत दृशा कांता भिक्षार्थी किल रूपवान् ॥१०९॥
 ज्ञात्वा महानरं तं च कन्यामादाय तां नृपः । सांतःपुरः पुरःस्थित्वा जगद मधुरं वचः ॥११०॥
 तवानुरूपकन्येयं दीयते प्रतिपद्यतां । भिक्षां प्रसारय श्रीमान् पाणिं पाणिगृहं प्रति ॥१११॥
 अपूर्वेयमहो भिक्षा नेदृशीं प्रति सांप्रतं । स्वातंत्र्यमिति संभाष्य गत्वा तेभ्यो न्यवेदयत् ॥११२॥
 सार्धं मासमिह स्थित्वा पुरे जग्मुरमी ततः । तरीत्य नर्मदां नर्मप्रवणां विध्यमाविशत् ॥११३॥
 संख्याकारैर्तरद्वीपे संख्याकारे पुरे नृपः । हिडंबवंशसंभूतः सिंहघोषोचतिष्ठते ॥११४॥
 देवी सुदर्शना तस्य सुता हृदयसुंदरी । मेघवेगः त्रिकूटद्रो याचित्वा तां न लब्धवान् ॥११५॥
 यो हतिष्यति तं विध्ये गदाविद्याप्रसाधकं । भर्ता हृदयसुंदर्या इति नैमित्तिकागमः ॥११६॥
 द्रुमकोटरमध्यास्य साधयंतं खगं गदां । तथैव गदया सौजं भीमोऽपाटयदेकदा ॥११७॥
 ततो हिडंबसुंदर्यो भीमसेनस्य संगमः । हिडिंबेन च संबंधः संबभूव महोत्सवः ॥११८॥
 विहृत्य विविधान्देशान्दक्षिणात्यान्महोदयाः । ते हास्तिनपुरं गंतुं प्रवृत्ताः पांडुनंदनाः ॥११९॥
 प्राप्ता मार्गवशाद्विश्वे मार्कण्डेयं नगरीं दिवः । प्रतिच्छंदस्थितिं दिव्यां दधाना देवविभ्रमाः ॥१२०॥

धृतिवशपुत्राणं ।

पुत्रा प्रत्येकं दृष्टशक्त्यः ॥१२१॥

द्रुपदोऽस्यास्तदा धूपस्तस्य भोगवती म्रिया । घृष्टदुम्नादयः ॥१२२॥

रूपलावण्यसौभाग्यकलालंकृतविग्रहा । द्रौपदी तनया तस्य द्रुपदस्योपमोज्झिता ॥१२३॥

तस्या कृते कृता सर्वे मनोवैगैर्नृपात्मजाः । सग्रहा इव याचंते नानोपायनपाणयः ॥१२४॥

तस्या कृते कृता सर्वे मनोवैगैर्नृपात्मजाः । विश्वे चंद्रकवेयार्थमाहूताः कन्यकार्थिनः ॥१२५॥

दाक्षिण्यमंगभीतेन द्रुपदेन ततो नृपाः । विश्वे चंद्रकवेयार्थमाहूताः कन्यकार्थिनः ॥१२६॥

द्रौपदीग्रहवक्ष्यानां काश्यप्यामिह भूधृतां । कर्णदुर्योधनादीनां माकंध्यां निवहोऽभवत् ॥१२७॥

सुरेन्द्रवर्धनः खेद्रः स्वसुतावरमार्गजैः । धनुर्गांडीवमादेशाद्विष्यं तत्र तदाऽकरोत् ॥१२८॥

चंडगांडीवकोदंडमंडलीकरणक्षमः । राधावेधसमर्थो यो द्रौपद्याः स भवेत्पतिः ॥१२९॥

इतीमां घोषणां श्रुत्वा द्रोणकर्णादयो नृपाः । समेत्य मंडलीभूय कोदंडमभितः स्थिताः ॥१३०॥

देवताधिष्ठितायास्तैश्चापगष्टैः प्रदर्शनं । आसीत्सत्या इवाशक्यस्पर्शनाकर्षणे कुतः ॥१३१॥

भाविना स्वामिना पश्चादर्जुनेन सदर्जुना । दृष्ट्वा स्पृष्ट्वा तदाकृष्टा स सतीव वशं स्थिता ॥१३२॥

आरोप्याकृष्य पार्थेन धनुर्ज्यास्फालिता क्षितिः । भ्रातं वधिरितं कर्णैः कर्णादीनां पटुध्वनौ ॥१३३॥

वितर्कः कर्कशं दृष्ट्वा तं तेषामित्यभूद्यं । सहजैः सहजैश्चर्यो मृत्योत्पन्नः किमर्जुनः ॥१३४॥

धन्विनः स्थानमन्यस्य सामान्यस्येदं कुतः । अहो दृष्टिरहो शुष्टिरहो सौष्टवमित्यपि ॥१३५॥

भ्रमच्चक्रसमारूढो वाणं संधृत्य दक्षिणः । लक्ष्यं चंद्रकवेधाख्यं विव्याथ नृपसन्निधौ ॥१३४॥
 द्रौपदी च द्रुतं मालां कंधरेऽभ्येत्य वंधुरे । अकरोत्करपत्राभ्यामर्जुनस्य वरेच्छया ॥१३५॥
 विप्रकीर्णां तदा माला सहसा सहवर्तिनां । पंचानामपि गात्रेषु चपलेन नभस्वता ॥१३६॥
 ततश्चपललोकस्य तत्त्वमूढस्य कस्यचित् । वाचोदितोरुरित्युच्चैर्वृताः पंचानयेत्यपि ॥१३७॥
 सद्रंध्रस्य सुवृक्षस्य तुंगस्य फलितस्य सा । पुष्पितेव लताभासीदर्जुनस्यांगमाश्रिता ॥१३८॥
 ततः कुंत्याः समीपं सा धीरगा जीवबंधना । अग्रतः पश्यतां राज्ञां नीता नीतिविदां विदा ॥१३९॥
 सन्नद्धा ते नृपाः केचिदनुयाता युयुत्सवः । निपिद्धा अपि यत्नेन द्रुपदेन नयैषिणा ॥१४०॥
 अर्जुनेन च भीमेन धृष्टद्युम्नेन च त्रिभिः । धोन्वभिर्दूरतो रुद्धा नाभितः पदमप्यदुः ॥१४१॥
 धृष्टद्युम्नरथस्थेन स्वनामांकः किरीटिना । द्रौणस्यांके शरः क्षिप्तः सर्वसंबंधवाचकः ॥१४२॥
 द्रोणाश्वत्थामवीराभ्यां भीष्मेण विदुरेण च । वाचितः सर्वसंबंधः प्रमदं प्रपदौ परं ॥१४३॥
 द्रुपदस्य सगोत्रस्य द्रौणादीनां च सौख्यतां । शंखवादित्रनिर्घोषाज्जाता पाण्डवसंगमे ॥१४४॥
 जातवांधवसंबंधे परमानंददायिनि । संवृत्या नंदिताः पंच तेऽभी दुर्योधनादिभिः ॥१४५॥
 द्रौपदी दीपिकेवासौ स्नेहसंभारपूरिता । पाणिग्रहणयोगेन दिदीपेऽर्जुनधारिता ॥१४६॥

पंचचत्वारिंशः सर्गः ।

५५४

॥१४७॥

रिंशपुराणं ।

विवाहमंगलं दृष्ट्वा द्रौपद्यर्जुनयोर्नृपाः । आयाताः पांडवैर्युक्ता स्थानं दुर्योधनोऽप्यगात् ॥१४८॥
विवाहमंगलं दृष्ट्वा द्रौपद्यर्जुनयोर्नृपाः । तस्थुर्दुर्योधनाद्याश्च पांडवाश्च यथायथं ॥१४९॥

अर्धराज्यविभागेन ते ह्यस्तिनपुरे पुनः । विवाह्य सुखिताश्चक्रे भीमसेनो निजोचिताः ॥१५०॥
आनाय्यानाव्यवृत्तौ ज्येष्ठकन्याः पुरातनीः । द्रौपद्यां यमलस्यापि मातरीवानुवर्तनं ॥१५१॥

स्तुषाबुद्धिरभूत्तस्यां ज्येष्ठयोर्जुनस्त्रियां । द्रौपद्यां यमलस्यापि मातरीवानुवर्तनं ॥१५२॥
तस्याः श्वसुरबुद्धिस्तु पांडाविव तयोरभूत् । अर्जुनप्रेमसंरुद्धमौचित्यं देवरद्वये ॥१५३॥

अत्यंतशुद्धवृत्तेषु योभ्याख्यानपरायणाः । तेषां तत्प्रभवं पापं को निवारयितुं क्षमः ॥१५४॥
सद्भूतस्यापि दोषस्य परकीयस्य भाषणं । पापदेहुरमोघः स्यादसद्भूतस्य किं पुनः ॥१५५॥

प्राकृतानामपि प्रीत्या समानधनता धने । न स्त्रीचरित्रलोकेषु प्रसिद्धानां किमुच्यते ॥१५६॥
महापुरुषकोटीस्थक्कटदोषविभाषिणां । असतां कथमायाति न जिह्वा शतखंडतां ॥१५७॥

वक्ता श्रोता च पापस्य यन्नात्र फलमश्रुते । तदमोघमश्रुतास्य वृद्धचर्यमिति बुद्धयतां ॥१५८॥
वक्तुः श्रोतुश्च सदबुद्ध्या यथा पुण्यमयी श्रुतिः । श्रेयसे विपरीताय तथा पापमयी श्रुतिः ॥१५९॥

त्यजत वाचमसत्यमलोद्धतां मजत सत्यवचो निरवधतां ।
निजयशो विशदाशुणोद्यतां विजयिनीं त्वह विश्वविदोद्यतां ॥ १५८ ॥

हरिवंशपुराणं ।

सुभृतमाचरणं शरणं भवेदसुभृतां विपदीह पराभवे ।
सुचरितस्य फले नययौरुषं परिभवत्यहितस्य हितो रुषं ॥ १५९ ॥
शिखिशिखाचलिधर्मधनागमः परनिराकरणैकजिनागमः ।
विविधलाभनिधिः धियतां जनैर्ब्रतविधिः श्रुतवर्तिकृतांजनैः ॥ १६० ॥

इत्यरिष्टनेमिपुराणसंग्रहे हरिवंशे जिनसेनाचार्यस्य कृतौ
कुरुवंशोत्पत्तिपांडवधार्तराष्ट्राणां च पार्थद्वौपदीलामवर्णनो नाम षट्चत्वारिंशः सर्गः ।

षट्चत्वारिंशः सर्गः ।

अथ मानितबधूनां पांडवानां गजाद्वये । नगरे नगधीराणां काले गच्छति भोगिनां ॥१॥
प्रत्यहं परमा भूत्या वर्धमानानमूनमी । पंचापि शतमालोक्य पूर्ववचलिता स्थितेः ॥२॥
तं शकुन्युपदेशेन सद्यो द्यूते विजित्य सः । पंचज्येष्ठं शतज्येष्ठः सानुजं सानुजोऽगदीव ॥३॥
गंतव्यं यत्र ते नाम श्रूयते न युधिष्ठिर । स्यातव्यं सत्यसंधेन त्वया प्रच्छन्नवैरिणा ॥४॥
इत्थुक्तं प्रतिपाद्यासौ शमितभ्रातृमंडलः । निरैत्परिच्छदं त्यक्त्वा द्वादशाब्दधृतावधिः ॥५॥

हरिवंशपुराणं ।

अनुजातार्जुनं प्रेम्णा प्रमदेन च पूरिता । द्रौपदीदुमिव ज्योत्स्ना कृतकृष्णनिजास्थितिः ॥६॥

अनुजातार्जुनं प्रेम्णा प्रमदेन च पूरिता । द्रौपदीदुमिव ज्योत्स्ना कृतकृष्णनिजास्थितिः ॥७॥

ततस्ते धैर्यसंपन्नाः सुवीर्या नरकुंजराः । क्रमेण सहिताः प्राप्ता रम्यां कालांजलाटवीं ॥८॥

ततस्ते धैर्यसंपन्नाः सुवीर्या नरकुंजराः । क्रमेण सहिताः प्राप्ता रम्यां कालांजलाटवीं ॥९॥

प्रकीर्णकासुरीघ्ननुः सुतारस्तत्र खचरः । असुरोद्गीतनगरादागत्य रमते तदा ॥१०॥

प्रकीर्णकासुरीघ्ननुः सुतारस्तत्र खचरः । असुरोद्गीतनगरादागत्य रमते तदा ॥११॥

कांतया कुसुमावल्या रममाणं वनांतरे । किरातवेणिणं कांतं युक्तं शारविद्यया ॥१२॥

कांतया कुसुमावल्या रममाणं वनांतरे । किरातवेणिणं कांतं युक्तं शारविद्यया ॥१३॥

किरातवेषभृत्पत्न्या सह क्रीडन् यदृच्छया । ददर्श खचरं चापी चापिनं स धनंजयः ॥१४॥

किरातवेषभृत्पत्न्या सह क्रीडन् यदृच्छया । ददर्श खचरं चापी चापिनं स धनंजयः ॥१५॥

अकस्माच्च तयोजति दर्शने सहसानयोः । बभूव विषमं युद्धं दिव्येषुच्छन्नादिङ्मुखं ॥१६॥

अकस्माच्च तयोजति दर्शने सहसानयोः । बभूव विषमं युद्धं दिव्येषुच्छन्नादिङ्मुखं ॥१७॥

श्रुजयुद्धे ततो लेभे भुजेन दृढमुष्टिना । जवानोरसि तं पार्थः खचरं बलिनं वली ॥१८॥

श्रुजयुद्धे ततो लेभे भुजेन दृढमुष्टिना । जवानोरसि तं पार्थः खचरं बलिनं वली ॥१९॥

पतिभिश्चां ययाचेऽसावर्जुनं कुसुमावली । मुक्तः स तं प्रणम्यागाद्रौप्याद्रेर्दक्षिणां क्षितिं ॥२०॥

पतिभिश्चां ययाचेऽसावर्जुनं कुसुमावली । मुक्तः स तं प्रणम्यागाद्रौप्याद्रेर्दक्षिणां क्षितिं ॥२१॥

गताः क्रमेण ते धीराः पुरं मेघदलाभिधं । सिंहो नरेश्वरो यत्र कांता कनकमेखला ॥२२॥

गताः क्रमेण ते धीराः पुरं मेघदलाभिधं । सिंहो नरेश्वरो यत्र कांता कनकमेखला ॥२३॥

तनया कनकावती तयोरत्यंतमुंदरी । मेघेभ्यालकयोश्चाहलक्ष्मीकांता शरीरजा ॥२४॥

तनया कनकावती तयोरत्यंतमुंदरी । मेघेभ्यालकयोश्चाहलक्ष्मीकांता शरीरजा ॥२५॥

ते चादेशवशात्कन्ये भीमो भीमं सवेपथुत् । भिक्षार्थमागतो लेभे पुण्यस्य किमु दुष्करं ॥२६॥

ते चादेशवशात्कन्ये भीमो भीमं सवेपथुत् । भिक्षार्थमागतो लेभे पुण्यस्य किमु दुष्करं ॥२७॥

विश्रम्य तत्र ते सौम्या दिनानि कतिचित्सुखं । याताः क्रमेण पुन्नागा विषयं कौशलाभिधं ॥२८॥

विश्रम्य तत्र ते सौम्या दिनानि कतिचित्सुखं । याताः क्रमेण पुन्नागा विषयं कौशलाभिधं ॥२९॥

स्थित्वा तत्रापि सौख्येन मासान्कतिपयानपि । प्राप्ता रामगिरिं प्राग यो रामलक्ष्मणसेवितः ॥३०॥

स्थित्वा तत्रापि सौख्येन मासान्कतिपयानपि । प्राप्ता रामगिरिं प्राग यो रामलक्ष्मणसेवितः ॥३१॥

चैत्यालया जिनेन्द्राणां यत्र चंद्रार्कभासुराः । कारिता रामदेवेन संभाति शतशो गिरौ ॥१९॥
 नानादेशागतैर्भव्यैर्वद्यंते या दिने दिने । वंदितास्ता जिनेन्द्राणां प्रतिमाः पांडुनंदनैः ॥२०॥
 चित्रं चिक्रीड तत्राद्रौ द्रौपद्या सहितोर्जुनः । लतागुहेषु रम्येषु सीतयेव रघूत्तमः ॥२१॥
 अविज्ञातसुखच्छेदा स्वेच्छया विहृतिं श्रिताः । निन्युरेकादशान्दानि धन्यास्ते मान्यचेष्टिताः ॥२२॥
 अतः परं पुनः प्राप्ता विराटपुटभेदनं । विराटो यत्र राजासौ भार्या यस्य सुदर्शना ॥२३॥
 अन्यक्ताः पांडवास्तत्र द्रौपदी च विचक्षणा । विराटनगरे तस्थुर्विराटस्यातिपूजिताः ॥२४॥
 यथायथं विनोदेन तत्र संवसतां सतां । प्रयाति सुखिनां काले प्रमादरहितात्मनां ॥२५॥
 चूलिका नगरी राजा चूलिकस्तस्य कामिनी । विकचा विकचाब्जास्या शतपुत्रपवित्रिता ॥२६॥
 कीचकः प्रथमस्तेषां प्रथमश्चंडकर्मणां । रूपयौवनविज्ञानं शौर्यद्रव्यमदाविलः ॥२७॥
 विराटनगरं जातु स्वसारं ससुदर्शनां । आगतो दृष्टुमत्रैतां दृष्टवान् द्रौपदीं सतीं ॥२८॥
 गंधयुक्तिविशेषेण सुगंधीकृतदिङ्मुखी । रूपलावण्यसौभाग्यगुणपूरितविग्रहां ॥२९॥
 तस्यां दर्शनमात्रेण मानिनोऽपि मनो गतं । दैन्यमन्यत्र यातस्य तस्य तन्मयतां गतं ॥३०॥
 नेकोपाययोगैस्तामुपलभयतामुना । स्वतोऽपि परतोऽप्यस्या नालाभि हृदये स्थितिः ॥३१॥

हरिवंशपुराणं ।

शैलध्री तं न्यवेदयत् ॥३२॥

५५८

प्रत्याख्यातस्य धृष्टस्य तृणीभूतस्य तस्य सा । निर्वधं भीमसेनाय शैलध्री तं न्यवेदयत् ॥३२॥

ततः क्षुपितचित्तोऽसौ शैलध्रीविषभृङ्गली । प्रदोषे कृतसंकेतभेकति मदनादुरं ॥३४॥

वारिवंधमिवायातं स्वर्शोधं गंधवारणं । कंठे जग्राह बाहुभ्यां स्वर्शोमीलितलोचनां ॥३५॥

भूमौ निपात्य पादाभ्यामुरस्याक्रम्य कामिनं । पिपेव मुष्टिनिर्घतैर्निर्घतैरिव भूधरं ॥३६॥

तथा तस्य तदा श्रद्धां प्रपूर्य परयोषिति । अमुचद् व्रज पापेति दयमानो महामनाः ॥३७॥

महवैराग्यसंपन्नस्ततो विषयहेतुकं । आब्रजत्कीचकः श्रित्वा मुनीन्द्ररतिवर्धनं ॥३८॥

अनुग्रेक्षाभिरात्मानं भावयन् भावशुद्धितः । रत्नत्रयमसौ शुद्धं श्रुतवान् कर्तुमुद्यतः ॥३९॥

कीचकं शतसंख्यास्ते आतरो आंतचेतसः । अदृष्ट्वा कृपिता दृष्टाश्चितकाग्निमिचिन्वत ॥४०॥

तत्र विश्विप्सवः पापाः शैलध्रीं बलशालिनः । क्षिप्तास्ते तत्र भीमेन भस्मसाद्भावमागताः ॥४१॥

एकेनैवाह्वयं नीतास्ते भीमेन मदोद्धताः । बहवोऽपि हि हिंस्यन्ते सिंहेनैकेन दंतिनः ॥४२॥

अथासौ कीचकः साधुरेकांतोद्यानमध्यगः । पर्यकासनयोगस्थो यक्षेणैश्चि कदाचन ॥४३॥

तस्य चित्तपरीक्षार्थं द्रौपदीवेषमाश्रितः । निशीथेऽदृशयद्द्रूपमात्मनो मदनालसं ॥४४॥

साधुना वधिरेणैव रम्यालापश्रुतौ स्थितं । रूपं दृष्टिविलासाभ्यामंधेनैव मनोहरं ॥४५॥

गुर्मेन्द्रियकलापस्य मनःशुद्धियुपयुषः । साधोस्तस्य समुत्पन्नमवधिज्ञानलोचनं ॥४५॥
 उपसंहृतयोगं तं प्रणम्यासौ सुरस्ततः । मुनिमक्षमयन्नाथ क्षमस्वेति पुनः पुनः ॥४६॥
 पुनः प्रणम्य पप्रच्छ द्रौपदीमोहकारणं । कारणेन विना न स्यात्तादृग्मोहसमुद्भवः ॥४७॥
 कतिचित्पूर्वजन्मानि द्रौपद्याः स्वस्य चेत्यसौ । कीचकारुण्योवदद्योगी यक्षाय प्रणतात्मने ॥४८॥
 तरंगिणीसरिच्चीरे वेगवत्याश्च संगमे । म्लेच्छोहमभवद्रौद्रः क्षुद्रः क्षुद्रासुमद्रिपुः ॥४९॥
 साधुदर्शनतः शान्तः प्रापमार्थमनुष्यतां । धनदेवः पिता चात्र माता मे सुकुमारिका ॥५०॥
 कुमारदेवसंज्ञोहं मात्रा च मम सुव्रतः । मारितः साधुराहारं दत्त्वा विषविमिश्रितं ॥५१॥
 अविज्ञय नरकं पापा दुःखं साधुवधोद्भवं । अनुभूय पुनस्तिर्यगारकेष्वटतिस्म सा ॥५२॥
 अव्रतोहमपि भ्रांत्वा संसारं तीव्रवेदनं । मातरिश्चतया वृत्तो नुन्नोहोमातरिश्चभिः ॥५३॥
 सिंतेन तापसेनांते जनितो मधुसंज्ञकः । तापस्यां मृगशृंगिण्यां प्रवृद्धस्तापसाश्रमे ॥५४॥
 मुनेर्विनयदत्तस्य दानमाहात्म्यदर्शनात् । प्रव्रज्य स्वर्गमारुह्य जातोहं कीचकश्च्युतः ॥५५॥
 चिरं पर्यट्य संसारसुदुःखं सुकुमारिका । मानुषी दुर्भगी भूता भूताभूतासुखावहा ॥५६॥
 सा चानुमत्तिका नात्रा सनिदानतपोयुता । जातेयं द्रौपदी तेन मोहोऽस्थां मे महानभूत् ॥५७॥

माता श्रसा च तनुजा प्रियकामिनीत्वं मातृस्वसृत्वदुहितृत्वमुपैति पन्नी ।
 संसारचक्रपरिवर्तिनि जीवलोकं ही संकरव्यतिकरौ नियतौ भवेतां ॥ ५८ ॥
 वैचित्र्यमेतदवगम्य भवस्य भव्या वैराग्यमेत्य सुखतो महतोप्यसुख्य ।
 संसारकारणनिवृत्तधियः सुवृत्ता मोक्षार्थमेव महता तपसा यततां ॥ ५९ ॥
 इत्यादि तस्य वचनं मुनिकीचकस्य श्रुत्वा सुरः सुरवधूभिरमा तदानीं ।
 सम्यक्तत्वरत्नवरभूषणभूषितात्मा नत्वा गुरुं धृतिद्युतांतरधादनाते ॥ ६० ॥
 संपूज्यमानचरणो नुसुरासुरैर्धैः कृत्वा तपो द्विविधमंतरमूढधीर्यः ।
 लोके प्रकाश्य जिनमार्गमरगलं संभ्राप्तं परं पदमनत्ययमात्मशुद्धया ॥ ६१ ॥
 इत्यरिष्टेभिर्पुराणसंग्रहे हरिवंशे जिनसेनाचार्यकृतौ कीचकनिर्वाणगमनो नाम षट्चत्वारिंशः सर्गः ।

सप्तचत्वारिंशः सर्गः ।

कीचकानुजवृत्तांते गोग्रहे तदनंतरे । वृत्ते भीमार्जुनोग्राग्निभस्मिन्तारिवनांतरे ॥१॥
 अभिन्नजिमर्यादाः भिन्नदुःशासनांतराः । पांडवाः पांडुभवने संहता सुघना इव ॥२॥

संपूर्णावधयो गत्वा धर्मराजस्य ते युधि । सह दुर्योधनेनास्थुः सम्मता मुनयो यथा ॥३॥
ततः पूरितसर्वांशः सर्वार्थामृतवर्षिणः । तेष्यनुष्पदमत्युच्चैः प्रावृषेण्या इवांबुदाः ॥४॥
तत्रासाद्यापि त्रुक्षोभ गांधारीय-शतं पुनः । नेयस्य जलवर्ग्यस्य सुप्रसादः कियच्चिरं ॥५॥
कृते दायादवर्गेण पूर्ववत्संधिदूषणे । अशमय्य तनून्प्रातृन् प्रागिवासौ युधिष्ठिरः ॥६॥
अनिच्छन् स्वच्छधीर्धीरः कृपावान् कौरवाहितं । मात्रा आत्रादिभिर्भूयः श्रितवान् दक्षिणां दिशं ॥७॥
स विध्यवनमध्यास्य तपस्यंतं निजाश्रमे । दृष्ट्वा विदुरमानम्य शशंस सानुजैः सह ॥८॥
कृतार्थं पूज्य ते जन्म संपरित्यज्य संपदः । स्थितोऽभियो जिनेद्रोक्ते मोक्षमार्गे महातपाः ॥९॥
विशुद्धं दर्शनं यत्र तत्त्वश्रद्धानलक्षणं । ज्ञानं सर्वार्थविद्योति चारित्रमनवद्यकं ॥१०॥
व्रतशुभिसमित्यक्षकपायज्यसंगमाः । यत्र मार्गे स्थितास्तत्र सिध्यंति त्वादृशोऽचिरात् ॥११॥
इति मार्गस्तुतिं कृत्वा तं च स्तुत्वा कृतानतिः । द्वारिकां ज्ञातिभिर्ज्ञातः संविवेश सहानुजैः ॥१२॥
उत्सवः परमो जातः स्वसृस्वस्त्रीयसंगमे । समुद्रविजयादीनां दशानां चिरदर्शिनानां ॥१३॥
नेमीशहरिरामादिदशार्हसुतसुंदराः । अंतःपुराणि सर्वाणि अजाश्च तुतुषुस्तदा ॥१४॥
यथाक्रममशेषाणां दर्शने दर्शनोत्सवे । जाते परस्परं तेषां स्वजनानां सुखावहे ॥१५॥

हस्तिशङ्खपुराणं ।

यदुपांडववर्गौ तौ मेनाते मिलितौ मुदा । अपकारमपि त्यक्त्वा सुपकारं परैः कृतं ॥१६॥
 ततः प्रासादवर्षेषु पंच पंचसु विष्णुना । निरूपितेषु ते तस्थुः सर्वभोगप्रदायिषु ॥१७॥
 ज्येष्ठो लक्ष्मीमतीं लेभे भीमः शेषवतीं ततः । सुभद्रामर्जुनः कन्यां कनिष्ठौ विजयां रतिं ॥१८॥
 दशार्हतनयास्तास्ते परिणीय यथाक्रमे । रेमिरेऽमूमिरिष्टाभिः पांडवास्त्रिदशोपमाः ॥१९॥
 कथेयं कुरुवीरस्य कथिता ते समासतः । प्रद्युम्नस्याधुना वन्धि शृणु श्रेणिक चेष्टितं ॥२०॥
 विजयार्धगिरौ रम्ये प्रद्युम्नोऽसौ कलायुगैः । विधुवद्धुमुद्धार्थिं सहावर्धत वर्धयन् ॥२१॥
 विद्याधरोचिता विद्या स विद्याधरपुत्रकः । विद्यानादिका बाल्ये जग्राद्वाद्यु महोद्यमः ॥२२॥
 बाल्यादारभ्य लावण्यरूपसौभाग्यपौरुषैः । सोऽरिमित्रनरस्त्रीणामस्त्रीभूतैर्मनोऽहरत् ॥२३॥
 यौवनं स परिप्राप्तः प्राप्तसर्वास्त्रिकौशलः । हृदयेषु युवा यूनां ग्रहरन्नापि वल्लभः ॥२४॥
 मन्मथो मदनः कामः कामदेवो मनोमवः । इत्यन्वर्थाभिधानः स नानंगो मंगनामकः ॥२५॥
 युद्धे सिंहस्थं जित्वा जितपंचशतात्मजं । कालसंवरभूपाय सकामोऽदर्शयत्कृती ॥२६॥
 तादृशं तनयं दृष्ट्वा संतुष्टः कालसंवरः । मेने श्रेणीद्वयं द्रष्टुं वशीकृतमिवात्मनां ॥२७॥
 महाराज्यपदोदारफलपुष्पं नृपोऽस्य सः । यौवराजमहापटुं बंध च विधानतः ॥२८॥

शतानि तनयाः पंच कालसंवरभूभृतः । चितयंति ततोपायं मदनस्य समंततः ॥२९॥
 आशने शयने वस्त्रे तांबूलेशनपानके । नालं छलयितु ते तं छलान्वेषणतत्पराः ॥३०॥
 अन्यदा तु विनीतोसौ नीतो नीत्यानुकूलकैः । कुमारस्तैः कुमारौघैः सिद्धायतनगोपुरं ॥३१॥
 नोदितस्तैः समारूढो गोपुराग्रं सवेगवाच । विद्याकोशं तिरीटं च लेभे तद्वासिनोऽमरात् ॥३२॥
 अविष्टश्च पुनर्वेगान्महाकालगुहामसौ । खड्गं सखेटकं लेभे छत्रचामरसंयुतं ॥३३॥
 लेभे नागगुहायां च पादपीठं सुरादरं । नागशय्यासनं वीणां विद्यां प्रासादकारिणीं ॥३४॥
 मकरध्वजमुजुंगं वाप्यां युद्धे जितात्सुरात् । अग्रिकुण्डेऽग्निसंशोध्यं वस्त्रयुग्ममवाप्य सः ॥३५॥
 मेष्ठाकृतिगिरौ लेभे कर्णकुण्डलयोर्द्वयं । मौलिं चामृतमालां च पांडुके मर्कटाभरात् ॥३६॥
 विद्यां करिवनं प्राप कवित्थवनदेवतः । वल्मीके क्षुरिकां चापि कवचं मुद्रिकादिकं ॥३७॥
 शरावपर्वते लेभे कटिसूत्रसुरच्छदं । कामः कटककेयूरकंठिकाभरणं शुभं ॥३८॥
 शूकरासुरतः शंखं दिव्यं प्राप शरासनं । हारं सुरेद्रजालं च मनोवेगाद्विकीलितात् ॥३९॥
 मनोवेगरिपोलेभे वसंतखचरात्ततः । कन्यां नरेन्द्रजालं च तयोः सख्यस्य कारकः ॥४०॥
 चापं च कौसुमं प्रापदर्जुनो भवनाधिपात् । उन्मादमोहसंतापमदशोककरान् शरान् ॥४१॥

अन्यां नागगुह्यां यातश्चंदनागुरुमालिकाः । पौष्पं छत्रं च शयनं लेभे तत्र तु पार्थिवात् ॥४२॥
 स दुर्जयवने लेभे जयंतगिरिवर्तिनि । खेटवायुसरस्वत्यो रतिं कामः शरीरजां ॥४३॥
 षोडशेऽपि चैतेषु लाभस्थानेषु मन्मथं । लब्धानेकमहालाभं दृष्ट्वा विस्मितमानसाः ॥४४॥
 ज्ञात्वा पुण्यस्य माहात्म्यं कुमारः संवरादयः । संशित्वा मदनेनामा निजं नगरमाययुः ॥४५॥
 लब्धं दिव्यं रथं शुभ्रैर्वैव्यूढमधिष्ठितः । चापी पंचशरी छत्री ध्वजी दिव्यविभूषणी ॥४६॥
 मनो हरन्नरस्त्रीणां मदनो मदनेषुभिः । मेघकूटं प्रविष्टोऽसौ कुमारशतवेष्टितः ॥४७॥
 सप्रणामस्ततो दृष्ट्वा प्रद्युम्नः कृष्णसंवरं । धिष्ण्यं कनकमालायाः प्रस्थितः स रथे स्थितः ॥४८॥
 तथा च स्थितनेपथ्यं नेत्रपथ्यं न दूरतः । दृष्ट्वा कनकमाला तं भावं कमपि संश्रिता ॥४९॥
 रथादुत्तीर्य विनतं संशित्वा प्राय मस्तके । आसयित्वांतिके तं सा स्पर्शयन् मृदुपणिना ॥५०॥
 गाढमोहोदयात्तस्यास्ततः परवशात्मनः । कर्षतो हृदयक्षेणीं प्रवृत्ता दुर्मेनोरथाः ॥५१॥
 स्वांगैरस्यागसंगं या लभेत शयने सकृत् । कामिनी भुवने सैका शेषास्त्वाकृतिमात्रकं ॥५२॥
 रूपलावण्यसौभाग्यवैदग्ध्यं गुणगोचरं । कामा श्लेषस्य सौलभ्ये दौर्लभ्ये स्यात्तृणं तु मे ॥५३॥
 इतिप्रवृत्तसंकल्पामसंभाविततन्मनाः । तां प्रणम्य सलब्धाशीः प्रद्युम्नः स्वगुहं मतः ॥५४॥

हृदिनाकुलान् ।

५५ ॥

इतिप्रबलदुःखेयं खेचरी निखिलाः क्रियाः । विसस्मार स्मराश्चैषखलाभः मनोरथा ॥ ५५ ॥
इतिप्रबलदुःखेयं प्रद्युम्नो हृष्टमागतः । अद्राक्षीद्विधिनीपत्रपर्यस्ततनुमाकुलां ॥ ५६ ॥
अस्वस्थामपरेद्युस्तां शरीरास्वास्थ्यकारणं । इंगितैरंगितैः सोऽपि वाचिव्यैश्च व्यबोधयत् ॥ ५७ ॥

पृच्छतिस्म स तां कामः शरीरास्वास्थ्यकारणं । सोऽपि वाचिव्यैश्च व्यबोधयत् ॥ ५८ ॥

नैपरीत्यं ततो ज्ञात्वा नितित्वा कर्मचेष्टितं । स मात्रपत्यसंबन्धप्रत्यायनपरोऽभवत् ॥ ५९ ॥

सापि तस्मै यथावृत्तमादिमध्यावसानतः । अटवीलामसंवृद्धिविद्यालामानवेदयत् ॥ ६० ॥

स्वसंबन्धं ततः श्रुत्वा संदिग्यार्थमतिर्गतः । दृष्ट्वा सागरचन्द्रारूपं मुनिं चैत्यगृहे मुदा ॥ ६१ ॥

नत्वा पृष्ट्वा ततो ज्ञात्वा सर्वान्पूर्वभवाग्निजान् । तथा कनकमालायाश्चन्द्राभायाः पुरे भवे ॥ ६२ ॥

सम्यग्दर्शनसंशुद्धौ ज्ञातप्रज्ञसिलामकः । गत्वा शीलधनोऽप्राक्षीन्मदनो मदनाहुरं ॥ ६३ ॥

दृष्ट्वा हृष्टा जगौ तं सा श्रुणु काम मणामि ते । गौरीं प्रज्ञसिं विधां च त्वं गृहाण यदीच्छसि ॥ ६४ ॥

ततः प्रसाद इच्छामि दीयतामितिवादिने । ददौ विधियुते विद्ये विद्याधरदुरासदे ॥ ६५ ॥

प्रसारितकरो विद्ये गृहीत्वा प्रमदी स तां । प्राणविद्याप्रदानान्मे गुरुस्त्वमिति सद्ब्रवाः ॥ ६६ ॥

त्रिःपरीत्य प्रणम्याग्रे स्थितः सुकरशेखरः । अपत्योचितमोदंशं याचित्वा स्वोचितं ययौ ॥ ६७ ॥

छद्मिताहमिति ज्ञात्वा सातिकोपवशात्ततः । कक्षवक्षःकचोद्देशान् नखक्षतभृतोऽकरोत् ॥ ६८ ॥

साऽदर्शयच्च पत्येऽयं नाथ प्रद्युम्नचेष्टितं । पश्येत्यपत्यसंभारं प्रत्योतिस्म स चापि तत् ॥ ६८ ॥
 आहूय रहसि क्रुद्धः पुत्रपंचशतानि सः । आदिदेशान्यदुबोधं प्रद्युम्नो मार्यतामिति ॥ ६९ ॥
 लब्धोद्देशास्ततस्तुष्टास्ते तमादाय सादराः । अन्येद्युरगमन्याया वापीं कालांबुनायिकां ॥ ७० ॥
 निपत्य युगपत्सर्वे तस्योपरि जिघत्सवः । प्राचूडुदन् जलक्रीडां वाप्यां कुर्म इति द्विषः ॥ ७१ ॥
 कर्णो कथितमेतस्य ततः प्रज्ञप्तिविद्यया । यथातथ्यमिति क्रोधादंतर्हिततनुः क्षणात् ॥ ७२ ॥
 पपात मायया वाप्यां निर्घाता इव निर्धृणाः । तेऽपि सर्वे समं पेतुरस्योपरि निर्घांसवः ॥ ७३ ॥
 ऊर्ध्वपादानधोवक्त्रानेकशेषानमूनसौ । स्तंभयित्वानुजं कृत्वा पंचचूडमजीगमत् ॥ ७४ ॥
 पुत्रोदंतं ततः श्रुत्वा द्विगुणक्रोधदीपितः । सन्नह्य सर्वसैन्येन संप्राप्तः कालसंवरः ॥ ७५ ॥
 विद्याविकृतसैन्येन प्रद्युम्नेन ततश्चिरं । युध्वाभयोऽति भयेच्छः स गत्वा कृष्णसंवरः ॥ ७६ ॥
 ऊचे कनकमालां तां देहि प्रज्ञप्तिमित्यरं । स्तन्येन सह बाल्येऽस्मै मया दत्तेति सावदत् ॥ ७७ ॥
 ज्ञातमायादुरीहोसौ पुनरागत्य मानवान् । युध्यमानोऽमुना बद्धो निहितो हि शिलातले ॥ ७८ ॥
 तदानीमेव संप्राप्तो नारदोऽतिविशारदः । प्रद्युम्नेन कृताभ्यर्च्यः संबंधमखिलं जगौ ॥ ७९ ॥
 कालसंवरमुन्मुख्य क्षमयित्वा ततोऽवदत् । पूर्वकर्मवशेच्छाया मातुर्मे क्षम्यतामिति ॥ ८० ॥

दुरिवंशपुराणं ।

निरपायानुपायज्ञो मुक्त्वा पंचशतान्यपि । भ्रातृस्नेहपरः कामः क्षमयित्वा पुनः पुनः ॥८१॥
आपृथेन सत्पुष्टेन कालसंवरभूयता । विमृष्टो रुक्मिणीकृष्णदर्शनोत्सुकमानसः ॥ ८२ ॥

प्रणम्य पितरं स्नेहान्नारेदेन सहांबरं । अथारूढो विमानेन द्वारिकागमनं प्रति ॥ ८३ ॥
संकथाभिर्विचित्राभिर्नभस्यागच्छतोस्तयोः । अतिक्रान्तिभुरयोः सैन्यं दृष्टिपथेऽभवत् ॥८४॥

कस्येदमटवीमध्ये पूज्य सैन्यमघो महत् । पश्चिमाशासुखं याति क किमर्थमतिदुतं ॥ ८५ ॥
संपृष्टः कामदेवेन नारदोऽप्यगदीदिति । शृणु कामकथालेशं कथयामि तवाधुना ॥ ८६ ॥

अस्ति दुर्योधनो राजा कुरुवंशविभूषणः । दुर्योधनो द्विषां युद्धे स हास्तिनपुरे वरे ॥ ८७ ॥
अग्रजाय मया देया रुक्मिणी सत्यभामयोः । दुहितेति प्रतिज्ञातं पूर्वप्रीतेन तेन च ॥८८॥

अग्रजस्त्वं ततो जातो विष्णवे विनिवेदितः । भानुश्च सत्यभामायास्तदनंतरमातरैः ॥८९॥
अकस्माद्रच्छता कापि हतस्त्वं धूमकेतुना । विषणा रुक्मिणी जाता सत्यभामा तु तोषिणी ॥९०॥

अविज्ञातभवद्भार्यो दुर्योधनशोधनः । कन्यकासुदधिं नाम्ना भानवे ग्रहिणोदसौ ॥९१॥
भाविनीव ततः सेयं महासाधनरक्षिता । द्वारिकां ग्रस्थिता कन्या भानवे किल भाविनी ॥९२॥

श्रुत्वा नारदमाकाशे स्थापयित्वा क्षणं ततः । सोवतीर्य पुरस्तस्थौ शारवं वेषमाश्रितः ॥९३॥

केशवेन वितीर्ण मे शुल्कं दत्त्वा तु गम्यतां । इत्युक्ते कैश्चिदित्युक्तं प्रार्थ्यतां प्रार्थितं तव ॥९४॥
 यदत्र निखिले सैन्ये सारभूतमितीरिते । ईरितं सारभूतात्र कन्यकेति समन्युभिः ॥९५॥
 यद्येवं दीयतां मह्यं सैवेत्युक्ते जगुः परे । विष्णुना जनितो न त्वं स ग्राह जनितस्त्विति ॥९६॥
 असंबद्धप्रलापस्य धृष्टतां पश्यतेति ते । धनुःकोटिभिरुत्सार्य प्रवृत्ता गंतुमुद्यताः ॥९७॥
 ततः शावरसेनाभिर्विद्यया विकृतात्मभिः । दुर्योधनबलं जित्वा कन्यामादाय खं श्रितः ॥९८॥
 दिव्यरूपं तमालोक्य कन्या त्यक्तभया ततः । हृष्टा नारदवाक्येन बुद्धतत्त्वा समाश्रसीत् ॥९९॥
 विमानं कामगं कामः समारुह्य समं तथा । नारदेन च संप्राप्तो द्वारिकां द्वारहारिणीं ॥१००॥
 अपश्यत्स विदूरेण सागरेण गरीयसा । प्राकारेण च तां गुप्तां गोपुराद्यालसंकुलां ॥१०१॥
 बाह्यबाह्यालिकां भानुरश्वव्यायामहेतुना । निर्गतोऽदक्षिं कामेन गगनस्थविमानिना ॥१०२॥
 तुरगस्त्वरया दिव्यस्थविराकारधारिणा । नीतो भानुकुमारार्थमारुढस्तं स हारिणं ॥१०३॥
 बाह्यमानेन तेनासौ कुमारः कामरूपिणा । खलीकृत्य चिरं नीतः स्थविरांतं निजेच्छया ॥१०४॥
 अवतीर्णस्ततो भानुरहो कौशलमित्यलं । हसितः सादृहासेन करास्फालनकारिणा ॥१०५॥
 जरजरोभ्यमाणस्तु भानुलोकेन तं चिरं । खलीकृत्य व्यलीकेन व्यालाश्वस्थः स्वयं ययौ ॥१०६॥

हरिकेशपुराणं ।

मायामर्कटमायाश्चैर्मोषपवनमंगकृत् । अशोषयन्महावापीं मायया मदनस्तदा ॥१०७॥
 मक्षिकादंशमशकैः सकरस्पन्दनं नृपं । निवर्त्य द्वारि चिक्रीड खरमेपरथी चिरं ॥१०८॥
 व्यामोह पौरलोकं च विविधक्रीडया चिरं । वसुदेवेन संक्रीड्य मेघयुद्धेन संमदी ॥१०९॥
 न्यामो जने प्रासने विप्रः सत्यायाः सोऽग्रजन्मनः । खलीकृत्याशनैर्लघैश्छदिकाहारकोऽगमत् ॥११०॥
 विकृत्य क्षौल्लिकं वेपं मातृमोदकभक्षिणा । नामादेशकरस्तेन नापितश्च तिरस्कृतः ॥१११॥
 संकर्षणस्य हृत्वेच्छां पादाकर्षणकारिणः । आराम चिरं स्वेच्छं लोकविस्मयकृत्कृती ॥११२॥
 प्रद्युम्नागमचिह्नानि पूर्वोक्तानि तदा परे । प्रस्तुतस्तनकुंभाया मातुरच्यक्षतां ययुः ॥११३॥
 सातोऽचितयदत्यंतविस्मिता मे सुतोन्वयं । कृतरूपपरावृत्तिरागतः बोडशाब्दके ॥११४॥
 तं प्रद्युम्नकुमारोऽपि तत्क्षणं प्रकृतिस्थितः । सुतस्तेहमितीरित्वा मातरं प्रणनाम सः ॥११५॥
 सानंदसाकुलाक्षी तं रुक्मिणी तनयं नतं । परिश्रज्य जहौ दुःखमश्रुभिः सहसा चितं ॥११६॥
 दर्शनामृतसिक्ताया पुलकव्यपदेशतः । प्रत्यंगरोमकूपेभ्यः सुतस्नेह इवोद्ययौ ॥११७॥
 तयोः कुशलसंप्रश्ने संबृत्ते मातृपुत्रयोः । माता पुत्रमवोचत् चिन्तानिर्वृत्तिदायिनं ॥११८॥
 धन्या कनकमालासौ पुत्र ! पुत्रफलं यया । बालक्रीडावलोकाल्यमनुभूतं शिशोस्तव ॥११९॥

इत्युक्ते प्रणिपत्यासौ जगाद नयनोत्सवः । बालभावमहं मातर्दर्शयामीह दृश्यतां ॥१२०॥
 ततः स तत्क्षणं जातस्तदहर्जातदारकः । आस्वादितकरंगुष्ठः श्रोतुल्लनयनोत्पलः ॥१२१॥
 ततस्तनंधयो जातो गृहीतस्तनचूचुकः । तथोत्तानशयो मातुः करपल्लवसौख्यदः ॥१२२॥
 संसर्पन्पुरसा जातस्तथोत्तिष्ठत्पतत्युनः । मातुः करंगुलौ लभ्यो मणिकुट्टिमसर्पिणः ॥१२३॥
 पांशुक्रीडां विधायान्वाकंठलभ्यो व्यधात्सुखं । कलालापस्मिताह्लादिबदनो वदनेक्षणः ॥१२४॥
 मनोहरशिशुक्रीडापूरितांबामनोरथः । स्वभावस्थितेदहस्यो नत्वा विज्ञाप्य तां सुतः ॥१२५॥
 क्षिप्रमुत्क्षिप्य बाहुभ्यां नियति प्रकटस्थितः । जगाद श्रूयतां सर्वैरिह यादवपार्थिवैः ॥१२६॥
 शुष्माकं पश्यतामेव लक्ष्मीरिव हरेः प्रिया । द्वियते रुक्मिणी देवी यादवाः परिरक्ष्यतां ॥१२७॥
 इत्युक्त्वा शंखमापूर्य नारदोदधिकन्ययोः । विमाने स्थापयित्वा तां युद्धार्थं विधति स्थितः ॥१२८॥
 विनिर्ययुस्ततः पुर्यां योद्धुं सन्नह्य यादवाः । चतुरंगबलोपेताः पंचायुधविचक्षणाः ॥१२९॥
 विद्यावलेन निक्षेपं कामो यादवसाधनं । मोहयित्वांबरस्थेन युयुधे हरिणा चिरं ॥१३०॥
 अस्त्रकौशलवैफल्ये कृते कृष्णस्य सूनुना । प्रौढदृष्टी महादोभ्यां योद्धुं वीरौ समुच्छितौ ॥१३१॥
 विमुक्तनारदेनोभौ वियत्यागत्य वेगिना । वारितौ तौ पितापुत्रसंबन्धविनिवेदिना ॥१३२॥

हरिवंशपुराणं ।

ततः प्रणतमाश्लिष्य प्रद्युम्नं प्रमदं हरिः । आनंदाश्रपरीताक्षः समयोजयदाशिषा ॥१३३॥
ततः प्राविशत्पुरीं ॥१३४॥
मायया शायितं सैन्यं समुत्थाप्य सविद्यया । तुष्टो बांधवलोकेन मदनः प्राविशत्पुरीं ॥१३५॥
रुक्मिणीजांबवत्यौ ते जातपुत्रसमागमे । तदाचीकरतां तोषादुत्सवं वत्सवत्सले ॥१३६॥
मान्यो मान्याभिरन्यस्त्रीश्रीकरीभिरसौ ततः । मनोभूर्वरकन्याभिः कल्याणमभजत्परं ॥१३७॥
कनक्तनकमालया कनकमालया सेवया विवाहसमयाप्तया समभिदृष्टकल्याणकः ।

विवाहा विधिना वधूरुदधिपूर्विका मन्मथो जिनेन्द्रवशासनोजितसुखोदयः सोन्वभूत् ॥१३७॥
इत्यरिष्टनेमिपुराणसंग्रहे हरिवंशे जिनेसनाचार्यकृतौ कुरुवंशप्रद्युम्नमातृपितृसमागमवर्णनो नाम सप्तचत्वारिंशः सर्गः ।

अष्टचत्वारिंशः सर्गः

अथ शंबस्य संभूतिं सुभानोश्च यथाक्रमं । कथयामि यथावृत्तं शृणु श्रेणिक द्वारिणीं ॥ १ ॥
देवः कैटभपूर्वोऽसौ पूर्वमुक्तोऽन्यतोद्भवः । हरये हारिणं हारं ददौ भामासुतार्थिने ॥ २ ॥
प्रदोषसमये हारं तं प्रद्युम्नप्रयोगतः । सत्यारूपधरां शुक्त्वा लेभे जांबवती हरेः ॥ ३ ॥
कैटभश्च तदा च्युत्वा पुण्यादप्रच्युतोदयः । श्रितो जांबवतीगर्भं सागता च निजं गृहं ॥४॥

हारिं सत्यपि संग्राप्ता संग्राप्तमदनोदया । रमिता च दधे गर्भे सा स्वर्गच्युतमर्भकं ॥ ५ ॥
 वर्धतेऽस्म ततो हर्षो गर्भयोर्वर्धमानयोः । पितृमातृस्वबंधूनां सिंधूनामिव चंद्रयोः ॥ ६ ॥
 पूर्णेषु नवमोऽसु शंभं जांबवती सुतं । सुशुभं सत्यभामापि सुभानुं भानुभास्वरं ॥ ७ ॥
 हृष्टा प्रष्टुमशंभाम्यां रुक्मिणी जांबवत्यपि । मामा भानुसुभानुभ्यां श्रिताभ्यामुदयश्रियं ॥ ८ ॥
 हरेरन्यास्वपि स्त्रीषु जाताः पुत्रा यथायथं । यदूनां हृदयानंदाः सत्यसत्वशोऽधिकाः ॥ ९ ॥
 शंभः क्रीडासु सर्वोऽसु कुमारशतसेवितः । जित्वा सुभानुमाक्रम्य विक्रमी रमतेतरां ॥ १० ॥
 रुक्मिणी रौक्मिणेयाय वेदभीं रुक्मिणः सुतां । ययाचे न ददौ कन्यां सोऽपि पूर्वविरोधतः ॥ ११ ॥
 गत्वा मातंगवेषेण शंभप्रष्टुमन्नसंवरौ । बलादाहरतां कन्यां रुक्मिणं परिभूय तौ ॥ १२ ॥
 परिणीय ततः कामः कन्यामन्यामिव श्रियं । अरीरमदरं भोगैर्द्वारिकायां मनोरमैः ॥ १३ ॥
 दक्षो जित्वा सुभानुं तं द्यूते प्रेक्षणेक्षणे । शंभो ददाति सर्वस्य लोकस्य सकलं धनं ॥ १४ ॥
 क्रीडया स पुनर्जिग्ये पक्षिणोर्बहुजल्पिनोः । गंधयुक्तिप्रयोगेण पुनः सदसि शार्ङ्गिणः ॥ १५ ॥
 अशिशोऽभ्येन दिव्येन सवस्त्रयुगलेन तं । दिव्यालंकारयोगेन जिगाय सदसि प्रभोः ॥ १६ ॥
 बलदर्शनतो जित्वा तमसौ हृष्टविष्णुतः । मासं लब्ध्वा पुना राज्यं चक्रे दुर्ललिताः क्रियाः ॥ १७ ॥

धृतिवत्पुत्राणां ।

ताडितः पुनरुद्धवृत्तः पित्रा प्रणयकोपिना । युगेन कन्यकारूपः सत्योत्संगमतोऽविशत् ॥ १८ ॥
 सत्या सुतार्थमानीतां विवाह्य वरकन्यकाः । आविश्रकार रूपं स्वं शंबो लोकस्य पश्यतः ॥ १९ ॥
 एकस्यामेव रात्रौ तु कन्यकानां शतेन सः । कल्याणस्नातकं स्नात्वा मानसौख्यकरोऽभवत् ॥ २० ॥
 सत्यभासादिदेवीनां कुमाराः शतशस्तदा । विवाह्य बहुशः कन्याश्चक्रीडुः शक्रकीर्तयः ॥ २१ ॥
 सत्यभासादिदेवीनां कुमाराः शतशस्तदा । पितामहमिति ग्राह्यः प्रणतिपूर्वकं ॥ २२ ॥
 क्रीडापूर्वं गतो गेहमन्यदा मान्यमात्मनः । पर्यटद्भिः क्षितौ लब्धाः पूज्य पूज्या मनोरमाः ॥ २३ ॥
 युष्माभिः सर्वकालेन क्लेशेन खचरांगनाः । पर्यटद्भिः क्षितौ लब्धाः पूज्य पूज्य पूज्य पूज्य ॥ २४ ॥
 अक्लेशेनैकरात्रेण मया तु गृहवर्तिना । परिणीताः शतं कन्याः पश्यतां तस्मावयोः ॥ २५ ॥
 वसुदेवस्ततः ग्राह्य वत्स त्वमिषुवत्पुनः । क्षिप्तोऽपि गृहमध्येऽपि दूरमेतस्मावयोः ॥ २६ ॥
 मया खेटपुरांभोधिमकरेण समं निजं । द्वारिकाक्षुपमं द्रुकः पंडितं मन्य मन्यसे ॥ २७ ॥
 अनुभूतं श्रुतं दृष्टं यन्मयातिमनोहरं । विद्याधरपुरेष्वेतदन्ये पामतिदुर्लभं ॥ २८ ॥
 इत्युक्ते प्रणतेनोक्तः शंवेनानकंदुर्दुभिः । शुश्रूषामार्थं वृत्तं ते भण्यतामिति सादरं ॥ २९ ॥
 स ग्राहानंदमैर्या त्वं वत्स बोधय यादवान् । कथयामि समात्तानां सहैव चरितं निजं ॥ ३० ॥
 तथा कृते समस्तेभ्यो यादवेभ्यः सविस्तरं । कलत्रादिसमेतेभ्यो वृत्तं तेनाकथि स्वकं ॥ ३१ ॥

लोकालोकविभागोक्तिं हरिवंशानुकीर्तनं । स्वक्रीडां सौर्यलोकोक्तिनिर्गमं च ततो निजं ॥ ३१ ॥
 इत्यादि चरितं दिव्यं दिव्यमानुषसंभवं । प्रद्युम्नशंभुसंभूतिभूतिपर्यवसानकं ॥ ३२ ॥
 वसुदेवस्य सर्वोऽपि सर्वविद्याधरीमयः । अंतःपुरजनो हृष्टः श्रुतस्मरणसंगतः ॥ ३३ ॥
 श्रुत्वा सभाजनाश्चापि वृद्धस्त्रीयुवबालकाः । यादवोऽतःपुराण्येषां कुरवो द्रारिकाजनाः ॥ ३४ ॥
 विस्मयं परमं प्राप्ताः शशंसुः संशयोऽब्जिताः । वसुदेवं शिवाद्याश्च देव्यः पीतकथारसाः ॥ ३५ ॥
 यथायथं नृपा जग्मुस्त्वासान्वासितां वराः । अंतःपुराणि सर्वेषां रक्षितानि सुरक्षकैः ॥ ३६ ॥
 कथा पुनर्नवीभूता प्रतिवेक्ष्म दिने दिने । जाता जनस्य साश्चर्या वसुदेवमयी कथा ॥ ३७ ॥
 नत्वा पृष्टवते भूयः श्रेणिकाय गणी जगौ । कुमारान् कतिचित्पुण्यामिति वीरवचः क्रमात् ॥ ३८ ॥
 उग्रसेनस्य तनया धरो गुणधरोऽपि च । युक्तिको दुर्धरश्चापि सागरश्रृंगद्रसंज्ञकः ॥ ३९ ॥
 उग्रसेनपितृव्यस्य शान्तनस्य सुतास्त्वमी । महासेनशिषिस्वस्थविषादानंतमित्रकाः ॥ ४० ॥
 महासेनस्य तनयः सुषेण इति नामतः । हृदिको विषमित्रस्य शिवेः सत्यक इत्यसौ ॥ ४१ ॥
 हृदिकात्कृतिधर्मासौ हृद्धर्मा च देहजः । सत्यकाहज्रधर्मोऽभूद्रसंगस्तु तदंगजः ॥ ४२ ॥
 समुद्रविजयोद्धूता महासत्यहृद्वाधिकाः । नेमयोऽरिष्टनेमीशः सुनेमिर्जयसेनकः ॥ ४३ ॥

हरिवंशपुराणं ।

महीजयः सुफलशुश्च तेजःसेनो मयस्तथा । मेघारुह्यः शिवनन्दश्च चित्रको गौतमादयः ॥४४॥
 अक्षोभ्यस्योद्भवः सुनुर्वचः क्षुभितवारिधिः । अंभोधिजलधी चान्यौ वामदेवद्वयतौ ॥ ४५ ॥
 तनयाः पंच विख्याता जाता स्तिमितसागरात् । ऊर्भिमान् वसुमान्धीरः पातालिस्थर इत्यमी ॥४६॥
 विद्युत्प्रभो नरपतिर्माल्यवान् गंधमादनः । इत्यमी सत्यसत्त्वाढ्यास्त्रयो हिमवतः सुताः ॥ ४७ ॥
 विजयस्यापि पट् पुत्रा निष्कंपोऽंकपनो बलः । युगांतः केशरी धीमानलंबुप इति श्रुताः ॥४८॥
 महेन्द्रो मलयः सद्यो गिरिः शैलो नगोऽचलः । इत्येतेनवर्थनामानः सप्ताचलशरीरजाः ॥४९॥
 धरणस्यात्मजाः पंच वासुकिः स धनंजयः । कर्कोटकः शतमुखो विश्वरूपश्च नामतः ॥५०॥
 दुष्पूरो दुर्मुखामिख्यो दुर्दर्शो दुर्धरोऽपि च । सूनवः पूरणस्यामी चत्वारश्चतुरक्रियाः ॥५१॥
 पुत्राः पडभिचंद्रस्य चंद्रनिर्मलकीर्तयः । चंद्रः शशांकचंद्राभौ शशी सोमोऽमृतप्रभः ॥५२॥
 तनया वसुदेवस्य बहुसंख्या महाबलाः । नामतः कतिचिद्वन्मि श्रणु श्रेणिक तानहं ॥५३॥
 पुत्रौ विजयसेनाया अक्रूरकूरनामकौ । ज्वलनानिलवेगाख्यौ श्यामाख्यायाः शरीरजौ ॥ ५४ ॥
 पुत्राः गंधर्वसेनायास्त्रयो लोका इव त्रयः । वायुवेगोऽमितगतिर्मेहेंद्रगिरिरित्यसौ ॥५५॥
 अमात्यदुहितुर्जाताः पद्मावत्याः सुतान्नयः । दारुवृद्धार्थनामा च दारुक इत्युदीरिताः ॥ ५६ ॥

हरिवंशपुराणे ।

द्वौ नीलगन्धसः पुत्रौ धीरौ सिंहमतंगजौ । नारदो मरुदेवोऽपि सोमश्रीतनयौ वरौ ॥ ५७ ॥
 मित्राश्रयः सुमित्राख्यः कपिलः कपिलात्मजः । पद्मश्च पद्मकाख्यश्च पद्मावत्याः शरीरजौ ॥ ५८ ॥
 अश्वसेनोऽश्वसेनाया पौड्राया पौड्र एव तु । रत्नगर्भः सुगर्भश्च रत्नवत्याः सुतौ मतौ ॥ ५९ ॥
 सोमदत्तसुतायास्तु चंद्रकांतशशिप्रभौ । वेगवान्वायुवेगश्च वेगवत्यास्तनूमवौ ॥ ६० ॥
 द्विष्टुष्टिरनावृष्टिर्हिमसृष्टिश्च ते त्रयः । पुत्रा मदनेवेगाया मदनप्रतिमागताः ॥ ६१ ॥
 बंधुषणस्तथा सिंहेसेनो बंधुमतीसुतौ । प्रियंगुसुंदरीसूनुः शीलायुध इति श्रुतिः ॥ ६२ ॥
 द्वौ सुतौ तु प्रभावत्यागंधारः पिगलस्तथा । जरत्कुमारवाह्नीकौ जरायास्तनयौ स्मृतौ ॥ ६३ ॥
 अवंत्याः सुमुखश्चैव दुर्मुखश्च महारथः । रोहिण्या बलेदेवश्च सारणश्च विदूरथः ॥ ६४ ॥
 तनूजौ बालचंद्राया वज्रदंष्ट्रमितप्रभौ । देवकीतनुजो विष्णुरितीमे वसुदेवजाः ॥ ६५ ॥
 उन्मुंडो निषधश्चासौ प्रकृतिद्वितिरप्यतः । चारुदत्तो ध्रुवः पीठः स शक्रंदमनोऽपि च ॥ ६६ ॥
 श्रीध्वजो नंदनश्चैव धीमान् दशरथस्तथा । देवनंदश्च विख्यातो विद्रुमः शंतनुः परः ॥ ६७ ॥
 पृथुः शतधनुश्चैव नरदैवौ महाधनुः । रोमशैत्यादयः पुत्रा बहवो बलिनस्तथा ॥ ६८ ॥
 भानः समानुभीसौ च महाभानुसुमानुकौ । वृहद्रथश्चाग्निशिखो विष्णुसंजय एव च ॥ ६९ ॥

५७७

शुचिर्वापराजः ।

अकंपनो महासेनो धीरो गंभीरनामकः । उदधिगौतमश्चापि वसुधर्मा प्रसेनजित् ॥७०॥
सूर्यश्च चंद्रवर्मा च चारुकृष्णश्च विश्रुतः । सुचारुदेवदत्तश्च भरतः शंखसंज्ञकः ॥७१॥
प्रद्यम्नश्च वनामाद्या केशवस्य शरीरजाः । शस्त्रास्त्रशास्त्रनिष्णाता सर्वे युद्धविशारदाः ॥७२॥
तेषां पुत्राश्च पौत्राश्च यादवानां यशस्विनां । पैतृशस्त्रीया स्वस्त्रीयाः कुमारस्ते सहस्रशः ॥७३॥
तिस्रः कोट्योऽर्धकोटी च कुमारानां महौजसां । मनोभवस्वरूपाणां रमंते रमणप्रियाः ।

नित्यं द्वारवती पुरी परिगता धीरैः कुमारैरिमेः

निर्गच्छद्भिरितस्ततो रथगजारूढैर्विशिष्टतया ॥७५॥

नानावेषधैः प्रचंड चरितैः पौरप्रजाह्लादिकस्थिता ॥७५॥

नेत्राब्जे भवनामरैरिव पुरी पाताललोकस्थितानां

प्रायः स्वर्गच्युतानां जिनपथचरितोदारपुण्योदयानां

कीर्त्यानां कीर्त्यमानं चरितमिदमिह श्रीकुमारोत्तमानां

संश्रुण्वन्त्येकमत्या मतिविभवयुताः श्रद्धाना जना ये

कौमारं यौवनं च व्यपगमितरुजस्ते वयो निर्विशंति ॥७६॥

इति अष्टिनेमिपुराणसंग्रहे हतिवंशे जिनसेनाचार्यस्य कृतौ यदुकुलकुमारोद्देशवर्णनो नाम अष्टचत्वारिंशः सर्गः ।

एकोनपंचाशः सर्गः ।

अथ मधुसूदनावरजया वरया जगतामवितथकन्यया शशिविशुद्धयशोधरया

अथितसुदुर्मरप्रथमयौवनभूरिभरः प्रकटमभारि हारिगुणभूषणभूषितया ॥१॥

नखमणिमंडलैर्दुरतिनिर्मलपल्लवयोरकृत करकृता हसितभास्वदलक्तकयोः

मृदुपदपद्मयोः प्रमदभागसमन्वितयोर्जगति यदीययोरुपमयापगतं त्रपया ॥२॥

द्वदगुणगूढगुल्फानिजजानुमनोहरयोः प्रतिपदमानुपूर्व्यपरिवृत्तविलोमशयोः

निरुपमजंघयोर्जघनभूरिभरक्षमयोः सविरसमल्पयोर्न हि यदीयकयोरुपमा ॥३॥

मृदुपरिवृत्तपांडुरगुणं विगलद्बलस्थिरकरकांतिदीप्तिरसपूरितमूरुयुगं ।

करिकर्यष्टिवृत्तकदलीपृदिमानमतिप्रथितमतीत्य सत्यगुणचारि यदीयमभात् ॥४॥

बहुरसपूर्णवर्णकुलशैलभवप्रमदा प्रमदविधायि पुण्यसरितः कलहंसगतेः ।

गुरुजघनस्थलीपुलिनभूमिभूमिरसौ कुसुमरथस्य शुभितनितं च तटे च वभौ ॥५॥

तनुमृदुरोभराजिलतयातिविनीतरुचा जननयनाभिरामनिजनाभिगभीरतया ।

तनुमध्यबंधनवलित्रयविचित्रतया ललितवधूजनेष्वतिविराजितमत्रपया ॥६॥

हरिवंशपुराणं ।

अमृतसधुयश्चरणभीहरिनीलमणि कठिनसुवृत्तपीवरपयोधरयोर्भरतः ।
 ॥७॥

उरसि नितांतीनीलनिजचूचुकयोरसकौ स्थिरतरमुद्रिकोत्कनककुम्भवेहव बभौ ॥७॥
 अमृतसधुयश्चरणभीहरिनीलमणि स्थिरतरमुद्रिकोत्कनककुम्भवेहव बभौ ॥८॥

भुजलतयोः शिरीषमृदुपीनवरांसकयोः वरकमलप्रभापटलपाटलपल्लवयोः ।
 भुजलतयोः शिरीषमृदुपीनवरांसकयोः वरकमलप्रभापटलपाटलपल्लवयोः ॥९॥

क्षुरवकताम्रकम्रनखपुष्पकयोर्वपुषस्तनुकुतमुद्रकोशकरशाखकयोर्विवभौ
 अकठिनकंचुकंठचिबुकधाधरबिंबफलप्रसहितपांडुगंडकुटिलशुललाटतटी ।

द्विगुणितकोमलोत्पलसुनालसुकर्णभृता विरमनयात्यभासि धवलसितदीर्घदशा ॥१०॥

प्रमितशिरस्यतिभ्रमरकान्तिकनत्कुटिलप्रकटकटीतटीपतितेकशकलापमसौ ।
 शशिवदना प्रकाशमवहद्विहसद्दशना प्रशियलकामपाशमिव लोकवशीकरणं ॥११॥

करपदमुद्रिकाकटकनूपुरपूर्वकसत्प्राथितचतुर्दशाभरणभूषणभूततनुः ।
 प्रविलसदंगारागमृदुवस्त्रमहास्रागियं स्थगयति कन्यकोचितसुखा वपुषा युवती ॥१२॥

पितृसुतपूर्वकस्य यदुसवकुलस्य जनैरुचितसपर्यया विहितगौरवभूमिरसौ ।
 सकलकलाकलगुणकलापमहावसतिः सकलसरस्वती स्वयमिव स्वजनोपविधौ ॥१३॥

इति समये प्रयाति तु कदाचिदसौ प्रणतैरुपहसिता प्रयाद्विरवशाद्भलराजसुतैः ।

विचिपिटनासिकं रहसि दर्पणके स्वमुखं स्फुटमवलोक्य तद्भवविरागमगात्रपिता ॥१३॥
पुरि विधृतार्जिकागणमहत्तरिकापदया व्रतधरपादमूलमितया सह सुव्रतया ।
सुरगुरुरपृच्छयत प्रणतया निजपूर्वकृतं स्फुरदवधीक्षणः क्षणमसाविति तां न्यगदीत् ॥१४॥

तव दुहितः सुरार्ष्ट्रविषये विषयेन्द्रियजैर्विगतभये सुखैरतिविमूढितमूढधिया ।
पुरुषतयाभिरूपपदमुद्रहतांगभृता निभृतमनंकुशं निभृतमात्ममनोनयनं ॥१५॥
अतिविषमं तपो घटयतो मृतशायिकया शकटमृषेरुपयुपरि हितं तदा त्वकया ।
विमृदितनाशिकापुटतटस्य मुनेः सखलनं मनसि न जातमीपदपि धीरतया धृतया ॥१६॥

अजनितजीवघातगुणतो नरके पतनं तव हि मनाग्न जातमृषिगात्रवधादिह तु ।
अजनि विनाशिकस्य वदनस्य महाविकृतिः फलति फलं स्वकर्मजगतां हि यथाविहितं ॥१७॥
सकृदपि जीवघातकृदधादसकृत्परतः परवशघातदुःखमभियास्यति जंतुरिह ।
अवयवघातकृत् सकृदपि स्वकृतैरसकृदवयवघातेष्यति सदेति जिनस्य वचः ॥१८॥

वचनमनस्तनुभिरभि यः पुरुषः परुषा पुरुषवधादिषु प्रभुतया प्रयतंत इह ।
दुरितमहाप्रभुः परमवेषु जनेषु पुनः प्रभवति दुःखदानचरश्चतुरेश्वरपि हि ॥१९॥

हरिवंशपुराणं ।

५८१
अत इह जंघुभिः परवधादिनिवृत्तिपरैः स्वपरहितैः सदापि भवितव्यमपि प्रभुभिः । ॥२०॥

अत इह जंघुभिः भवभृतामिह संसरतां मुकृतयुजां सतां प्रतिभवति सदा प्रभुता ॥२०॥
न हि भवपद्धतौ भवभृतामिह संसरतां मुकृतयुजां सतां प्रतिभकार्यकया । ॥२१॥

न हि भवपद्धतौ भवभृतामिह संसरतां मुकृतयुजां सतां प्रतिभकार्यकया । ॥२१॥
इति वचनं शुरोरभिनिशम्य कृतावनतिः प्रगतवती तया सह महत्तरिकार्यकया । ॥२२॥

व्रतमदधाद्विमोच्य हि सकाखिलबंधुजनं सितवसनावृतस्तनभरोद्भृतकालकुचा । ॥२३॥
व्यपहृतभूपणस्रगियमात्सरं गुलिमिनिकचित्केशभारनिखिलोत्खननं तु तदा । ॥२४॥

व्यपहृतभूपणस्रगियमात्सरं गुलिमिनिकचित्केशभारनिखिलोत्खननं तु तदा । ॥२४॥
प्रविदधती बभौ कुसुमकोमलबाहुलता स्फुटमिव धीकुटीकुटिलशलयभिवोद्वरणं । ॥२५॥

जघनमुरः कुचावुदरमाचरणं च वपुः सुमुदुदुक्कलैकैकवसनेन कृतावरणं । ॥२६॥
स्वविदधती सती चिरमराजत सा च तदा वृतसिकतास्थलाच्छपयसा शरदीव नदी ॥२७॥

स्वजनकृताभिनिष्क्रमणपूजनिकां जनिकां पुरुषतपसं निशाम्य नवसंयतिकां हितकां । ॥२८॥
स्वजनकृताभिनिष्क्रमणपूजनिकां जनिकां पुरुषतपसं निशाम्य नवसंयतिकां हितकां । ॥२९॥

अजनि महाजनस्य सकलस्य तदेतिमतिः सद्यतिः सरस्वती किमु तपस्यति किं नु रतिः । ॥३०॥
व्रतगुणसंयमोपवसनादितपोभिरसौ प्रतिदिनमावनाभिरपि भावितभावयुता । ॥३१॥

वसति तपस्यया वसतिरागमगीतगिरां पुरुगुणसंयता गणनिवासगता सततं । ॥३२॥
वसति तपस्यया वसतिरागमगीतगिरां पुरुगुणसंयता गणनिवासगता सततं । ॥३३॥

वसति तपस्यया वसतिरागमगीतगिरां पुरुगुणसंयता गणनिवासगता सततं । ॥३४॥
वसति तपस्यया वसतिरागमगीतगिरां पुरुगुणसंयता गणनिवासगता सततं । ॥३५॥

हरिवंशपुराणं ।

कृतविहृतिः कदाचन गता पृथुसार्थवशाब्जिजसहधर्मिणीभिरुर्विध्यमहागहनं ॥२६॥

निशि निशितासिनिर्मलनिशातमनास्त्वसकौ प्रतिपथया स्थिता प्रविशया प्रतिमा प्रतिमा ।
वरशवरसेनया स्फुटमदर्शि निशानिभया बहुधनसार्थपातविधेयद्रुतमागतया ॥२७॥

इह वनेदेवतास्थितवतीयमिति प्रणतैः शवरशतैरितिस्वरदानमयान्यत सा ।
भगवति वः प्रसादनिरुपद्रविणो द्रविणं यदभिलभेमहि प्रथमकिंकरका न्यकं ॥२८॥

इति तु वनेचरैः कृतमनोरथकैः पृथुकैः प्रबलतयासुसार्थमभितः पुनरापतितैः ।
विनिहितसार्थसार्थकतयांतिभैः प्रतिमा—स्थितियुतसंयतास्थितिभुवीदमदर्शि तु तैः ॥२९॥

प्रशमसमाधिभागनशनस्थितमामरणादुपगतपुंडरीकादुरुपल्लवचंडतया ।
स्वयमुपपद्य सा दिवमगात्प्रतिमाप्तमृतिर्भुमथनस्वसा स्खलति न स्थितिः सुजनः ॥३०॥

नखमुखदंष्ट्रिकाचिकटकोटिविपाटितया यदपि कलेवरखंडमुपाजितधर्मतया ।
मृतिमितया विमुक्तमविमुक्तसमाधितया तदपि करांगुलित्रिकशेषमशेषमभू ॥३१॥

रुधिरचिह्नसुप्तपथभूतलमाकुलिताः सकलमितस्ततस्तदभिबीक्ष्य तदा शवराः ।

१ रात्रिप्रमातुल्यया—कृष्णया ।

हृदिवंशपुराणं ।

श्रुतिरिह वध्यते वरदेवतया रुधरे इति विनिधाय दैवतमदस्त्रिकरांगुलिभिः ॥३२॥

वनमहिर्षं निपात्य विषमं विषमाः परितः परुषकिरातका रुधिरमांसवलिप्रकरं ।
वनमहिर्षं निपात्य विषमं विषमाः परितः परुषकिरातका रुधिरमांसवलिप्रकरं ॥३३॥

विचक्रुरुद्रमग्रक्षकमक्षिकमक्षिविषं प्रविततविसर्गंधदुरभीकृतदिग्वलयं ॥३४॥
विचक्रुरुद्रमग्रक्षकमक्षिकमक्षिविषं प्रविततविसर्गंधदुरभीकृतदिग्वलयं ॥३४॥

सुगतगतामर्षं परमकारुणिकां तपसा जगति जनस्ततः प्रभृति निरांगसमत्र जडः ।
सुगतगतामर्षं परमकारुणिकां तपसा जगति जनस्ततः प्रभृति निरांगसमत्र जडः ॥३५॥

वनचरदर्शितेन तु यथा नरकाभिमुखः पिशितवशो निर्हति हि पशून्महिषप्रभृतीन् ॥३६॥
वनचरदर्शितेन तु यथा नरकाभिमुखः पिशितवशो निर्हति हि पशून्महिषप्रभृतीन् ॥३६॥

न हि माहिपास्त्रपानवधिका न हि शूलकरा न हि सुरदुर्गतावपि परस्परघातकता ।
न हि माहिपास्त्रपानवधिका न हि शूलकरा न हि सुरदुर्गतावपि परस्परघातकता ॥३७॥

रचयति भित्तिमात्रमुपलभ्य कविः कवितां मदैसती यथा च लिखति स्फुटचित्रकरः ॥३८॥
रचयति भित्तिमात्रमुपलभ्य कविः कवितां मदैसती यथा च लिखति स्फुटचित्रकरः ॥३८॥

सदपि दुरीहितं रहसिजं हि परस्य परैः सदसि निगद्यमानमघमावहतीहि सतां ।
सदपि दुरीहितं रहसिजं हि परस्य परैः सदसि निगद्यमानमघमावहतीहि सतां ॥३९॥

मत्तभिदमस्य तु प्रकटनं जगतामसतो न नरकपातहेतुरिति कस्य सतो वचनं ॥४०॥
मत्तभिदमस्य तु प्रकटनं जगतामसतो न नरकपातहेतुरिति कस्य सतो वचनं ॥४०॥

अवितथमित्यमी वितथमेव शठा कवयः स्वपरमूढधीः पतति गङ्गारिकाकटवत् ॥४१॥
अवितथमित्यमी वितथमेव शठा कवयः स्वपरमूढधीः पतति गङ्गारिकाकटवत् ॥४१॥

परवधकापयेषु भुवि तेषु तथेति जनः सुरवरमूढधीः प्रकटः ।

कृ परदयापरः परमधर्मपथो भुवने विधिवदनुष्ठितस्तनुभृतां सुखदः प्रकटः ।

१ निष्पापम् । २ ससदमती इति क पुस्तके ।

क च परधातजो नरकहेतुरधर्मकलिः कुकविविकल्पितः खलुकलौ खलु धर्मतया ॥३८॥
प्रकटितलोकपालचरिताः खलु लोकभयात्तनुभृदनुग्रहं विदधतः परिरक्षणतः ।

समहिषमेषघातमधिदेवतमत्र नृपाः विदधति यत्र तत्र कुजनेषु तु कैव कथा ॥३९॥

कथमपि कार्यसिद्धिसुपलभ्य हि दैववशात्प्रतिनिधिदेवताकृतमिति प्रतिपद्य नरः ।

निजवपुरायुधैः सुविनिकृत्य ददद्रधिरं परतनुकर्तने भवति वा स कथं सघृणः ॥४०॥
विपुलसपर्यया प्रणतलोकसुतोषितया विगतविपर्ययत्वगुणया जगतीष्टवरः ।

यदि हि वितीर्यते वरदया वरदेवतया न भवति कश्चिदप्यभिमतेन जनो विकलः ॥४१॥
प्रतिनिधिराश्रयश्च सधनस्य परस्य कृतिः प्रतिदिनदीपतैलवलिपुष्पविधिः परतः ।

अथ च वरं परस्य नियतं प्रददाति दृतं जडजनदेवता जगति हास्यमिदं परमं ॥४२॥
प्रति कृतिरर्चिता भुवि कृतार्थजिनाधिपतेरधिगतभक्तिभिर्द्रविणभावविधार्यतया ।

फलति फलं परत्र परिणाय विशेषवशादभिमतकल्पवृक्षलतिकेव जनाभिमतं ॥४३॥
अपथनिघातघातनघनानुमतेरशुमैस्त्रिभिरशुभासवो भवति दुर्गतिहेतुरलं ।

पथि यतिभाषिते स्वकृतकारकतानुमतैर्भवति शुभास्रवः सुगतिहेतुरपीह शुभैः ॥४४॥

शुखं लघुराणं ।

मनसि शुभे निजे वचसि वा वपुषि प्रगुणो किमिति न पुण्यमेव जगदेकगतं कुरुते ।

घटयति पापमेव विगुणैः सुकृतैः करणैर्गुरुतरमत्र कारणमहो गुरुकर्मकृतं ॥४५॥

मनसि शुभे निजे वचसि वा वपुषि प्रगुणो किमिति न पुण्यमेव जगदेकगतं कुरुते ।

घटयति पापमेव विगुणैः सुकृतैः करणैर्गुरुतरमत्र कारणमहो गुरुकर्मकृतं ॥४५॥

तिमिरभारं त्रिमूर्द्धिमयमत्र दृढं जगतः स्थगयदलं पवित्रनेत्रमनौषधकं ।

तिमिरभारं त्रिमूर्द्धिमयमत्र दृढं जगतः स्थगयदलं पवित्रनेत्रमनौषधकं ।

अतिनिचिताग्निवायुजलभूमिलतातरुभिः क्षितिपचेतनैश्च गृहकल्पितदैवतकैः ।

रविचिद्युतारकाग्रहगणैर्जननेत्रपथैर्गगनमतोस्तु मूर्द्धिरिह कस्य जनस्य न वा ॥४७॥

गुणगुणिकार्यकारणभिदाद्यखिलात्मतया जगदिदमित्यमी नियमिनो दृढमूढतया ॥४८॥

यदि च परस्परव्युदसनव्यसनाः स्युर्मृषा स्फुटभितरेतरेक्षणतया न मृषा हि तथा ।

यदि च परस्परव्युदसनव्यसनाः स्युर्मृषा स्फुटभितरेतरेक्षणतया न मृषा हि तथा ।

निगमनसंग्रहव्यवहृतिप्रमुखाश्च नयाः सकलनयप्रमाणपरिनिश्चितवस्तुनि याः ॥४९॥

गुरुपपुरस्सरोभिमुखचिरन्यनिवृत्तिरुचेर्मुनिपतिशासना ज्ञासनाभिरतस्य जनस्य हि सा ।

गुरुपपुरस्सरोभिमुखचिरन्यनिवृत्तिरुचेर्मुनिपतिशासना ज्ञासनाभिरतस्य जनस्य हि सा ।

सुगतिमयत्नतो विशति सिद्धिसुखान्वयिनं शुभमखिलार्थगोचरसुदारचरित्रमपि ॥५०॥

व्रतगुणशीलराशिरतिघोरतपो विविधं विमलमिदं यतो भवति दर्शनशुद्धियुतं ।

भवपारमपारमनंतं यियासु च चेन्मनः भजतु जनस्ततो जिनगुणग्रहणाभिरतः ॥५१॥

इति “अरिष्टनेमि”पुराणसंग्रहे हरिवंशे जिनसेनाचार्यस्य कृतौ दुर्गोत्पत्तिवर्णनो नाम एकोनपचाशः सर्गः ।

पंचाशत्तमः सर्गः ।

इतः केनचिद्वणिजा अनर्द्यैर्मणिराशिभिः । जरासिंधो नृपो दृष्टः स्वक्रयाणकहेतुना ॥१॥
दृष्ट्वा कस्मात्समानीताः प्रोवाच मगधेश्वरः । नारायणः क्षमां शास्ति द्वारावत्याः प्रभो बली ॥२॥
यादवैन्द्रशिवादेव्योर्नेमिस्तर्थाकरोऽभवत् । मासान् पंचदश तत्र रत्नवृष्टिः कृता सुरैः ॥३॥
यादवानां च माहात्म्यं श्रुत्वा राजगृहाधिपः । वणिजः तार्किकेभ्यश्च जातः कोपारुणेक्षणः ॥४॥
यदुवृद्धिमिति श्रुत्वा श्रुतवृद्धिचिन्तनं । प्रणम्य गणिनं भूपः श्रेणिकोऽपृच्छदित्यसौ ॥५॥
मणिराशिष्विवांभोद्यौ महागुणमरीचिषु । ग्रख्यातेष्वखिले लोके यादवेष्वतिभूरिषु ॥६॥
अनेकाहवनिर्व्यूढद्वीर्ये हरौ श्रुते । किमचेष्टत राजासौ भगवान्मगधाधिपः ॥७॥

१ “जननजरामृतिक्षयकरीं सुखदां भुवि तां” इति ख पुस्तके पाठान्तरम् ।

रिवंशपुराणं ।

उतो गणभृदाचक्ष्यावनयोर्नरमुख्ययोः । वृत्तं श्रेणिकयूपाय शुश्रूषावहितात्मने ॥८॥
 बुद्धवार्तो जरासंधः सींधिं प्रति पराङ्मुखः । प्रमुख्यैर्मंत्रिभिः सत्रा मंत्रमारभ्यतेस्म सः ॥९॥
 उपेक्षिताः कुतो हेतो मंत्रिणो भरतारयः । वार्धो प्रवृद्धसंतानास्तरंगा इव मंगुराः ॥११॥
 मंत्रिणो हि प्रमोश्चक्षुर्निर्मलं चारचक्षुषः । ते कथं स्वामिनं स्वं च वंचयंति पुरः स्थिताः ॥१२॥
 यदि नाम महैश्वर्यप्रमत्तेन महाद्विषः । नालक्ष्यंत प्रतन्वाना युष्माभिस्तु कथं तु ते ॥१३॥
 नेच्छिद्येरन्महोद्योगैर्जीतमात्रा यदि द्विषः । दुःखयंति दुरंतास्ते व्याधयः कुपिता इव ॥१४॥
 कंसं जामातरं हत्वा आतरं चापराजितं । प्रविष्टाः क्षरणं दुष्टा यादवा यादसां प्रति ॥१५॥
 यद्यप्यनवगाह्यान्धिगंभीरोदरमाश्रिताः । उपायानायनिःकृष्टा वक्ष्यास्ते मे क्षपा यथा ॥१६॥
 द्वारिकावधि तिष्ठतः संतिष्ठते कुतोऽभयाः । तावदेव हि ते यावन्न मे कोपानलो ज्वलेत् ॥१७॥
 इयंतं कालमज्ञाता ज्ञातिभिः सह सुस्थिताः । ज्ञातानामधुना तेषां सुस्थितिर्मद्विषां कुतः ॥१८॥
 सामश्चोपप्रदानस्य न ते स्थानं कृतागसः । ततो युष्माभिरैकांतात्स्थाय्यतां भेददंडयोः ॥१९॥
 दंडोपायग्रधानं तं स्वामिनं मंत्रिणस्तथा । प्रशाम्य प्रणताः प्रोक्षुः प्रसादपदवीस्थिताः ॥२०॥
 आकर्ण्यतां यथा नाथ विंदंतोऽपि वयं द्विषां । द्वारिकायां महावृद्धिः कालयापनया स्थिता ॥२०॥

हरिवंशपुराणं ।

यादवान्वयसंभूताः स्वर्भुवामपि दुर्जयां श्रीनेमिर्वासुदेवश्च बलदेवश्च ते त्रयः ॥२१॥
 स्वर्गावतारकाले यः पृजितो वसुवृष्टिभिः । सुरैर्द्वैरभिविक्तश्च जिनो जन्मनि मंदिरे ॥२२॥
 स कथं शुचि जीयेत भवतामररक्षितः । युक्तेनापि समस्तेन राजकेन सुवस्तले ॥२३॥
 बलकेशवयोश्चापि सामर्थ्यं भवता न किं । तच्छ्रुतं बहुयुद्धेषु विशुपालवधादिषु ॥२४॥
 यत्पक्षाः पाण्डवाश्चंडाः प्रतापार्जितकीर्तयः । विद्याधराश्च बहवो वैवाहिकपथस्थिताः ॥२५॥
 कोट्यो यत्र कुमाराणां प्रसिद्धा रणशालिनां । मन्त्रीता इति मामंस्था नयमार्गविदो यदून् ॥२६॥
 अंतस्थानप्यर्पां पत्युस्तान् कदाचिदपेक्षया । मन्त्रीता इति मामंस्था नयमार्गविदो यदून् ॥२७॥
 दैवकालचलोपेता देवताकृतरक्षणाः । सुप्तव्याघ्रोपमा देव ! तावत्तिष्ठंतु यादवाः ॥२८॥
 आस्मेहे वयमप्यत्र कालयापनया प्रभो ! । स्वाज्ञस्वपरकालानां याप्यावस्था हि शस्यते ॥२९॥
 अनयावस्थयाऽऽसीने त्वयि तेषां प्रकोपिनां । द्विषां प्रतिविधानाय प्रतिपद्यस्व पौरुषं ॥३०॥
 इत्यादिमंत्रिभिः पथ्यं तथ्यं विज्ञापितं प्रभुः । नाग्रहीत्क्षयकाले हि ग्राही ग्राहं न मुंचति ॥३१॥
 सचिवानपकर्ण्योऽशु प्रकोपाय नृपो द्विषां । दूतं सोजितसेनाख्यं ग्रहिणोद्ग्राहिकां पुरीं ॥३२॥
 स प्राच्यानां प्रतीच्यानामपाच्यानां च भूमतां । उदीच्यानामगस्थानां मध्यदेशाधिवासिनां ॥३३॥

॥३४॥

यात्वात् ॥३५॥

द्वारिवंशपुराणं ।

चतुरंगबलेनानां शासनानतिलंघिनां । दूतानजोगभास्वत् । सत्यसंधाहृतीषणः । तत् ॥३६॥
 चतुरंगबलेनानां कर्णदुर्योधनादयः । ते संप्राप्ता जरासंधं सत्यसंधाहृतीषणः । तत् ॥३७॥
 दूतदर्शनमात्रेण कर्णदुर्योधनादयः । निमित्तैर्वीर्यमाणोऽपि प्रतस्थेऽरिजिगीषया ॥३८॥
 नृपस्त्रैरनुयातोऽसौ तनयाद्यैर्महाबलैः । सुद्धारां द्वारिकां प्राप सुकृतीव दिवं कृती ॥३९॥
 नृपस्त्रैरनुयातोऽपि स्वाभिकार्यहितः पुरीं । गौराससाद नृपाल्यं ॥४०॥
 स दूतोऽजितसेनोऽपि स्वाभिकार्यहितः । हृद्यमानो जनैः पौरैरासनिवेदितः ॥४१॥
 प्रविश्य नगरीं रथ्यामनेकाङ्कृतसंकुलां । सभां स प्राविशद्विष्णोः प्रतीहारनिवेदितः ॥४२॥
 अशेषयादवाकीर्णां भोजपाण्डवसंयुतां । वक्तुं प्रारभत स्वामिबलभावेलेपतः ॥४३॥
 कृतप्रणतिरध्यास्य दापितासनमग्रतः । यथा शास्ति महाराजो मागधः परमेश्वरः ॥४४॥
 आकर्ण्यतां समाधाय मनः सकलयादवैः । युष्माकं येन सांशंका प्रविष्टाः सागरोदरं ॥४५॥
 यूयमेव स्फुटं ब्रूत किमनिष्टं कृतं मया । युष्माकं येन सांशंका प्रविष्टाः सागरोदरं ॥४६॥
 सापराधतया यूयं यद्यप्युद्धूतमीतयः । दुर्गे श्रितास्तथाप्यस्मन्नभयं नमैतस्य मां ॥४७॥
 अथ दुर्गबलाद्यर्थं तिष्ठतानतिवर्जिताः । एषोऽहं सागरं पीत्वा बलैः कुर्वे कदर्थनां ॥४८॥
 अज्ञातावस्थितानां च कालदेशबलं बलं । अधुना ज्ञातवार्तानां कालदेशबलं कुतः ॥४९॥
 बचोहरवचः श्रुत्वा कुपिता निखिला नृपाः । कृष्णादयो जगुस्तत्र भृङ्गदीकुटिलाननाः ॥५०॥

हरिवंशपुराणं ।

आयात्यासन्नकालोऽसौ समस्तबलसंयुतः । रणातिथ्यै ददामोऽस्मै संग्रामोत्कण्ठिता वयं ॥४७॥
 इत्युक्त्वा सविमृष्टस्तै रूक्षवाग् वज्रताडितः । गत्वा स्वस्वामिने पूर्वी निवेद्य कृतितां गतः ॥४८॥
 विमलामलशार्दूला समुद्रविजयं ततः । मंत्रिणो मंत्रनिषुणा संमन्त्रयेति व्यजिज्ञपन् ॥४९॥
 शांतये सामदंडस्य स्यात्स्वपक्षविपक्षयोः । मागधेन समं साम तस्माद्राजन् प्रयुज्महे ॥५०॥
 ज्ञातिवर्गः समस्तोयं कुमारनिकरादिकः । अपायबहुले युद्धे संशयः कुशलं प्रति ॥५१॥
 संति योथा यथास्माकममोघशरवर्षिणः । साधनो मागधस्यापि तथैव श्रुति विश्रुतः ॥५२॥
 तदेकस्यापि हि ज्ञातेरपायो रणमूर्धनि । यथा शत्रोस्तथास्माकमतिदुःखकरो भवेत् ॥५३॥
 अतो विश्वजनीनार्थं साम तावद्ग्रस्यते । तदर्थं प्रेष्यतां दूतो माधवात्तिकमस्मयात् ॥५४॥
 मागधः साम्यमानोऽपि साम्ना यदि न साम्यति । तदा तदुचितं कुर्मः को दोषः सामयोजने ॥५५॥
 इति मंत्रिभिरामंत्र्य राजा विज्ञापितस्तदा । को दोष इति संमंत्र्य लोहजंघमजीगमत् ॥५६॥
 स दक्षः शौर्यसंपन्नः कुमारो नीतिलोचनः । जगाम निजसैन्येन जरासंधेन संश्रये ॥५७॥
 पूर्वमालवमासाद्य कृतसैन्यनिवेशनः । प्राप्तौ कांतारभिक्षार्थं कांतारे सार्थयोगिनौ ॥५८॥
 मासोपवासिनौ दृष्ट्वा तिलकानंदनंदकौ । प्रतिगृह्णान्नपानाद्यैः पंचाश्वर्याणि लब्धवान् ॥५९॥

संशोधनार्थं १६०११

॥ पापेषु शमकरणं ॥ ६२ ॥

भूतं भूतसहस्राणां प्रतिबाधनपंडितः ॥६२॥
भूतं भूतसहस्राणां प्रतिबाधनपंडितः ॥६३॥

भूतं भूतसहस्रं प्रतिबाधनं ततः ॥६२॥
भूतं भूतसहस्रं प्रतिबाधनं ततः ॥६३॥

प्रत्यक्षात् । जरासंघः पुरुषः स्थितवान् ।
 न संधानं निवेद्य निवेद्यार्थं ॥६४॥
 त्रिः ॥६४॥

ततः । समुद्रावजयः । महासामंतसन्नापः । ६५॥

। पूर्णं पूर्णमव... महाशत्रुप्रधानप्रधमा... निजः ॥ ६३ ॥

[illegible]

संगतिकाः । संबाधनः प्रासङ्गिकः ॥६९॥

पि बांधवाः । अन्य पुंसा पुंसा तथैवाक्ष॥७०॥
 नैमोग्णीः पुंसा तथैवाक्ष॥७१॥

नृपः । उग्रसनाङ्गः । अक्षौहिण्यर्धनाथस्तु सत्तत्समानबलो बलौ ॥७२॥

कुवशजः । राजा पद्मरथश्चापि कृष्णाद्विहास्य

परक्रमी । अक्षोहण॥

हारिवंशपुराणं ।

तीर्थं देवावताराख्यं तत्संस्थानं प्रत्यसन्मुखं । स संस्थानं जरासंधो निवध्यते ॥६४॥
दूतो गत्वा जरासंधं संस्थानं प्रतिपन्नवान् । समुद्रविजयाद्यर्थं महासामंतसन्नतिः ॥६५॥
लोहजंबवचोदग्रंतप्रसन्नः स प्राप्य द्वारिकां ततः । पूर्णमहासंघौ महाक्षत्रप्रधानप्रधनोचितं ॥६६॥
दूतः पूजां नृपात्प्राप्य स प्राप्य सामग्रीप्रत्यपेक्षया । कुक्षेत्रं महाक्षत्रप्रधाननिवहैर्निजैः ॥६७॥
साम्येनैव ततो वर्षे सामग्रीपर्यमाणः सन् बाहिनीनिवहैर्निजैः स्वबलैर्जुताः ॥६८॥
जरासंधोऽत्र संग्रासः सैन्यसागररुद्धदिक् । तस्यावापर्यमाणः सृता विष्णुं सकलैः स्वबलैर्जुताः ॥६९॥
पूर्वमभ्येत्य तत्रैव केशवोऽपरसागरः । संबन्धिनः सृता विष्णुं सकलैः स्वबलैर्जुताः ॥७०॥
तत्रापाञ्चया नृपाः केचिदुदीच्याश्चापरांतिकाः । अन्ये च नृपशार्दूलाः प्रसिद्धा हरेरे हिताः ॥७१॥
दशार्हं सांतवना भोजाः पांडवाश्चापि बांधवाः । अन्ये च नृपशार्दूलाः प्रसिद्धा हरेरे हिताः ॥७२॥
अश्वौहिणीपतिस्तत्र समुद्रविजयो नृपः । उग्रसेनोग्रणीः पुंसा तथैवाश्वौहिणीप्रभुः ॥७३॥
मेरुश्वौहिणीस्वामी श्रीमानिक्ष्वाकुवंशजः । अश्वौहिण्यर्धनाथस्तु राष्ट्रवर्धनप्रपतिः ॥७४॥
तथार्धाश्वौहिणीनाथः सिंहलानामधीश्वरः राजा पद्मरथश्चापि तत्समानबलो बली ॥७५॥
दयादः शकुनेर्वीरः चारुदत्तः पराक्रमी । अश्वौहिणीचतुर्थीशपतिः कृष्णहृतेरितः ॥७६॥

हरिवंशपुराणं ।

वर्वरा यमना भीरा कांभोजा द्रविडा नृपाः । अन्ये च हवः सुराः शौरिपक्षमुपाश्रिताः ॥७३॥
 अक्षोहिण्यो वरगुणा जरासंधमुपागताः । चक्ररत्नप्रभावेन वशीभावितभारतं ॥७४॥
 अक्षौहिणीप्रमाणं तु सप्रमागमुदीरितं । वलिवारणपत्तीनां रथानां गणनायुतं ॥७५॥
 नवहस्तिहस्तसहस्राणं नदलक्षा रथा मताः । नव कोट्यस्तुरंगास्तु शतकोट्यो नरा नैव ॥७६॥
 यदुज्ज्वलिरथो नेमिस्तथैव बलकेशवौ । अतिक्रम्य स्थितान् सर्वान् भारतेऽतिरथास्तु ते ॥७७॥
 समुद्रविलय्यो राजा वसुदेवो युधिष्ठिरः । भीमकर्णार्जुनो रुक्मी रौक्मणेयश्च सत्यकः ॥७८॥
 धृष्टद्युम्नोप्यनादृष्टिः शल्यो भरिश्चवा नृपः । राजा हिरण्यनाभश्च सहदेवश्च सारणः ॥७९॥
 शस्त्रशास्त्रार्थनिपुणाः परांमुखदयापराः । महावीर्या महाधैर्या राजानोऽमी महारथाः ॥८०॥
 अक्षोभ्यपूर्वकाश्चाष्टौ शंभो भोजो विदूरथः । दुपदः सिंहराजोऽपि शल्यो वज्रः सुयोधनः ॥८१॥
 पौंड्रः पद्मरथश्चापि कपिलो भगदत्तकः । क्षेमधूर्त इमे सर्वे समाः समरथा रणे ॥८२॥
 महानेमिधराक्रूरनिषधोल्लुकदुर्मुखाः । कृतवर्मा वराटारुणश्चारुलक्ष्णश्च यादवाः ॥८३॥
 शकुनिर्यवनो भानुदुश्शासनशिखंडिनौ । वाल्मीकसोमदत्तश्च देवशर्मा वकस्तथा ॥८४॥

11/27/1921

निर्विकारपरां । विचित्रयोधिनो धीराः सत्रामेष्वपराहृत्य ॥८६॥
 इमे । विचित्रयोधिनो यथायोग्यं बलद्वये ॥८७॥

संग्रामध्वपरादेऽ
नेधिनो धीराः संग्रामध्वपरादेऽ ॥८६॥

विंशप्रपञ्चं । विचित्रयायनं यथायानं बलक्ष ॥८७॥

राजा राजानां अधर्यादे । रायिनः प्राथतायादौ कर्णस्याभ्यणमाकुलाः ।
२ - विक्रांतो जेम्नाः । १५४॥

वेणुदारी च विप्रः कुलमानयशाधनाः । सेनयोस्तूष्णमागत्य ॥८८॥
 वेणुदारी च विप्रः कुलमानयशाधनाः । सेनयोस्तूष्णमागत्य ॥८९॥

अतः पर नृपाः । तदाभ्यर्णनिवश्याः । कानीनस्नेहसमारपस्तः । कानीनस्नेहसमारपस्तः ।

अणवोपमयास्तत्र मता । मातापुत्रस्वसथमा ॥३॥
अणवोपमयास्तत्र मता । मातापुत्रस्वसथमा ॥३॥

कंती निष्णातसध्यात स्म सा । कंती पांडुसुतत्वं तु ना । जनितादरा ॥५॥

कंठलया कुरुवंशावतारावत् । कुतः कृतं अगात् वैकुण्ठप्रमुखे । न

ततः कंबलवृत्तातः कुंभनिर्जबंघुना । पूज्यः । तिष्ठंत्युत्काठितायाः प्रियः
ततः कंबलवृत्तातः कुंभनिर्जबंघुना । पूज्यः । तिष्ठंत्युत्काठितायाः प्रियः

संतःपुरेण कर्णेन निःसृत्य ते भ्रातराडाखलाः । सत्राण्येव यत्र ते । इष्टाण्यस्य रामभद्रस्य धनंजयः ॥

लक्ष्मिपुत्र गच्छामा नमो भवि साप्रत । कुम्भमुत्पन्नं द्वितीयता ।

कुरुणामीश्वरः पुत्रं स्वयम् । मा भव्यताम् नित्या यधिष्ठिरः ।

नं गङ्गाधरजाग्रस्त छत्रधारः । अहं तु जगन्नाथोपकारस्तः स्वामिकाः समप्रस्थित्य

प्रस्ताव प्रस्ताव प्रस्ताव

नकुलः । अत्रा भ्रातृणां । यद्यस्य न
-ति मातवचः ७ । अत्रा भ्रातृणां । यद्यस्य न

आप माह लोके बाधवाय ७७

पितृश्रद्धा २४

हरिवंशपुराणं ।

स्वामिकार्यं परित्यज्य बंधुकार्यमसांप्रतं । अप्रशस्यं च हास्यं च संमुखे सांप्रतं रणे ॥९८॥
 एतावदत्र कार्यं तु युद्धे भ्रातृवशाद्दत्ते । योद्धव्यमन्ययोर्धैहिं स्वामिकार्यकृता मया ॥९९॥
 निवृत्ते युधि जीवामो यदि दैववशाद्भयं । भविता निश्चयोऽस्माकमंब भ्रातृसमागमः ॥१००॥
 प्रयाहि भ्रातृबंधूनामेतदेव निवेद्यतां । इत्युक्त्वा पूजिता गत्वा कुंती सर्वं तथाकरोत् ॥१०१॥
 जरासंधबले तत्र समभूभागवर्तिनि । चक्रव्यूहो द्विपां नित्यै रचितः कुशलैर्नृपैः ॥१०२॥
 चक्रस्यारसहस्रे हि राजैकैकः समास्थितः । तस्य राजसहस्रस्य करिणां तु शतं शतं ॥१०३॥
 एकैकस्य नरैद्रस्य द्विसहस्रस्थाः स्थिताः । वाजिपंचसहस्राणि भटानां तानि षोडश ॥१०४॥
 अतश्चतुर्थभागेन संयुताः सपदि स्थिताः । नरैद्राः षट् सहस्राणि निविष्टास्तत्र नेमिषु ॥१०५॥
 मध्यत्वं च समासाद्य सुस्थितो मागधः स्वयं । राजपंचसहस्रैः स श्रीमान् कर्णपुरस्सरैः ॥१०६॥
 तस्यैव मध्यभागे तु सैन्यं गांधारसैधवं । दुर्योधनसमेतं तु धार्तराष्ट्रशतं स्थितं ॥१०७॥
 मध्ये च मध्यदेशास्तु स्थितास्तत्र नरेश्वराः । पूर्वभागे स्थितास्तस्य शेषा नृपगणास्तथा ॥१०८॥
 कुलमानधरा धीरा नरेशा बलशालिनः । पंचाशत्सकलव्यूहा नेमिसंधिविवस्थिताः ॥१०९॥
 अंतरांतरसंस्थास्तु गुल्मैर्गुल्मैर्नरोत्तमैः । व्यूहस्य काक्षतश्चापि नानाव्यूहैर्नृपाः स्थिताः ॥११०॥

112211

1152211

॥११२॥
॥११३॥

1182811

1132311 1132311

1132

116311.5

1126311 1126311

1153311

॥२०१॥

सन् ११३१॥

पुतिः ॥१२५॥ पुतिः ॥१२३॥

समवस्थिताः ॥६५॥

खिवंशपुषणं ।

खिंशापराण !

दक्षरचिन्ताऽस्य

चक्रव्यूहस्थापनं तं वसुदेवा
विदिता

चक्रव्यूह विधानः मुख्यं तस्मै

अर्धकोटीकुमाराणां कुलं ब्राह्मणाणि च

अथ. हलधरस्तत्र शब्दप्रयोगः
नली हलधरस्तत्र शब्दप्रयोगः

बला ह... वीरः सारण...
... कम्प्रदो ...

अक्रूरः कुमुदं ददमुष्टिमह

सुनुमैदनवर्गाया। सुनुमैदमक्रुणयो

रथरक्षान्विता रामकृष्ण भोज

पञ्चधा नृपास्तस्य भाषा

पृष्ठेक्षोः पक्षमाश्रित्य सुत

दक्षिण पक्षमाः कुमाः

तत्पक्षरक्षणं दक्षाः कुत्र नगरे

ॐ मिमंहारथश्चापि जय

नाममहः विख्याताः

दशाहात्र्यापि राम
दशमणाश्रित्य

वामपक्षमुपाश्रयः

उल्लुको निषधश्चापि प्रकृतिद्युतिरप्यतः । सत्यकः शत्रुदमनः श्रीध्वजो ध्रुव इत्यपि ॥१२४॥
 राजा दशरथाश्चापि देवानंदोऽथ शंतनुः । आनंदश्च महानंदश्चंद्रानंदो महाबलः ॥१२५॥
 पृथुः शतधनश्चापि विपृथुश्च यक्षोधनः । दृढबंधानुवीर्यश्च सर्वशस्त्रभृतांबरः ॥१२६॥
 अनेकरथलक्षास्ते शस्त्रास्त्रेषु कृतश्रमाः । धार्तराष्ट्रा वधं युद्धे समाधाय व्यवस्थिताः ॥१२७॥
 पुष्टे चंद्रयशा भूपः सिंहलो वर्वरोऽपि च । कंबोजाः केरलाश्चापि कुशला द्रमिलास्तथा ॥१२८॥
 रथषष्टिसहस्रैस्तु शान्तनः समवस्थितः । पक्षिणो रक्षिणो ह्येते स्थिता विक्रमशालिनः ॥१२९॥
 अशितश्चापि भानुश्च तोमरः समरप्रियः । संजयो कल्पितश्चापि भानुर्विष्णुर्वृहध्वजः ॥१३०॥
 शत्रुंजयो महासेनो गंभीरो गौतमोऽपि च । वसुधर्मादयश्चापि कृतवर्मा असेनजित् ॥१३१॥
 दृढवर्यो च विक्रांतश्चंद्रवर्मा च पार्थिवः । एते गणसहायस्तु कुलं रक्षंति शाङ्गिणः ॥१३२॥
 एषोऽसौ गरुडव्यूहो वसुदेवेन निर्मितः । महारथकृतोत्साहश्चक्रव्यूहं विभित्सति ॥१३३॥

चक्रव्यूहे दुर्विगाहे कृतेऽपि व्यूहे पक्षिराजंऽपि दक्षैः ।

युद्धे जेता नायकः कश्चिदेको धर्मात्प्रायादूर्जिताज्जैनमार्गे ॥१३४॥

इत्यरिष्टनेमिपुराणसंग्रहे हरिवंशे जिनेसनाचार्यकृतौ चक्रगरुडव्यूहवर्णनो नाम पंचाशत्तमः सर्गः ।

एकपञ्चाशत्तमः सर्गः ।

हरिवंशपुराणे ।

अत्रांतरे सहस्रासाः समुद्रविजयं नृपाः । विद्याधरसमस्तास्ते वसुदेवहितैषिणः ॥१॥
 श्वसुरोऽशनिवेगोसौ हरिग्रीवो वराहकः । सिंहदंष्ट्रः खर्गेंद्रश्च विद्युदेगो महोद्यमः ॥२॥
 तथा मानसवेगश्च विद्युर्दंष्ट्रः स्वगाधिपः । राजा पिंगलगंधारो नारसिंहो नरेश्वरः ॥३॥
 इत्याद्याश्चार्थमातंगा वसुदेवार्थसिद्धये । वसुदेवं पुरस्कृत्य समुद्रविजयं श्रिताः ॥४॥
 तान्सन्मान्य यथायोग्यं समुद्रविजयादयः । सिद्धार्थो वयमद्येति ग्रहहृमनसो जगुः ॥५॥
 वसुदेवरिपूर्णां ते खगानां क्षोभपूचिरे । जरासंधार्थसिद्धयर्थं तेषामागमनं तथा ॥६॥
 तच्छ्रुत्वा यादवाः सर्वे सन्मंत्र्यानकंदुर्दुर्भि । प्रद्युम्नशंभसंयुक्तं सपुत्रं तैरमाश्रुचन् ॥७॥
 जिनकेशवरामादीन् परिश्रज्य स वेगवान् । पुत्रनप्तृखगैः साकं खचराचलमाययौ ॥८॥
 सिंहविद्यारथं दिव्यं दिव्यास्त्रपरिपूरितं । धनदेवसमानीतमारुरोह हलायुधः ॥९॥
 गारुडं रथमारूढस्तथागरुडकेतनः । नानाग्रहरणैर्दिव्यैः परिपूर्णं जयावहः ॥१०॥
 मातल्यधिष्ठितं सास्त्रं सुत्रामप्रहितं रथं । नेमीश्वरः समारूढो यदूनममर्थेऽसिद्धये ॥११॥
 सेनानां नायकं शूरमनावृष्टिं कपिञ्चजं । अभ्यर्षिचन्द्रपुः सर्वे समुद्रविजयादयः ॥१२॥

खंवापुराणं ।

राजा हिरण्यनाभस्तु मागधेन महाबलः । सेनापतिपदे शीघ्रमभिषिक्तस्तदा शुदा ॥१३॥
 चतुरंगबलं नेदुर्धरं बलद्वये । चतुरंगबलं योद्धुमाससाद परस्परं ॥१४॥
 मुद्धे मेर्यस्तथा शंखा नेदुर्धरं बलद्वये । राजानं क्रोधसंभारश्च भूगविपमाननाः ॥१५॥
 अन्योन्याह्वानपूर्वं ते योद्धुं लया यथायथं । राजानं क्रोधसंभारश्च भूगविपमाननाः ॥१६॥
 गजा गजैः समालयास्तुरगास्तुरगैः सह । रथा रथैः समं योद्धुं पत्तयः पत्तिभिः सह ॥१७॥
 ज्यारैरथनिर्घोषैर्गजानां गर्जनेन च । भटानां सिंहनादैश्च दंलंतीव दिशो दश ॥१८॥
 ततः परबलं दृष्ट्वा अबलं स्वबलायानं । नेमिपार्थबलाधीना वृषहस्तिकपिध्वजाः ॥१९॥
 तार्क्ष्यकेतुमनोभिज्ञाः स्वयं योद्धुं समुद्यताः । ऊरीकृत्य सुसन्नादाश्चक्रव्यूहस्य भेदनं ॥२०॥
 दध्मौ नेमीश्वरः शंखं शक्रं शत्रुभयावहं । देवदत्तं पृथापुत्रः सेनानीश्च बलाहकः ॥२१॥
 शंखानां निनदं श्रुत्वा ततो व्याप्तदिगंतरं । स्वसैन्येऽभून्महोत्साहः परसैन्ये महाभयं ॥२२॥
 मध्यं विभेद सेनानीर्नेमिर्दक्षिणतः क्षणात् । अपरोत्तरदिग्भागं चक्रव्यूहस्य पांडवः ॥२३॥
 सेनानी परसेनान्या नेमिनाथोऽपि रुक्मिणा । पार्थो दुर्योधनेनासौ स धैर्येण पुरस्कृतः ॥२४॥
 महायुद्धमभूत्तस्य ततस्तेषां यथायथं । संबधवल्युत्कानां पंचायुधविवर्षिणां ॥२५॥
 नारदोऽप्सरसां संवैदरेण नभसि स्थितः । मुंचन् पुष्पाणि तुष्टात्मा ननर्त कलहप्रियः ॥२६॥

धृतिवशापुराणं ।

निपात्य शरवर्षेण रुक्मिणं चिरयोधनं । रिपुराजसहस्राणि नेमिश्चिक्षेप संयुगे ॥२६॥
समुद्रचिजयाद्याश्च भ्रातरस्तत्सुतास्तथा । यथायथं रणे प्राप्ता निन्दुर्भृत्यमुखं रिपून् ॥२७॥
रामकृष्णसुतैः संख्ये निःसंख्यशरवर्षिभिः । यथेष्टं क्रीडितं भैवैः पर्वतैर्विव वैरिषु ॥२८॥
पाण्डवानां सपुत्राणां धृतराष्ट्रसुतैः सह । कदने यद्वभूवात्र तत्कः कथयितुं क्षमः ॥२९॥
रामकृष्णसुतैः संख्ये निःसंख्यशरवर्षिभिः । यथेष्टं क्रीडितं भैवैः पर्वतैर्विव वैरिषु ॥३०॥
पाण्डवानां सपुत्राणां धृतराष्ट्रसुतैः सह । कदने यद्वभूवात्र तत्कः कथयितुं क्षमः ॥३१॥
युधिष्ठिरोऽत्र शल्येन भीमो दुःश्शासनेन तु । सहदेवः शकुनिना ह्यल्लको नकुलेन हि ॥३२॥
दुर्योधनार्जुनौ योद्धुं लग्नौ युद्धं ततस्तयोः । बभूव भूतवित्रासी शरसंधानदक्षयोः ॥३३॥
निहिताः पाण्डवैः केचिद् धृतराष्ट्रशरीरजाः । रणे दुर्योधनाद्यास्तु केचिज्जीवन्मृताः कृताः ॥३४॥
आकर्णाकृष्टचापौघैः कर्णोऽभिमुखमागतान् । योधान् बिभेद संग्रामे कृष्णपक्षाननेकशः ॥३५॥
द्वंद्वयुद्धे तदा जाते बह्वभूतक्षयावहे । सेनापत्योरभूद्रौदं कदनं विविधायुधैः ॥३६॥
हिरण्यनाभवीरेण स सप्तभिः शरैः शतैः । नवत्या सप्तविंशत्या विद्धोऽनावृष्टिराहवे ॥३७॥
प्रजघान शतेनासौ सहस्रेण च पत्रिणां । अनावृष्टिर्हिरण्याभं कुशलः प्रतिकर्मणि ॥३८॥
यादवस्य ध्वजं दृगं चिच्छेद रुधिरात्मजः । सोऽपि चास्य बिभेदाशु चापं छत्रं च सारथि ॥३९॥
धनुर्न्यदुपादाय शरवर्षं वर्षं सः । परिघं तु यदुःश्लिप्त्वा रथं शत्रोरपातयत् ॥४०॥

हरिवंशपुराणं ।

खड्गखेटकहस्तं तं आपतंतमरिच्यदुः । खड्गखेटकहस्तोऽगाद्रथादुर्चीर्य सन्मुखः ॥३९॥
 ग्रहारवंचनादानलाघवातिशयात्मनोः । असियुद्धमभूद्घोरं सेनापत्योस्ततस्तथोः ॥४०॥
 बाष्पैर्यथखड्गघातेन प्रदत्तेन भुजे रिपुः । छिन्नबाहुद्वयोरुक्कः पपात वसुधातले ॥४१॥
 हते सेनापतौ तत्र चतुरंगबलं द्रुतं । विद्रुतं शरणं प्राप्तं जरासंधमहारणे ॥४२॥
 तुष्टोनाद्यष्टिरप्याशु रथमारुह्य सैनिकैः । स्तूयमानो गतोभ्याशं रामकेशवयोस्ततः ॥४३॥
 बलकेशववीराभ्यां वृषहस्तिकपिध्वजाः । चक्रव्यूहस्य भेत्तारः परिश्वक्ता महौजसः ॥४४॥
 -विषादविषदूषितं मगधराजसैन्यं ततो निवेशमगमं निजे लघुदिवाकरेऽस्तंगते ।
 नितान्तपृथुहर्षपूर्णमतिघूर्णमानार्णव-प्रमाणमरिभंगतो यदुबलं जिनश्रीयुतं ॥४५॥
 इत्यरिहनेमिपुराणसंग्रहे हरिवंशे जिनसेनाचार्यस्य कृतौ हिरण्यनाभवर्णनो नाम एकपंचाशः सर्गः ।

द्वापंचाशः सर्गः ।

अन्येद्युष्टमणिघोतद्योतिते भुवनोदरे । सन्नद्धौ निर्गतौ योद्धुं बलैर्भागधमाधवौ ॥१॥
 विधाय पूर्ववद्व्यूहौ बलद्वयमधिष्ठितं । नानाराजान्यविन्यासमन्योन्यं हंतुमुद्यतौ ॥२॥

॥३॥

हरिवंशपुराणं ।

हृदिवशापुराणं । अतिकस्यमिति ग्राह्यं यादवानां नमः ॥४॥
रथस्यो मागधो युद्धं हंसकं निजमंत्रिणं । अतिकस्यमिति ग्राह्यं यादवानां नमः ॥४॥
प्रत्येकं नामचिह्नाद्यैर्गदूनां चक्षुषं हंसकं । किमन्यैरत्र निहतैरित्युक्ते संजगादिति ॥५॥
फेनपुंजप्रतीकाशैर्हयैः कांचनदामभिः । रथोर्करथवदृश्यः कृष्णस्य गरुडध्वजः ॥५॥
शुकवर्णसमैरश्वैर्युक्तोऽयं स्वर्णशृङ्खलैः । अरिष्टनेमिवीरस्य वृषकेतुर्महारथः ॥६॥
कृष्णदक्षिणपार्श्वेत्वरिष्ठवर्णैस्तुरंगमैः । रथस्तालध्वजो राजन् बलदेवस्य राजते ॥७॥
कृष्णवर्णैर्हयैर्युक्तो भ्राजतेऽयं महारथः । अनीकाधिपतेरत्र कपिकेतुपलक्षितः ॥८॥
नीलकेसरबालाग्रैर्हयैर्मपपरिभृतैः । रथो युधिष्ठिरस्यायं पांडवस्य विराजते ॥९॥
शशांकविशदैरश्वैर्यातिरिक्त्वजवैर्वृतः । रथो वृकोदरस्यापि मणिकांचनभूषणः ॥१०॥
नीलोत्पलनिभैरेव युक्तो समुद्रविजयस्य हि । मध्ये यादवसैन्यानां महासिंहध्वजो रथः ॥११॥
शोणवर्णैर्हयैर्मिति समुद्रविजयस्य हि । मध्ये यादवसैन्यानां महामविष्टुमभास्वरः ॥१२॥
अक्रूरस्य कुमारस्य रथोऽसौ कदलीध्वजः । सबलैर्वाजिभिर्भाति रुक्मविष्टुमभास्वरः ॥१३॥
हयैस्तित्तिरकल्माषैः सत्यकस्य महारथः । महानेमिकुमारस्य कौमुदेर्वोजिभी रथः ॥१४॥
चामीकरवृहदंडपताकाध्वजभूषितः । शुकदंडनिभैरश्वैर्भोजस्यैव महारथः ॥१५॥

हरिवंशपुराणं ।

अश्वैः कनकपृष्ठैर्यो युक्तैर्भाति महारथः । असौ जरत्कुमारस्य मृगकेतोर्विराजते ॥१६॥
 अश्वैः कनकपृष्ठैष सिंहलस्य विराजते । कांवोजैर्वाजिभिर्द्युक्ता रथोश्चरथभास्वरः ॥१७॥
 शुक्लः सोमसुतस्यैष सिंहलस्य राजते । रथः कांचनचित्रांगैः शंशुमाराकृतिध्वजः ॥१८॥
 अश्वैरारक्तसबलैर्मरुजस्य राजते । शोभते रणशूरस्य बलानामग्रतः स्थितः ॥१९॥
 रथः पद्मारथस्यैष पद्मामैस्तुरगैर्युतः । शोभते रणशूरस्य बलानामग्रतः स्थितः ॥२०॥
 पारावतीनिभैः पत्रैः सारणस्य त्रिहायनैः । तपनीयच्छदैर्भाति रथोऽसौ पुष्करध्वजः ॥२१॥
 शशलोहितसंकाशैर्वाजिभिः पंचहायनैः । रथो नग्नजितः सूनुर्मैरुदत्तस्य काचते ॥२२॥
 वाजिभिः पंचवर्णैर्यो रथो भाति बृहध्वजः । विदूरथकुमारस्य जवनः कलशध्वजः ॥२३॥
 सर्ववर्णनिभैरश्वैर्यादवानां तरस्विनां । न शक्यंते रथान् प्रोक्तुं शतशोथ सहस्रशः ॥२४॥
 अस्माकं नृपवीराणां रथान्वेत्ति यथायथं । कुमारानां च सर्वेषां नानाचिह्नान्महारथान् ॥२५॥
 क्षत्रियैर्वहुभिर्द्युक्ते नानादेशसमागतैः । शोभते भवतो व्यूहो रिपुसेनाभयंकरः ॥२६॥
 तदाकण्ठं निजं ग्राह सारथिं मगधेश्वरः । यादवान् प्रति शीघ्रं त्वं रथं नोदय सारथे ! ॥२७॥
 नोदितेथ रथे तेन लग्नच्छादयितुं नृपेद् । यादवानभिमतः सर्वान् शरासारैर्निरंतरैः ॥२८॥
 जरासंधमुतास्तत्र यादवैः सह कोपिनः । यथायथं रथादिस्था रणक्रीडां प्रचक्रिरे ॥२९॥

हृदितशतपुराणं ।

स कालयवनः काल इव स्वयमुपागतः । गजं मलयनामानमारूढो युयुधेधिकं ॥२९॥
 सहदेव इति ख्यातो द्रुमसेनोद्गमस्तथा । जलचित्रादिकौ केतू धनुर्धरमहीधरौ ॥३०॥
 स भ्रातुः कांचनरथो दुर्धरो गंधमादनः । सिंहांकश्चित्रमाली च महीपालवृहदध्वजौ ॥३१॥
 सुवीरादित्यनागाख्यौ सत्यसत्वसुदर्शनौ । धनपालशतानीकौ महाशुक्रमहावसू ॥३२॥
 सुवीरादित्यनागाख्यौ सत्यसत्वसुदर्शनौ । चित्रांगदो वसुगिरिः श्रीमान् सिंहकटिस्फुटः ॥३३॥
 वीराक्ष्यो गंगदत्तश्च प्रवरः पार्थिवाभिधः । वज्रनाभमहाबाहू जितशत्रुर्दरौ ॥३४॥
 भेषनादमहानादौ सिंहनादवसुध्वजौ । वज्रनाभमहाबाहू जितशत्रुर्दरौ ॥३५॥
 अजिताजितशत्रू च देवानंदशतद्रुतौ । मंदरो हिमवान्नाम्ना तौ विष्णुकेतुमालिनौ ॥३६॥
 कर्कोटकद्वीपिकशौ देवदत्तधनंजयौ । सगरस्वर्णबाहू च मधवानच्युतोऽपि च ॥३७॥
 दुर्जयो दुर्मुखश्चापि तथा वासुकिंकबलौ । त्रिशिरा धारणाभिर्यो माल्यवान् संभवाभिधः ॥३८॥
 महापद्मो महानागो महासेनो महाजयः । वासवो वरुणाभिर्यः शतानीकोऽपि भास्करः ॥३९॥
 गरुत्मान् धेनुदारी च वासुवेगशशिप्रभौ । वरुणादित्यधर्माणौ विष्णुस्वामी सहस्रदिक्र ॥४०॥
 केतुमाली महामाली चंद्रदेवो बृहन्नलिः । सहस्ररश्मिरधिष्मान् जघनो मागधसूनवः ॥४१॥
 तपन्मनुजमातंगतुरंगरथसंकटे । स कालयवनो युद्धे निरुद्धो वसुदेवजैः ॥४२॥

हृत्विंशपुराणं ।

तेषां तस्य च संग्रामो यशःसंग्रहकारिणां । अन्योन्याक्षेपि वाक्यानां प्रवृत्तो वार्तसंकथं ॥४२॥
 छन्ना तेन कुमारानां शिरोभीरुधिरारुणैः । चक्रनाराचनिभिर्नैः पंकजैरिव भूरभात् ॥४३॥
 सारणेन कुमारेण स कालयवनो रुषा । नीतः खड्गप्रहारेण कालस्य सदनं चिरात् ॥४४॥
 कृष्णेनाभिमुखीभूता मागधस्य सुताः परे । गूरा मृत्युमुखं नीतास्तेऽर्धचंद्रैः शिरश्छिन्ना ॥४५॥
 ततः स्वयं जरासंधः कृष्णस्याभिमुखं रुषा । दधाव धनुरास्फाल्य रथस्थो रथवर्तिनः ॥४६॥
 अन्योन्याक्षेपिणोर्युद्धं तयोरुद्धतवीर्ययोः । अस्त्रैः स्वाभाविकैर्दिव्यैरभूदत्यंतभीषणः ॥४७॥
 अस्त्रं नागसहस्राणां सृष्टप्रज्वलनग्रभं । माधवस्य वधायासौ क्षिप्रं चिक्षेप मागधः ॥४८॥
 अमूढमानसः शौरिर्नागनाशाय गारुडं । अस्त्रं चिक्षेप तेनाशु ग्रस्तं नागास्त्रमग्रतः ॥४९॥
 अस्त्रं संवर्तकं रौद्रं विससर्ज स मागधः । तन्महाश्वसनास्त्रेण माधवोऽपि निराकरोत् ॥५०॥
 वायव्यं व्यमुचच्छस्त्रमस्त्रविन्मगधेश्वरः । अंतरिक्षेण वास्त्रेण व्याक्षिपत्तदधोक्षजः ॥५१॥
 अग्निसात्करणे सक्तमस्त्रमागधेयमुज्ज्वलं । मागधाक्षिप्तमाक्षिप्तं वारुणास्त्रेण शौरिणा ॥५२॥
 अस्त्रं वैरोचनं मुक्तं मागधेद्रेण रोषिणा । उपेद्रेणापि तद्गूरान्मार्हद्वेष्टास्त्रेण दारितं ॥५३॥

१ 'उपेद्रेण च दारितं' इति ख पुस्तके ।

हरिवंशधरानां ।

राक्षसास्त्रं रिपुक्षिप्तं क्षिप्रं नारायणो रणे । क्षिप्त्वा नारायणास्त्रेण शौरिणां धृतिमाहरत् ॥५४॥
 तामसास्त्रं परिक्षिप्तं भास्करास्त्रेण सोऽभिनत् । अश्वग्रीवास्त्रमत्युग्रं विक्षेपारुणदाहणः ॥५५॥
 दिव्यान्यन्यानि चास्त्राणि क्षिप्तानि प्रतिशत्रुणा । प्रतिक्षिप्य निरायामो वासुदेवोऽधितिष्ठते ॥५६॥
 तथा व्यर्थप्रयासोसौ क्षितिक्षिप्तशरासनः । रक्षं यक्षसदस्त्रेण चक्ररत्नमचितयत् ॥५७॥
 चितानंतरेवात्र सहस्राकिरणप्रभं । चक्रं दिक्चक्रविद्योति मागधस्य करे स्थितं ॥५८॥
 नानास्त्रव्यर्थताकुद्धश्चक्रं प्रणम्य मागधः । मागधं प्रतिचिक्षेप क्षिप्रं भ्रूमंगभीषणः ॥५९॥
 नमस्यागच्छतस्तस्य विच्छादीकृतभास्वतः । यथास्वं चिक्षिपुः सर्वे चक्राण्यन्येऽपि भ्रूतः ॥६०॥
 शार्ङ्गं शक्तिगदाद्यानि हलं समुसलं हली । गदां वृकोदरः पार्थो नानास्त्राण्यस्त्रपाथिवः ॥६१॥
 सेनानी परिघं शक्तिं युधिष्ठिरनृपस्तथा । तस्य तु प्रतिघातार्थमुद्गीर्णाक्षीसमं ययौ ॥६२॥
 समुद्रविजयाश्लोभ्यप्रभृतिभ्रातरो भृशं । अप्रमत्ता महास्त्राणि प्रतिचक्रं प्रचिक्षिपुः ॥६३॥
 नेमीशस्त्वधिज्ञातभाविकार्यगतस्थितिः । चक्रस्याभिमुखश्चक्रे विष्णुनैव सहस्थितिं ॥६४॥
 वार्यमाणं तु तच्चक्रमस्त्रचेक्रेण भ्रूततां । विस्फुरद्विस्फुल्लिगौघं शनैरागत्य भिन्नवत् ॥६५॥
 सह प्रदक्षिणीकृत्य भगवन्नोभित्ता हरि । तत्करे दक्षिणे तस्यौ शंखचक्रांकुशंकिते ॥६६॥

व्योम्नि दुंदुभयो नेदुरपतन्पुष्पवृष्टयः । नवमो वासुदेवोयमिति देवा जगुस्तदा ॥६७॥
 सुगंधिवायुभिः सार्धमनुकूलैरलं तदा । हृदयैर्यदुर्वीराणां समुन्मूलसितमायुधं ॥६८॥
 चक्रहस्तहरिं दृष्ट्वा संयुगे मगधाधिपः । दध्यौ चक्रपरावृत्तिरन्यथैयमभूदिति ॥६९॥
 चक्रविक्रमसंभारसमाक्रांतदिगंतरः । त्रिखंडाधिपतिश्चंडो जातः खंडितपौरुषः ॥७०॥
 चतुरंगबलं कालः पुत्रा मित्राणि पौरुषं । कार्यकृत्तावदेवात्र यावद्देवबलं परं ॥७१॥
 दैवे तु विकले कालपौरुषादिनिरर्थकः । इति यत्कथ्यते विद्विस्तत्तथ्यमिति नान्यथा ॥७२॥
 गर्भेश्वरोहमन्येषामलंघ्यो महतामपि । ग्रास्वो जेतुमल्पेन गर्भादिकलेदिना कथं ॥७३॥
 मज्जेतापि यदीदृक्षो दृष्टोऽत्र विधिना ततः । किमर्थं क्लेशितो बाल्ये गोकुले धिग्विधीहितं ॥७४॥
 लोकांधीकरणे दक्षां धीरधैर्यविलोपिनीं । वंधर्कमिव धिग्लक्ष्मीं परसंक्रमकाक्षिणीं ॥७५॥
 ध्यायन्नित्यादि निश्चित्य मृत्युकालमुपस्थितं । प्रकृत्यैव जरासंधः कृष्णमित्याह निर्भयः ॥७६॥
 क्षिप चक्रं किमर्थं त्वं गोप ! कालमुपेक्षसे । कालस्योत्क्षेपको मुग्ध ! दीर्घसूत्री विनश्यति ॥७७॥
 इत्युक्तस्तं प्रति ग्राह प्रकृत्या प्रश्रयी हरिः । चक्रवर्त्यहमुद्भूतः शासने मम निष्ठ भोः ॥७८॥

हरिवंशपुराणे ।

अपकारे प्रवृत्तस्त्वमस्माकं यद्यपि स्फुटं । तथापि मृष्यतेस्माभिर्निनिमात्रप्रसादिभिः ॥७९॥
तथोदितः स तं ग्राह्यं प्रसभं गर्भनिर्भरः । चक्रं नालातचक्रं मे किमेनेन स्मयं गतः ॥८०॥
अथवा दृष्टकल्याणः स्वल्पेनाल्पः स्मयीभवेत् । न महान् दृष्टकल्याणः सस्मयो महतामपि ॥८१॥
तथोदितः स तं ग्राह्यं प्रसभं गर्भनिर्भरः । न महान् दृष्टकल्याणः सस्मयो महतामपि ॥८२॥
अथवा दृष्टकल्याणः स्वल्पेनाल्पः स्मयीभवेत् । न महान् दृष्टकल्याणः सस्मयो महतामपि ॥८३॥
अथवा दृष्टकल्याणः स्वल्पेनाल्पः स्मयीभवेत् । न महान् दृष्टकल्याणः सस्मयो महतामपि ॥८४॥
अथवा दृष्टकल्याणः स्वल्पेनाल्पः स्मयीभवेत् । न महान् दृष्टकल्याणः सस्मयो महतामपि ॥८५॥
अथवा दृष्टकल्याणः स्वल्पेनाल्पः स्मयीभवेत् । न महान् दृष्टकल्याणः सस्मयो महतामपि ॥८६॥
अथवा दृष्टकल्याणः स्वल्पेनाल्पः स्मयीभवेत् । न महान् दृष्टकल्याणः सस्मयो महतामपि ॥८७॥
अथवा दृष्टकल्याणः स्वल्पेनाल्पः स्मयीभवेत् । न महान् दृष्टकल्याणः सस्मयो महतामपि ॥८८॥
अथवा दृष्टकल्याणः स्वल्पेनाल्पः स्मयीभवेत् । न महान् दृष्टकल्याणः सस्मयो महतामपि ॥८९॥
अथवा दृष्टकल्याणः स्वल्पेनाल्पः स्मयीभवेत् । न महान् दृष्टकल्याणः सस्मयो महतामपि ॥९०॥
अथवा दृष्टकल्याणः स्वल्पेनाल्पः स्मयीभवेत् । न महान् दृष्टकल्याणः सस्मयो महतामपि ॥९१॥

निरीक्ष्य मधुसूदनेन युधि भारते मागधं हृतं दिनकृदंबुधावकृत भञ्जनं सञ्जनः ।
शुचा प्रकटरोदनादिव दधन्मुखं दिग्मुखैर्जपाकुसुमपाटलं त्विव जलांजलेदित्सया ॥९२॥

व्रजंति खलु जंतवः कृतशुभोदये संपदां प्रचंडगुरुषोतराक्रमणकारिणीं तत्क्षये ।

भजेद्विपदमप्यतो जिनमते जना निर्मलं कुरुध्वमपुनर्भवप्रभवेतुभूतं तपः ॥९३॥

इत्यरिष्टनेमिपुराणसंग्रहे हरिवक्त्रे जिनसेनाचार्यस्य कृतौ जरासंधवधवर्णनो नाम द्वापंचाशः सर्गः ।

त्रिपंचाशः सर्गः ।

अथाभ्युदयपमभ्येते हरिदंष्ट्रे हरावेव । परालंघ्यमहतैजः प्रसाधितहरिन्मुखे ॥१॥
कृतेषु व्रजभंगेषु प्रवीराणामितोमुतः । संस्कारेषु तथान्येषु जरासंधादिभूयतां ॥२॥
आस्थाने ते यथास्थानं समुद्रविजयादयः । राजानो हरिणासीना वसुदेवागमोन्मुखाः ॥३॥
किमर्थं क्षेमवार्ता नो नाद्याप्यानकदुर्दुभेः । सपुत्रनप्तकस्याद्रिं गतस्येति हि खैचरं ॥४॥
इत्यन्योन्याश्रितालापास्ते नृपा यावदासते । धेनुवत्ससमस्वांता बालवृद्धपुरःसराः ॥५॥
तावदुद्योतिताशास्ता विद्याधर्यः खविद्युतः । वेगवत्या सहागत्य नागवध्वा कृताशिशः ॥६॥

मरिचसंयुगण ।

सुतेन मागधो ध्वस्तो यच्च पित्रा नमश्चराः ॥७॥
सुतानां श्लेषयत्यपि ॥८॥

जगमुद्य कृतार्था वो गुरुदत्ताशिषोऽखिलाः । सुतेन मागधो ध्वस्तो यच्च पित्रा नमश्चराः ॥७॥
सपुत्रनप्तृकः श्रेमी क्षेमिणां प्रणयी स वः । यथाज्येष्ठं नमत्तंग्रीन् सुतानां श्लेषयत्यपि ॥८॥
इति श्रुत्वा प्रमोदेन ते प्रकृष्टतनूरुहाः । पप्रच्छुः खेचरास्तेन विजिता कथमित्यमूः ॥९॥
हति श्रुत्वा प्रमोदेन ते प्रकृष्टतनूरुहाः । श्रूयतां वसुदेवस्य रणे सामर्थ्यमित्यसौ ॥१०॥
ऊचे धनधती देवी वसुदेवाहितोद्यताः । एकीभूय खगैः खेटानरुणद्रुणदक्षिणः ॥११॥
गत्वा स विजयाधीन्द्रिं श्वसुरस्यालपूर्वकैः । एकीभूय खगैः खेटानरुणद्रुणदक्षिणः ॥१२॥
समग्रबलयुक्तास्ते ततस्तेन पुरस्कृताः । रणे मागधसाहाय्यं विरह्य युधि स्थिताः ॥१३॥
बलद्रुथस्य संपाते जाते तत्र ततोन्वभूत् । प्रजानां प्रलयाशंका भयव्याकुलचेतसा ॥१४॥
द्रंध्युद्धे प्रवृत्तेऽतो नृवाजिरथ हस्तिनां । अन्योन्यं न्यायतोऽन्योन्यमवधीत्सैन्ययोर्द्वयं ॥१५॥
आनेकेन सपुत्रेण प्रद्युम्नेनाभिमानिना । तथा शंभेन पक्षेण खेचराणां जनेन च ॥१६॥
हेतिज्वालावहैरेभिः शत्रुभूतदंढकं । मस्मीकुर्वन्निरुद्धैर्लौलैर्दावानलायितं ॥१७॥
अत्रांतरे सुरैस्सुष्टैस्तस्मिन्नुत्कृष्टसंगरे । नवमो वासुदेवो भूद्रसुदेवस्य नंदनः ॥१८॥
निहतश्च जरासंधस्तच्चेक्रेणैव संयुगे । प्रतिशत्रुगुणद्वेषी वासुदेवेन चक्रिणा ॥१९॥
इत्युक्त्वा वसुदेवस्य रथस्योपरि पातिता । नानारत्नमयीवृष्टिः कौमुदीव दिवः सुरैः ॥२०॥

हरिश्चन्द्रपुराणं।

गिरस्ता मरुतां श्रुत्वा ततस्ते रिपुखेचराः । त्रस्ताः शरणमायाता वसुदेवमितोमुतः ॥२०॥
 वसुदेवस्य पुत्राणां शंखप्रद्युम्नवीरयोः । वसुदेवमुपाश्रित्य कन्या विद्याधरा ददुः ॥२१॥
 वसुदेवस्य पुत्राणां शंखप्रद्युम्नवीरयोः । वसुदेवमुपाश्रित्य कन्या विद्याधरा ददुः ॥२१॥
 वयं तु वसुदेवोक्ता युष्मदंतिकमागताः । क्षेमोदंतं तथैवास्य निवेदयितुमागताः ॥२२॥
 वयं तु वसुदेवोक्ता युष्मदंतिकमागताः । क्षेमोदंतं तथैवास्य निवेदयितुमागताः ॥२२॥
 नानाविद्याधराधीशा नानाप्रभृतपाणयः । आनकेन सहायांति ते नारायणभक्तितः ॥२३॥
 नानाविद्याधराधीशा नानाप्रभृतपाणयः । आनकेन सहायांति ते नारायणभक्तितः ॥२३॥
 यावद्धनवती तेषामितीष्टं कथयत्यसौ । तावद्विमानसंघातैः खेदानामाहतं नमः ॥२४॥
 यावद्धनवती तेषामितीष्टं कथयत्यसौ । तावद्विमानसंघातैः खेदानामाहतं नमः ॥२४॥
 अवतीर्य विमानेभ्यो वसुदेवानुयायिनः । वासुदेवं बलोपेतं प्रणेषुः प्राभृतान्विताः ॥२५॥
 अवतीर्य विमानेभ्यो वसुदेवानुयायिनः । वासुदेवं बलोपेतं प्रणेषुः प्राभृतान्विताः ॥२५॥
 अभ्युत्थाय ततो भक्तौ पितरं रामकेशवौ । प्रणेमतुरेनेनापि तावाश्लिष्याभिनंदितौ ॥२६॥
 अभ्युत्थाय ततो भक्तौ पितरं रामकेशवौ । प्रणेमतुरेनेनापि तावाश्लिष्याभिनंदितौ ॥२६॥
 ज्येष्ठानपूजयत्सर्वान्प्रणम्यानकदुंदुभिः । प्रद्युम्नाद्या यथायोग्यं प्रणेषुर्गुरुवांधवान् ॥२७॥
 ज्येष्ठानपूजयत्सर्वान्प्रणम्यानकदुंदुभिः । प्रद्युम्नाद्या यथायोग्यं प्रणेषुर्गुरुवांधवान् ॥२७॥
 यथाक्रमं नभोयानाः केशवेन बलेन च । प्रतिसन्मानिताः सर्वे सफलं जन्म मेनिरे ॥२८॥
 यथाक्रमं नभोयानाः केशवेन बलेन च । प्रतिसन्मानिताः सर्वे सफलं जन्म मेनिरे ॥२८॥
 समस्तबलसंयुक्तौ प्रतीर्चा बलकेशवौ । प्रयातौ प्रमदापूर्णौ पूर्णसर्वमनोरथौ ॥२९॥
 समस्तबलसंयुक्तौ प्रतीर्चा बलकेशवौ । प्रयातौ प्रमदापूर्णौ पूर्णसर्वमनोरथौ ॥२९॥
 आनंदे ननदुर्यत्र यादवा मागधे हते । आनंदपुरमित्यासीत्तत्र जैनालयाकुलं ॥३०॥
 आनंदे ननदुर्यत्र यादवा मागधे हते । आनंदपुरमित्यासीत्तत्र जैनालयाकुलं ॥३०॥
 ततश्चक्रमहं कृत्वा सर्वरत्नान्वितो हरिः । दक्षिणं भारतं जिग्ये सदेवासुरमाजुषं ॥३१॥
 ततश्चक्रमहं कृत्वा सर्वरत्नान्वितो हरिः । दक्षिणं भारतं जिग्ये सदेवासुरमाजुषं ॥३१॥
 बौद्धाभिरिष्टार्थैर्सेवमानो नु वासरं । जितजेयो ययौ कृष्णः स कोटिकशिलां प्रति ॥३२॥
 बौद्धाभिरिष्टार्थैर्सेवमानो नु वासरं । जितजेयो ययौ कृष्णः स कोटिकशिलां प्रति ॥३२॥

हृद्विनाशसङ्गः ।

यतस्तस्यामुदारारायामनेका ऋषिकोटयः । सिद्धास्ततः प्रसिद्धात्र लोके कोटिशिला शिला ॥३३॥
शिलायां तत्र कृत्वादौ पवित्रायां बलिक्रियां । दोर्भ्यामुत्क्षिपतिस्मासौ तां विष्णुश्चतुरंगुलं ॥३४॥
सा शिला योजनोच्छ्रया समायोजनविस्तृता । अर्धभारतवर्षस्यदेवतापरिरक्षिता ॥३५॥
शिलायां योजनोच्छ्रया समायोजनविस्तृता । अर्धभारतवर्षस्यदेवतापरिरक्षिता ॥३६॥
सा शिला योजनोच्छ्रया समायोजनविस्तृता । अर्धभारतवर्षस्यदेवतापरिरक्षिता ॥३७॥
उद्राद्गुणोद्भूतक्षिप्ता च पुरुषोत्तमचक्रिणा । क्षिप्ता पुरुषसिंहेन हृदयावधिहारिणी ॥३८॥
वक्षोद्वयमुत्क्षिप्ता च पुरुषोत्तमचक्रिणा । क्षिप्ता पुरुषसिंहेन हृदयावधिहारिणी ॥३९॥
पुंडरीकः कटीमात्रमूर्द्धग्रे हि दत्तकः । जातुमात्रं च सौमित्रिः कृष्णोऽद्याच्चतुरंगुलं ॥४०॥
प्रधानपुरुषादीनां सर्वेषां हि युगे युगे । भिद्यते कालभेदेन शक्तिः शक्तिमतामपि ॥४१॥
शिलाबलेन विज्ञातो महाकायबलो बलैः । साजुयातो ययौ चक्री द्वारिकां प्रतिबाधवैः ॥४२॥
प्रविष्टश्च विशिष्टानामात्रीभिरभिनंदितः । द्वारिकां द्वारकांतां स कृतशोभां दिवं यथा ॥४३॥
यथायोग्यं समोण्यास्ते भूतभोग्यानभूतः । ग्रासादिषु स्थिताः सुस्था द्वारिकायां यथाविधि ॥४४॥
अभिषिक्तौ ततः सर्वभूषैर्भूचरखेचरैः । भरतार्धविश्रुत्वे तौ प्रसिद्धौ रामकेशवौ ॥४५॥
संस्थाप्य सहदेवं स चक्री राजगृहे नृपं । मागधानां चतर्भागं ददौ तस्मै गतस्मयः ॥४६॥
उग्रसेनसुतायादाद्वराय मथुरां पुरीं । स महानेमये शौर्यनगरं प्रददौ नृपः ॥४७॥

हरिवंशपुराणं ।

श्रीहस्तिनपुरं प्रीत्या पांडवेभ्यः प्रियं हरिः । कोशलां रुक्मनाभाय रुधिरात्मजसूनवे ॥४६॥
भूचरात् खेचरान्भूपानौचित्येन समागतान् । स्थानेषु स्थापनां चक्रे चक्रपाणिर्यथायथं ॥४७॥

विस्मृष्टाश्च यथास्थानं यातास्ते पांडवादयः । आरमुद्गारकायां तु यादवास्त्रिदशा यथा ॥४८॥
चक्रं सुदर्शनमदृष्टमुखं रिपूणां शार्ङ्गं धनुर्ध्वननयूतविपक्षपक्षं ।

सौनंदकोऽपि च गदापि च कौमुदी सा मोघेतरा रिपुषु शक्तिरमोघमूला ॥४९॥
शंखश्च शंखखचितस्य सपांचजन्यः श्रीकौस्तुभो मणिरसावनणुग्रतापः ।

रत्नानि सप्त माहितानि हरेर्हितानि व्याभांति दिव्यमयमूर्तियुतानि तानि ॥५०॥
रत्नानि सप्त माहितानि हरेर्हितानि व्याभांति दिव्यमयमूर्तियुतानि तानि ॥५०॥

दिव्यायुधं हलमभादपराजिताख्यं दिव्या गदा सुसलशक्त्यवतंसमालाः ।

रत्नानि पंच माहितानि हलायुधस्य हेलविधूतरिपुमंडलविभ्रमस्य ॥५१॥

राज्ञां स षोडशसहस्रगुणैर्गुणैर्गण्यैर्गुणी प्रणतमूर्धभिर्धर्चक्री ।

भक्तैस्तदधर्गुणनैर्गणवद्देवैराज्ञाकरैः सुखमसेवत सेव्यमानः ॥५२॥

शाङ्गी स षोडशसहस्रवरांगानां देवांगनालितविभ्रमहारिणीनां ।

संवैः क्रमेण रतिषूपनिषेवितांगो रेमे तदर्धगणनैस्तु हली सुदारैः ॥५३॥

चतुःपंचाशः सर्गः ।

६१३

द्वारिकायां ।

॥५४॥

हरिवंशपुराणं

हिमन्निशिरवसंतग्रीष्मवर्षासरत्सु भ्रिययुवतिसहाया यादवा द्वारिकायां ।

जिनमतकृतधर्मा योग्यदेशेषु योगैरविरतरतिरागा रेभिरै सार्वभौमाः ॥५४॥

इति “अरिष्टोत्ति” पुराणसंग्रहे हरिवंशे जिनसेनाचार्यस्य कृतौ कृष्णविजयवर्णनो नाम त्रिपचाशः सर्गः ।

चतुःपंचाशः सर्गः ।

श्रेणिकेन पुनःपृष्ठश्चेष्टितं पांडवोद्भवं । संदेहध्वांतघाताकर्तौ गौतमः स जगौ गणी ॥१॥
स्थितेषु हास्तिनपुरे पांडवेषु यथाक्रमं । निजस्वामिपरिप्राप्त्या तुतुषुः कुरवोऽधिकं ॥२॥
सौराज्ये पांडुपुत्राणां वर्तमाने सुखावहे । सर्वे वर्णाश्रमा राष्ट्रे धार्तराष्ट्रान्विसस्मरुः ॥३॥
अखंडितगतिः प्राप्तः कदाचित्पांडवास्पदं । नारदश्चंडचित्तोसौ प्रकृत्या कलहप्रियः ॥४॥
आदरेण स तैर्दृष्टः प्रविशन्निस्सरन्नपि । व्यग्रयालंकृतौ तन्व्या द्रौपद्या तु न लक्षितः ॥५॥
ततो जज्वाल कोपेन तैलांसंगादिवानलः । सज्जनावसरज्ञो न प्राणी सन्मानदुःखितः ॥६॥
स तदुःखविधानाय कृतेच्छः कृतनिश्चयः । धातकीखंडपूर्वार्धभारतं प्रति खे ययौ ॥७॥
अंगेश्वरकंकायां पुरि शंकाविवर्जितः । स्त्रीलोलं पद्मनाभाख्यं साभिर्यं दृष्ट्वाभ्रपं ॥८॥

क्षीपदीपपुराणं ।

तेनांतःपुरमात्मीयमात्मीयस्यास्य दर्शितं । पृष्टश्च दृष्टमीदृशं स्त्रीरूपं कञ्चिदित्यसौ ॥९॥
 पर्यस्तं मन्यमानोयं पायसेऽभिमतं धृतं । द्रौपदीरूपलावण्यं लोकातीतमवर्णयत् ॥१०॥
 तं द्रौपदीमयं ग्राह्यं ग्राहयित्वा स नारदः । द्वीपक्षेत्रपुरावासकथनः कपि यातवान् ॥११॥
 आराधयदसौ तीव्रतपसा द्रौपदीप्सया । सुरं संगमकाभिख्यं पातालांतर्वासिनं ॥१२॥
 आराधितेन देवेन पद्मनाभपुरीं निशि । सा सुप्तैव समानीता पार्थस्य वनिता प्रिया ॥१३॥
 निर्वेदिता सुरेणासौ भवनोद्यानवर्तिनी । अद्राक्षीद् द्रौपदीं गत्वा साक्षादिव सुरांगनां ॥१४॥
 प्रबुद्धा सर्वतोभद्रे शयने सा पुनः पुनः । स्वपित्येव विनिद्रापि स्वप्नोयमिति शंकिनी ॥१५॥
 विनिभीलितनेत्राया ज्ञात्वाकृतमसौ नृपः । शनैः समीपमाश्रित्य वदतिस्म प्रियंवदः ॥१६॥
 आयताक्षि निरीक्षस्व नैष स्वप्नो घटस्तनि । द्वीपोयं धातकीखंडः पद्मनाभस्त्वहं नृपः ॥१७॥
 नारदेन समाख्यातं तव रूपं मनोहरं । मयाराधितेदेवेन त्वं मदर्थमिहाहता ॥१८॥
 श्रुत्वा चकितचित्ता सा किमेतदितिवादिनी । अचितयदहो दुःखं दुरंतं मे समागतं ॥१९॥
 पार्थदर्शनपर्यंतमाहारत्यागमात्मनि । कृत्वा पार्थविमोच्यं च वेणीबंधं दधार सा ॥२०॥
 द्रौपदीक्षीलीनिर्भेदवज्रप्राकारमध्यगा । पद्मनाभमुवाचेत्थं वाच्यवानं मनोभुवा ॥२१॥

हरिवंशप्रारणं ।

भ्रातरौ रामकृष्णौ मे भर्ता पार्थो धनुर्धरः । भर्तुर्ज्येष्ठौ महावीरावनुजौ च यमोपमौ ॥२३॥
 जलस्थलपथैस्तेषामनिवारितगोचराः । विचरन्ति भुवं सर्वा मनोरथरया रयाः ॥२४॥
 क्षेमं यदि नृपैस्तेभ्यो वाञ्छसि त्वं सर्वांघ्रवः । तद्विसर्जय मां शीघ्रमाशीविषवधूषमां ॥२५॥
 इत्युक्तोन्यनिवृत्तेच्छः स्वग्राहं नैप मुंचति । यदा तदा दृढा प्राह प्रत्युत्पन्नमतिः सती ॥२६॥
 मासस्याभ्यन्तरे भूप यदीह स्वजना मम । नागच्छति तदा त्वं मे कुरुष्व यदमीप्सितं ॥२७॥
 तथास्त्विति निगद्येतां पद्मनाभोऽनवर्तयत् । सांतःपुरःप्रियशतैर्विलोभनपरः स्थितः ॥२८॥
 विस्रब्धा भयमुविशत्वा स्थित्वा साश्रुविलोचना । विनिहारा निराहारा पत्युः पंथानमीक्षते ॥२९॥
 अदृश्यायामकस्मानु तस्यां पांडवपंचकं । किकर्तव्यतया मूढमभूदत्यंतमाकुलं ॥३०॥
 निरुपायास्ततो गत्वा चक्रिणे ते न्यवेदयत् । दुःखी स यादवः सोऽत्र क्षेत्रेऽश्वश्रावयत्तदा ॥३१॥
 क्षेत्रांतरहतां मत्वा केनचित्सुद्रवृत्तिना । तत्प्रवृत्तिपरिप्राप्तौ यादवास्ते सतत्पराः ॥३२॥
 आस्थानस्थितमागत्य कदाचिन्नादो हरिं । पूजितो यदुलोकस्य जगादेति प्रियोदितः ॥३३॥
 ईक्षिता धातकीखंडे कृष्णा कृष्णकृष्णांगिका । पुर्याममरकंकायां पद्मनाभस्य सन्ननि ॥३४॥
 अनारतगलद्वाष्पधाराविलविलोचना । सा तस्यांतःपुरस्त्रीभिः सादराभिरुपास्यते ॥३५॥

हरिवंशपुराणं ।

शीलमात्रमहात्मा दीर्घनिश्वासमोचिनी । सत्सु बंधुषु शुभासु कथमास्ते रिपोग्रहे ॥३५॥
 लब्धेति द्रौपदीवार्ता हरिप्रभृतयस्तदा । शशंसुनारदं द्रष्टाः सापकारोपकारिणां ॥३६॥
 द्रौपदीहरणं कृत्वा क प्रयाति स दुष्टधीः । प्रेषयामि दुराचारं मृत्यवे मृत्युकांक्षिणां ॥३७॥
 इति द्विष्टो द्विषे कृष्णः कृष्णामानेतुमुद्यमी । दक्षिणो दक्षिणांभोधेस्तटं ससकटो गतः ॥३८॥
 लवणान्विधपतिं देवं सुस्थित नियमस्थितं । आराध्य पांडवैः सार्धं धातकीखंडवीप्सया ॥३९॥
 देवेन नीयमानः सन् रथैः षड्भिः सपांडवः । द्रागुल्लंघ्याब्धिमापत्तद्वातकीखंडभारतं ॥४०॥
 पुर्यास्तेऽमरकंकाया बहिरुद्यानवर्तिनः । कृष्णाद्याः पद्मनाभाय तन्वियुक्तैर्निवेदिताः ॥४१॥
 चतुरंगबलं तस्य पुर्यां निर्यातमुद्धतं । भ्रातृभिर्पचभिर्युद्धे भग्नं नगरमाविशत् ॥४२॥
 नृपः स नगरद्वारं पिधाय सनयः स्थितः । अलंघ्ये पांडुपुत्राणां ततश्चक्री स्वयं रुषा ॥४३॥
 बिभेद पादनिर्घातैर्निर्घातैरिव नागरं । बहिरंतर्ध्वं विश्वां भ्रश्यत्प्राकारगोपुरां ॥४४॥
 पतत्प्रासादशालौघैर्भ्राम्यन्नचेभवाजिनि । विप्रलापमहारावे पुरे जाते जनाकुले ॥४५॥
 स पौरांतःपुरे राजा निरुपायो मयाकुलः । प्रविष्टः शरणं द्रोही द्रौपदीं द्रुतमानतः ॥४६॥
 क्षम्यतां क्षम्यतां सौम्ये ! देवि ! देवतया समे । दाप्यतामभयं मेऽद्य सवान्यस्य पतिव्रते ॥४७॥

हृत्विंशपुराणं ।

तं सा कृपावती ग्राह द्रौपदी शरणागतं । गच्छ भृङ्कुशवेशेण शरणं चक्रवर्तिनः ॥४८॥
 कृतदोषेष्वपि प्रायः प्रणतेषु नरोत्तमाः । सकृपा स्युर्विशेषेण भीरुवेषु भीरुषु ॥४९॥
 सखीकः स्त्रीकृताकारः श्रुत्वा पार्थांगनाग्रणीः । प्रविष्टः शरणं गत्वा विष्टरश्रवसं नृपः ॥५०॥
 दत्त्वाऽसावभयं तस्य शरणागतभीहरः । विससर्ज निजं स्थानं स्थाननामादिभेदिनं ॥५१॥
 कृष्णा कृष्णपदं नत्वा क्षेमदानपुरस्सरं । प्रायुक्तं विनयं योग्यं पंचस्वपि यथाक्रमं ॥५२॥
 आश्लिष्य दयितां पार्थो विरहव्यथितां ततः । स्वयं ग्रस्वेदिहस्ताभ्यां तद्वेणीभृदमोचयत् ॥५३॥
 स्नात्वा भुक्त्वा कृतातिथ्या मनसा पाण्डवैः सह । निवेद्य निजदुःखं सा मुमोचासः समं ततः ॥५४॥
 रथमारोप्य तां वार्धौ दध्यौ शंखं निजं हरिः । आपुपूरे दिशां चक्रं चक्रिशंखस्य निस्वनः ॥५५॥
 कपिलो वासुदेवोऽपि तदा चंपावहिःस्थितं । जिनं नंतुं गतोऽपृच्छत्—श्रुत्वा तं कंपितक्षितिं ॥५६॥
 केनायं पूरितः शंखो नाथ ! मत्समशक्तिना । न चाद्य मादृशोऽस्तीह भारते मदधिष्ठिते ॥५७॥
 जिनेन कथिते तत्त्वे प्रश्नतोत्तरवादिना । दिदृक्षुस्तं यियासुः स भाषितो धर्मचक्रिणा ॥५८॥
 नान्योन्यदर्शनं जातु चक्रिणां धर्मचक्रिणां । हलिनां वासुदेवानां त्रैलोक्यप्रतिचक्रिणां ॥५९॥
 गतस्य चिह्नमात्रेण तव तस्य च दर्शनं । शंखास्फोटनिनादैश्च रथध्वजनिरीक्षणैः ॥६०॥

रिवेंशपुराणं ।

॥६१॥

साफल्यमभवद्दुरा॥ ज्ञानात्तापः ॥६२॥

आयातस्य ततस्त्वस्य कोपादमरककश केशवः साएचतमम् ॥६३॥

आगत्य कपिलश्चपामसि त्राताय कृतं । वेलातेष्टे विशश्राम कश्यपः पाण्डवा गतः ॥६४॥

पूर्वैव क्रमेणामा लघूत्ताना। नद्यः । व्यपनीता च मर्मिन क्रीडाशलेन ग्रास्यते ॥६५॥

नौभिर्गंगां समुत्तीये तस्मुस्त दाक्षेण ॥ १७ ॥
अग्राधीत्कथमुत्तीणो गंगां युयामतामनसः ॥ १८ ॥

आगतोन्नपदं विष्णुः कृष्णया साहस्रतपसा । मम सत्यामिति मत्वा तदुत्तरीयामात त्वरा ॥१९॥

वक्रोदरोऽवदद्वाभिरिति जिज्ञासुराहृत । त त त ॥ १७॥

हस्तेन साश्वसाराश्रमच्युतः । जलुपतः । नकिभिध्यास्ततिव्यग्रा समाक्षिप्य

स्मितवत्पुष्पास्ते त्वरयाभ्यस्त्य सन्वताः । शोकात्तत्र निष्पन्नतया जगाद सः ।

स्वयं कृतं नर्म ततो वृकोदरः स्वयं च विबुधैः न हि नर्म शोभते ॥६९॥

तदैष कृष्णोऽतिविरक्तमगादृश्यमानः ।
तदैष कृष्णोऽतिविरक्तमगादृश्यमानः ।

अमानपं कर्म जगत्यनेकशः कुत मया दृष्टवतामः कृपांडवाः ॥७०॥

निगद्य तानेवमसौ जनार्दनः सैव तैरेत्य तु हास्तिनं पुरं ।

सुभद्रया लब्धसुतार्यश्चनवे वितीर्य राज्यं विससर्ज तान्कुधा ॥७१॥

समस्तसामंतकृतानुयानकः कृताभियानो यदुभिः कृतार्थकः ।

प्रविश्य कृष्णो नगरीं गरीयसीं निजां निजस्त्रीनिवहाद्यमानयत् ॥७२॥

सुतास्तु पांडोर्हरिचंद्रशासनादकांड एवाशनिपातनिष्ठुरात् ।

प्रगत्य दाक्षिण्यभृता सुदक्षिणां जनेन काष्ठां मथुरां न्यवेशयन् ॥७३॥

समुद्रवेलासु मनोहरासु ते लवंगकृष्णागुरुगंधवायुषु ।

सुचंदनामोदितदिक्षु दक्षिणा विजद्रुचैर्मलयाद्रिसानुषु ॥७४॥

क वार्धिजंबूदुममंडिता क्षितिः । क धातकीखंडधरा दुरासदा ॥

गतागतादर्थगतिस्तथापि तु । प्रसिद्धयति प्राक्तनजैनधर्मतः ॥ ७५ ॥

इति अरिहनेमिपुराणसंग्रहे हरिवंशे जिनसेनाचार्यस्य कृतौ द्रौपदीहरणाहरणदक्षिणमथुरानिवेशवर्णनो

नाम चतुर्पचाशः सर्गः ।

पंचपंचाशः सर्गः ।

अथ स नेमिकुमार युवान्यदा धनदसंभृतवस्त्रविभूषणैः ।
 लग्नलेपनकैरतिराजितो नृपसुतैः प्रथितैः परिवारितः ॥१॥

समविशत्समदेभगतिर्नृपैरभिगतैः प्रणतैश्चलितासनैः ।
 कुसुमचित्रसभां बलकेशवप्रभृतियादवकोटिभिराचितां ॥२॥

हरिकृताभिगतिर्हरिविष्टरं स तदलंकुरुते हरिणा सह ।
 श्रियमुवाह परां तदलं तदा धृतहरिद्वयहारि यथासमं ॥३॥

सदसि सभ्यकथामृतपायिभिः प्रकटशौर्यशरीरविभूतिभिः ।
 सह हरिर्नृपैः समुपासितः क्षणमरंस्त रुचा स्थगिताखिलः ॥४॥

बलवतां गणनास्वथ केचन प्रतिशशंसुस्तीव किरीटिनं ।
 युधि युधिष्ठिरमुग्रवृकोदरं युगलमुद्धतमप्यपरे परान् ॥५॥

हलधरं बलवंतमलं तथा हरिमथोजुतदुर्धरभूधरं ।

स्ववलददर्शनतत्परराजकं चलयितुं स्वपदांशु शशार्थकं ॥ ६ ॥
जिनमुदीक्ष्य जगौ जिननेमिना भगवता न समोऽस्ति जगत्त्रये ॥ ७ ॥
करतलेन महीतलपुद्धरेज्जलनिधीनपि दिक्षु लघु क्षिपेत् ।
प्रचलयेद्विरिराजमवज्ञया ननु जिनः कतमः परमोऽमुतः ॥ ८ ॥

किमिति युष्मदुदारवपुर्बलं भुजरणे भगवन् न परीक्ष्यते ॥ ९ ॥
सह समाभिनयोर्द्विमुखो जिनः किमिहमल्लयुधेति तमब्रवीत् ।
भुजबलं भवतोऽग्रज बुध्यते चलय मे चरणं सहसासनात् ॥ १० ॥

परिकरं परिवध्य तदोक्तो भुजबलेन जिनस्य जिगीयथा ।
चलयितुं न शशाक पदांगुलिप्रमुखस्य नखैर्दुहरिं हरिः ॥ ११ ॥
भ्रमजचारिलवांचितविग्रहः प्रबलनिश्चसितोच्छ्वसितासनः ।
बलमहो तव देव जनातिगं स्फुटमिति स्मयमुक्तमुवाच सः ॥ १२ ॥

बलरिपुश्च तदा चलितासनः स्वयमुपेत्य सूरैः सहसा सह ।

कृतजिनार्चनकः कृतसंस्तवः कृतनतिः प्रययौ पदमात्मनः ॥१३॥

निजमगारमगाज्जिनचंद्रमाः परिवृतः क्षितिपैः क्षपितस्मयः ।

हरिरपि स्फुटमात्मनि शंकितः क्लिशितधीर्हि जिनेश्चपि शंक्ते ॥१४॥

उपचरन्ननुवासरमादरात्प्रियशतैर्जिनचंद्रमसं हरिः ।

प्रणयदशनपूर्वकमर्थयन् स्वयमनर्धगुणं जिनमुन्नतं ॥१५॥

अथ पुनर्विजयार्धनगोचरे पुरवरेऽभिधया श्रुतशोणिते ।

जगति बाण इति प्रथितः खगः स खलु तिष्ठति गर्वितमानसः ॥१६॥

स्वयमुष्ठा दुहितास्य खगेशिनो गुणकलावरणाधिदितावनौ ।

मदनस्रसुमुदारगुणैः श्रुतं तमनुरुद्धमधत्त चिरं हृदि ॥१७॥

सुमृदुनापि तदा मृदुनि स्वयं विनिहितेन कृतं तनुपातनं ।

मनासि संवसता कुटिलभ्रुवः कुटिलचरिनेन निजीकृता ॥१८॥

अनुदितेन परस्य महाधिना कृत्तरां परिपृच्छ्य हितां हितां ।

निंशि निनाय सखी खचरीवरं खचरलोकमनंगशरीरं ॥ १९ ॥
प्रतिविबुध्य युवा सहसा ह्युपायुपसि रत्नमयूखचिते गृहे ।
मृदुतले शयने शयितः स्वयं स खलु पश्यति तत्र तु कन्यकां ॥ २० ॥

चनितंबघनस्तनभारिणीं सुतनुमध्यबलित्रयहारिणीं ।
सुपरिदृश्य सतां सुविहारिणीं चिरमचितदंगजधारिणीं ॥ २१ ॥
हरति केयमिह प्रवरा मनो हरिवधूकृतनागवधूरियं ।

न हि मनुष्यवधूमहमीदृशीं कचिदपीह कदाचन दृष्टवान् ॥ २२ ॥
पदमपीदमपूर्वमिवेक्ष्यते नयनहारिसुरैर्द्रपदोपमं ।
किमिह सत्यमसत्यामिदं तु किं भ्रमति हि स्वपतां भुवनं मनः ॥ २३ ॥

इति वितर्कमत्किंतदर्शनं सुपरिवोध्यतया तमयोजयत् ।
रहसि कन्यकया कृतकंकणं विदितचित्रपदादिकलेखिका ॥ २४ ॥
अविरहं सुरतामृतपायिनोरमृतपायिवधूवरयोरेव ।
वरवधूवरयोः समये तयोर्विदितबृत्तमिदं विदितं हरेः ॥ २५ ॥

हरिरतो बलशंभमनोभवग्रभृतिभिर्यदुभिः सह संगतैः ।

मदनजानयनं प्रतियातवान् खगक्वाणपुरं स विहायसा ॥ २६ ॥

नरतुरंगरथाद्विपसंकुले युधि विजित्य स तत्र खगाधिपं ।

तमनिरुद्धमुषासहितं हि तं निजनिवासपुरं हरिरानयत् ॥ २७ ॥

विरहदुःखमपोह्य ततोऽखिलः समनिरुद्धसमागमसंभवं ।

अनुदिनं स्वजनो जनतासखः सुखमरंस्त समस्तसुखाश्रयः ॥ २८ ॥

निजवधूजनललितनेमिना हरिरमा नृपपौरपयोधिना ।

क्लुप्तमितो पवनं स मधौ ययौ विदितरेवतकं रमणेच्छया ॥ २९ ॥

पृथुभिरश्वयुतैर्ययुरीश्वरा रुचिरभूषणनेमिबलाच्युताः ।

धृतसितातपवारणहारिणो वृषभतालवृहद्वृहद्वज्राः ॥ ३० ॥

दशदशार्हकुमारगणावृतः करितुरंगरथैर्मदयन् जनं ।

कुसुमवाणधनुर्मकरध्वजैः पथि रथेन ययौ मकरध्वजः ॥ ३१ ॥

पुरजनोऽथ यथार्हसुवाहनैर्विधवस्त्राविभूषणभूषितः ।

हरिपुरस्सरराजवधूजनः पथि जगाम तथा शिविकादिभिः ॥ ३२ ॥
उपचितो जनताभिरसौ गिरिः श्रियमुवाह सहोपवनैस्ततः ।

सुरगिरिः सुरसंगवधूजनैरुपचितस्य चित्तस्य वनांतरेः ॥ ३३ ॥
समयनीतयथोचितवाहना वनविहारमतो जनताखिला ।

सपदि कर्तुमसाबुपचक्रमे गिरिनिर्तंबवनेषु यथायथं ॥ ३४ ॥
सुरभिपुष्परजःसुरभौ श्रमव्ययगमव्यसने श्वसने दिशः ।

वहति शीतलदक्षिणमारुते स्मरतिश्रम एव नृणामभूत् ॥ ३५ ॥
रसितचूतलतारसकोकिला कलरवाः कलकंठतया गिरौ ।

जनमनांस्यपहर्तुमतिक्षमाः परिजुक्कुञ्जिरह स्मरदीपिताः ॥ ३६ ॥
मधुलिहां मधुपानजुपां कुलैः कुरुवका वकुलाः सुभगा कृताः ।

द्विपदषट्पदभेदवतां रवैः अयति वाश्रयमाश्रयिणो गुणान् ॥ ३७ ॥
करिकटेषु युगच्छदगंधिषु स्थितिमपास्य मदभ्रमराश्रिताः ।

स सहकारसुरदुर्मंजरीरभिनवासु रतिर्महती भवेत् ॥ ३८ ॥

स सहकारसुरदुर्मंजरीरभिनवासु रतिर्महती भवेत् ।

कुसुमभारभृतः प्रणता भ्रंशं प्रणयभंगमिधेव नता ह्रुमाः ।

कुसुमभारभृतः प्रणता भ्रंशं प्रणयभंगमिधेव नता ह्रुमाः ।

युवतिहस्तयुता कुसुमाचये तनुसुखं तरुणा इव भोजिरे ॥ ३९ ॥

युवतिहस्तयुता कुसुमाचये तनुसुखं तरुणा इव भोजिरे ।

अनतिनम्रतया निजशाख्या कथमपि प्रमदाकरलब्धया ।

अनतिनम्रतया निजशाख्या कथमपि प्रमदाकरलब्धया ।

तरुणः कुसुमग्रहणे भजददकचग्रहसौख्यमिव प्रभुः ॥ ४० ॥

तरुणः कुसुमग्रहणे भजददकचग्रहसौख्यमिव प्रभुः ।

नवपरिभ्रमसौख्यमिवस्ततः समनुभूय चिरं वनितासखः ।

नवपरिभ्रमसौख्यमिवस्ततः समनुभूय चिरं वनितासखः ।

युवजनः कुसुमोत्करकल्पितेऽभजत तल्पतले सुरतामृतं ॥ ४१ ॥

युवजनः कुसुमोत्करकल्पितेऽभजत तल्पतले सुरतामृतं ।

प्रतिवनं प्रतिगुल्मलतागृहं अतिरु प्रतिवापि विहारतः ।

प्रतिवनं प्रतिगुल्मलतागृहं अतिरु प्रतिवापि विहारतः ।

विषयसौख्यमसेवत सौख्यवानखिलादवपौरजनो मधौ ॥ ४२ ॥

विषयसौख्यमसेवत सौख्यवानखिलादवपौरजनो मधौ ।

द्विगुणिताष्टसहस्रधूगैर्बहुगुणीकृतभोगनभोगतः ।

द्विगुणिताष्टसहस्रधूगैर्बहुगुणीकृतभोगनभोगतः ।

सुमधुमाधवमासमानयत्सुभगताधरमाधवचंद्रभाः ॥ ४३ ॥

सुमधुमाधवमासमानयत्सुभगताधरमाधवचंद्रभाः ।

पतिनिदेशजुषो हरियोषितो मुषितमानवमानसवृत्तयः ।

पतिनिदेशजुषो हरियोषितो मुषितमानवमानसवृत्तयः ।

सह विजह्रुर्धाश्वरनेमिना तरुलतारमणीयवनेषु ताः ॥ ४४ ॥

सह विजह्रुर्धाश्वरनेमिना तरुलतारमणीयवनेषु ताः ।

वनलताः कुसुमस्तवर्कोच्चये मधुमदालसमानसलोचनाः ।

मुखसुगंधितया मुखरालिभिर्वलयिताऽधृत काचन देवरं ॥ ४५ ॥

उरसि जुगति तं कठिनस्तनी स्पृशति काचन जिघ्रति तं परा ।

मृदुकरेण करे परिगृह्य तं शशिशुखं कुरुतेऽभिमुखं परा ॥ ४६ ॥

विटपकैरपि सालतमालजैर्व्यजनैकरिव काश्चिदवीजयन् ।

विदधुरस्य परास्त्ववतंसकश्रियमशोकतरोर्नवपल्लवैः ॥ ४७ ॥

विरचितां कुसुमैर्विविधैः स्रजं निजपरिश्रजस्पर्शहया परा ।

शिरसि मालयतिस्म गले परा कुरुवकान्यपरा शिरसेऽकिरत् ॥ ४८ ॥

इति वसंतमनंतमसौ युवा हरिवधूभिरमा प्रतिमानयत् ।

स ऋतुना तदनंतरभाविना विभुरसेव्यत सेवकवृत्तिना ॥ ४९ ॥

प्रतिदिनं वसति स्म हरिस्तदा खरनिदाघमृतुं प्रतिमानयत् ।

स्वधृत्तिकारिणि रेवतिके गिरौ शिशिरशीकरनिर्झरहरिणि ॥ ५० ॥

हरिवधूनिवहैरुपरोधितः प्रकृतिरागपरागपराङ्मुखः ।

हैरिंशपुराणं ।

५१ ॥

शिशिरवारिणि तत्र जलास्पदे जलविहारमसेवत तीर्थकृत् ॥ ५१ ॥

तरणदूरनिमज्जनकक्रियाः सलिलयंत्रकराश्च परस्परं ।

स्वश्रुत्ववारिसुसेकवधूजनाः प्रतिविचिक्षिपुर्बु मुखान्बुजे ॥ ५२ ॥

विभुमपि प्रति ता व्यकिरन्नपः करतलांजलिभिर्जलयंत्रकैः ।

प्रलघु तेन सता किरतापगाः जलधिनेव मुहुर्विमुखीकृताः ॥ ५३ ॥

अजनि मज्जनकं जनरंजनं न खलु केवलमेवमनीदृशं ।

अपि तु चित्रसमालभनैर्भ्रमत्परिमलैरपि तज्जलरंजनं ॥ ५४ ॥

उदतरत्प्रभुणा तरुणीघटा गतिनिदाघजघर्मघनश्रमाः ।

मृदितपुष्करिणी करिणी चिरादिव महाकरिणा करिणी घटा ॥ ५५ ॥

च्युतवतंसविशेषकमाकुलं तरलदृष्टि विधूसारिताधरं ।

शिथिलमेखलिमिष्टकचग्रहं रत इवाप पुरांधिकुलं श्रियं ॥ ५६ ॥

परिजनाहृतवस्त्रविभूषणैस्तदनुभूषिततोषितयोषितः ।

१ यदुद्यपस्य मुदा वरयोषितः । इति ख पुस्तके ।

हरिवंशपुराणं ।

विभुवपुर्वसनैः सममार्जयन् सुपरिधाय परं परिधानकं ॥ ५७ ॥

सपदि मुक्तजलांबरपीलने स्फुटकटाक्षुणेन विलासिता ।

मधुरिपुस्थिरगौरवभूमिकामतुलजांबवतीं समनोदयत् ॥ ५८ ॥

मधुरिपुस्थिरगौरवभूमिकामतुलजांबवतीं समनोदयत् ॥ ५८ ॥

कृतककोपविकारकटाक्षिणी सललितभ्रुविलोक्य तु चक्षुषा ।

विभुमुवाच वचःपथपंडिता ज्वरितजांबवती स्फुटिताधरा ॥ ५९ ॥

भुजगकोटिमणिद्युतिमंडलद्विगुणितांगतिरीटमणिप्रभः ।

समधिरुह्य स कौस्तुभभासुरः स्वहरिवाहमहाशयनं हरिः ॥ ६० ॥

घननिनादततांबरमंबुजं जगति पूरयते च निजांबुभाः । (?)

कठिनशार्ङ्गधनुः सगुणं करोत्यखिलभूपविभुः सुभगांगनः ॥ ६१ ॥

पतिरसौ मम कोऽपि कदाचन प्रति न शास्ति हि वेदशशासनं ।

तदिह काञ्चिदयं किल शास्ति मामपि भवान् सजलांबरपीलने ॥ ६२ ॥

इति निशम्य तु काञ्चन तद्रचः प्रतिजगुर्जगतीपतियोषितः ।

किमिति नाथमधिपसि त्रिभूप्रभुमनंतगुणं विगतत्रये ॥ ६३ ॥

हरिवंशपुराणं ।

क्रियदिदं जगतीपतिपौरुषं जगति दुष्करमित्यभिधाय संः ।
क्रियदिदं जगतीपतिपौरुषं जगति दुष्करमित्यभिधाय संः ॥ ६४ ॥

सरससं पुरमेत्य नृपालयं द्रुतगतिः प्रविवेश हसन्मुखः ॥ ६५ ॥

चलभुजंगमभोगविभूषणं तदधिरुह्य महाशयनं हरेः ।
तदकरोद्विगुणं सगुणं धनुस्तमपि शंखमपूरयदीश्वरं ॥ ६५ ॥

मुखरशंखरेवेण दिशां मुखान्यखिलमंबरमंभुनिधिश्च भूः ।
मुखरशंखरेवेण दिशां मुखान्यखिलमंबरमंभुनिधिश्च भूः ॥ ६६ ॥

निखिलमेतदतीव विपूरितस्फुटदिवस्फुटमाविरभूत्तदा ।
निखिलमेतदतीव विपूरितस्फुटदिवस्फुटमाविरभूत्तदा ॥ ६६ ॥

पटुमदा करिणः क्षुभिता निजानभिबमंभुरितस्तत आश्रयान् ।
पटुमदा करिणः क्षुभिता निजानभिबमंभुरितस्तत आश्रयान् ॥ ६७ ॥

त्रुटितबंधतुरंगमकोटयः पुरि सहेषितकासुरितो भ्रमन् ॥ ६७ ॥

भवनेकूटतटान्यपतन् हरिः स्वकमकषदसिं क्षुभिता सभा ।
भवनेकूटतटान्यपतन् हरिः स्वकमकषदसिं क्षुभिता सभा ॥ ६८ ॥

पुरजनः प्रलयागमशंकया भयसगात्परमाकुलितस्तदा ।
पुरजनः प्रलयागमशंकया भयसगात्परमाकुलितस्तदा ॥ ६९ ॥

हरिरिवेत्य निर्जांबुजानिस्वनं त्वरितमेत्य कुमारमवज्ञया ।
हरिरिवेत्य निर्जांबुजानिस्वनं त्वरितमेत्य कुमारमवज्ञया ॥ ६९ ॥

स्फुरदहीशमहाशयने स्थितं पतिभिरीक्ष्य नृपैः सुविसिस्मिन्ने ।
स्फुरदहीशमहाशयने स्थितं पतिभिरीक्ष्य नृपैः सुविसिस्मिन्ने ॥ ६९ ॥

भवतीवचसो रुषा स्फुटमवेत्य कुमारकृतं हरिः ।
भवतीवचसो रुषा स्फुटमवेत्य कुमारकृतं हरिः ॥ ६९ ॥

परितुतोऽथ सबंधुरंधीशितुर्विकृतिरप्यतितोषकरी तदा ॥ ७० ॥
कृतपरिश्रजनः स्वजनैः स तं समभिपूज्य युवानमगाद्गृहं ।

स्वयुवर्तुं प्रति दीपितमन्मथं समवबुध्य हरिमुष्टुदेधिकं ॥ ७१ ॥
संविधि याचितभोजसुताकरग्रहणहेतुविबोधितबांधवः ।

नरपतीन् सकलान् सकलत्रकानकृत सन्निहितान् कृतगौरवः ॥ ७२ ॥
विहिततत्समयोचितमञ्जनौ परमरूपधरौ धृतमंडनौ ।

पुरि यथास्वभगारमधिष्ठितौ जनमनो हरतां सुवधूवरौ ॥ ७३ ॥
ऋतुरियाय स धर्ममयस्ततो भुवि घनागमकालभयादिव ।

नभसि दीनमदर्शिं घनावली मरुपथे पथिकैस्त्वष्टितरपि ॥ ७४ ॥
अथमगर्जितशीतपयःकणा जलमुचां शिखिचातकसौख्यदाः ।

भुवि बभूवुरेशेषवियोगिनां द्विगुणतापजुषामतिदुःसहा ॥ ७५ ॥
देवदिवाकरंदग्धवनावली—अथमनिर्गतवाष्पसुसौरभे ।

अभवतामिव सौहृददर्शने नभसि वर्षति मेघकदंबके ॥ ७६ ॥

हरिवंशप्रारणं ।

चलतडित्सवलाकवलाहके सुरपचापवरे शरवर्षिणि ।
क्षितिरभात्सुरगोपशतैश्चिता पतितप्राथमनोभिरिवाभितः ॥ ७७ ॥

कुटजनीपकदंबकदंबकैः कुसुमितैः ककुभैः ककुभोऽखिलाः ।
नवशिलिग्रदलैश्च मनोहराः स वनरंगगिरिक्षितयो बभ्रुः ॥ ७८ ॥

घनघनाघनगर्जिततर्जिता मुखरवाहुलतावलगारवैः ।
युवतयः प्रियकंठदृढग्रहैर्विदधुल्लभग्रहनिग्रहं ॥ ७९ ॥
गिरिशिलातपयोगविमोचितास्त्रिविधयोगधरा मुनयो वने ।
त्रिशिरमारुतवर्षसहस्रमास्तरुलताभिमुखास्त्ववतस्थिरे ॥ ८० ॥

पृथुरयं चतुरश्वयुतं तदा ध्वजपताकिनमर्कथग्रभं ।
समधिरुह्य सनेमियुवान्वितो नृपसुतैश्चलितो वनभूमिकां ॥ ८१ ॥
श्रुदितभोजसुतानगरांगना-वृषितेनत्रनिर्णीतचतुर्जलः ।
त्रिपुलराजपथेन स तैरगात्सकृपयेव मनोहरदर्शनः ॥ ८२ ॥
जलनिधिर्मुखरः स्वतरंगकैर्ललितनर्तनदोभिरिवाकुलैः ।

अतितरां विचभौ विभुसन्निधौ विधृतनर्तकनर्तनवत्तदा ॥ ८३ ॥
उपवनं समुपेत्य वनश्रियं सपदि यूनि विलोकयतीश्वरे ।

विततशाखवनद्रुमजातयो विचकुरुः कुसुमांजलिमानताः ॥ ८४ ॥
स खलु पश्यति तत्र तदा वने विविधजातिभृतस्तृणभक्षिणः ।

भयविकंपितमानसगात्रकान् पुरुषरुद्धमृगानतिविह्वलान् ॥ ८५ ॥
लघु निरुह्य रथं सहसारथिं निजनिनादजितांबुदनिस्वनः ।

अपि विदन्नवदन्मृगजातयः किमिह रोधमिमाः प्रतिलंभिताः ॥ ८६ ॥
अकथयत्प्रणतः स कृतांजलिः क्षितिभुजामिह मांसभुजां विभो ।

तव विवाहविधौ मृगरोधनं विविधमांसनिमित्तमनुष्ठितं ॥ ८७ ॥
इति निशम्य निशाम्य मृगव्रजान्प्रकृतिभूतदयास्थितमानसः ।

नृपसुतानभिवीक्ष्य विभुर्जगावभिनिबोधविजृम्भणसावधिः ॥ ८८ ॥
शुह्रमरण्यमरण्यतृणोदकान्यशनपानमतीव निरागसः ।

मृगकुलस्य तथापि वधो नृभिर्जगति पश्यत निर्घृणतां नृणां ॥ ८९ ॥

हारेवंशपुराणं ।

रणश्रेष्ठेषु रणजितकीर्तयः कर्तितुंगरथेष्वपि निर्भयान् ।
 अभिमुखानभिहंतुमधिष्ठितानभिमुखा ग्रहरंति न हीतैरानं ॥ ९० ॥

शरभसिंहवनद्विपयूथपान् प्रकुपितान्परिहृत्य विदूरतः ।
 मृगशशान् पृथुकान् ग्रहस्त्यमृन् कथमिवात्र पुमान्न विलज्जते ॥ ९१ ॥

चरणकंटकवेधभयाद्भटा विदधते परिधानमुपोनहां ।
 मृदुमृगान् मृगयासु पुनः स्वयं निशितशस्त्रशतैः ग्रहरंति हि ॥ ९२ ॥

मृदुमृगान् मृगयासु पुनः स्वयं एष मृगौघवधोऽधमः ।
 विषयसौख्यफलप्रसवोदयः प्रथमं एष मृगौघवधोऽधमः ॥ ९३ ॥

अनुभवे पुनरस्य रसप्रदे षडसुकायनिर्पीडनमभ्यधि ।
 विपुलराज्यपदस्थितिमिच्छता सकलसत्त्ववधोऽभिमुखीकृतः ।
 दुरितबन्धुफलस्तु वधो ध्रुवं कटुफला स्थितिरस्य वरा यतः ॥ ९४ ॥

प्रकृतिदेशरसानुभवस्थितिः प्रचितबंधचतुष्कवशीकृतः ।
 भजति दुर्गतिषु क्रमतो भ्रमन् विविधदुःखमयं भवभूद्वणः ॥ ९५ ॥

प्रतिभवं भयदुःखखनीयुतैर्विषमजैः कुसुखैरतिभावितः ।

नरभवेभ्यसुमानतिमोहितो न यतते भवदुःखनिवृत्तये ॥ ९६ ॥
भवसुखानि वहिर्विषयोद्भवान्यतिमहांत्यपि संततितान्यपि ।

भवभृतो न भवंति हि तुष्टये जलनिधेरिव सिंधुशतान्यपि ॥ ९७ ॥
खचरदेवनृपाभरजन्मजं नृपजयंतविमानभवोद्भवं ।

न हि सुसंभवसागरजीवितः समनुभूतमभून्मम तृप्तये ॥ ९८ ॥
कतिपयाहभवं वत किं पुनः सुलभमप्यतिमानुषमप्यलं ।

भवति तृप्तिकरं मम सांप्रतं सुखमसारमसारतयायुषः ॥ ९९ ॥
अत इदं क्षयि तापकरं सुखं विषयजं अविहाय महोद्यमः ।

क्षयचिसुक्तमतापजमात्मजं शिवसुखं महता तपसार्जये ॥ १०० ॥
इति तदा मनसा वचसा समं सुपरिचितयति ध्रुवमीश्वरे ।

शशिनिभाः खलु पंचमकल्पजास्तुषितवह्यरुणार्कपुरस्सराः ॥ १०१ ॥
लघु समेत्य नता नतमौलयः कृतकरंजलयस्त्रिदशा जगुः ।

समय एष विभो भरतेऽधुना त्वमिह वर्तय तीर्थमिति ग्रभुं ॥ १०२ ॥

हरिवंशपुराणं ।

प्रतिविबुद्धपथः स्वयमेव स प्रतिविबोधकदेविगिरोऽस्य ताः ।
 अनुवदंत्यति ताः पुनरुक्तां फलति चावसरे पुनरुक्ता ॥ १०३ ॥
 अनुवदंत्यति ताः पुनरुक्तां फलति चावसरे पुनरुक्ता ॥ १०३ ॥
 लशु विमुच्य मृगान्मृगवांधवा नृपसुतैः प्रविवेश पुरं प्रभुः ।
 तस्य विमुच्य मृगान्मृगवांधवा नृपसुतैः प्रविवेश पुरं प्रभुः ॥ १०४ ॥
 सपदि तत्र नृपासनभूषणं ननृत्तुरेत्य पुरेव सुरेश्वराः ॥ १०४ ॥
 तस्य पदेभ्यः ततःस्नपनासने समुपनीतपयःपयसा सुरैः ।
 समभिषिच्य विभूष्य सुरोचितस्रगनुलेपनवस्त्रविभूषणैः ॥ १०५ ॥
 सुहरिविष्टरवर्तितमीधरं हरियुगान्वितभूपसुरासुराः ।
 बभूवुरतीव तदा परितः स्थिताः प्रथममरुमिवोरुकुलाचलाः ॥ १०६ ॥
 जिगमिषुं तपसे जिनमादृता हरिपुरःसरभोजयदूत्तमाः ।
 अनुनयैर्न निरोद्धुमलं तदा प्रबलसिंहमिवोद्धृतपंजरं ॥ १०७ ॥
 धितृपुरःसरचंयुजनं जिनः सुपरिवोध्य जगत्स्थितिकोविद ।
 धनदशिल्पकृतां शिविकां पदैरगमदुत्तरकुर्वीभिधातकं ॥ १०८ ॥
 ब्रजसितातपवारणमंडितां सुमणिभित्तिमुपाहितमक्तिकां ।

विविधरूपधरामधिरूढवान् विधिरिवोदयभूधरभित्तिकां ॥ १०९ ॥
 क्षितिभृतः क्षितितः क्षिविकां शिवामुदहरन्प्रथमाः प्रथमं ततः ।
 सुरपथे सुरनाथपुरोगमाः सुरवरा सुखमूहुरसं मुदा ॥ ११० ॥
 अभवदूर्ध्वमुदारमुदारवः सुरगणैर्विहितो विहितो श्रियां (?) ।
 श्रुतिमद्योमुखरो मुखरोधितो व्यधिसुवो जगतो जगतोऽरुणत् ॥ १११ ॥
 ननुतुरप्सरसः सहसा रसैः सशिखमप्सरसः सहसा रसैः ।
 यमभिसामरसं घनतां गतं तमिव शांतरसं घनतां गतं ॥ ११२ ॥
 गिरिमितः सहितामरसेनया जिनवरः सहितामरसेनया ।
 समरुचिर्गिरिराट्टुचमूर्जयंत इति योऽस्ति हि पापचमूर्जयन् ॥ ११३ ॥
 रविनिशाकरयोरुभयांतयोर्विचरतोस्तिमिरोरुभयांतयोः ।
 दिवि न यत्र महात्मानिदर्शनं किमिह तुंगतथास्य निदर्शनं ॥ ११४ ॥
 मुखरनिर्क्षरपातपतत्रिभिर्मुखरसम्रदचूतलताफलैः ।
 कुसुमनिर्क्षरपादपजातिभिः कुसुमनोरहितोऽतिविराजते ॥ ११५ ॥

मणिसुवर्णसुवर्णधराधरे विविधधातुरसौघधराधरे ।
शिखरंजितकिन्नरदेवके वनस्रुवा हतधीनरदेवके ॥ ११६ ॥

उपवने वृजिने शिविकामतः स्वमतमाप्य जिने शिविकामतः ।
द्रवति यद्रहितो हरिणां हरिः स निदधे सहितो हरिणा हरिः ॥ ११७ ॥

इह जहौ वसुधाशिविकासनं पुरुतपोभि सुधाशिविकासनं ।
नभिसमः स शिलातलमायया-वपगमार्थमिलातलमायया ॥ ११८ ॥

स्रजमितोथ सवस्त्रमलंकृतीरपगमय्य सवस्त्रमलंकृती ।
अविलसत्कमलासनधीरतः प्रियबधूकमलासनधीरतः ॥ ११९ ॥

मृदुकरांगुलिभीरुचिरासितान् धनकचानतिभीरुचिरासितान् ।
व्युदहरद्दृढपंचपरिश्रहैः स रहितः सकृपं च परिग्रहैः ॥ १२० ॥

नृपसहस्रममा नमिना तपः श्रितमिवैनममा नमिना तपः ।
तपति नातपवारणवारितः अपतदातपवारणवारितः ॥ १२१ ॥

निकचित्तां कचसंपदमात्मना प्रकुटिलांगतकोपदमात्मना ।

व्ययनयन्निव शलयपरंपरां नृपगणः श्रियमैस्त्वपरंपरां ॥ १२२ ॥

मणिगणांशुलसत्पटलीकृतान् जिनकचा कुलिशी पटलीकृतान् ।

अकृत दुग्धमये स महोदधौ वपुरलं समये समहोदधौ ॥ १२३ ॥

समवतारामिनोर्गिक्कपावनं स्वकृतवस्त्रमयस्य सुपावनं ।

सपदि यत्र तदत्र यथाश्रुतं जगति तीर्थमभूच्च यथाश्रुतं ॥ १२४ ॥

मतिषु बोधचतुष्कविराजितस्त्रिदशकोटिमहाकविराजितः ।

विधुरिवोपगतग्रहतारकः प्रभुरभादपरिग्रहतारकः ॥ १२५ ॥

नमसि शुक्लतुरीयतया त्रिथौ क्रमभृतीशानि षष्ठतया त्रिथौ ।

विहितनिष्क्रमणे नृसुराऽसुराः सुविदधुर्महमेषु सुरासुराः ॥ १२६ ॥

मदनभंगकृतप्रमेवे भवे भवभृतां शरणाय हिते हिते ।

हृत्तरुषे वितृषे पुनये नये स्थितवते नम इत्थसुरासुराः ॥ १२७ ॥

स्तवनपूर्वमभी च समंततः प्रणतिमेत्य नृपाश्च समं ततः ।

स्वहृदयस्थतपस्थितनेमयः स्वपदमीशुररिस्थिरनेमयः ॥ १२८ ॥

पुरि चित्तरिपं तु तत्र जिनायताः सुपरमात्ममथावृजिनायताः ।
 प्रवरदत्त इतो महिमा हिताः सुरगणैः सुमहामहिमाहिता ॥ १२९ ॥
 पथि तपस्यति तत्र कृते हिते नृयसुतामनसि त्रपिते हिते ।
 न्यभूत तापमपारविशोगिनी कुमुदिनीव दिवारविशोगिनी ॥ १३० ॥
 प्रवलशोकवशा प्रविलापिनी शिथिलभूषणकेशकलापिनी ।
 परिजनेन वृता प्ररुदोद सा करुणशब्दततात्पुक्रोदसा ॥ १३१ ॥
 विधिमुपालभते वरहारिणं वरवधूर्वमप्यतिहारिणं ।
 जघनपीनपयोधरहारिणी नयनवारिकणाविलहारिणी ॥ १३२ ॥
 शमितशोकमरा वचनैर्हितैर्गुरुजनस्य तपोवचनैर्हितैः ।
 मातिमधत्त तपस्यनपायिनि प्रशमसौख्यतपस्यनपायिनि ॥ १३३ ॥
 राजीमत्याश्चाराजीवलक्ष्मी राजीमत्याः पाणिपादस्य कांत्या ।
 तापस्यांतं ज्ञातयो वेत्य वृत्तं तापस्यांतं मानसस्यापुरंते ॥ १३४ ॥
 स्त्रीणामाद्यं पारतंत्र्यं विदुःखं दौर्लभ्यमूर्धुरंगं विदुःखं ।

सापत्न्यं वा पुष्पवत्त्वं च वाध्यं वैधव्ये वा सूतिरोगेऽपि वाध्यं ॥ १३५ ॥
दौर्भाग्ये वा भाग्यहीने स्वनाथे स्त्रीगर्भत्वे गर्भपत्ये स्वनाथे
गर्भश्रात्रे गर्भभारे वियोगे जीवद्भर्त्रा मर्मरोगाभियोगे ॥ १३६ ॥

स्यान्मिथ्यात्वं स्त्रीत्वहेतुः स्वतंत्रं च स्त्रस्येवातानतिर्यक् स्वतंत्रं
स्त्रीदुःखानामंतकद्रव्यसत्त्वैर्जैनी दृष्टिः सेव्यतां सेव्यसत्त्वैः ॥ १३७ ॥
इति “अरिष्टनेमिपुराणसंग्रहे” हरिवंशे जिनसेनाचार्यस्य कृतौ भगवन्निष्क्रमणकल्याण-
वर्णनो नाम षट्पंचाशः सर्गः ।

षट्पंचाशः सर्गः ।

अथ नेमिसुनीद्रोऽपि रत्नत्रयतपःश्रिया । व्रतगुप्तिसमित्युच्चै रेजे सोढपरीषहः ॥ १ ॥
अग्रस्तमपोह्यासावार्तं रौद्रयं च शुक्लधीः । ध्यानं धर्म्यं च शुक्लं च प्रशस्तं ध्यातुमुद्यतः ॥ २ ॥
ध्यानमेकाग्रचित्ताया घनसंहननस्य हि । निरोधोत्सुहर्तं स्याच्चिंता स्यादास्थिरं मनः ॥ ३ ॥
तत्रातिरर्दनं वाधा ह्यार्तं तत्रभवं पुनः । सुकृष्णनीलकापोतेलश्याबलसमुद्भवं ॥ ४ ॥

लक्षणं द्विविधं तस्य बाह्यमाक्रन्दनादिकं । परश्रीविस्मयं प्राप्तं विषयासंजनादिकं ॥५॥
तदात्मनः स्वयं वेद्यं परेषामानुमानिकं । अभ्यंतरं चतुर्भेदं स्वलक्षणसमन्वितं ॥६॥
विषयस्यामनोज्ञस्य यदनुत्पत्तिर्चितनं । उत्पन्नस्य वियोगाय संकल्पाध्यवसायकं ॥७॥
मनोज्ञविप्रयोगस्य यत्रानुत्पत्तिर्चितनं । उत्पन्नस्यांतर्चिता च चातुर्विध्यमितीरितं ॥८॥
तत्रामनोज्ञस्य दुःखस्य साधनं चेतनादिकं । मर्त्यादि विपशस्त्रादि बाह्यमेतदुदीरितं ॥९॥
आध्यात्मिकं तु वातादिप्रकोपजमनेकधा । कुक्ष्याक्षिदंतशूलादिशरीरमतिदुस्सहं ॥१०॥
शोकारतिभयोद्वेगविषादविषद्वृपितं । जुगुप्सादौर्भेनस्यादि मानसं दुःखसाधनं ॥११॥
सर्वस्यास्यामनोज्ञस्य माभूदुत्पत्तिरित्यलं । चिंताप्रबंध आद्यं स्यादातृध्यानमलाचिलं ॥१२॥
उत्पन्नस्यास्य चाभावः कथं मे स्यादितीदृशं । संकल्पाध्यवसानं तु द्वितीयं तत्प्रकीर्तितं ॥१३॥
पशुपुत्रकलत्रादिमनोज्ञं सुखसाधनं । बाह्यं स्याद्धनधान्यादि संचेतनमचेतनं ॥१४॥
आध्यात्मिकं च पित्तादि साम्यादारोग्यसांगिकं । मानसं सौमनस्यादि रत्यशोकाभयादिकं ॥१५॥
विप्रयोगश्च मे माभूदैहिकाशुत्रकस्य तु । मनोज्ञस्येति संकल्पस्वतीयं चार्तमुच्यते ॥१६॥
मनोज्ञविप्रयोगस्य पूर्वोत्पन्नस्य यत्पुनः । अभावेऽध्यवसानं तु तुर्यमार्तमनोज्ञजं ॥१७॥

अधिष्ठानं प्रमादोस्य तिर्यग्गतिफलस्य हि । परोक्षं मिश्रको भावः षड्गुणस्थानभूमिकं ॥१८॥
रुद्रः कूराशयः प्राणी रौद्रं तत्र भवं ततः । हिंसासंरक्षणस्तेयमृषानंदैश्चतुर्विधं ॥१९॥
आनंदोभिरुचिर्येषां हिंसादिषु यथायथं । हिंसानंदादयस्तेतो निरुच्यंते समासतः ॥२०॥
लक्षणं द्विविधं तत्र पारुष्याक्रोशनादिकं । स्वसंवेद्यं परैर्मेयं बाह्यमाध्यात्मिकं पुनः ॥२१॥
स्यात्संरंभसमारंभारंभलक्षणमात्मना । हिंसायां रंजनं तीव्रं हिंसानंदं तु नंदितं ॥२२॥
श्रद्धये परलोकस्य सविकल्पितयुक्तिभिः । विप्रलंभनसंकल्पो मृषानंदं सुनंदितं ॥२३॥
प्रतीक्षया प्रमादस्य परस्वहरणं प्रति । प्रसह्य हरणं ध्यानं स्तेयानंदमुदीरितं ॥२४॥
स्वपरिग्रहभेदे तु चेतनाचेतनात्मनि । संरक्षणाभिधानं तु स्वस्वामित्वाभिवर्तनं ॥२५॥
सुकृष्णनीलकापोतबलाधानं प्रमादगं । अधःपंचगुणस्थानं रौद्रध्यानचतुष्टयं ॥२६॥
अंतर्मुहूर्तकालं तु दुर्धरत्वादतः परं । क्षयोपशमभावस्तु परोक्षज्ञानभावतः ॥२७॥
भावलेख्याकषायस्वातंत्र्यादौदधिकोऽपि वा । उत्तरं फलमेतस्य नारकी गतिरुच्यते ॥२८॥
परिहृत्यार्तरौद्रे द्वे पापध्याने मुमुक्षवः । धर्म्यशुक्लधियः संतु शुद्धभिक्षादिभिक्षवः ॥२९॥
एकांतं प्रासुकं क्षेत्रं क्षुद्रोपद्रववर्जितं । दिव्यं संहननं द्रव्यं कालोत्पुष्पादिवर्जितः ॥३०॥

धरिवशापुराणं ।

भावशुद्धिरपि श्रेष्ठा यदा भवति योगिनः । आरभेत तदा ध्यानं सर्वद्वन्द्वसहः स हि ॥३१॥
 गंभीरः स्तंभमूर्तिः सन्पर्येकासनबंधनः । नात्युन्मीलनिमीलश्च दत्तदंताग्रदंतकः ॥३२॥
 निवृत्तकरणग्रामव्यापारः श्रुतपारगः । मंदं मंदं प्रवृत्तांतःप्राणापानादिसंचरः ॥३३॥
 नाभेरुद्धं मनोधृतिं मूर्ध्नि वा हृदि वालके । मुमुक्षुः प्रणिधायार्क्षं ध्यायेद्ब्रह्मानद्वयं हितं ॥३४॥
 ब्राह्मात्मिकभावानां याथात्म्यं धर्मं उच्यते । तद्धर्मादिनपेतं यद्धर्म्यं तद्ब्रह्मानमुच्यते ॥३५॥
 लक्षणं द्विविधं तस्य बाह्याध्यात्मिकभेदतः । सूत्रार्थमार्गणं शीलं गुणमालानुरागिता ॥३६॥
 भंजाजुंभाक्षितोद्गारप्राणापानादिमंदता । निभृतागव्रतात्मत्वं तत्र बाह्यं प्रकीर्तितं ॥३७॥
 दशधाध्यात्मिकं धर्म्यमपायविचयादिकं । अपायो रहोविचयो मीमांसास्तीति तत्तथा ॥३८॥
 संसारहेतवः प्रायस्त्रियोगानां प्रवृत्तयः । अपायो वर्जनं तासां स मे स्यात्कथमित्यलं ॥३९॥
 चिंताप्रबंधसंबन्धः शुभलेश्यानुरंजितः । अपायविचयारूपं तत्प्रथमं धर्म्यमीप्सितं ॥४०॥
 उपायविचयं तासां पुण्यानामात्मसात्क्रिया । उपायः स कथं मे स्यादिति संकल्पसंततिः ॥४१॥
 अनादिनिधना जीवा द्रव्यार्थोदन्यथान्यथा । असंख्येयप्रदेशास्ते स्वोपयोगत्वलक्षणाः ॥४२॥
 अचेतनोपकरणाः स्वकृतोचितभोगिनः । इत्यादिचेतनाभ्यानां यज्जीवविचयं हि तत् ॥४३॥

द्रव्याणामपि जीवानां धर्माधर्मादिसंज्ञिनां । स्वभावचित्तनं धर्म्यमजीवविचयं मतं ॥४४॥
यच्चतुर्विधबंधस्य कर्मणोऽष्टविधस्य तु । विपाकचित्तनं धर्म्यं विपाकविचयं विदुः ॥४५॥
शरीरमशुचिर्भोगा किंपाकफलपाकिनः । विरागबुद्धिरित्यादि विरागविचयं स्मृतं ॥४६॥
प्रेत्यभावो भवोमीपां चतुर्गतिषु देहिनां । दुःखात्मेत्यादिविचिता तु भावादिविचयं पुनः ॥४७॥
सुप्रतिष्ठितमाकाशमाकाशे वलयत्रयं । संस्थानध्यानमित्यादि संस्थानविचयं स्थितं ॥४८॥
अतींद्रियेषु भावेषु बंधमोक्षादिषु स्फुटं । जिनाज्ञा निश्चयध्यानमाज्ञाविचयमीरितं ॥४९॥
तर्कानुसारिणः पुंसः स्याद्वादप्रक्रियाश्रयात् । सन्मार्गाश्रयणध्यानं यद्वेतुविचयं तु तत् ॥५०॥
अप्रमत्तगुणस्थानभूमिकं ह्यप्रमादजं । पीतपद्मलसह्येभ्याबलाधानमिहाखिलं ॥५१॥
कालभावविकल्पस्थं धर्म्यध्यानं दशांतरं । स्वर्गपवर्गफलदं ध्यातव्यं ध्यानतत्परैः ॥५२॥
शुक्लं शुचित्वसंबंधाच्छौचं दोषाद्यपोढता । शुक्लं परमशुक्लं च प्रत्येकं ते द्विधा मते ॥५३॥
सर्वीचारविवीचारपृथक्त्वैक्यवितर्कके । सूक्ष्मोच्छिन्नक्रियापूर्वप्रतिपातिनिवर्तके ॥५४॥
लक्षणं द्विविधं बाह्यं जंभास्तंभाद्यपोहनं । प्राणापानप्रचारस्याव्युत्पन्नाग्रहृष्यतः ॥५५॥

१ व्यक्त्युच्छिन्नाप्रवृण्यतः इति स पुस्तके ।

परेषामनुमेयं स्यात्स्वसंवेद्यं यदात्मनः । आध्यात्मिकं तयोरेव लक्षणं प्रतिपद्यते ॥५६॥
 पृथग्भावः पृथक्त्वं हि नानात्वमभिधीयते । वितर्को द्वादशांगं तु श्रुतज्ञानमनाविलं ॥५७॥
 अर्थव्यंजनयोगानां वीचारः संक्रमः क्रमात् । ध्येयोऽर्थो व्यंजनं शब्दो योगो वागादिलक्षणः ॥५८॥
 पृथक्त्वेन वितर्कस्य वीचारार्थादिषु क्रमात् । यस्मिन्नास्ति तथोक्तं तत्प्रथमं शुक्लमिष्यते ॥५९॥
 तद्यथा पूर्वविद्ध्यायन्नविक्षिप्तमना मुनिः । द्रव्याणुं चापि भावाणुमेकमालंब्य संवृतः ॥६०॥
 अतीक्ष्णेनापि शस्त्रेण शनैश्छिदन्निव द्रुमं । मोहस्योपशमं कुर्वन् क्षयं वा बहुनिर्जरः ॥६१॥
 द्रव्याद्द्रव्यांतरं याति पर्यायं चान्यपर्यायात् । व्यंजनाद् व्यंजनं योगाद्योगांतरमुपैति यत् ॥६२॥
 शुक्लं तत्प्रथमं शुक्लतरलेभ्याबलाश्रयं । श्रेणीद्वयगुणस्थानं क्षयोपशमभावकं ॥६३॥
 सर्वपूर्वधरस्येदमंतमौहूर्तिकस्थिति । श्रेणीद्वयवशाद्द्रव्यं स्वर्गमोक्षफलप्रदं ॥६४॥
 एकत्वेन वितर्कोऽस्ति यस्मिन्वीचारवर्जिते । तदेकत्ववितर्कवीचारं शुक्लं तदुत्तरं ॥६५॥
 एकमेवाणुपर्यायं विषमीकृत्य वर्तते । मोहादिघातघातीदं पूर्विणः स कृत्वी ततः ॥६६॥
 ज्ञानदर्शनसम्यक्त्ववीर्यचारित्रपूर्वकैः । भासते क्षाधिकैर्भविस्तीर्थकृद्धान्यकेवली ॥६७॥
 सोर्चनीयोऽभिगम्यश्च त्रिभुवां परमेश्वरः । देशानां विरहत्येकां पूर्वकोटीं प्रकर्षतः ॥६८॥

अंतर्मुहूर्तशेषासुः स यदा भवतीश्वरः । तत्तुल्यस्थितिर्वेद्यादित्रितयश्च तदा पुनः ॥६९॥
 समस्तं वाङ्मनोयोगं काययोगं च वादरं । ग्रहाप्यालंब्य स्रक्षमं तु काययोगं स्वभावतः ॥७०॥
 तृतीयं शुक्लसामान्यात्प्रथमं तु विशेषतः । स्रक्षमाक्रियाप्रतीपाति ध्यानमास्कंतुमर्हति ॥७१॥
 सौतर्मुहूर्तशेषासुरधिकान्यत्रिकस्थितः । यदा भवति योगीशस्तदा स्वाभाव्यतः स्वयं ॥७२॥
 स्वोपयोगविशेषस्य विशिष्टकरणस्य हि । सामायिकसहायस्य महासंवरसंगते ॥७३॥
 शक्तस्य शातने शेषकर्मणां परिपाचने । दंडं चापि कपाटं च प्रतरं लोकपूर्णं ॥७४॥
 चतुर्भिःसमयैःकृत्वा स्वप्नदेशविसर्पणात् । तावद्भिरिव संहृत्य कृतकर्मसमस्थितिः ॥७५॥
 पूर्वकायप्रमाणः सन् भूत्वा निष्ठापयन्निदं । प्रथमं शुक्लमध्यास्ते द्वितीयं परमं पुनः ॥७६॥
 स्वप्नदेशपरिस्पंदयोगप्राणादिकर्मणां । समुच्छिन्नतयोक्तं तत्समुच्छिन्नक्रियाख्यया ॥७७॥
 सर्वबंधास्रवाणां हि निरोधस्तत्र यत्नतः । अयोगस्य यथाख्यातचारित्रं मोक्षसाधनं ॥७८॥
 सोयोगकेवली ह्यात्मा प्रध्वस्ताखिलकर्मकः । जात्यहेमवदुद्भूतचेतनाशक्तिभास्वरः ॥७९॥
 सिद्धयन्निहैव संसिद्धस्वोर्द्ध्वज्यास्वभावतः । पूर्वप्रयोगासंगत्वबंधच्छेदगतिभ्रमैः ॥८०॥
 अग्नेः शिखावदाविद्धचक्रालांबुवदुत्पत्तन् । एरंडबीजवचोर्द्ध्व लोकं समयतो ब्रजेत् ॥८१॥

ह्यार्वंशयुगलं ।

धर्मस्ति कायाभावाच्च लोकांतमतिगच्छति । घास्त्रि संतिष्ठते नाग्रे सोनंतसुखसंततिः ॥८२॥
चतुर्वर्गे हि देहिभ्यो मोक्षोतिशयतो हितः । स चोक्तादेव सद्दध्यातात्स्वकर्मक्षयलक्षणः ॥८३॥
चतुर्वर्गे हि देहिभ्यो मोक्षो नंतसुखावहः । सयत्नायत्नसाध्यत्वाद्द्विधा भवति देहिनः ॥८४॥
कर्मप्रकृतभावो हि मोक्षो नंतसुखावहः । सयत्नायत्नसाध्यत्वाद्द्विधा भवति देहिनः ॥८५॥
चरमोत्तमदेहस्य प्रागसत्त्वादयत्नतः गत्यंतरायुषामेषामभावो भवतीतरः ॥८६॥
उच्यते तु गुणस्थानात्सम्यग्दृष्टेरसंयतान् । समारभ्याप्रमतांते क्वचिदेकत्र मानुषः ॥८७॥
मोहस्य प्रकृतिः सम क्षपयित्वा विशुद्धीः सम्यग्दर्शनमक्रोभं क्षायिकं प्रतिपद्यते ॥८८॥
आरोढा क्षपकश्रेणीमप्रमत्तः प्रकृत्य सः । अथाप्रवृत्तकरणमपूर्वकरणत्वकृत् ॥८९॥
अपूर्वकरणो भूत्वा स पापप्रकृतिस्थिति । तनूकृत्यानुभागं चानिवृत्तिकरणासितः ॥९०॥
अनिवृत्तिगुणस्थाने क्षपकव्यपदेशभाक् । शुक्लध्यानानलाक्रांतकर्मप्रकृतिकक्षकः ॥९१॥
सन्निद्रानिद्राप्रचला—प्रचलास्त्यानगृद्धिभिः । दुर्गती सानुपूर्वीके पूर्वा जातिचतुष्टयी ॥९२॥
सस्थावरातपोद्योतसूक्ष्मसाधारणाभिधाः । सहैव क्षपयत्येताः षोडश प्रकृतीः कृती ॥९३॥
संस्थावरातपोद्योतसूक्ष्मसाधारणाभिधाः । सहैव क्षपयत्येताः षोडश प्रकृतीः कृती ॥९३॥
अत्रैवांतः परं स्थानं कषायाष्टकमस्यति । ततो नपुंसकं वेदं स्त्रीवेदं च ततः परं ॥९३॥

१ श्वाभ्रतिर्यचदेवायुल्लयं क्षपयते सुधीः अयमधिकः पाठः क पुस्तके ।

हरिवंशपुराणं ।

पुंवेदे नोकपायाणां पदं ग्रक्षिप्य वै सह । निरस्याक्षिप्य पुंवेदं क्रोधसंजलनानले ॥९४॥
मानसंज्वलने तं च मायासंज्वलने त्वयुं । लोभसंज्वलने त्वेनं निक्षिप्य दहति क्रमात् ॥९५॥
लोभसंज्वलनं सूक्ष्मं कृत्वा सूक्ष्मकपायगः । लोभसंज्वलनस्यांतमंते कृत्वा विमोहकं ॥९६॥
भूत्वा क्षीणकपायस्योपांतिमे समयेऽस्यति । निद्रां च प्रचलामंत्ये ज्ञानावृत्यंतराययोः ॥९७॥
प्रत्येकं प्रकृतीः पंच चतस्रो दर्शनावृतेः । दग्धैकत्ववितर्काग्निः सयोगः केवली भवेत् ॥९८॥
प्रत्येकं चाप्यसद्वेद्यं नामदेवगतिश्च्युतिः । औदारिकशरीरादिनाम्ना पंचतर्यं तथा ॥९९॥
सद्वेद्यं पुनर्वैधकपंचकं । वैक्रियोद्धारिकाहारकायांगोपांगकत्रिकं ॥१००॥
संघातपंचकं चापि पुनर्वैधकपंचकं । वर्णपंचकनामापि रसपंचकनाम च ॥१०१॥
संस्थाननामपदकं च पट्संहनननाम च । तत्प्रयोग्यानुपूर्वीं च नामदेवगतेः पुनः ॥१०२॥
अष्टधा स्पर्शनामापि गंधनाम पुनर्द्विधा । तत्प्रयोग्यास्तमेदस्थं विहायोगति नाम च ॥१०३॥
नामागुखलघूच्छ्वासपरधातोपघातकं । प्रज्ञस्ताशस्तमेदस्थं विहायोगति नाम च ॥१०४॥
प्रत्येककायापयौसिस्थिरास्थिरशुभाशुभं । तथा दुर्भगनामापि पुनः सुस्वरदुस्वरं ॥१०५॥
अनादेययशःकीर्तिनाम निर्माणनाम च । प्रकृतीर्द्रासप्ततिर्नैचैर्गोत्रिण च सुपिंडिताः ॥१०६॥
सयोगकेवली स्थानमतीत्य पदमास्थितः । अयोगकेवली हंति स्वोपांत्यसमयेर्हतः ॥१०७॥

वेधमकं मनुष्यायुर्मनुष्यगतिरेव च । तत्प्रायोग्यानुपूर्वी च जातिः पंचेन्द्रियाभिधा ॥१०७॥
 त्रसवादरपर्यसुभगोदयसंज्ञिका । उच्चैर्गोत्रं यशःकीर्तिस्तत्तीर्थंकरनाम च ॥१०८॥
 एतास्त्रयोदशख्याताः प्रकृतीः प्रकृतिस्थिरः । अयोगकेवली हन्ति चरमे समये ततः ॥१०९॥
 सहस्रैवाचारणवृत्तीः पंच स्थित्वा स्वकालतः । सिद्धिः सादिरनंता स्यादनंतगुणसन्निधिः ॥११०॥
 धर्म्यध्यानप्रकारं स व्यायन्नेमिर्यथोचितं । षट्पंचाशदहोरात्रकालं सुतपसानयत् ॥१११॥
 पूर्वाह्ने स्वयुजस्यातः शुक्लप्रतिपदि प्रभुः । शुक्लध्यानानाग्निना दग्ध्वा चतुर्घातिमहावनं ॥११२॥
 अनंतकेवलज्ञानदर्शनादिचतुष्टयं । त्रैलोक्येद्रासनाकंपि संग्रापत्परदुर्लभं ॥११३॥

घंटारावोरुसिंहस्फुटपटहरवोदारशंखस्वनैस्तां

जैर्नी कैवल्यलङ्घि सकलसुरगणा द्राग्विदित्वा यथास्वं

इन्द्राः सिंहासनोच्चैर्भुक्कुटविचलनैः स्वान् प्रयुज्यावधीन् स्वैः

प्राप्तानांकैः सहायुः क्षुभितसलिलधिघ्नान्नातवद्भिस्त्रिलोक्याः ॥११४॥

आपूर्वाचार्यवैर्गगनजलीनिधिं वाहनानां समूहः

सप्तानीकैरनीकैस्त्रिदशपतिगणस्तं परीत्य प्रपेदे

प्रौचैर्मूर्धावलेपं गिरिपतिमधिपस्नानकल्याणमात्रं

यूयः कल्याणकंठे गुणभरणगुणादूर्जयंतं जयंतं ॥११५॥

मंदारादिद्रुमाणां सुरभितककुभां पुष्पवृष्ट्या सुराणां

दिव्यस्त्रीगीतमूर्च्छन् सुखरितश्रुवनैर्दुद्भीनां निनादैः

भेन्ना लोकस्य शोकं फलकुसुमभृताशोकशाखाभृता च

श्वेतच्छत्रत्रयेण त्रिभुवनविभुताचिह्नभूतोरुभूम्ना ॥११६॥

हंसालीपातलीलैर्धवलितखचलैश्चामराणां सहसैः

भाभिर्भामंडलेन अतिहृत्तविकसद्भानुभामंडलेन

नानारत्नौघरोचिर्जीनितसुरधनुर्हमसिद्वासनेन

भाषामेदस्फुरंत्या स्फुरणविरहितस्वाधरोद्भाषया च ॥११७॥

अष्टाभिः प्राप्तिहारैरतिशमितपरैः स्वैर्विशेषैरशेषैः

कर्मापायस्वभावत्रिदिवपतिर्भवैस्तेऽश्रुतुस्त्रिद्यता च

त्रैलोक्योद्धारणाय प्रकृतधृतधृतिर्नेमिनाथो जगत्यां
द्राविंशो हरिवंशो गुणगणवृहताचीर्थकृत्प्रादुरासीत् ॥११८॥
इत्यरिष्टनेमिपुराणसंग्रहे हरिवंशे जिनसेनाचार्यस्य कृतौ भगवन्नेमिनाथकेवलज्ञानवर्णनो नाम षट्पंचाशः सर्गः ।

सप्तपंचाशः सर्गः ।

समवादि समापादि शरणं शरणं क्षणात् । त्रिजगत्प्राणिनां देवैः पाकशासनशासनात् ॥१॥
सर्वो द्वारवतीलोको यदुभोजकुलं बुधिः । आरुरोह गिरिं भूत्या रामकेशवपूर्वकः ॥२॥
अवलोक्य जिनेन्द्रस्य शरणं समवादिकं । बहिरंतः परं प्रापद्विस्मयं जनसागरः ॥३॥
यादृशी समवस्थानभूमिस्तीर्थकृतामिह । तादृशी श्रोतृलोकस्य समासेन निगद्यते ॥४॥
भूमेः स्वभावभूताया दिव्यारतिनप्रमोच्छृतिः । भूमिस्तावत्समुच्छ्रया कल्पभूमिरुपर्यतः ॥५॥
स्वर्गश्रियं श्रिया जेत्री चतुरस्रा सुखप्रदा । सैकांतद्वादशाद्यात्मयोजना कालदेशतः ॥६॥
उच्चैर्गंधकुटीदेशकर्णिका पद्ममूर्तिवत् । माति भूमिरसौ वाद्यभूश्रीपत्रपरंपरा ॥७॥
इंद्रनीलमयी भूमिर्बाह्यादर्शतलोपमा । भूयसामपि भूयस्त्वं विशतां विदधाति या ॥८॥

हेमांभोजरजःपुंजा पिंजरीभावितांभसि । स्वच्छायां दिङ्मुखान्यस्यां सांगरागाणि चात्यभान् २२
 बह्नीवनमतोप्यतःपरीत्य स्थितमित्यभात् । कुसुमामंदिता सातं शंकुतालिकुलाकुलं ॥२३॥
 प्राकारैतः परीयाय कनत्कनकभास्वरः । विजयादिदृष्टद्वैप्यचतुर्गोपुरमंडितः ॥२४॥
 मणितोरणपाशेषु गोपुराणां स्फुरत्स्विषां । प्रभावोन्सारितायोग्या मुद्गरोद्धतपाणयः ॥२५॥
 तद्गोपुरपुरो भांति प्रेक्षाशालास्त्रिभूमिकाः । द्विर्द्विर्वीथ्यंतयोनृत्यद्वद्वात्रिंशत्सुरकन्यकाः ॥२६॥
 भात्यशोकवनं प्राच्यां सप्तपर्णवनं त्वपाक् । अतीच्यां चंपकवनमुदीच्यामाभ्रसद्वनं ॥२७॥
 ससिद्धप्रतिभाशोकः सप्तपर्णश्च चंपकं । तथैवाभ्रतरुस्तेषां वनानामधिपाः क्रमात् ॥२८॥
 त्रिकोणाः मंडलाकाराश्चतुरस्त्राश्च वापिकाः । वनेषु रत्नतद्योताः शुद्धस्फटिकभूमयः ॥२९॥
 विश्वाः सतोरणाः लक्ष्यास्तैर्थास्तूर्चैर्वरंडकैः । मंडितागाहमानेष्वगाधाद्द्विक्रोशविस्तृताः ३०॥
 नंदा नंदोत्तरानंदानंदवत्यभिनंदिनी । नंददोषेत्यमूर्वाप्यः षडशोकवनस्थिताः ३१॥
 विजयाभिजया जैत्री वैजयंत्यपराजिताः । जयोत्तरेति षड्वाप्यः सप्तपर्णवनान्निभताः ३२॥
 कुमुदा नलिनी पद्मा पुष्करा विकचोत्पला । कमलेत्यपि षड्वाप्यश्चंपकाख्यवने मताः ३३॥
 ३४॥

हृदिंशपुराणं ।

प्रभासा भास्वती भासा सुप्रभा भानुमालिनी । स्वयंप्रभेति पट्टाप्यः सहकारवनोदिताः ॥३५॥
 हृदयो विजयः प्रीतिः ख्यातिश्चेति क्रमोदितैः । फलैः पूर्वादयो वाप्यः पूज्यंते तत्फलार्थिभिः ॥३६॥
 तद्वापीपुष्पसंदोहं यथोक्तं प्राप्य भाक्तिकाः । आस्तृपं क्रमशोभ्यर्च्य विशंति क्रमकोविदा ॥३७॥
 अंतरेणोदयं प्रीतिं चाभितस्त्रिभुवोध्वसु । भांति नाटकशालास्ता हाटकोज्ज्वलमूर्तयः ॥३८॥
 अध्यर्थक्रोशविस्तारा द्वात्रिंशद्भक्तिभाजिताः । तद्भवोरत्ननिर्माणाः स्वच्छस्फटिकभित्तयः ॥३९॥
 तासु भक्त्या प्रनृत्यंति द्वात्रिंशज्ज्योतिषां स्त्रियः । हावभात्रविलासाद्या रसपुष्टिसपुष्टयः ॥४०॥
 सचतुर्गोपुरातोऽपि पथेति वनेदेविका । दिव्या वज्रमयी वीथी पार्श्वयोर्ध्वजपंक्तयः ॥४१॥
 त्रिदंढविस्वताश्चित्राः पीठिका प्रतिभक्तिगाः । योजनार्धोच्छ्रितास्तासु वंशारत्नात्मपूर्वकाः ॥४२॥
 तदग्रपालिकानङ्गफलकाधिष्ठिता ध्वजाः । महान्तो दश चित्राः सत्किंकिणीचित्रपट्टकाः ॥४३॥
 तदग्रपालिकानङ्गफलकाधिष्ठिता ध्वजाः । महान्तो दश चित्राः सत्किंकिणीचित्रपट्टकाः ॥४४॥
 तदग्रपालिकानङ्गफलकाधिष्ठिता ध्वजाः । महान्तो दश चित्राः सत्किंकिणीचित्रपट्टकाः ॥४५॥
 तदग्रपालिकानङ्गफलकाधिष्ठिता ध्वजाः । महान्तो दश चित्राः सत्किंकिणीचित्रपट्टकाः ॥४६॥
 तदग्रपालिकानङ्गफलकाधिष्ठिता ध्वजाः । महान्तो दश चित्राः सत्किंकिणीचित्रपट्टकाः ॥४७॥
 तदग्रपालिकानङ्गफलकाधिष्ठिता ध्वजाः । महान्तो दश चित्राः सत्किंकिणीचित्रपट्टकाः ॥४८॥
 तदग्रपालिकानङ्गफलकाधिष्ठिता ध्वजाः । महान्तो दश चित्राः सत्किंकिणीचित्रपट्टकाः ॥४९॥
 तदग्रपालिकानङ्गफलकाधिष्ठिता ध्वजाः । महान्तो दश चित्राः सत्किंकिणीचित्रपट्टकाः ॥५०॥

हरिवंशपुराणं ।

प्रीतिकल्याणमभ्ये स्युरभितः पंचभूमिकाः । वृत्तशालाः प्रनृत्यंति यत्र भावनयोपितः ॥४८॥
 प्राकारोतः परीयाय द्वितीयो हेमनिर्मितः । पंचभूमिकरत्नश्रीचतुर्गोपुरभूषितः ॥४९॥
 दृढद्वारकपीठस्था कंबुकंठगुणोज्ज्वलाः । शतकुंभमया कुंभाः सांभोजास्या सहांभसः ॥५०॥
 शोभंते तद्द्विपार्श्वेषु द्वौ द्वौ मंगलदर्शनाः । वेत्रदंडधरा द्वास्थास्तद्द्राःसु भवनाधिपाः ॥५१॥
 पुरस्ताद्रोपुराणां च द्वे द्वे नाटकवेष्मनी । पुरस्तानु ततो हेमौ द्वौ द्वौ धूपघटौ स्फुटौ ॥५२॥
 चतुर्दिक् सिद्धरूपाढ्यं द्विद्विः सिद्धार्थपादपं । कल्पवृक्षवनं तत्र वीक्ष्यंतेषु यथायथं ॥५३॥
 सचतुर्गोपुरातोर्वेदिका वनपाठतः । तोरणांतरिताः सर्वाः स्तूपा नव नवाध्वसु ॥५४॥
 पद्मरागमहास्तूपपर्यंतेषु समागृहाः । हेमरत्नमयाश्चित्रश्रुनिदेवगणोचिताः ॥५५॥
 नमःस्फटिकनिर्माणस्ततः सालस्तृतीयकः । चतुश्चित्रा महारत्नसप्तभूमिकगोपुरः ॥५६॥
 विजयो विश्रुतं कीर्तिर्विमलोदयविश्वधृक् । वासवीर्यं वरं चेति पूर्वाख्या ख्यापिताष्टधा ॥५७॥
 वैजयंत्यं शिवं ज्येष्ठं वरिष्ठानघधारणं । गाम्भ्यमप्रतिघं चेति दक्षिणाख्याष्टधा मताः ॥५८॥
 जयंतमितसारं च सुधामाक्षोभ्यसुप्रभं । वरुणं वरदं चेति पश्चिमाख्याष्टधा स्मृताः ॥५९॥
 अपराजितमर्चाख्यमनुलार्थममोघकं । उदयं चाक्षयं चोदकौवेर पूर्णकामकं ॥६०॥

६५७

ह्रस्विंशपुराणं ।

सुरत्नासनमध्यस्था दृष्टुं भवदर्शिनः । तद्द्वारोभयपार्श्वेषु भांति मंगलदर्पणाः ॥६१॥
 भासतो भासमुद्भूय भासंतो गोपुराण्यलं ॥६२॥
 जयकल्याणकारिणः ॥६३॥
 यथायथं ज्वलद्भूपा जयकल्याणकारिणः ॥६४॥
 मूलमध्योपरिन्यासैस्तदर्धासु सम्मिताः ॥६५॥
 कपिशिर्षकाः ॥६५॥
 द्विद्वारविस्तीर्णाश्चोत्तरैः कपिशिर्षकाः ॥६५॥
 हस्तो द्विद्वारविस्तीर्णाश्चोत्तरैः ॥६६॥
 मंचप्रेखागिरिप्रेक्षागृहकोटिपरजितं ॥६६॥
 कदल्यः कदलीकल्पा प्रकाशं तैस्तरस्थिताः ॥६७॥
 कदल्यः कदलीकल्पा प्रकाशं तैस्तरस्थिताः ॥६८॥
 लोकपालविलासिन्यो यत्र नृत्यंति संततं ॥६९॥
 लोकपालविलासिन्यो यत्र नृत्यंति संततं ॥६९॥
 प्रोदंशुरत्नजालास्ततिसिराचलिमंडलं ॥७०॥
 प्रोदंशुरत्नजालास्ततिसिराचलिमंडलं ॥७०॥
 विटपैर्व्याप्य दिक्प्रांतभिच्छेद्येव स्थितास्ततः ॥७१॥
 विटपैर्व्याप्य दिक्प्रांतभिच्छेद्येव स्थितास्ततः ॥७१॥
 चतस्रो दिक्ष्वथ-त्रेयाश्चतसृष्वपि वापिकाः ॥७२॥
 चतस्रो दिक्ष्वथ-त्रेयाश्चतसृष्वपि वापिकाः ॥७२॥

१ व्यासार्धकपिशिर्षका इति क पुस्तके ।

हृदिवंशपुत्राणं ।

नंदाभद्राजयापूर्णेत्थ्यभिख्याभिः क्रमोदिताः । यज्जलाभ्युक्षिता पूर्वो जातिं जानंति जंतवः ॥७३॥

ताः पवित्रजलापूर्णसर्वपापरुन्नाहाराः । परापरभवा सप्त दृश्यंते ग्रामु पश्यतां ॥७४॥

नंदाभद्राजयापूर्णेत्थ्यभिख्याभिः क्रमोदिताः । यज्जलाभ्युक्षिता पूर्वो जातिं जानंति जंतवः ॥७५॥

ताः पवित्रजलापूर्णसर्वपापरुन्नाहाराः । परापरभवा सप्त दृश्यंते ग्रामु पश्यतां ॥७६॥

अथ गव्यूतमुद्विद्धं योजनाधिकविस्तृतं । कटीमात्रवरंडस्थकदलीध्वजसंकुलं ॥७७॥

निरंतरविशान्निर्यज्जनद्रोच्चतोरणं । त्रिलोकविजयाधानमहो भाति जयाजिरं ॥७८॥

मुक्तावालुकविस्तीर्णप्रवाणसिकतांतरं । सुरत्नकुसुमैश्चित्रं हेमां भौजैस्तदचितैः ॥७९॥

तपनीयरसालिप्तैस्तपनैरिव भूगैः । तत्र तत्र यथा दैश्यं मंडयंते पृथुमंडलैः ॥८०॥

प्रासादैर्मंडपैश्चान्यैः सुखावासैः सुशोभते । देवासुरनरापूर्णेस्तत्र तत्र विचित्रितं ॥८१॥

कच्चिदालेख्य हृद्यानि वेदमानि कचिदंतरे । पुराणाद्भुतभूतीनि चित्राख्यानान्वितानि च ॥८२॥

कच्चित्पुण्यफलप्राप्त्या पापपाकेन च कचित् । धर्माधर्मगतिं साक्षाद्दर्शयंतीव पश्यतः ॥८३॥

दानशीलतपःपूजाप्रारंभारतत्फलानि च । तद्वियोगविविपत्तीश्च तानि श्रद्धापयंत्यमून् ॥८४॥

स्फुरत्पुलकंसंस्तमुक्तादामोन्मिषन्मणिः । पताकाघांटिकारावो रमणीयानिलेरिनः ॥८५॥

उदंशुरत्नमालेव स्फुरंती वीचिरणैवे । वीक्ष्यते न्योमर्नीद्राद्यैः कौतुकाद्येन वीक्षिता ॥८६॥

उदंशुरत्नमालेव स्फुरंती वीचिरणैवे । वीक्ष्यते न्योमर्नीद्राद्यैः कौतुकाद्येन वीक्षिता ॥८७॥

उदंशुरत्नमालेव स्फुरंती वीचिरणैवे । वीक्ष्यते न्योमर्नीद्राद्यैः कौतुकाद्येन वीक्षिता ॥८८॥

उदंशुरत्नमालेव स्फुरंती वीचिरणैवे । वीक्ष्यते न्योमर्नीद्राद्यैः कौतुकाद्येन वीक्षिता ॥८९॥

उदंशुरत्नमालेव स्फुरंती वीचिरणैवे । वीक्ष्यते न्योमर्नीद्राद्यैः कौतुकाद्येन वीक्षिता ॥९०॥

हरिवंशपुराणं ।

ततःस्तंभसद्वस्त्रस्थो मंडपोऽस्ति महोदयः । नाम्ना मूर्तिमती यत्र वर्तते श्रुतदेवता ॥८६॥
 ततःस्तंभसद्वस्त्रस्थो मंडपोऽस्ति महोदयः । श्रुतं व्याकुर्वते यत्र श्रायसं श्रुतकेवली ॥८७॥
 तां कृत्वा दक्षिणे भागे धौरेर्वहुश्रुतैर्वृतः । श्रुतं व्याकुर्वते यत्र श्रायसं श्रुतकेवली ॥८८॥
 तदर्थमानाश्चत्वारस्तत्परीवारमंडपाः । आक्षेपण्यादयो येषु कथ्यन्ते कथकैः कथा ॥८९॥
 तदर्थमानाश्चत्वारस्तत्परीवारमंडपाः । आक्षेपण्यादयो येषु कथ्यन्ते कथकैः कथा ॥९०॥
 तत्प्रकीर्णकवासेषु चित्रेष्वाचक्षते स्फुटं । क्रषयः स्वेष्टमर्थिभ्यः केवलादिमहोदयः ॥९१॥
 तपनीयमयं पीठं ततश्चित्रलताचित्रं । यत्तद्वल्युपहारेण यथाकालं समर्च्यते ॥९२॥
 पीठाद्द्वौ श्रीपदद्वार सरत्नकुसुमोत्करं । मंडलैः पूर्यते मध्ये मार्गश्चर्दार्कसम्रभैः ॥९३॥
 अभितः स्वाख्यया द्वौ तं मंडपौ स्तः प्रभासकौ । अत्यध्वं राजतो यत्र निधीशौ कामदायिनौ ॥९४॥
 प्रेक्षाशाले विशाले स्तः प्रमदाख्ये ततोऽन्ये । यत्र कल्पनिवासिन्यो नृत्यन्त्यप्सरसः सदा ॥९५॥
 विजयाजिरकोणेषु विलसत्केतुमालिनः । चत्वारो योजनोद्धिद्धा लोकस्तूपा भवन्त्यमी ॥९६॥
 अधोवेत्रासनकारा झल्लरीसममध्यगाः । उर्ध्वं मृदंगसंस्थाना स्वांततालाभनालिकाः ॥९७॥
 स्वच्छस्फटिकरूपास्ते सुव्यंक्तांतनिवेशकाः । दृश्यते लोकविन्यासो यत्रादर्शतले यथा ॥९८॥
 मध्यलोकस्वरूपांतव्यंक्तनिर्माणमूर्तयः । मध्यलोका इति ख्याता संति स्तूपास्ततः परे ॥९९॥
 मंदरस्तूपनामानो मंदराकारमास्वराः । चतुःकांडचतुर्दिक्षु चैत्या भांति ततोऽपरे ॥ १०० ॥

ततोऽतःकल्पवासाख्या कल्पवासिनिवेशिनः । स्तूपास्ते कल्पवासिद्धिं साक्षात्कुर्वन्ति पश्यतां ॥९९॥
 ग्रैवेयकपरास्तेन्ये नाम्ना स्तूपास्तथाविधाः । ततो ग्रैवेयकाभिख्यां दर्शयन्तीव मानवान् ॥१००॥
 नवानुदशनामानस्ततस्तूपा विराजते । नवानुदिश अध्यक्षं पश्यन्ते यत्र प्राणिनः ॥१०१॥
 विजयादिचतुर्दिक्का विमानोद्भासिनस्ततः । सर्वार्थदायिनः संति स्तूपाः सर्वार्थसिद्धिदाः ॥१०२॥
 सिद्धस्तूपाः प्रकाशते ततोऽन्ये स्फटिकामलाः । यत्रैव दर्पणच्छाया दृश्यते सिद्धरूपभाक् ॥१०३॥
 भव्यकूटाख्यया स्तूपा भास्वत्कूटास्ततोऽपरे । यानभक्त्या न पश्यन्ति प्रभावाधीकृतेक्षणाः ॥१०४॥
 प्रमोहा नाम संत्यन्ये स्तूपा यत्र प्रमोहिताः । विस्मरन्ति यथाग्राहं विराभ्यस्तं च देहिनः ॥१०५॥
 प्रबोधाख्या भवंत्यन्ये स्तूपा यत्र प्रबोधिता । तत्त्वमासाद्य संसारान्मुच्यते साधवो ध्रुवं ॥१०६॥
 एवमन्योन्यसंस्पर्शेदिक्तोऽपि नृज्वलाः । दश स्तूपा समुज्जगाः राजंत्याः परिधेः क्रमात् ॥१०७॥
 ततोऽस्ति क्रोशविस्तारं परिधिर्धनुरुच्छ्रतिः । यत्र मंडलभूवार्यं परियन्ति नरामराः ॥१०८॥
 बाह्याः सप्तदश न्यस्ता गव्यतैर्वृतमेकतः । कर्णिकाथ तदंतस्था ह्येया सार्धत्रियोजना ॥१०९॥
 परिवेष इवार्कं यः परिधेः परिवेष्ट्यते । चित्ररत्नमयोऽतस्थं भासुरं परिमंडलं ॥११०॥

१ 'सर्वार्थसिद्धयः' इति ख पुस्तके ।

हस्तिनापुराणं ।

कृतावेधानस्तत्सिद्धिं भूयः स्रष्टापि चिंतयन् । ध्रुवं मौसुह्यतेन्यस्य तथा चेत्तत्र का कथा ॥१२४॥

॥१२५॥

॥१२६॥

॥१२७॥

॥१२८॥

॥१२९॥

॥१३०॥

॥१३१॥

॥१३२॥

॥१३३॥

॥१३४॥

॥१३५॥

॥१३६॥

॥१३७॥

॥१३८॥

॥१३९॥

॥१४०॥

॥१४१॥

॥१४२॥

॥१४३॥

॥१४४॥

॥१४५॥

॥१४६॥

॥१४७॥

॥१४८॥

॥१४९॥

॥१५०॥

॥१५१॥

॥१५२॥

॥१५३॥

॥१५४॥

॥१५५॥

॥१५६॥

॥१५७॥

॥१५८॥

॥१५९॥

॥१६०॥

हृदिवंशपरानं ।

लक्षा पद्मिनीतिज्ञेयाः सहस्राणां च विंशतिः । पद्मपञ्चाशद्विशत्यामा तत्सर्वकदर्लीगणिः ॥१३६॥
 तत्र संस्वेददेशेषु मंडपा रत्नमंडिता । द्वयेकगव्युतविस्तारसमुत्सेधाश्चक्रासति ॥१३७॥
 तदर्थव्यासनिर्माणशिखरांतरवासिनः । संति सन्मंगलोद्भासिमूर्त्योर्चो जिनेश्वराः ॥१३८॥
 तत्रस्थाऽपि तद्वेशाद्विनिष्क्रम्य नभस्यमी । यथोपदिष्टा दृश्यंते संमुखीभूय पश्यतां ॥१३९॥
 तत्रस्थाऽपि तद्वेशाद्विनिष्क्रम्य नभस्यमी । यथोपदिष्टा दृश्यंते संमुखीभूय पश्यतां ॥१४०॥
 तत्रस्थाऽपि तद्वेशाद्विनिष्क्रम्य नभस्यमी । यथोपदिष्टा दृश्यंते संमुखीभूय पश्यतां ॥१४१॥
 तत्रस्थाऽपि तद्वेशाद्विनिष्क्रम्य नभस्यमी । यथोपदिष्टा दृश्यंते संमुखीभूय पश्यतां ॥१४२॥
 तत्रस्थाऽपि तद्वेशाद्विनिष्क्रम्य नभस्यमी । यथोपदिष्टा दृश्यंते संमुखीभूय पश्यतां ॥१४३॥
 तत्रस्थाऽपि तद्वेशाद्विनिष्क्रम्य नभस्यमी । यथोपदिष्टा दृश्यंते संमुखीभूय पश्यतां ॥१४४॥
 तत्रस्थाऽपि तद्वेशाद्विनिष्क्रम्य नभस्यमी । यथोपदिष्टा दृश्यंते संमुखीभूय पश्यतां ॥१४५॥
 तत्रस्थाऽपि तद्वेशाद्विनिष्क्रम्य नभस्यमी । यथोपदिष्टा दृश्यंते संमुखीभूय पश्यतां ॥१४६॥
 तत्रस्थाऽपि तद्वेशाद्विनिष्क्रम्य नभस्यमी । यथोपदिष्टा दृश्यंते संमुखीभूय पश्यतां ॥१४७॥
 तत्रस्थाऽपि तद्वेशाद्विनिष्क्रम्य नभस्यमी । यथोपदिष्टा दृश्यंते संमुखीभूय पश्यतां ॥१४८॥
 तत्रस्थाऽपि तद्वेशाद्विनिष्क्रम्य नभस्यमी । यथोपदिष्टा दृश्यंते संमुखीभूय पश्यतां ॥१४९॥
 तत्रस्थाऽपि तद्वेशाद्विनिष्क्रम्य नभस्यमी । यथोपदिष्टा दृश्यंते संमुखीभूय पश्यतां ॥१५०॥

हरिवंशपुराणं ।

[illegible]

पारमेष्ठ्यमनन्यस्थं ख्यापयन्वासनश्रिया । चामरैरमरोद्धतैः क्रमस्थैः सुमहेशितां ॥१६२॥
 त्रिलोकाधीशितां छत्रत्रयेणोदुत्रयस्त्रिपा । भामंडलेन भाधिक्यं भवांतरतमच्छिदा ॥१६३॥
 सर्वतुक्कुसुमेनान्यसर्वशोकापहारितां । अशोकेनाभिपूज्यते सुमनोद्विष्टपूजया ॥१६४॥
 सार्वत्वमभयाधानघोपणेन जयश्रियां । नंदीमंगलघोपेण साधुचित्ताभिनांदिनं ॥१६५॥
 आत्माधीनाः प्रतीहाराः प्रतिहार्यगुणोद्भवैः । भूपितोष्टमहोदग्रप्रातिहार्यैर्महेश्वरः ॥१६६॥
 लोकानां भूतयं भूतिमात्मीयां सकलां दधत् । सर्वलोकातिवर्तिन्या भासास्थानमधिष्ठितं ॥१६७॥
 अयमास्ते समग्रात्मा सार्थकामाः ससंभ्रमाः । एतैत नमतैशानमित्याह्वानं सघोषणं ॥१६८॥
 वर्तयंति सुरास्तस्मिन्मंडले तदनुदुतं । समंतात्तत्समायांति भूतिभिर्नृसुरासुराः ॥१६९॥
 तद्दद्विष्टगोचरे मंक्षु वाहनेभ्योवतीर्यते । मानांगणमथास्थाय पूर्वं सांजलिमौलिभिः ॥१७०॥
 तत्र बाह्ये परित्यज्य वाहनादिपरिच्छदं । विशिष्टकाकुर्दयुक्ता मानपीठं परीत्य ते ॥१७१॥
 प्रादक्षिण्येन वंदित्वा मानस्तंभमनादितः । उत्तमाः प्रविशत्यंतरुत्तमाहितभक्तयः ॥१७२॥
 पापशीला विकुर्माणाः शूद्राः पाखंडपांडवाः । विकलर्गेन्द्रियोद्धांता परिर्यंति वहिस्ततः ॥१७३॥
 क्षत्रचामरभृगाराधवहाय जयाजिरे । आपैरनुगताः कृत्वा विशंत्यंजलिमीश्वराः ॥१७४॥

हरिवंशपुराणं ।

प्रविश्य विधिवद्भक्त्या प्रणम्य मणिमौलयः । चक्रपीठं समारुह्य परियंति त्रिरीश्वरं ॥१७५॥
 पूजयंतो यथाकामं स्वशक्तिविभवाचनैः । सुरासुरनरैर्द्राक्षाः नामादेशं नमंति च ॥१७६॥
 ततोवतीर्य सोपानैः स्वैः स्वैः स्वांजलिमौलयः । रोमांचव्यक्तहर्षस्ते यथास्थानं समासते ॥१७७॥
 ततोवतीर्य सोपानैः स्वैः स्वैः स्वांजलिमौलयः । रोमांचव्यक्तहर्षस्ते यथास्थानं समासते ॥१७८॥
 अभ्यर्कं विकसद्भाति कमलाकरमंडलं । यथा तथा जिनाभ्यर्कं तद्गुणांबुजमंडलं ॥१७९॥
 सा सेना सर्वतः सर्वा प्रविशती तदास्पदं । नाल पूरयितुं सतां वृंदं सततं तत्र वर्तते ॥१८०॥
 निर्यदायद्विशत्पश्यत्यपरीयत्प्रीणदानमत् । स्तुवदीशं सतां वृंदं सततं तत्र वर्तते ॥१८१॥
 न मोहो न भयद्वेषौ नोत्कंठारतिमत्सराः । अस्यां भद्रप्रभावेन जंभाजुंभा न संसदि ॥१८२॥
 निद्रातंद्रापारिक्लेशशुत्पिपासासुखानि न । नास्त्यभ्यर्चाशिवं सर्वमहरेव च सर्वदा ॥१८३॥
 समवसरणभूमौ बाह्यभूत्येकभूमौ स्थितवति मुनिनाथेऽत्रांतरंगादिपूतौ ।

समवसरणभूमौ बाह्यभूत्येकभूमौ स्थितवति मुनिनाथेऽत्रांतरंगादिपूतौ ॥१८३॥
 पिबति तृषितनैर्त्रैर्द्रोदधानां गणानां समितिरमृतरूपं जैनरूपांबुराशिं ॥१८३॥
 इत्यखिलेनेमिपुराणसंग्रहे हरिवंशे जिनसेनाचार्यस्य कृतौ समवसरणवर्णनो नाम सप्तपंचाशः सर्गः ।

अष्टपंचाशः सर्गः ।

एवं नित्योत्सवानंतकल्याणैकास्पदे पदे । लोके धर्मं प्रशुश्रूयौ कृतांजलिपुटे स्थिते ॥१॥
वदतां वरमानम्य वरदत्तो गणाग्रणीः । हितं पप्रच्छ भव्यानां समस्तानां जिनेश्वरं ॥२॥
तत्पश्चानंतरं धातुश्चतुर्मुखविनिर्गते । चतुर्मुखफला सार्धं चतुर्वर्णाश्रमाश्रयाः ॥३॥
चतुरस्त्रानुयोगानां चतुर्णामेकमातृका । चतुर्विधकथावृत्तिश्चतुर्गतिनिवारिणी ॥४॥
एकाद्वित्रिचतुःपंचपट्टसाष्टनवास्पदाः । अपर्यायापि सत्तेवानंतपर्यायभाविनी ॥५॥
अहितं ज्ञातयंती सा रोचयंती हितं सदा । स्थापयंती च तत्पात्रे धारयंती यथायथं ॥६॥
वारयंत्यशुभादाशु पूरयंती शुभं परं । श्रूयंत्यर्जितं कर्म ग्लपयंती प्रभावतः ॥७॥
संमततः शिवस्थानाद्योजनार्थिकमंडले । अत्रैवात्रैव वृत्तेति तत्र तत्रास्ति तादृशं ॥८॥
मधुरस्निग्धगंभीरदिव्योदात्तस्फुटाक्षरं । वर्तेतेनन्यद्वर्चोका तत्र सांध्यी सरस्वती ॥९॥
भावाभावद्वयाद्वैते भावबद्धा जगत्स्थितिः । अहेतुर्दृश्यते तस्यामनाद्या पारिणामिकी ॥१०॥
अस्यात्मा परलोकोऽस्ति धर्माधर्मौ स्त एव च । तयाःकर्तास्ति भोक्तास्ति चास्ति नास्तीति यत्पदं
स्वयं कर्म करोत्यात्मा स्वयं तत्फलमश्नुते । स्वयं ब्राम्ह्यति संसारे स्वयं तस्माद्विमुच्यते ॥१२॥

अविद्यारागसंक्लिष्टो बन्धमीति भवार्णवे । विद्यावैराग्यशुद्धः सन् सिद्धयत्यविकलस्थितिः ॥१३॥
 इत्याध्यात्मविशेषस्य दीपिका दीपिकेव सा । रूपादेः श्रमयत्याशु तमिश्रं तत्र संततं ॥१४॥
 अनानात्मापि तद्बुद्धं नानापात्रगुणाश्रयं । सभायां हृश्यते नाना दिव्यमंबु यथावनौ ॥१५॥
 सावधानसभांतस्थं ध्वातं सावरणं ध्वनिः । जिनोत्पर्कोभिनदिव्यो विश्वात्मेत्यादिभास्वनः ॥१६॥
 भवपद्धतिपांथस्य भव्यताशुद्धियोगिनः । देहिनः पुरुषार्थोत्र प्रेक्षितो मोक्षलक्षणः ॥१७॥
 उपायस्तस्य मोक्षस्य ध्यानाध्यानैकहेतुनः । प्राक्सम्यग्दर्शनज्ञानचारित्र्यव्रितयात्मकः ॥१८॥
 सम्यग्दर्शनमत्रेष्टं तत्त्वश्रद्धानमुज्ज्वलं । व्यपोढसंशयाद्यंतनिःशेषमलसंकरं ॥१९॥
 तच्च दर्शनमोर्हार्धक्षयोपशममिश्रजं । क्षायिकत्वं त्रिधा द्वेधा निसर्गाधिगमत्वतः ॥२०॥
 जीवाजीवाश्रवाः बंधमंवरौ निर्जरा तथा । मोक्षश्च सप्ततत्त्वानि श्रद्धेयानि स्वलक्षणैः ॥२१॥
 जीवस्य लक्षणं लक्ष्यमुपयोगोऽष्टधा स च । मतिश्रुतावधिज्ञानतद्विपर्ययपूर्वकः ॥२२॥
 इच्छा द्वेषः प्रयत्नश्च सुखं दुःखं चिदात्मकं । आत्मनो लिंगमेतेन लिङ्ग्यते चेतनो यतः ॥२३॥
 न पृथिव्यादिभूतानां जीवः संस्थानमात्रकः । तदवस्थास्य कामस्य चैतन्यव्यभिचारिणः ॥२४॥
 पिष्टकिण्वोदकाद्येषु मर्द्यांशु पृथग्भवेत् । शक्तेः लेशो मदं कर्तो कार्यांगेषु तु नास्तिद्यः ॥२५॥

चैतन्योत्पत्त्यभिव्यक्ती चतुर्भूतेभ्य इच्छतां । तैलस्य सिकतादिभ्यो व्यक्त्युत्पत्ती न किं मते ॥२६॥
 अनादिनिधनो जंतुरेति गत्यंतरादिह । यति गत्यंतरं आंतो निजकर्मवशो भवेत् ॥२७॥
 एतावानेव पुरुषो यावान्प्रत्यक्षगोचरः । इत्यादिरपसंवादः स्वपराहितवादिनां ॥२८॥
 न संचिच्चात्रमात्मा स्यात्संविच्चौ क्षणिकात्मनि । अनुसंधानधीलोपे व्यवहारविलोपतः ॥२९॥
 सत्यभूतः स्वयं जीवो ज्ञाता दृष्टास्ति कारकः । भोक्ता भोक्ता व्ययोत्पादध्रौव्यवान् गुणवान् सदा ३०
 असंख्यातप्रदेशात्मा संहारविसर्पणः । स्वशरीरप्रमाणस्तु मुक्तवर्णादिविश्रुतिः ॥३१॥
 श्यामाककणमात्रो न न चाकाशाणुमात्रकः । नांगुष्ठपर्वमात्रो वा न पंचाशतयोजनः ॥३२॥
 देहे देहे सन्नृत्तित्वे प्रदेशैः सकलैः सह । न स्वार्थं प्रतिपद्येत स्पर्शनं चक्षुरादिवत् ॥३३॥
 परिमाणमहत्त्वेऽपि योजनेषु बहुष्वपि । स्पर्शनं न समं तस्या चक्षुषेवार्थदर्शनः ॥३४॥
 तथा सति विरोधः स्याद्दृष्टेष्टाभ्यां पुमानयं । देहमात्रोऽधिगतच्यः सर्वस्यानुभवात्तथा ॥३५॥
 स गतीं त्रिषट्काययोगवेदकपायतः । ज्ञानसंयमसम्यक्तत्वेऽथादर्शनसंज्ञिभिः ॥३६॥
 भव्यत्वाहारपर्युत्तमार्गणाभिः स मृग्यते । चतुर्दशभिराख्यातगुणस्थानैश्च चेतनः ॥३७॥
 प्रमाणनयनिक्षेपसत्संख्यादिकमादिभिः । संसारी प्रतिपत्तव्यो मुक्तोऽपि निजसद्गुणैः ॥३८॥

हरिवंशपुराणं ।

नयोऽनेकात्मनि द्रव्ये नियतैकात्मसंग्रहः । द्रव्यार्थिको यथार्थोऽन्यः पर्यायार्थिक एव च ॥३९॥
 नयोऽनेकात्मनि द्रव्ये नियतैकात्मसंग्रहः । द्रव्यार्थिको यथार्थोऽन्यः पर्यायार्थिक एव च ॥३९॥
 ज्ञेयौ मूलनयावेतावन्योन्यापेक्षिणौ मतौ । सम्यग्दृष्टास्तयोर्भेदाः संगता नैगमादयः ॥४०॥
 नैगमः संग्रहश्चात्र व्यवहारजुसूत्रकौ । शब्दः समभिरूढाख्य एवभूतश्च ते नयाः ॥४१॥
 त्रयो द्रव्यार्थिकस्याद्या भेदाः सामान्यगोचराः । स्युः पर्यायार्थिकस्यान्ये विशेषविषया नयाः ४२
 अर्थसंकल्पमात्रस्य ग्राहको नैगमो नयः । उदाहरणमस्येष्टं प्रस्थौदनपुरस्सरं ॥४३॥
 अर्थसंकल्पमात्रस्य ग्राहको नैगमो नयः । उदाहरणमस्येष्टं प्रस्थौदनपुरस्सरं ॥४३॥
 आक्रान्तभेदपर्यायमेकद्वयमुपनीय यत् । समस्तग्रहणं तत्स्यात्सद्भव्यमिति संग्रहः ॥४४॥
 संग्रहाक्षिप्तसत्तादेरवहारो विशेषतः । व्यवहारो यतः सत्तां नमत्यंतविशेषतां ॥४५॥
 वक्रं भूतं भविष्यंतं त्यक्तजुसूत्रपाठवत् । वर्तमानार्थपर्यायं सूत्रयन्नुजुसूत्रकः ॥४६॥
 लिंगसाधनसंख्यानकालोपग्रहसंकरं । यथार्थशब्दनाच्छब्दो न वृष्टिध्वनितंत्रकः ॥४७॥
 शब्दभेदेऽर्थभेदार्थी व्यक्तपर्यायशब्दकः । नयः समभिरूढोर्थो नानासमभिरोहणात् ॥४८॥
 यदेदति तदैवद्रो नान्यदेति क्रियाक्षणे । वाचकं मन्यते त्वैवभूतो यथार्थवाक् ॥४९॥
 द्रव्यस्यानंतशक्तित्वात्प्रतिशक्तिभिदा श्रिताः । उत्तरोत्तरसूक्ष्मार्थगोचराः सप्त सन्नयाः ॥५०॥
 अर्थशब्दप्रधानत्वाच्छब्दांता पंचधा नयाः । संग्रहादितया षोढा प्रत्येकं स्युः शतानि ते ॥५१॥

यावंतोऽपि वचोभार्गास्तावंतो यन्त्रयास्ततः । इयंत इति संख्यानं नयानां नास्ति तत्त्वतः ॥५२॥
धर्माधर्मौ तथाकाशं पुद्गलः काल एव च । यंचाप्यजीवतत्त्वानि सम्यग्दर्शनगोचराः ॥५३॥
गतिस्थित्योर्निमित्तं तौ धर्माधर्मौ यथाक्रमं । नभोवगाहहेतुस्तु जीवाजीवद्वयोस्सदा ॥५४॥
पूरणं गलनं कुर्वन् पुद्गलोनेकधर्मकः । सोऽणुसंघाततः स्कंधः स्कंधभेदादणुः पुनः ॥५५॥
वर्तेनालक्षणो लक्ष्यः समयादिरनेकधा । कालः कलनधर्मेण सपरत्वापरत्वकः ॥५६॥
कायवाङ्मनसां कर्म योगः स पुनरात्मवः । शुभः पुण्यस्य गण्यस्य पापस्याशुमलक्षणः ॥५७॥
सकपायाकपायौ द्वौ स्वामिनाचात्मवस्य सः । मिथ्यादृष्ट्यादिकाद्यस्य सांपरायिककर्मणः ॥५८॥
उपशांतकपायादेरकपायस्य योगिनः । आत्मवः स्वामिनोऽत्यस्य स्यादीर्योपथकर्मणः ॥५९॥
इंद्रियाणि कपायाश्च हिंसादीन्यत्रतान्यपि । सांपरायिककर्मद्वाः स्यात्क्रियापंचविंशतिः ॥६०॥
चैत्यप्रवचनार्हत्सद्गुरुपूजादिलक्षणा । सा सम्यक्तत्त्वक्रिया ख्याता सम्यक्तत्त्वपरिवर्धिनी ॥६१॥
प्रवृत्तिरकृतादैन्यदेवतास्तवनादिका । सा मिथ्यात्वक्रिया ज्ञेया मिथ्यात्वपरिवर्धिनी ॥६२॥
कायाज्ञादिसरन्येषां गमनादि प्रवर्तेन । सा प्रयोगक्रिया वेद्या प्रायोऽसंयमवर्धिनी ॥६३॥
आभिमुख्यं प्रति प्रायः संयतस्याप्यसंयमे । समादानक्रिया ओक्ता प्रमादपरिवर्धिनी ॥६४॥

हरिवंशपुराणं ।

कर्मस्रवाणां भेदोऽयं सामान्येन निरूपितः । भेदः कर्मविशेषणमात्मवस्य विशिष्यते ॥९१॥

प्रदोषनिर्द्वादाने विघ्नासादनदूषणाः । ज्ञानस्य दर्शनज्ञानावृत्त्योरालम्बवेहेतुतः ॥९२॥

प्रदोषनिर्द्वादाने विघ्नासादनदूषणाः । ज्ञानस्य दर्शनज्ञानावृत्त्योरालम्बवेहेतुतः ॥९२॥

दुःखशोकवधाक्रन्दतापाः सपरिवेदनाः । असद्वेद्यात्मवद्वाराः स्वपरोभयवर्तिनः ॥९३॥

दुःखशोकवधाक्रन्दतापाः सपरिवेदनाः । असद्वेद्यात्मवद्वाराः स्वपरोभयवर्तिनः ॥९३॥

दया सकलभूतेषु प्रतिष्वत्यनुरागता । सरागसंयमो दानं क्षांतिः शौचं यथोदितं ॥९४॥

दया सकलभूतेषु प्रतिष्वत्यनुरागता । सरागसंयमो दानं क्षांतिः शौचं यथोदितं ॥९४॥

अर्हत्पूजादितात्पर्यं बालवृद्धतपस्विषु । वैद्यावृत्त्यादयो वेद्या सद्वेद्यात्मवेहेतवः ॥९५॥

अर्हत्पूजादितात्पर्यं बालवृद्धतपस्विषु । वैद्यावृत्त्यादयो वेद्या सद्वेद्यात्मवेहेतवः ॥९५॥

केवलश्रुतसंघेषु धर्मदेवेष्ववर्णवाक् । हेतुदर्शनमोहस्याप्यात्मवस्य निरूपितः ॥९६॥

केवलश्रुतसंघेषु धर्मदेवेष्ववर्णवाक् । हेतुदर्शनमोहस्याप्यात्मवस्य निरूपितः ॥९६॥

उदयान्तु कषायाणां परिणामोऽपि तीव्रकः । हेतुश्चारित्रमोहस्य नानाभेदात्मवस्य तु ॥९७॥

उदयान्तु कषायाणां परिणामोऽपि तीव्रकः । हेतुश्चारित्रमोहस्य नानाभेदात्मवस्य तु ॥९७॥

तत्र स्वान्यकषायाणामुत्पादेन समुद्धता । कषायवेदनीयस्य हेतुः सद्वृत्ताभूषणं ॥९८॥

तत्र स्वान्यकषायाणामुत्पादेन समुद्धता । कषायवेदनीयस्य हेतुः सद्वृत्ताभूषणं ॥९८॥

प्रहासशीलतादि स्याद्भूमौ ग्रहमनादिभिः । सहास्यवेदनीयस्य महात्मवनिबन्धनं ॥९९॥

प्रहासशीलतादि स्याद्भूमौ ग्रहमनादिभिः । सहास्यवेदनीयस्य महात्मवनिबन्धनं ॥९९॥

विचित्रक्रीडनाशक्तिर्त्रैतशीलाद्यरोचनं । रत्याख्यवेदनीयस्य हेतुः स्यादात्मवो महात् ॥१००॥

विचित्रक्रीडनाशक्तिर्त्रैतशीलाद्यरोचनं । रत्याख्यवेदनीयस्य हेतुः स्यादात्मवो महात् ॥१००॥

परारतिविधानं च रतेरपि विनाशनं । अरतेर्वेदनीयस्य हेतुर्दुःशीलसेवनं ॥१०१॥

परारतिविधानं च रतेरपि विनाशनं । अरतेर्वेदनीयस्य हेतुर्दुःशीलसेवनं ॥१०१॥

स्वशोकोत्पादनं चान्य शोकवृद्धयभिनिन्दनं । कुशोकवेदनीयस्य नित्यमात्मवकारणं ॥१०२॥

स्वशोकोत्पादनं चान्य शोकवृद्धयभिनिन्दनं । कुशोकवेदनीयस्य नित्यमात्मवकारणं ॥१०२॥

भयोत्पादनमन्येषां स्वभयस्य च भावनं । भयाख्यवेदनीयस्य संततो हेतुरात्मवे ॥१०३॥

भयोत्पादनमन्येषां स्वभयस्य च भावनं । भयाख्यवेदनीयस्य संततो हेतुरात्मवे ॥१०३॥

धरिवंशपुराणं ।

कुशलाचरणाचारजुगुप्सापरिवादिता । जुगुप्सा वेदनीयस्य हेतुरास्रवगोचरः ॥१०४॥
 अतिसंधानपरता परस्यालीकवादिता । प्रवृद्धरागतादिस्त्रीवेदनीयस्य कारणं ॥१०५॥
 सातुत्सेकतनुक्रोधस्वदारपरितोषिताः । हेतुः पुंवेदनीयस्य कर्मणः संसृतौ मतः ॥१०६॥
 प्राञ्चुर्यं च कपायाणां गुह्यांगव्यपरोपणं । परस्त्रीशक्तिरंतस्य वेदनीयस्य हेतवः ॥१०७॥
 नारकस्यायुषो योगो वह्नारंभपरिग्रहैः । तैर्यग्योनस्य माया तु हेतुरास्रवणस्य सः ॥१०८॥
 मानुषस्यायुषो हेतुरल्पारंभपरिग्रहैः । संतुष्टत्वा व्रतत्वादि मार्दवं च स्वभावतः ॥१०९॥
 सम्यक्तन्त्रं च व्रतित्वं च बालतापस्ययोगिता । अकामनिर्जरा चास्य दैवस्यास्रवहेतवः ॥११०॥
 स्वयोगवक्रता चान्यत्रिसंवादनयोगिता । हेतुर्नाम्नोऽशुभस्यैव शुभस्यातिसुयोगता ॥१११॥
 तथा नामविशेषस्य तीर्थकृत्वस्य हेतवः । सदर्शनविशुद्ध्याद्याः षोडशातिविनिर्मलाः ॥११२॥
 सद्गुणाच्छादनं निंदा परेषां स्वस्य शंसनं । असद्गुणसमाख्यानं नीचैर्गोत्रास्त्रवावहाः ॥११३॥
 सनीचैर्वृत्त्यनुत्सेकौ हेतुरुक्तविपर्ययः । उच्चैर्गोत्रैतरायस्य दानविघ्नादिकर्तृता ॥११४॥
 शुभः पुण्यस्य सामान्यादास्रवः प्रतिपादितः । तद्विशेषप्रतीत्यर्थमिदं तु प्रतिपद्यते ॥११५॥
 हिंसानुतवचश्चौर्याब्रह्मचर्यपरिग्रहात् । विरतिर्देशतोषु स्यात्सर्वतस्तु महद्दृढतं ॥११६॥

हृद्विंशपुराणं ।

महाणुव्रतशुक्तानां स्थिरीकरणहेतवः । व्रतानामिह पञ्चानां प्रत्येकं पञ्च भावनाः ॥११७॥
 स्ववाग्नुप्तिमनोगुप्ती स्वकाले वीक्ष्य भोजनं । द्वे चैर्यादाननिक्षेपसमिती प्राग्रतस्य ताः ॥११८॥
 स्वक्रोधलोभभीरुत्वहास्यहनोद्यभाषणाः । द्वितीयस्य व्रतस्यैता भाषिताः पञ्च भावनाः ॥११९॥
 स्वक्रान्त्यमोचितागारवासान्यानुपरोधिताः । भैक्ष्यशुद्धयविसंवादौ तृतीयस्य व्रतस्य ताः ॥१२०॥
 शून्यान्यमोचितागारवासान्यानुपरोधिताः । रसपूर्वरतस्मृत्योस्त्यागस्तुर्यव्रतस्य ताः ॥१२१॥
 स्त्रीरागकथाश्रुत्या रम्यांगेक्षांगसंस्कृतैः । रसपूर्वरतस्मृत्योस्त्यागस्तुर्यव्रतस्य ताः ॥१२२॥
 इष्टानिर्द्विगार्थेषु रागद्वेषविमुक्तयः । यथास्वं पञ्च विज्ञेयाः पञ्चमव्रतभावनाः ॥१२३॥
 हिंसादिष्विवह चासुखमिन्नपायावद्यदर्शनं । व्रतस्थैर्याधेमेवात्र भावनीयं मनीषिभिः ॥१२४॥
 हिंसादिष्विवह चासुखमिन्नपायावद्यदर्शनं । व्रतस्थैर्याधेमेवात्र भावनीयाः सनीतिभिः ॥१२४॥
 दुःखमेवेति चाभेदादसद्वेद्यादिहेतवः । नित्यं हिंसादयो दोषा भावनीयाः सनीतिभिः ॥१२५॥
 दुःखमेवेति चाभेदादसद्वेद्यादिहेतवः । नित्यं हिंसादयो दोषा भावनीयाः सनीतिभिः ॥१२५॥
 मैत्रीप्रमोदकारुण्यमाध्यस्थं च यथाक्रमं । सत्त्वे गुणाधिके क्लिष्टे ह्यचिनेये च भाष्यते ॥१२६॥
 मैत्रीप्रमोदकारुण्यमाध्यस्थं च यथाक्रमं । सत्त्वे गुणाधिके क्लिष्टे ह्यचिनेये च भाष्यते ॥१२६॥
 स्वसंवेगादिरागार्थं नित्यं संसारभीरुभिः । जगत्कायस्वभावौ च भावनीयौ मनस्विभिः ॥१२७॥
 स्वसंवेगादिरागार्थं नित्यं संसारभीरुभिः । जगत्कायस्वभावौ च भावनीयौ मनस्विभिः ॥१२७॥
 इन्द्रियाद्या दश प्राणाः प्राप्तिभ्योत्र प्रमादिना । यथासंभवमेषां हि हिंसा तु व्यपरोपणं ॥१२८॥
 इन्द्रियाद्या दश प्राणाः प्राप्तिभ्योत्र प्रमादिना । यथासंभवमेषां हि हिंसा तु व्यपरोपणं ॥१२८॥
 प्राणिनो दुःखहेतुत्वादधर्माय वियोजनं । प्राणानां तु प्रमत्तस्य, समितस्य न बंधकृत् ॥१२९॥
 प्राणिनो दुःखहेतुत्वादधर्माय वियोजनं । प्राणानां तु प्रमत्तस्य, समितस्य न बंधकृत् ॥१२९॥
 स्वयमेवात्मनात्मानं हिनस्त्यात्मा प्रमादवान् । ध्रुवप्राण्यंगहरणात्प्राप्त्याद्वा न वा बध्यः ॥१२९॥

सदर्थमसदर्थं च प्राणिपीडाकरं वचः । असत्यमनृतं प्रोक्तमृतं प्राणिहितं वचः ॥१३०॥
 अदत्तस्य स्वयं ग्राहो वस्तुनश्चैर्यमीर्यते । संकलेशपरिणामेन प्रवृत्तिर्यत्र तत्र तत् ॥१३१॥
 अहिंसादिगुणा यस्मिन् वृंहति ब्रह्मतत्त्वतः । अवब्रह्मान्यस्तु रत्यर्थं स्त्रीपुंसमिथुनेहितं ॥१३२॥
 श्रगवामणिमुक्तादौ चेतनाचेतने धने । बाह्या बाह्ये च रागादौ हेये मूर्च्छापरिग्रहः ॥१३३॥
 तेभ्यो विरतिरूपाण्यजहिंसादीनि व्रतानि हि । महत्वाणुत्वयुक्तानि यस्य संति व्रती तु सः ॥१३४॥
 सत्यपि व्रतसंबन्धे निरुश्लस्यस्तु व्रती यतः । मायानिदानमिथ्यात्वं शल्यं शल्यमिव त्रिधा ॥१३५॥
 सागारश्चानगारश्च द्वाविह व्रतिनौ मतौ । सागारोऽणुव्रतोऽत्र स्यादनगारो महाव्रतः ॥१३६॥
 सागारो रागभावस्थो वनस्थोऽपि कथंचन । निवृत्तरागभावो यः सोऽनगारो गृहोपितः ॥१३७॥
 त्रसस्थावरकायेषु त्रसकायोऽपरोपणात्-विरतिः प्रथमं प्रोक्तमहिंसाख्यमणुव्रतं ॥१३८॥
 यद्वागद्वेषमोहादेः परपीडाकरादिह । अनृताद्विरतिर्यत्र तद्विद्वितीयमणुव्रतं ॥१३९॥
 परद्रव्यस्य नष्टादेर्महतोत्पस्य चापि यत् । अदत्तत्वस्य नादानं तत्तृतीयमणुव्रतं ॥१४०॥
 क्षौरेषु परकीयेषु परित्यक्तरतिस्तु यः । स्वदारेष्वेव संतोषस्तच्चतुर्थमणुव्रतं ॥१४१॥

हरिवंशपुराण ।

स्वर्णदासगृहक्षेत्रभृतेः परिमाणतः । बुद्धेच्छापरिमाणारूपं पंचमं तदणुव्रतं ॥१४२॥
 गुणव्रतान्यपि त्रीणि पंचाणुव्रतधारिणः । शिष्या (क्षा) व्रतानि चत्वारि भवन्ति गृहिणः सतः १४३॥
 यः प्रसिद्धरभिज्ञानैः कृतावध्यनतिक्रमः । दिग्विदिक्षु गुणेष्व्वाद्यं वेद्यं दिग्विरतिव्रतं ॥१४४॥
 यः ग्रसिद्धरभिज्ञानैः कृतावध्यनतिक्रमः । दिग्विदिक्षु गुणेष्व्वाद्यं वेद्यं दिग्विरतिव्रतं ॥१४५॥
 ग्रामादीनां प्रदेशस्य परिमाणकृतावधिः । वहिर्गतनिवृत्तिर्यो तद्देशविरतिव्रतं ॥१४६॥
 पापोपदेशोऽपच्यानं प्रमादाचारितं तथा । हिंसाप्रदानमशुभश्रुतिश्चापीति पंचधा ॥१४७॥
 पापोपदेशोऽपच्यानं प्रमादाचारितं तथा । अनर्थदंडविरतिव्रतं तद्विरतिः स्मृतं ॥१४८॥
 पापोपदेशोऽपच्यानं प्रमादाचारितं तथा । यद्वणिग्वधकारं भूषणसावद्यकर्मसु ॥१४९॥
 पापोपदेश आदिष्टो वचनं पापसंयुतं । वधबंधार्थहरणं कथं स्यादिति चिंतनं ॥१५०॥
 अपच्यानं जयः स्वस्य यः परस्य पराजयः । वधबंधार्थहरणं कथं प्रमादाचारितं तथा ॥१५१॥
 वृक्षादिच्छेदनं भूमिक्षुदनं जलसेचनं । इत्याद्यनर्थकं कर्म प्रमादाचारितं हि ॥१५२॥
 विषकंदकशस्त्राग्निरज्जुदंडकषादिनः । दानं हिंसाप्रदानं हि हिंसोपकरणस्य वै ॥१५३॥
 हिंसारागादिसंवर्धितुः कथाश्रुतिशिष्या । पापबंधनिबधो यः सः स्यात्पापाशुभश्रुतिः ॥१५४॥
 माध्यस्थ्यैकत्वगमनं देवतास्मरणस्थितिः । सुखदुःखारिभिर्वादैर्बोध्यं सामाधिकं व्रतं ॥१५५॥

१ बुद्धीच्छा, बुद्धीस्था इत्यपि पाठौ ।

हरिवंशपुराणं ।

चतुराहारहानं यन्निरारम्भस्य पर्वसु । स प्रौषधोपवासोऽध्याण्युपेत्यास्मिन्वसंति यत् ॥१५४॥
 गंधमालयान्नपानादिरुपभोग उपेत्य यः । भोगोऽन्यः परिभोगो यः परित्यज्यासनादिकः ॥१५५॥
 परिमाणं तयोर्यत्र यथाशक्ति यथायथं । उपभोगपरीभोगपरिमाणव्रतं हि तत् ॥१५६॥
 मांसमद्यमधुद्यूतवेद्यास्त्रीनक्तशुक्तिः । विरतिर्नियमो ज्ञेयोऽनंतकायादिवर्जनं ॥१५७॥
 स संयमस्य वृद्धयर्थमततीत्यतिथिः स्मृतः । प्रदानं संविभागोऽस्मै यथाशुद्धिर्यथोदितं ॥१५८॥
 भिक्षौषधोपकरणप्रतिश्रयविभेदतः । संविभागो तिथिभ्यस्तु चतुर्विध उदाहृतः ॥१५९॥
 सम्यक्कायकषायाणां वहिरंतर्हि लेखना । सल्लेखनापि कर्तव्या कारणे मारणांतिकी ॥१६०॥
 रागादीनां समुत्पत्तावागमोदितवर्त्मना । अशक्यपरिहारे हि सांति सल्लेखना मता ॥१६१॥
 अष्टौ निश्शंकतादीनामष्टानां प्रतियोगिनः । सम्यग्दृष्टेरीचारास्त्याज्याः शंकादयः सतां ॥१६२॥
 पंच पंच त्वतीचारा व्रतशीलेषु भाषिताः । यथाक्रमममी वेद्याः परिहार्याश्च तद्व्रतैः ॥१६३॥
 गतिरोधकरो बंधो वधो दंडातितारणा । कर्णाद्यपनयच्छेदोप्यतिभारातिरोपणं ॥१६४॥
 अन्नपाननिरोधस्तु षुद्धाधाधिकरोगिनां । अहिंसागुत्रतस्योक्ता अतिचारास्तु पंच ते ॥१६५॥
 अतिसंधापनं मिथ्योपदेश इह चान्यथा । यदभ्युदयमोक्षार्थक्रियास्वन्यग्रवर्तनं ॥१६६॥

हरिवंशपुराणं ।

रहोभ्याख्यानेमेकांतस्त्रीपुंसेहाप्रकाशनं । कूटलेखक्रियान्येन त्वनुक्तस्य स्वलेखनं ॥१६७॥
 रविस्पृतन्यस्तसंख्यस्य स्वल्पं स्वं संग्रह्यतः । न्यासापहार एतावदित्यनुज्ञापकं वचः ॥१६८॥
 साकारमंत्रमेदोसौ श्रूविशेषादिकैर्गितैः । पराकूतस्य बुद्धविर्भावनं यदस्यया ॥१६९॥
 यत्सत्याणुव्रतस्यामी पंचातीचारकाश्चिरं । समर्थोदैर्विचार्याचार्यवेदिभिः ॥१७०॥
 त्रैधस्तेन प्रयोगस्तैराहतादानमात्मनः । अन्यो विरुद्धराज्यातिक्रमश्चाक्रमकक्रिये ॥१७१॥
 ह्रीनेन दानमित्येषामधिकेनात्मनो ग्रहः । प्रस्थादिमानभेदेन तुलाद्युन्मानवस्तुनः ॥१७२॥
 रूपकैः कुत्रिमैः स्वर्णैर्वचनः प्रतिरूपकः । व्यवहारस्त्वीचारास्तृतीयाणुव्रतस्य ते ॥१७३॥
 परिवाहाकरणमनंगक्रीडया गती । गृहीतागृहीतेत्वर्थो कामतीव्राभिवेशनं ॥१७४॥
 एते स्वदारसंतोषव्रतस्याणुव्रतात्मनः । अतीचाराः स्मृताः पंच परिहार्यो प्रयत्नतः ॥१७५॥
 हिरण्यस्वर्णयोर्वास्तु क्षेत्रयोर्धनधान्ययोः । दासीदासाद्ययोः पंच कूप्यस्यैते व्यतिक्रमाः ॥१७६॥
 दिविरत्यभिचारोद्यस्तिर्यगूर्ध्वव्यतिक्रमाः । लोभात्स्मृत्यंतराधानं क्षेत्रवृद्धिश्च पंचधा ॥१७७॥
 त्रेण्ये प्रयोगानयनपुद्गलक्षेपलक्षणाः । शब्दरूपानुपातौ द्वौ तद्देशविरतिव्रते ॥१७८॥
 पंच कंदर्पकौत्सुक्यमौख्याणि वृतीयकैः । असमीक्ष्याधिकरणोपभोगादिनिरर्थने ॥१७९॥

योगनिःप्रणिधानानि त्रीण्यनादरता च ते । पञ्च स्मृत्यनुपस्थानं स्युः सामर्थिकगोचराः ॥१८०॥
 अनेवेक्ष्यमलोत्सर्गदानसंस्तरसंक्रमाः । स्युः प्रोपधोपवासस्य तेनैकाग्र्यमनादरः ॥१८१॥
 सच्चित्ताहारसंबन्धसन्मिश्राभिपवास्तु ते । उपभोगपरीभोगे दुष्पकाहार एव च ॥१८२॥
 ते सच्चित्तेन निक्षेपः सच्चित्तावरणं परं । व्यपदेशश्च मात्सर्यं कालातिक्रमतातिथौ ॥१८३॥
 आशंसे जीविते मृत्यौ निदानं दीनचेतसः । सुखानुबन्धमित्रानुरागौ सल्लेखनामलाः ॥१८४॥
 सम्यग्ज्ञानादिवृद्ध्यादिस्वपरानुग्रहेच्छया । दानं त्यागो निसर्गख्यः प्रासुकं स्वस्य पात्रगं ॥१८५॥
 विधिदेयविशेषाभ्यां दातृपात्रविशेषतः । भेदः फलस्य भूम्यादेर्भेदात्सस्यार्द्धिर्भेदवत् ॥१८६॥
 प्रतिग्रहादिषु प्रायः सादरानादरत्वतः । दानकाले विधौ भेदः फलभेदस्य कारकः ॥१८७॥
 तपः स्वाध्यायवृद्ध्यादेर्देयभेदोऽपि हेतुता । एकं हि साम्यकृद्देयं ततो वैषम्यकृत्परं ॥१८८॥
 अनुसूयाविपादादिरसूयादिपरस्त्वयं । दायकस्य विशेषोऽपि विचित्रा हि मनोगतिः ॥१८९॥
 मोक्षकारणभूतानां दानानां धारणे सतां । तारतम्यं मनःशुद्धेर्विशेषः पात्रगोचरः ॥१९०॥
 पुण्यास्रवः सुखानां हि हेतुरभ्युदयावहः । हेतुः संसारदुःखानामपुण्यास्रव इष्यते ॥१९१॥

१ अप्रवेक्ष्य इति स पुस्तके ।

हरिवंशपुराणं ।

मिथ्यादर्शनमात्मस्थं हिंसाद्यविरतिस्तथा । प्रमादश्च कषायश्च योगो बंधस्य हेतवः ॥१९२॥
तन्मिथ्यादर्शनं द्वेधा निसर्गान्योपदेशतः । मिथ्याकर्मोदयादाद्यं तत्त्वाश्रद्धानलक्षणं ॥१९३॥
परोपदेशपूर्वं तु चतुर्धा मतभेदतः । क्रियात्राद्यक्रियावादिविनयाज्ञानिकत्वतः ॥१९४॥
एकांतविपरीतत्वविनयाज्ञानसंशयैः । निमित्तैः पंचधा चापि मिथ्यादर्शनमिष्यते ॥१९५॥
द्विषोढा विरतिर्ज्ञेया प्रमादोनेकधा स्थितः । नवभिर्नोकषायैस्तु कषायाः पंचविंशतिः ॥१९६॥
चत्वारः स्युर्मनोयोगा वाग्योगाश्च तथैव ते । काययोगास्तु पंचापि मनोयोगास्त्रयोदश ॥१९७॥
समस्तव्यस्तरूपास्तु पंचैते बंधहेतवः । मिथ्यादृष्टिर्हि पंचार्ध्वं चत्वारस्त्रिषु पञ्चिमाः ॥१९८॥
विरत्याविरतिर्मिश्रा प्रमादाद्यास्त्रयः परे । संयतासंयतस्योक्ताः कर्मबंधस्य हेतवः ॥१९९॥
ग्रमत्तसंयतस्यापि योगांतास्त्रय एव ते । तत ऊर्ध्वं चतुर्णां तु कषायायोगसंगताः ॥२००॥
ज्ञातक्षीणकषायौ तौ सयोगकेवली तथा । बंधकायोगतन्मात्रादयोगो नैव बंधकः ॥२०१॥
कषायकलुषो ह्यात्मा कर्मणो योग्यपुद्गलान् । प्रतिक्षणमुपादत्ते स बंधो नैकधा मतः ॥२०२॥
प्रकृतिश्च स्थितिश्चापि स बंधोऽनुभवस्ततः । प्रदेशबंधभेदेन चातुर्विध्यं प्रपद्यते ॥२०३॥
प्रकृतिः स्यात्स्वभावोऽत्र निबोदेस्तिकतादिवत् । कर्मणामिह सर्वेषां यथास्वं नियता स्थिता २०४॥

अज्ञानं प्रकृतिज्ञेया ज्ञानावरणकर्मणः । दृश्यार्थादर्शनं दृश्या दर्शनावरणस्य सा ॥२०५॥
 सदसच्छक्षणस्यापि वेदनीयस्य कर्मणः । संवेदनं विदां वेद्यं प्रकृतिःसुखदुःखयोः ॥२०६॥
 दृष्टा दर्शनमोहस्य तत्त्वाश्रद्धानमेव सा । तथा चारित्रमोहस्य महतोऽसंयमः सदा ॥२०७॥
 प्रकृतिः प्रतिपन्ना तु भवधारणमायुषः । देवनारकनामादिकरणं नामकर्मणः ॥२०८॥
 गोत्रस्योच्चैश्च नीचैश्च स्थानसंशब्दनं तथा । अंतरायस्य दानादिविघ्नानां करणं घनं ॥२०९॥
 तदेवं लक्षणं कार्यं यत्तत्प्रक्रियते ततः । प्रकृतिस्तत्स्वभावस्य तथैवाप्रच्युतिःस्थितिः ॥२१०॥
 यथाजागोमाहिष्यादिक्षीराणां स्वस्वभावतः । माधुर्यादच्युतिस्तद्वत्कर्मणां प्रकृतिस्थितिः ॥२११॥
 तीव्रमंदादिभावेन क्षीरे रसविशेषवत् । कर्मपुद्गलसामर्थ्यविशेषोऽनुभवो मतः ॥२१२॥
 कर्मत्वपरिणत्यात्मपुद्गलस्कंधसंहतेः । प्रदेहाः परमाण्वात्मपरिच्छेदावधारणा ॥२१३॥
 प्रकृतेः सप्रदेशाया नित्यं योगनिमित्ता । स्थितेःसानुभवायास्तु स्यात्कपायनिमित्ता ॥२१४॥
 अनेनाव्रियते ज्ञानमावृणोतीति वा स्वयं । ज्ञानावरणमाख्यातं दर्शनावरणं तथा ॥२१५॥
 वेद्यते वेदयत्येवं वेदनीयमनेन वा । मोह्यते मोहयत्येवं मोहनीयमपीरितं ॥२१६॥
 नारकादिभवानेति त्वनेनेत्यायुरित्यपि । नम्यतेऽनेन वात्मानं नमयत्यपि नाम तत् ॥२१७॥

हरिवंशपुराणं ।

गूयते शब्दते गोत्रसुच्चैर्नीचैश्च यत्नतः । अंतरोगैतरं मध्यं देयादेरेति यत्नतः ॥२१८॥
 एकान्तमपरिणामेन गृह्यमाणा हि पुद्गलाः । नानाकर्मत्वमायांति प्रभुक्तान्नरसादिवत् ॥२१९॥
 मूलप्रकृतिभेदोयमष्टभेदः प्रभावितः । उत्तरप्रकृतीनां तु भेदोऽतः परमुच्यते ॥२२०॥
 पंचधा ज्ञानावरणं नवधा दर्शनावृतिः । द्विधानुवेदनीयं स्यान्मोहोष्टाविंशतिः स्थितिः ॥२२१॥
 आयुश्चतुर्विधं नाम द्विचत्वारिंशदीरितं । द्विविधं गोत्रमुद्गीतमंतरायस्तु पंचधा ॥२२२॥
 मतिश्रुताविधिज्ञानमनःपर्ययकेवलैः । आहत्यैरावृतीः पंच ह्युत्तरप्रकृतीर्विदुः ॥२२३॥
 द्रव्यार्थोद्देशतः शक्तिर्मनःपर्ययकेवली । अव्योप्यस्ति यत्तत्स्थं ज्ञानावरणपंचकं ॥२२४॥
 व्यक्तियोग्यत्वसद्भावापेक्षा भव्यस्य भव्यता । कैवल्यव्यक्त्ययोग्यत्वादभव्यस्य ह्यभव्यता ॥२२५॥
 चक्षुषोऽवक्षुषो दृष्टेरवेधः केवलस्य च । चत्वार्याचरणान्येवं निद्राद्यैः पंचभिर्नव ॥२२६॥
 मदखेदविनोदार्थः स्वापो निद्राधिकत्वतः । उपर्युपरि तद्दृष्टिर्निद्रानिद्राभिधीयते ॥२२७॥
 श्रमादिप्रभवत्मानं प्रचलाप्रचलयत्यलं । सा पुनः पुनरावृत्ताः प्रचलाप्रचलाभिधा ॥२२८॥
 स्त्यानगृह्ययास्त्याने स्वप्ने गृह्यति दीप्यते । आत्मा यदुदयाद्रौद्रं बहुकर्म करोति सा ॥२२९॥

१ अमव्येऽप्यस्ति इति क पुस्तके ।

शारीरं मानसं सौख्यं दुःखं चोदयते ययोः । स्यातां ते वेदनीये स्तः सातासाते यथाक्रमं ॥ २३० ॥
 सम्यक्तत्वं चापि मिथ्यात्वं सम्यग्मिथ्यात्वात्मित्यदः । हस्यं दर्शनमोहस्य ह्युत्तरं प्रकृतित्रिकं ॥ २३१ ॥
 शुभात्मपरिणामेन निरुद्धस्वरसे स्थिते । मिथ्यात्वे श्रद्धानस्य सम्यक्त्वप्रकृतिर्भवेत् ॥ २३२ ॥
 मिथ्यात्वे त्वर्थसंशुद्धे कोद्रवे मदशक्तवत् । शुद्धाशुद्धात्मको भावः सम्यग्मिथ्यात्वमुच्यते ॥ २३३ ॥
 द्वेधा चारित्रमोहस्तु नोकपायकषायतः । नवधा नोकपायोत्र कपायाः षोडशोदिताः ॥ २३४ ॥
 उदयाद्यस्य हासाविर्भावो हास्यं तदुत्सुकः । यस्योदयाद्रतिः सा स्यादरतिस्तद्विपर्ययः ॥ २३५ ॥
 शोचनं यद्विपाकात्स शोक उद्वेगकृद्भयं । स्वदोषगोपनं यस्य जुगुप्सा सा जुगुप्सिता ॥ २३६ ॥
 भावार्त्तैर्णान्यतो याति स स्त्रीवेदोऽतिगर्हितः । पुत्रपुंसकवेदौ स्तः पौंसान्पुसकान् यतः ॥ २३७ ॥
 कपायाः क्रोधमानौ च मायालोभौ च घातकाः । सम्यक्त्वस्य सवृत्तस्य तत्रानंतानुबंधिनः ॥ २३८ ॥
 यदीयोदयतो ह्यात्मा प्रत्याख्यातुं न शक्नुयात् । हिंसादीत्युदयास्ते स्युरग्रत्याख्यानसंज्ञकाः २३९ ॥
 यदीयोदयतो वृत्तं यथाख्यातं न जायते । ज्वलंतः संयमेनामा ख्याताः संज्वलनास्तु ते ॥ २४१ ॥
 यदीयोदयतो जीवः संयमं न प्रपद्यते । ते क्रोधमानमायाद्याः प्रत्याख्यानविनिःश्रुताः ॥ २४० ॥

१ हिंसादीन्युदयाः इति क पुस्तके ।

खिंशप्रकरणं ।

नारकं नरकोद्भूतं तैर्यग्योनं च मानुषं । दैवं चायुर्भवेत्तेषु चतुर्विधमितीरितं ॥२४२॥
 गतिश्चतुर्विधादेव नरकादिविभेदतः ॥२४३॥
 यदीयोदयतो जेतुर्भवांतरमियति सा । गतिश्चतुर्विधादेव नरकादिविभेदतः ॥२४४॥
 यदीयोदयतो जेतुर्भवांतरमियति सा । गतिश्चतुर्विधादेव नरकादिविभेदतः ॥२४५॥
 आत्मनो नरकादित्वं यन्निमित्तं प्रजायते । तत्स्यान्नरकगत्यादि गतिनाम चतुर्विधं ॥२४६॥
 गतिष्वेकीगतार्थो सा साम्येनाभ्यभिचारिणा । जातिस्तस्या निमित्तं तु जातिनामात्र पंचधा ॥२४७॥
 एकैर्द्रियादिकां जातिमुदयाद्यस्य जंतवः । प्रयात्येकैर्द्रियाद्ये तज्जातिनामाभिधीयते ॥२४८॥
 एकाद्रियादिकं जातिमुदयाद्यस्य चोदयात् । औदारिकशरीरादि नाम पंचविधं तु तत् ॥२४९॥
 शरीरपंचकस्यास्य निवृत्तिर्यस्य चोदयात् । औदारिकशरीरादि नाम पंचविधं तु तत् ॥२५०॥
 अंगोपांगविवेकः स्याच्छरीराणां यतस्तु तत् । त्रिधांगोपांगनामाख्यमौदारिकपुरुस्सरं ॥२५१॥
 चक्षुरादीर्द्रियस्थानप्रमाणे यदपेक्षया । शरीरेषूदयाद्यस्य भवेद्धननाम तत् ॥२५२॥
 कर्मोदयवशोपात्तपुद्गलान्योन्यबंधनं । शरीरेषूदयाद्यस्य भवेद्धननाम तत् ॥२५३॥
 यस्योदयाच्छरीराणां नीरत्रान्योन्यबंधनं । शरीरेषूदयाद्यस्य भवेद्धननाम तत् ॥२५४॥
 यस्योदयाच्छरीराणां नीरत्रान्योन्यबंधनं । शरीरेषूदयाद्यस्य भवेद्धननाम तत् ॥२५५॥
 यस्योदयाच्छरीराणां नीरत्रान्योन्यबंधनं । शरीरेषूदयाद्यस्य भवेद्धननाम तत् ॥२५६॥
 यस्योदयाच्छरीराणां नीरत्रान्योन्यबंधनं । शरीरेषूदयाद्यस्य भवेद्धननाम तत् ॥२५७॥
 यस्योदयाच्छरीराणां नीरत्रान्योन्यबंधनं । शरीरेषूदयाद्यस्य भवेद्धननाम तत् ॥२५८॥
 यस्योदयाच्छरीराणां नीरत्रान्योन्यबंधनं । शरीरेषूदयाद्यस्य भवेद्धननाम तत् ॥२५९॥
 यस्योदयाच्छरीराणां नीरत्रान्योन्यबंधनं । शरीरेषूदयाद्यस्य भवेद्धननाम तत् ॥२६०॥

शरीराकृतिनिवृत्तिर्यतो भवति देहिनां । संस्थाननाम तत् बोद्धा संस्थानकरणार्थतः ॥२६१॥
 समादिचतुरस्त्रतो न्यग्रोधपरिमंडलं । सातिसंस्थाननामापि कुब्जवामनहुडकं ॥२६२॥
 सत्त्वयाव इति क पुस्तके, सत्वया इति स पुस्तके पाठौ परन्तु नतौ सुष्ठू प्रतिमातः ।

यतो भवति सुश्रुष्टमस्थिसंधानबंधनं । तत्संहरनामापि नाम्ना पोढा विभज्यते ॥२५४॥
तद्भ्रज्यभनाराचवज्जनाराचकीलकाः । सनाराचार्धनाराचा ससंप्राप्तमृषाटिकाः ॥२५५॥
स्पर्शनस्योदयाद्यस्य प्रादुर्भावेन भूयते । स्पर्शनाम भवत्येतत्प्रविभक्तमिवाष्टधा ॥२५६॥
ख्यातं कर्कशनामैकं मृदुनाम तथापरं । गुरुनाम लघुस्निग्धरूक्षशीतोष्णनाम च ॥२५७॥
यद्धेतुरसभेदः स्याद्रसनाम तदीरितं । कट्टातिक्तकपायाम्लमधुरध्वनिनाम तत् ॥२५८॥
यस्योदयाद्भवेद्रंधो गंधनाम तदुच्यते । द्विविधं तच्च बोद्धव्यं सुरभ्यसुरभीति च ॥२५९॥
यद्धेतुवर्णभेदस्तद्वर्णनामाख्यपंचधा । कृष्णनीलत्वरक्तत्वपीतशुक्लत्वयोगतः ॥२६०॥
उदयाद्यस्य पूर्वोत्तमशरीराकृतिसंक्षयः । चतुर्गत्यानुपूर्व्यं तत्तथागुरुलघूदितं ॥२६१॥
यस्योदयादयोवच्च गुरुत्वान्न पतत्यधः । न गच्छति पुमानूर्ध्वं लघुत्वादकृतूलवत् ॥२६२॥
स्वकृतो बंधनाद्यैः स्यादुपधातो यतस्तु तत् । उपधातं समुद्दिष्टं परधातं पराद्धधः ॥२६३॥
यदीयोदयनिर्वृत्तं भवत्यापतनं महत् । आदित्यवद्वर्तमानं मतं सातपनाम तत् ॥२६४॥
यद्धेतुर्द्योतनं देहे वेद्यमद्योतनाम तत् । चंद्रखद्योतकाद्येषु वर्तमानं यदीक्षते ॥२६५॥

हरिवंशपुराणं ।

उच्छ्वासकारणं यत्तु मतमुच्छ्वासनाम तत् । त्रिहायोगतिराकाशे शस्ताशस्तगतिप्रभुः ॥२६६॥
 तत्प्रत्येकशरीराख्यं नाम त्वत्र शरीरकं । सदैवात्मोपभोगस्य हेतुर्निर्वर्तते यतः ॥२६७॥
 तत्प्रत्येकशरीराख्यं यस्माच्छरीरकं । साधारणशरीराख्यं नाम तद्भोगकारणं ॥२६८॥
 साधारणमनेकेषामेकं यस्मात्प्राणी सुभगनाम तत् । त्रसनाम विपर्ययं स्यावराख्यं तु नाम तत् ॥२६९॥
 उदयाद्यस्य जीवानां द्वीन्द्रियादिषु जन्म यत् । यतोऽप्रीतिकरोन्येयां नाम्ना दुर्भग नाम तत् ॥२७०॥
 सर्वं प्रीतिकरो यस्मात्प्राणी सुभगनाम तत् । अनिष्टस्वरहेतुर्यत्प्रोक्तं दुःस्वरनाम तत् ॥२७१॥
 मनोज्ञरवरनिर्वृत्तिर्यतः सुस्वरनाम तत् । अतिवैरूप्यहेतुश्च नामाशुभमशोभनं ॥२७२॥
 यतस्तु रमणीयत्वं शुभनाम तदीरितं । अतिवैरूप्यहेतुश्च नामाशुभमशोभनं ॥२७३॥
 यत्र सूक्ष्मशरीरस्य कारणं सूक्ष्म नाम तत् । परवाधाकृतो हेतुः शरीरस्य तु वादरः ॥२७४॥
 यदाहारादिपर्याप्तिभेदनिवृत्तिकारणं । पर्याप्तिनाम तन्नाम्ना षड्विधमुदितं बुधैः ॥२७५॥
 आहारस्य शरीरस्य प्राणापानेन्द्रियस्य च । पर्याप्त्यभावहेतुस्तु भाषायां मनसोऽपर ॥२७६॥
 कारणं स्थिरभावस्य स्थिरमस्थिरमन्यथा । नामादेयमनादेयं सप्रभाप्रभेदेहकृत् ॥२७७॥
 हेतुः पुण्यगुणाख्यातेः यशःकीर्तिरितीर्यते । अयशःकीर्तिनामापि तद्विपयासकारणं ॥२७८॥
 हेतुस्तीर्थकरत्वस्य सतीर्थकरनाम तत् । नाम्नः प्रकृतिभेदास्त्रिनववतिस्तूरोचाराः ॥२७९॥

गोत्रमुच्चैश्च नीचैश्च तत्र यस्योदयात्कुले । पूजिते जन्म तदुच्चैर्नीचैर्नीचकुलेषु तत् ॥२७९॥
दीयते दातुकामैर्न लब्धुकामैर्न लभ्यते । यदुदयात्प्रणीतौ तौ दानलाभांतरायकौ ॥२८०॥
भोक्तुकामापि नोभुंक्ते नोपभुंक्ते तथेच्छुकः । यदेतावंतरायौ तौ ज्ञेयौ भोगोपभोगयोः ॥२८१॥
तथोत्सहितुकामो यो यतो नोत्सहते स हि । वीर्यांतराय एषोऽसौ बंधः प्रकृतिलक्षणः ॥२८२॥
ज्ञानदर्शनसंवृत्योर्वेदनीयांतराययोः । सागरोपमकोटीनां कोट्यस्त्रिंशत्परा स्थितिः ॥२८३॥
सप्ततिर्मोहनीयस्य विंशतिर्नामगोत्रयोः । संज्ञिपंचैद्रियस्येयं ज्ञेया पर्याप्तकस्य तु ॥ २८४॥
आशुपस्तु त्रयत्रिंशत्सागरोपमिका परा ॥ स्थितिः सा वेदनीयस्य सुहृता द्वादशावरा ॥२८५॥
साष्टावेव सुहृता स्याज्जघन्या नामगोत्रयोः । पंचानामपि शेषाणां स्थितिरंतमुहूर्तिका ॥२८६॥
कषायतीव्रमंदादिभावास्त्रयविशेषतः । विशिष्टपाक इष्टस्तु विपाकोनुभवोऽथवा ॥२८७॥
प द्रव्यक्षेत्रकालोक्तमवभावविभेदतः । विविधो हि विपाको यः सोऽनुभवः समुच्यते ॥२८८॥
कुष्ठोऽनुभवः पुण्यप्रकृतीनां शुभो यथा । अशुमप्रकृतीनां तु निकृष्टोऽनुभवस्तथा ॥२८९॥
१ योऽनुभवश्च स उच्यते इति ख पुस्तके ।

हरिवंशपुराणं ।

॥२९१॥

अशुभप्रकृतीनां तु परिणामविशेषतः । प्रकृष्टोऽनुभवोन्यासां निकृष्टोऽनुभवस्तदा ॥२९२॥
स्वसुखेनानुभूयंते मूलप्रकृतयोऽखिलाः । उत्तरास्तुल्यजातीयाद्द्वयान्मोहायुषी विना ॥२९३॥
कर्मणोऽनुभवान्नास्मात्पस्यथापि निर्जरा । विपाकजा तु तत्रैका परा चाप्यविपाकजा ॥२९४॥
कर्मणोऽनुभवान्नास्मात्पस्यथापि निर्जरा । विपाकजा तु तत्रैका परा चाप्यविपाकजा ॥२९५॥
संसारे भ्रमतो जंतोः प्रारब्धफलकर्मणः । क्रमेणैव निवृत्तिर्या निर्जरासौ विपाकजा ॥२९६॥
यत्तूपायविपाक्यं तदाम्रादिफलपाकवत् । अनुदीर्णमुदीर्याशु निर्जरा त्वविपाकजा ॥२९७॥
सर्वेश्चात्मप्रदेशेऽनुभवानंततःप्रदेशकाः । घनागुलस्यासंख्येयभागे क्षेत्रावगाहिनः ॥२९८॥
एकद्वित्र्यादिसंख्येयसमयस्थितयः सदा । प्रदेशबंधसंतानेऽप्यासते कर्मपुद्गलाः ॥२९९॥
शुभायुर्नामगोत्राणि सद्देहं च चतुर्विधः । पुण्यबंधोन्यकर्मणि पापबंधः प्रपंचितः ॥३००॥
आस्रवस्य निरोधस्तु संवरः परिभाष्यते । स भावद्रव्यभेदाभ्यां द्वैविध्येन निरुच्यते ॥३०१॥
क्रियाणां भवेत्तूनां निवृत्तिर्भावसंवरः । तत्कर्मपुद्गलादानविच्छेदो द्रव्यसंवरः ॥३०२॥
त्रिसख्या गुप्तयः पंचसंख्याः समितयस्तथा । दशद्वादशधर्मानुप्रेक्षाश्चारित्र्यपंचकं ॥३०३॥
द्वाविंशतिभिदा भिन्नपरीषहजयोऽपि च । हेतवः संवरस्यैते सप्रपंचाः समन्विताः ॥३०४॥
बंधहेतोरभावाद्धि निर्जरातश्च कर्मणां । कात्स्न्येन विप्रमोक्षस्तु मोक्षो निर्गयरूपिणः ॥३०५॥

जीवादिसमस्तत्वानामेतेषां ज्ञानसंगतं । अद्धानं तच्चरित्रं च साक्षान्मोक्षस्य साधनं ॥ ३०४ ॥
 भवेनैकेन मार्गस्थः केचित्सप्ताष्टभिः परे । भुक्तस्वर्गसुखा भव्याः सिद्ध्यति ध्यानिनः सदा ॥ ३०५ ॥
 इति श्रुत्वा जिनेन्द्रोक्तं मोक्षमार्गमनाविलं । प्रणमुद्वादिश गणाः प्रकृत्याजलयो विभुं ॥ ३०६ ॥
 ते सम्यग्दर्शनं केचित्संयमाऽसंयमं परे । संयमं केचिदायाताः संसारावासभीरवः ॥ ३०७ ॥
 द्वे सहस्रे नरैर्द्रास्ते कन्याश्च नृपयोपितः । सहस्राणि बहून्यापुः संयमं जिनदेशितं ॥ ३०८ ॥
 शिवा च रोहिणी देवी देवकी हविमणी तथा । देव्योन्याश्च सुचारित्रं गृहिणां प्रतिपेदिरे ॥ ३०९ ॥
 यदुभोजकुलप्रष्टा राजानः सुकुमारिकाः । जिनमार्गविदो जाता द्वादशानुव्रतस्थिताः ॥ ३१० ॥
 कृतपूजाः सुरैर्दिद्राः प्रणम्य जिनभास्करं । प्रयाताः स्वास्पदं रामकेशवाद्याश्च यादवाः ॥ ३११ ॥
 विश्वासा विशदाः शरद्विदधती धौतं पयोदैस्तथा विस्पष्टग्रहतारकाकुसुमितं रम्यं नभोमंडलं ।
 इत्यरिष्टनेमिपुराणसंग्रहे हरिवंशे जिनसेनाचार्यस्य कुतौ श्रीनेमिनाथधर्मोपदेशवर्णनो नाम अष्टपंचाशः सर्गः ।
 १ 'प्रकृताञ्जलयो' इति स्व पुस्तके ।

एकोनषष्टितमः सर्गः ।

विहाराभिमुखेग्राब्जिनेन्द्रेऽवतरिष्यति स्वर्गग्रादिव भूलोकं समुद्धतुं भवोदधेः ॥१॥
 गृह्यतां गुह्यतां काम्यं यथाकाममिहार्थिभिः । इति नित्यं धनेशेन घुष्यते कामघोषणा ॥२॥
 कामदा कामवद्भूमिः कल्पते मणिकुट्टिमा । मांगल्यविजयोद्योगे विभोः किंवा न कल्पते ॥३॥
 महाभूतानि सर्वाणि कर्तुंभूतहितोद्यमे । सर्वभूतहितानि स्युस्तादृशी खलु सर्विता ॥४॥
 प्रावेषण्यांबुधारेव वसुधारा वसुधरां । दिवोन्वर्थाभिधानत्वं त्रयती न्यपतत्पथि ॥५॥
 भ्राष्टृमुख्यंति सुराः सद्यः प्रणामचलमौलयः । भासा व्याप्य दिशो भर्तुःप्रमाकारानुगिणः ॥६॥
 ये द्वे पूर्वोत्तरे पंक्ती हेर्मांबुजसहस्रयोः । सहस्रपत्रं तत्पूतं सुवः कंठे गुणाकृतिः ॥७॥
 पद्मरागमयं भास्वच्चित्ररत्नविविचित्रं । प्रवृत्तप्रतिपत्रस्थपद्मभागमनोहरं ॥८॥
 सहस्राक्षसहस्राक्षिभृंगावल्लिनिषेवितं । देवासुरनरालोकमधुपापानमंडलं ॥९॥
 पद्मोद्भासि परं पुण्यं पद्मयानं प्रकाशते । सद्यो भोजनविष्कमं तच्चतुर्भागकर्णिकं ॥१०॥
 -मीहिमाग्नेसरे साष्टमूर्तिस्सष्टगुणश्रियः । वसवोद्यौ पुरोधाय वासवं वरिवस्ययाः ॥११॥

१ पर्वताग्रात-गित्तराशिखरतः । २ प्रादुष्यति इति ख पुस्तके ।

जय प्रसीद भर्तुस्ते वेला लोकहितोद्यमे । जाताद्येत्यानमर्तशिं' स हि विश्वसृजो विधिः ॥१२॥
ततः प्रक्रमते सिंधुरारोढुं पद्मयानकं । तत्क्षणं भूयते भूम्या दृष्टसंप्रातयापि च ॥ १३ ॥
विजये विहरत्येव विश्वेशो विश्वभूतये । धर्मचक्रपुरस्सारी त्रिलोकी तेन संपदा ॥ १४ ॥
वर्धतां वर्धतां नित्यं निरीतिर्मरुतामिति । श्रूयतेत्यंबुदध्वानः प्रयाणपटदध्वनिः ॥ १५ ॥
वीणावेणुमुदंगोरुमल्लरीशंखकाहलैः । तुर्यमंगलघोषोऽपि पयोधिमाधिगर्जति ॥ १६ ॥
संकथाक्रोशगीतादृहासैः कलकलौत्तरैः । दिवः पृथिव्यौ प्राप्नोति प्रस्थानीकमहारवः ॥ १७ ॥
फल्यु गायंति किन्नर्यो नृत्यंत्यप्सरसो दिवि । स्पृशंत्यातोद्यमानार्ता गंधर्वादय इत्यपि ॥१८॥
स्तुवंति मंगलस्तोत्रैर्जयमंगलपूर्वकैः । तत्र तत्र सतां वंद्यं वंदिता नृसुरासुराः ॥ १९ ॥
चित्रैश्चित्तहरैर्दिव्यैर्मानुषैश्च समंततः । नृत्यसंगीतवादित्रैर्भूतलेऽपि प्रभूतये ॥ २० ॥
पालयंति सदिश्रौगैलोकपालाः सभूतयः । भर्तुसेवा हि भूत्यानां स्वाधिकारेषु सुस्थितिः ॥२१॥
धावंति परितो देवा केचिद्भासुरदर्शनाः । हिंसया ज्यायसैः सर्वानुत्सार्योत्सार्य दूरतः ॥२२॥
उदस्तैरत्नवलयरैर्विहस्तैः कृतांजलिः । भर्त्रे प्रीतस्तदोदन्वान्वेलाभूध्ना नमस्यति ॥ २३ ॥

१. हिंसापापीयसः सर्वान् इति क पुस्तके ।

हरिवंशपुराणे ।

विलंबितसहस्रार्कयुगपत्यतनोदयौ । नमतानंदितालोकनामोन्नामैः पदे पदे ॥ २४ ॥
भूः पुरःसोपहारेव शोभतेज्जुलकोटिभिः ॥ २५ ॥
शूराणां भूतलस्पृशिमकुटैर्बहुकोटिभिः । लोकेष्वस्य यथालोकाः पुरोगा मूर्तिसंभवाः ॥ २६ ॥
लौकांतिकाः पुरो यांति लोकांतस्थापितेजसः । लोकैस्तथा पुरो याति परीत्य परमेश्वरं ॥ २७ ॥
पद्मा सरस्वतीयुक्ता परिवारात्तमंगला । पद्महस्ता पुरो याति पुरंदरः ॥ २८ ॥
प्रसीदेत इतो देवेत्यानम्य प्रकृतांजलिः । तद्भूमिपतिभिः सार्धं पुरो याति पुरंदरः ॥ २९ ॥
एवंभीतिस्त्रिलोकेशपरिवारपरिस्कृतः । लोकानां भूतये भूतिमृद्वहन् सार्वलौकिकीं ॥ ३० ॥
पद्मकेतुः पवित्रात्मा परमं पद्मयानकं । मव्यपन्नैकसङ्गं धुयदारोहति तत्क्षणात् ॥ ३१ ॥
जय नाथ जय ज्येष्ठ जय लोकपितामह । जयात्मभूर्जयात्पेश जय देव जयाच्युत ॥ ३२ ॥
जय सर्वजगद्भ्यो जय सद्धर्मनायक । जय सर्वशरण्यश्रीर्जय पुण्यजयोत्तम ॥ ३३ ॥
इत्युदीर्णसिक्छेवोरुंधानो रोदसी स्फुटः । जयत्युच्चैतिगंभीरो घनाघनघनध्वनिः ॥ ३४ ॥
स देवः सर्वदेवैर्द्रव्याहतालोकमंगलः । तन्मौलिभ्रमरालीढभ्रमत्पादपयोरुहः ॥ ३५ ॥
तत्पयोरुहवासिन्या पद्मयानंदयज्जगत् । विरहत्परमोद्भूतिभूतानामनुकंपया ॥ ३६ ॥
देवमार्गोत्थिते दिव्ये विन्यस्यान्जे पदांबुजं । स्वच्छांभोवाह्यशुखांभोजप्रतिबिंबाश्रणि प्रभुः ॥ ३७ ॥

उद्यतस्तस्य लोकाथं राजंराजपुरस्सरः । राजते राजयन्मार्गं पुरोभानोर्यथारुणः ॥३७॥
 पदवीजातरूपांगी स्फुरन्मणिविभूषणा । श्लाघ्यते सा सती भर्त्रे स्वभर्त्रे भामिनी यथा ॥३८॥
 परितः परिमार्जति मरुतो मधुरैररणैः । अवदातक्रियायोगैः स्वां वृत्तिं साधवो यथा ॥३९॥
 अभ्युक्षंति सुरास्तत्र गंधाभोबुदवाहनः । स्फुरत् सौदामिनीदीप्तिभासिनाखिलदिङ्मुखाः ॥४०॥
 मंदारकुसुमैर्मत्तभ्रमद्भ्रमरजुबितैः । नंदते सुरसंघातैर्मोगो मार्गविदुद्यमे ॥४१॥
 ज्योतिर्मंडलसंकाशैः सौवर्णैरसमंडलैः । सुलग्नैः शोभते मार्गो रत्नचूर्णतलोचितैः ॥४२॥
 गुलकाश्चित्रपत्राणि चिन्वते कुंकुमै रसैः । चित्रकर्मकृतां चित्रां स्वामाचिक्षासवो यथा ॥४३॥
 कदलीनालिकेरेक्षुकमुकाद्यैः क्रमस्थितैः । संपन्नैर्मार्गसीमापि रम्याऽऽरामायते द्वयी ॥४४॥
 तत्राक्रीडपदानि स्युः सुंदराणि निरंतरं । यत्र दृष्टा स्वकांतागिराक्रीडंते नरामराः ॥४५॥
 भोग्यान्यपि यथा कामं भोगिनां भोगभूमिवत् । सर्वाण्यन्यूनभूतीनि संभवंत्यंतरेऽन्तरे ॥४६॥
 भोजनत्रयविस्तारो मार्गो मार्गातयोर्द्वयोः । सीमानौ द्वावपि ज्ञेयो गन्व्युतद्वयविस्तृतौ ॥४७॥
 तोरणैः शोभते मार्गः करणैरिव कल्पितैः । दृष्टिगोचरसंपन्नैः सौवर्णैरष्टमंगलैः ॥४८॥

१ अनून इति स पुस्तके ।

रिवंशपुराणः ।

कामदा दानशक्तयः ॥४९॥

सवितुश्छवि ॥ ५० ॥

गुष्पमंडपः ॥ ५१ ॥

मंडितः ॥ ५२ ॥

५३ ॥

५४ ॥

५५ ॥

५६ ॥

५७ ॥

५८ ॥

५९ ॥

६० ॥

६१ ॥

६२ ॥

६३ ॥

६४ ॥

६५ ॥

६६ ॥

६७ ॥

६८ ॥

६९ ॥

७० ॥

७१ ॥

७२ ॥

७३ ॥

७४ ॥

७५ ॥

७६ ॥

७७ ॥

७८ ॥

७९ ॥

८० ॥

८१ ॥

८२ ॥

८३ ॥

८४ ॥

८५ ॥

८६ ॥

८७ ॥

८८ ॥

८९ ॥

९० ॥

९१ ॥

९२ ॥

९३ ॥

९४ ॥

९५ ॥

९६ ॥

९७ ॥

९८ ॥

९९ ॥

१०० ॥

श्रीसनार्थैस्ततः सर्वैर्भूयते पूर्णमंगलैः । मंगलस्य हि मांगल्या यात्रा मंगलपूर्विका ॥६२॥
 शंखपद्मौ ज्वलन्मौलिसार्थीयौ सत्त्वकामदौ । निधिभूतौ प्रवर्तेते हेमरत्नप्रवर्णिनौ ॥६३॥
 भास्वत्फणामणिज्योतिर्दीपिका भांति पद्मगाः । हतांधतमसज्ञानदीपदीप्त्यनुकारिणः ॥६४॥
 विक्लेशे वैश्वानरा यांति धूतधूमघटोद्धताः । यद्रंधो याति लोकांतं जिनगंधस्य सूचकः ॥६५॥
 सौम्याग्नेयगुणोदेव भक्ताः सोमदिवाकराः । स्वप्रभामंडलादर्थमंगलानि वहंत्यहो ॥६६॥
 तपनीयमग्नैश्छत्रैर्नभस्तपनरोधिभिः । तपनीरैरेव सर्वत्र संरुद्धमिव दृश्यते ॥६७॥
 पताका हस्तविक्षेपैः संतर्ज्यं परिक्रान्तः । दयामूर्ता इवेकांशा नृत्यंति जयकेतवः ॥६८॥
 नैमवी विजया ख्यातिं वैजयंती पुरेडिता । राजते त्रिजगन्नेत्रकुमुदामलचंद्रिका ॥६९॥
 भुवः स्वभूर्निवासिन्यो भुवि यद्व्यंतराः स्थिताः । नरीनृत्यंति देव्यग्रे प्रेमानंदरसाष्टकं ॥७०॥
 आमंद्रमधुरध्वाना व्याप्तदिग्विदिगंतराः । धीरं नानद्यते नांदी जित्वा प्राचङ्घनावलीं ॥७१॥
 जिताकोर्धर्मचक्रार्कः सहस्राराशुदीधितिः । यतिदेवपरीवारो वियतीति तमोपहः ॥७२॥
 लोकानामेकनाथोयमेत नमतेति च । घुब्यते स्तनितैरैर्घोषणाभयघोषणा ॥७३॥
 भर्तृप्रभावसदृशा सत्पूर्वं व्याप्य दिक्पथे । प्रकुर्वन्ति जयाह्वानं धावंतः प्रथमोत्तमाः ॥७४॥

हरिवंशपुराणं ।

देवयात्रामिमां दिव्यामन्वेत्य परमाद्भुतां । अद्भुतान्यर्थदृष्ट्यादि सर्वाण्यसुभृतां भुवि ॥ ७५ ॥
 आवयोनैव जायते व्याधयो व्यापयन्ति नः । इत्यश्वाज्ञया भर्तुर्नैति तद्देशमंडले ॥ ७६ ॥
 अंधा पश्यन्ति रूपाणि श्रण्वन्ति बधिराः श्रुतिं । सूक्रा स्पष्टं प्रभाषन्ते विक्रयन्ते च पंगवः ॥ ७७ ॥
 नात्युष्णा नातिशीताः स्युरहोरात्रादिवृत्तयः । अन्यच्चाशुभमत्येति शुभं सर्वं प्रवर्धते ॥ ७८ ॥
 भूचक्षूः सर्वसंपन्नस्यरोमांचकंचुका । करोत्यंबुजहस्तेन भर्तुः पादग्रहं मुदा ॥ ७९ ॥
 भूचक्षूः सर्वसंपन्नस्यरोमांचकंचुका । प्रथयंत्युद्रहंती द्यौरस्थायि सरसीश्रियं ॥ ८० ॥
 जिनाकंपादसंपर्कप्रोत्फुल्लकमलावली । प्रथयंत्युद्रहंती द्यौरस्थायि हि सेषिता ॥ ८१ ॥
 स्वर्वेत्युक्ताः समात्मानः समदृष्टेश्वरेक्षिता । क्रतवः सममेधन्ते निर्विकंपा हि सेषिता ॥ ८२ ॥
 निधानानि निधीरन्नान्याकराण्यमृतानि च । द्रव्यं तेन विख्याता रत्नस्ररिति मेदिनी ॥ ८३ ॥
 अंते कौतकजिद्वीर्यपराजितपराक्रमः । धर्मचक्रोजिते लोके नाकाले करमिच्छति ॥ ८४ ॥
 कालः कालहरस्याज्ञामनुकूलभयादिव । प्रविहाय स्ववैषम्यं पूज्येच्छामनुवर्तते ॥ ८५ ॥
 तत्र स्थावरकाः सर्वे सुखं विंदन्ति देहिनः । सैषा विश्वजनीना हि विक्षुता भुवि वर्तते ॥ ८६ ॥
 जन्मानुबंधवैरो यः सर्वो हि नकुलदिकः । तस्यापि जायते जयं संगतं सुगताज्ञया ॥ ८७ ॥
 गंधवाहो बहद्गंधं भर्तुस्तत्कथाप्लुयात् । अचंडः सेहते सेवां शिक्षयन्ननुजीविनः ॥ ८८ ॥

रजस्तिमिरिकापायवैमल्याभरणत्विषः । दिक्कन्याः पुंषजपैस्तं पूजयंति दिशां पतिं ॥ ८८ ॥
 नभः स्वच्छतरं स्पष्टतारातरलभासुरं । सरः शरत्प्रसन्नाभः कुमुद्वदिव दृश्यते ॥ ८९ ॥
 दूराच्चापधियः सर्वे नयंति किमुतेतरे । चतुरास्यश्चतुर्दिक्षु छायादिरहितो विभुः ॥ ९० ॥
 भुक्त्यभावो जिनेन्द्रस्योपसर्गस्य तथैव च । अहो लोकैकनाथस्य माहात्म्यं महदद्भुतं ॥ ९१ ॥
 शुभंयवो नमत्येत्याहंयवोऽपि प्रवादिनः । अवसानाद्भुतं चैतन्निर्द्वंद्वं प्राभवं हि तत् ॥ ९२ ॥
 यस्यां यस्यां दिशीशाः स्यात्त्रिदशेशपुरस्सरः । तस्यां तस्यां दिशीशाः स्युः प्रत्युद्याताः सपूजनाः ९३
 यतो यतश्च यातीशस्तदीशाश्च समंगलाः । अनुपांत्या स्वसीमानः सार्वभौमो हि तादृशः ॥ ९४ ॥
 त्रिमार्गगा प्रथात्येवं देवसेना त्वमार्गगा । पवित्रयति भूलोकं पवित्रेण प्रमाविता ॥ ९५ ॥
 तस्यामेकः समुत्तुंगो मादंडो दंडसन्निभः । अधरोपरिलोकांतः प्राप्तः प्रत्यागतांशुभिः ॥ ९६ ॥
 त्रिशुणीकृततेजस्कः स्थूलदृश्यः स्वतेजसा । भासते भास्करादन्याज्ज्योतिष्टमविरस्करः ॥ ९७ ॥
 आलोको यस्य लोकांतव्यापी निःप्रतिबंधनः । ध्वस्तांधतमसो भास्वत्प्रकाशमतिप्रते ॥ ९८ ॥
 तस्यांतस्तेजसो भर्ता तेजोभय इवापरः । रश्मिभालिसहस्रैकरूपाकृतिरनाकृतिः ॥ ९९ ॥
 परितो भाति तूत्सर्पद्धनो भर्तुर्मेहोदयः । राशिगव्यूतविस्तारो युक्तोच्छ्रायतनूद्भवः ॥ १०० ॥

हरिवंशपुराणं ।

दृश्यते दृष्टिहारीव सुखदृश्यः सुखावहः । पुण्यमूर्तिस्तदंतस्थः पूज्यते पुरुषाकृतिः ॥१०१॥
 काधियोऽपुण्यजन्मानः स्वापुण्यजरुषान्विताः । न पश्यंते च तद्भासं भानुभासमुल्लूकवत् ॥१०२॥
 तिरयंती रवेस्तेजः पूरयंती दिशोऽखिलाः । तत्प्रभा भानवथैव पूर्वं व्याप्नोति भूतलं ॥१०३॥
 तस्याश्चानुपदं याति लोकेशो लोकशोतये । लोकानुद्भासयन् सर्वानतिदीधितिमप्रभः ॥१०४॥
 आसंवत्सरमात्मानैः प्रथयन्प्राभवीं गतिं । भासते रत्नवृष्ट्या वा परित्यैरावतो यथा ॥१०५॥
 अनुबंधावनिप्रख्यं दिवि मार्गादि दृश्यते । त्रिलोकातिशयोद्भूतं तद्धि प्राभवमद्भुतं ॥१०६॥
 पट्टमवंति मंदाश्च सर्वे हिंसास्रपथयः । खेदः स्वेदार्तिचितादि न चैषामस्ति तत्क्षणे ॥१०७॥
 विहारानुगृहीतायां भूमौ न डमरादयः । दशाभ्यस्तयुगं भर्तुरहोत्र महिमा महान् ॥१०८॥
 विभूत्योद्धतया भूत्यै जगतां जगतां विभुः । विजहार भुवं भव्यान् बोधयन् बोधदः क्रमात् ॥१०९॥
 सुराष्ट्रमत्स्यलाटीरुद्धरसेनपटच्चरान् । कुरुजांगलपांचालकुशाग्रमगंधांजनान् ॥११०॥
 अंगवंगकलिंगादीन्वानाजनपदान् जिनः । विहरन् जिनधर्मस्थांचक्रे क्षत्रियपूर्वकान् ॥१११॥
 ततो मलयनामानं देशमागत्य स क्रमात् । सहस्राश्रवने तस्थौ पुरे मद्रिलपूर्वके ॥११२॥

१ विंशतयोजनं ।

पूर्ववद्रचिंते तत्र चतुर्भेदैः सुरासुरैः । समवस्थानभूभागे जिनोऽभाद्रणवेष्टितः ॥ ११४ ॥
तत्पुराधिपतिः पौंड्रः पौरलोकसमन्वितः । सस्तुतिर्जिनमानम्य समासीनः कृतांजलिः ॥ ११५ ॥
देवक्यास्तनया ये पद सुदृष्टचलकयोः स्थिताः । पुत्रप्रीतिं प्रकुर्वाणास्तेऽपि तत्रैव संगताः ॥ ११६ ॥
प्रत्येकं योपितस्तेषां द्वात्रिंशद्गणनां गुणैः ॥ रूपादिभिरपीन्द्रस्य जयंत्यः शचीं ॥ ११७ ॥
अवतीर्थं रथेभ्यस्ते पङ्क्त्यः पङ्क्तिं सोदराः । नत्वा नुत्वा जिनं राज्ञा सहासीना महौजसाः ॥ ११८ ॥
जिनः श्रावकधर्मं च सम्यक्दर्शनभूषितं । यतिधर्मं च कर्मघ्नं जगाद सदसे तदा ॥ ११९ ॥
ततो विदिततत्त्वार्थाः श्रुत्वा धर्माभूतं जिनात् । जातसंसारनिर्वेदा बंधुभ्यो विनिवेद्य ते ॥ १२० ॥
जिनपादांतिके दीक्षां मोक्षलक्ष्मीविधायिनीं । आतरः सहनिससंगा पङ्क्तिं प्रतिपेदिरे ॥ १२१ ॥
द्वादशांगं श्रुतज्ञानं लब्धवीजादिबुद्धयः । अधिगम्य तपो घोरं चक्रुस्ते राजसूत्रवः ॥ १२२ ॥
पष्ठादयः सद्दामीषां धारणापारणा सह । योगास्त्रैकालिकाः साकं साकं शय्यासनक्रियाः ॥ १२३ ॥
तेषां चरमदेहानां तपतां परमं तपः । देहानां परमा कांतिः पूर्वतोऽपि विवर्धते ॥ १२४ ॥
उपमानोपमेयत्वमन्योन्यस्य तपस्यमी । सवाह्याभ्यंतरे प्राप्नुस्तीर्थकृत्यपदसेवकाः ॥ १२५ ॥
तथाविधमहाभूत्या विहृत्य स महीं जिनः । आगत्य समवस्थाने नोजयंतमभूषयन् ॥ १२६ ॥

'रेवंशपुराणं ।

इन्द्राद्यैस्त्रिदशैस्तस्मिन्नुपेन्द्राद्यैश्च यादैवैः । द्वारिकापौरलोकेन सेव्यमानो जिनो बभौ ॥ १२७ ॥
 इन्द्राद्यैस्त्रिदशैस्तस्मिन्नुपेन्द्राद्यैश्च यादैवैः । श्रुतज्ञानसमुद्रातदर्शिनाञ्च विरेजिरे ॥ १२८ ॥
 एकादश गणाधीशा वरदत्तादयस्तदा । एकादशसहस्राष्टशतसंख्यास्तु शिक्षकाः ॥ १२९ ॥
 चतुःशतानि तत्रान्ये मान्याः पूर्वधराः सतां । एकादशसंख्यानाः प्रत्येकमुपवर्णिताः ॥ १३० ॥
 चतुःशतानि तत्रान्ये मान्याः पूर्वधराः सतां । ते पंचदशसंख्यानाः प्रत्येकमुपवर्णिताः ॥ १३१ ॥
 शतान्यवधिनेत्रास्तु केवलज्ञानिनोऽपि च । वादिनोष्टौ शतानि स्युरेकादश तु वैक्रियाः ॥ १३२ ॥
 शतान्यवधिनेत्रास्तु केवलज्ञानिनोऽपि च । वादिनोष्टौ शतानि स्युरेकादश तु वैक्रियाः ॥ १३३ ॥
 मत्स्या विपुल्या युक्ता शतानि नव संख्यया । लक्षैककोनसप्तत्या सहस्रैः श्रावकाः स्मृताः ॥ १३४ ॥
 चत्वारिंशत्सहस्राणि राजीमत्या सहाब्जिकाः । लक्षैककोनसप्तत्या सहस्रैः श्रावकाः स्मृताः ॥ १३५ ॥
 षट्त्रिंशच्च सहस्राणि लक्षणां त्रितयं तथा । सम्यग्दर्शनसंशुद्धाः श्राविकाः श्रावकव्रताः ॥ १३६ ॥
 पूर्ववत्तीर्थकृन्मेघस्तृवितान् भव्यचातकान् । वर्षन् धर्माभूतं दिव्यं दिव्यभवनिरतर्पयत् ॥ १३७ ॥

इति दुरापमहोदयपर्वते जिनरवौ स्थितवत्यभितोदये ॥ १३५ ॥

विकसति प्रकृतांजलिकुचालं सकललोकसरोजबुधं ॥ १३५ ॥

इत्यरिष्टनेमिपुराणसंग्रहे हरिवंशे जिनसेनाचार्यस्य कृतौ भगवद्दिहारवर्णनो नामैकोनषष्टितमः सर्गः ।

षष्ठितमः सर्गः ।

अथ धर्मकथाछेदे प्रणिपत्य जिनेश्वरं । कृतांजलिरपृच्छत्सा देवकी विनयं श्रिता ॥ १ ॥
 भगवन् भवने मेऽद्य जातरूपमनोहरं । मुनियुगं प्रविश्य त्रिरुपर्युपरि भुक्तवान् ॥ २ ॥
 भगवन् भुक्तिवैलायामेकस्यामेकभुक्तये । बहुकृत्वो गृहेत्वेकं यतयः प्रविशंति किं ॥ ३ ॥
 अथातिशयरूपत्वाद्यतियुगमत्रयं मया । भ्रांत्या नालक्षि मे स्नेहो देहजेध्विव तेष्वभूत् ॥ ४ ॥
 इत्युक्ते कथयन्नाथस्तनयास्ते पडप्यमी । युगमत्रतया सूता भवत्या कृष्णपूर्वजाः ॥ ५ ॥
 देवेन रक्षिताः कंसात्सुदृष्टचलकयोः पुनः । सुतत्वेन च ब्रह्मास्ते पुरे भद्रिलनामनि ॥ ६ ॥
 धर्मं श्रुत्वा समं सर्वे मम शिष्यत्वमागताः । कृत्वा कर्मक्षयं सिद्धिं यास्यंत्यत्रैव जन्मनि ॥ ७ ॥
 स्नेहोऽपत्यकृतोऽमीषु भवत्याः समभूदतः । धर्मचारिषु सर्वेषु स्नेहः किमुत सूनुषु ॥ ८ ॥
 प्रणनाम ततस्तुष्टा देवकी देहजान्मुनीन् । यादवाश्च समस्तास्ते कृष्णाद्यास्तुष्टुवर्नताः ॥ ९ ॥
 प्रणम्यात्मभवान् पृष्टो जिनेद्रः सत्यभामया । यदुलोकामराध्यक्षं दिव्यचक्षुर्जगाविति ॥ १० ॥
 प्राग्भद्रिलपुरेऽत्राभून्मरीचिकपिलासुतः । काव्यकृत्यंछितमन्यो विप्रो मुंडशलायनः ॥ ११ ॥
 पुष्पदंतजिनेद्रस्य तीर्थे व्युच्छेदभावतः । अभावे जिनमार्गज्ञभव्यानां भरतक्षितौ ॥ १२ ॥

रिवंशपुराणं ।

गोभूकन्याहिरण्यादिदानानि विषयातुरः । पापबंधनिमित्तानि विप्रः प्रज्ञाप्य सोवनौ ॥ १३ ॥
 मोहयित्वा जडं लोकं राजलोकपुरोगमं । प्रवृत्तः पापवृत्तेषु सप्तमीं पृथिवीमितः ॥ १४ ॥
 उद्वर्त्योपि परिभ्रम्य तिर्यग्राकरयोनिषु । काकतालीययोगेन मानुषत्वमुपागतः ॥ १५ ॥
 गंधावतीसरितीरे गंधमादनपर्वते । व्याधः पर्वतको नाम्ना वह्नीरीवल्लभोऽभवत् ॥ १६ ॥
 श्रीधरं धर्मसंज्ञं च चारणश्रवणौ गिरौ । दृष्टोपशमकृत्ताभ्यां प्रोषितं धर्मकालभाक् ॥ १७ ॥
 ज्योतिर्मीलाख्यखेचर्यामलकायां महाबलात् । जातः शतवलिभ्राता स पुत्रो हरिवाहनः ॥ १८ ॥
 राजा राज्ये नियोज्यैतौ प्रव्रज्य श्रीधरांतिके । प्रव्रज्यायाः फलं मुख्यं मोक्षसौख्यमवाप सः ॥ १९ ॥
 निर्वर्तितो विरोधस्थो ज्येष्ठेन हरिवाहनः । भगलीदेशशैलेऽस्थादंबुदावर्तनामनि ॥ २० ॥
 श्रीधर्मनंतवीर्याख्यौ चारणौ वीक्ष्य तत्र सः । प्रव्रज्याराध्य स प्रापत्कल्पमैशानमेव च ॥ २१ ॥
 भुक्त्वा देवसुखं देवश्च्युत्वा संकेलशभावतः । जाता स्वयंप्रभागर्भे भामा त्वं हि सुकेतुतः ॥ २२ ॥
 अत्र जन्मनि कृत्वा तं तपो भूत्वामरोत्तमः । च्युत्वा जैनं तपः कृत्वा निर्वाणसुखमाप्स्यति ॥ २३ ॥
 आकर्ण्योत्समभवानेवं ज्ञात्वात्मासन्ननिर्वृति । आननाम जिनाधीशं सत्यभामा प्रमोदिनी ॥ २४ ॥
 रुक्मिण्यापि ततः पृष्टः पूर्वजन्मानि सर्ववित् । अवोचदिति लोकेकेशो प्रणिधानपरे स्थिते ॥ २५ ॥

अत्रैव भरतक्षेत्रे विषये सगन्धाभिधे । ज्वाहणी सोमदेवस्य लक्ष्मीश्रीमेग्रजन्मनः ॥२६॥
 आसील्लक्ष्मीमयी नाम्ना लक्ष्मीरिव सुलक्षणा । रूपाभिमानतो मूढा पूज्यान्न प्रतिमन्यते ॥२७॥
 धृतप्रसाधना वक्त्रं कदाचिच्चित्तहारिणी । नेत्रहारिणि चंद्राभे पश्यंती मणिदर्पणे ॥२८॥
 समाधिगुप्तनामानं तपसातिकृशीकृतं । साधुं भिक्षागतं दृष्ट्वा निर्निदं विचिकित्सता ॥२९॥
 मुनेर्निदातिपापेन सप्ताहाभ्यंतरे च सा । किलत्रोटुंबरकुप्टेन प्रविश्याधिमगान्मृतिं ॥ ३० ॥
 सा ह्यार्तेन खरी भूत्वा मृत्वा लवणभारतः । शूकरी मानदोषेण जाता राजगृहे पुरे ॥ ३१ ॥
 वराकी मारिता मृत्वा गोष्ठे जातैथ कुक्कुरी । गोष्ठागतेन सा दग्धा परुषेण दवाग्निना ॥३२॥
 त्रिपदाख्यस्य मंडूक्यां मंडूकग्रामवासिनः । मत्स्यबंधस्य जाता सा दुहिता पूतिगंधिका ॥३३॥
 मात्रा त्यक्ता स्वपापेन पितामह्या प्रवर्धिना । निष्कुटे वटवृक्षस्य जालेनाच्छादयन्मुनिं ॥३४॥
 बोधितावधिनेत्रेण प्रभाते करुणावता । धर्मं समाधिगुप्तेन प्रोक्तपूर्वमवाग्रहीत ॥ ३५ ॥
 पुरं सोपारकं याता तत्रार्या समुपास्यया । ययौ राजगृहं ताभिः कुर्वाणाचाम्लवर्धनं ॥ ३६ ॥
 अत्र सिद्धशिला बंधा बंदित्वा च स्थिता सती । कृत्वा नीलगुहायां सा सती सल्लेखनामृता ॥३७॥

१ गर्दभी । २ उजायत इति स पुस्तके ।

हस्तिशपुराणं ।

अच्युतैर्द्रमहादेवी नाम्ना गगनवल्लभा । वल्लभाभवदुत्कृष्टा स्त्रीस्थितिस्तत्र देव्यसौ ॥ ३८ ॥
 अच्युतैर्द्रमहादेवी नाम्ना गगनवल्लभा । वल्लभाभवदुत्कृष्टा स्त्रीस्थितिस्तत्र देव्यसौ ॥ ३९ ॥
 ततोवतीर्थे भीष्मस्य श्रीमत्यां त्वं सुताऽभवः । नगरे कुण्डिनाभिख्ये रुक्मिणी रुक्मिणः स्वसा ॥ ४० ॥
 कृत्वा चात्र भवे मन्वे प्रव्रज्यां विबुधोत्तमः । च्युत्वा तपश्च कृत्वात्र नैर्ग्रध्यं मोक्ष्यसे ध्रुवं ॥ ४१ ॥
 भीष्मजा भीष्मसंसारभीरुराकर्ण्य सा भवान् । ज्ञात्वासन्नस्वमोक्षाप्तिः प्रणनाम प्रभुं मुदा ॥ ४२ ॥
 जायवत्या जिनः पृष्टस्तस्याः ग्राह पुराभवं । संसारभयभीतानां सन्निधौ निखिलांगिनां ॥ ४३ ॥
 सुतासीत्पुष्कलावत्यां जंबूद्वीपस्य देविलात् । नगर्यां वीतशोकायां देवमत्यां यशस्विनी ॥ ४४ ॥
 गृहपत्यात्मजा यासौ गृहपतेः शरीरजा । दत्ता सुमित्रसंज्ञाय मृते तत्र सुदुःखिता ॥ ४५ ॥
 जनेन जिनदेवेन जिनधर्मोपदेशिता । शाम्यमाना न सम्यक्त्वं लेभे मोहोदयादसौ ॥ ४६ ॥
 दानोपवासविधिना लौकिकेन मृता सती । नन्दने व्यंतरस्यासीत् सा भार्या मेरुन्दना ॥ ४७ ॥
 त्रिंशद्बर्षसहस्राणि लब्धाशीतियुतानि तत् । भोगं भुक्त्वा चिरं कालं संसारं संससार सा ॥ ४८ ॥
 द्विपैत्रैरावतक्षेत्रे पुरे विजयपूर्वके । बंधुषेणस्य भूपस्य बंधुमत्याः सुताऽभवत् ॥ ४९ ॥
 नाम्ना बंधुयशाः कन्या श्रीमत्या प्रोषधव्रतं । कन्यया जिनदेवस्य प्रतिपद्य मृताभवत् ॥ ५० ॥
 धनदस्य प्रिया पत्नी नामतः सा स्वयंप्रभा । च्युत्वातः पुंडरीकिण्यां जंबूद्वीपे पृथौ पुरि ॥ ५० ॥

वज्रमुष्टेः सुभद्रायां सुमतिस्तनयाभवत् । सुंदर्याजिकया पार्श्वे कृत्वा रत्नावलीतपः ॥ ५१ ॥
 सा त्रयोदशपल्यायुर्वर्द्धेन्द्राग्रां गताऽभवत् । च्युतातो दक्षिणश्रेण्यां विजयार्धस्य भारते ॥ ५२ ॥
 नगरे जांबवाभिल्ये जांबवस्य खगेशिनः । जांबवत्यां प्रियायां त्वं जाता जांबवती सुता ॥ ५३ ॥
 तपस्तपस्विनी कृत्वा भूत्वा कल्पामरोत्तमः । च्युत्वा नृपात्मजो भूत्वा तपसा सिद्धिमेष्यति ॥ ५४ ॥
 सेत्युक्ते त्यक्तशंसीतिशीलालंक्रुतिशालिनी । ग्रणम्य जिनमासीना मन्वाना भवनिर्गमं ॥ ५५ ॥
 जननानि जिनो पृष्टो विनयेन सुसीमया । सभाजनमनोह्लादजननध्वनिनाब्रवीत् ॥ ५६ ॥
 धातकीखंडपूर्वार्धैरुपूर्वविदेहजे । विजयो मंगलावत्यां नगरे रत्नसंचये ॥ ५७ ॥
 भूपतिर्विश्वसेनो भूद्भार्यास्यानुंधरीरिता । अमात्यः श्रावकोऽस्यैव विश्रुतः सुमतिश्रुतिः ॥ ५८ ॥
 पद्मसेनेन निहतोऽयोध्याधिपतिना युधि । विश्वसेनोऽस्य जाययै सोऽमात्यो धर्ममब्रवीत् ॥ ५९ ॥
 मोहाद्ग्रामसम्यक्त्वा विजयद्रारवासिनः । मृत्वा ज्वलितवेगाभूद्व्यंतरी विजयस्य सा ॥ ६० ॥
 दशवर्षसहस्राणि भुक्त्वा तत्र सुखं ततः । च्युता चिरं परिभ्रम्य भीमं संसारसागरं ॥ ६१ ॥
 जंबूद्वीपविदेहैतः सीताया दक्षिणे तटे । रम्ये रम्याभिधे क्षेत्रे शालिग्रामे महाधने ॥ ६२ ॥
 सुताभूदेवसेनायां यक्षिलस्य गृहेशिनः । यक्षाराधनतो लब्धा यक्षदेवी स्वनामतः ॥ ६३ ॥

रिवंशपुराणं ।

सा यक्षगृहपूजार्थमन्यदा प्रगतात्र च । धर्मसेनगुरोरंते धर्मं शुश्राव गौरवात् ॥ ६४ ॥
 सा यक्षगृहपूजार्थमन्यदा । दत्त्वा भक्तिमतीं कन्या पुण्यवंधं वर्षघ च ॥ ६५ ॥
 आहारदानमस्मै सा पात्रायातिथयेऽन्यदा । तत्र चाकालवर्षेण पीडिता प्राविशदगुहां ॥ ६६ ॥
 सखीभिः क्रीडितुं याता कदाचिद्विमलाचलं । तत्र चाकालवर्षेण पीडिता प्राविशदगुहां ॥ ६७ ॥
 तत्र सिंहेन संत्रस्ता अस्ता त्यक्तात्मविग्रहा । बभूव हरिवर्षसौ द्विपल्योपमजीविता ॥ ६८ ॥
 तत्र सिंहेन संत्रस्ता अस्ता त्यक्तात्मविग्रहा । बभूव हरिवर्षसौ द्विपल्योपमजीविता ॥ ६९ ॥
 उद्योतिलोकमतो गत्वा पल्योपमसमस्थितिः । तच्छ्रुत्वा पुष्कलावत्यां जंबूद्वीपस्य भारते ॥ ७० ॥
 वीतशोकामिथानायामशोकस्य महीपतेः । श्रीमत्यामभवत्कन्या श्रीकांता नामतः सुता ॥ ७१ ॥
 जिनदत्तार्थिकोपांते विनिष्क्रम्य कुमारिका । रत्नावलिं तपः कृत्वा माहेन्द्राधिपतेः प्रिया ॥ ७२ ॥
 भूतैकादशपल्यायुर्धुत्वा स्वर्गसुखं च्युता । सुखेष्टायां सुराष्ट्रेषु राष्ट्रवर्धनभूभृतः ॥ ७३ ॥
 सुसीमास्तनयाभूत्वं नगरे गिरिपूर्वके । देवो भूत्वा तपःशक्त्या मोक्षयसे नृभवे ततः ॥ ७४ ॥
 निशम्यात्मभवानित्यं सुसीमा सौम्यमानसा । प्रकृष्टासन्ननिष्ठेति निष्ठितार्थे ननाम सा ॥ ७५ ॥
 पृष्ठो लक्ष्मणग्रा नत्वा जिनः प्रोवाच तद्भवान् । जिनाः सर्वहिता सर्वे यत्प्रश्नोत्तरवादिन ॥ ७६ ॥
 द्वीपेऽस्मिन् कच्छकावत्यां सीताया उच्यते । राजारिष्टपुरे ह्यासीद्वासवो वासवोपमः ॥ ७७ ॥
 समित्राख्या प्रियास्यासौ वंदितुं सांगनो ययौ । गुरुं सागरसेनाख्यं सहस्राग्रवनस्थितं ॥ ७८ ॥

धर्मं श्रुत्वा गुरो राजा राज्ये विन्यस्य देहजं । वसुसेनमदीक्षिष्ट न पत्नी पुत्रमोदतः ॥ ७७ ॥
 पतिपुत्रवियोगोऽग्रशोकदुःखहता मृता । पुलिदीप्तं गता दृष्ट्वा नंदिभद्रं खचारणं^१ ॥ ७८ ॥
 अवधिष्मनिनं श्रुत्वा तस्मात्पूर्वभवं हि सा । स्मृतपूर्वभवा भूत्वानिदितानशनव्रता ॥ ७९ ॥
 नारदस्याभवद्देवी नामतो मेघमालिनी । द्युत्वा च भरतक्षेत्रे रौप्याद्रेर्दक्षिणे तटे ॥ ८० ॥
 सानुधर्यां महेंद्रस्य पुरे चंदनपूर्वके । सुता कनकमालाभूद्रिद्याधरमनोहरा ॥ ८१ ॥
 हरिवाहनविधेशं महेंद्रनगरेश्वरं । कृत्वा स्वयंवरे कन्या मान्या जातास्य बह्वभा ॥ ८२ ॥
 अन्यदा चैत्यपूजार्थं सिद्धकूटमियं गता । श्रुत्वा च चारणाज्जातिमार्यामुक्तावलीं तपः ॥ ८३ ॥
 कृत्वा सनत्कुमारैर्द्रवह्यभाभूत् सुरांगना । नवपल्योपमायुष्का सौख्यं भुक्त्वा ततश्च्युता ॥ ८४ ॥
 स गांधार्यां कृते प्रश्ने तद्भवान्भगवान् जगौ । नगर्यां कोशलेश्वासीदयोध्यायां महर्षितेः ॥ ८५ ॥
 महिषी रुद्रदत्तस्य विनयश्रीश्रुताख्यया । श्रीधराय ददौ दानं पत्या सिद्धार्थके वने ॥ ८६ ॥
 मृत्वोत्तरकुरुष्वासीद्दानापल्यचरिस्थितिः । पल्याष्टभागमुल्यायुः सातश्रंद्रमसः प्रिया ॥ ८८ ॥

१ शवरी । २ चारणमुनि ।

हरिवंशपुराणि ।

गुरिवंशपुराणे । ततश्चात्रोत्तरश्रेण्यां पुरे गगनवल्लभे । विद्युद्रेगस्य कन्याऽपूद्विद्युन्मत्यां महाद्युतिः ॥ ८९ ॥
तत्तत्तत्रोत्तरश्रेण्यां पुरे गगनवल्लभे । विद्युद्रेगस्य कन्याऽपूद्विद्युन्मत्यां महाद्युतिः ॥ ८९ ॥
विनयश्रीगुणैः ख्याता नित्यालोकपुरेशिनः । महेंद्रविक्रमस्यैषा योषिद्वृणसमन्विता ॥ ९० ॥
चारणश्रमणाम्यां तु धर्मश्रुत्वा समदरे । राज्ये नियोज्य निष्क्रांतो नंदनं हरिवाहनं ॥ ९१ ॥
विनयश्रीस्तु कृत्वासौ सर्वभद्रमुपोषितं । पंचपत्यस्थितिर्जाता सौधर्मद्रस्य बल्लभा ॥ ९२ ॥
पुर्यां त्वं पुष्कलावत्यां गांधारेषु दिवश्च्युता । गांधारीद्रगिरे राज्ञो मेरुमत्यामभूत्सुता ॥ ९३ ॥
तृतीयभवसिद्धिस्त्वमित्युक्ते सानमज्जनं । गौर्या विज्ञापितो नत्वा तद्भवानाह विश्ववित् ॥ ९४ ॥
इभ्यस्येभ्यपुरेऽत्राभून्ननंदवस्य कामिनी । यशस्विनी स्थिता हर्म्ये चारणौ वीक्ष्य सांबरे ॥ ९५ ॥
सस्मार स्वभवान् सर्वान् यातकीखंडमंडले । पूर्वस्य मंदरस्यासं विदेहश्वपरेश्वहं ॥ ९६ ॥
आनंदश्रेष्ठिनः पत्नी नंदशोकपुरेऽहते । मितसागरनाम्नेत्र दानं दत्त्वा सभर्तृका ॥ ९७ ॥
पंचाश्रर्याण्यहं प्रापं कृतानि त्रिदशैर्मुदा । भीत्वा काशोदकं भर्त्रा सविषं मृतवत्यमा ॥ ९८ ॥
भूत्वा देवकुरुत्वासमैशानंदप्रिया ततः । जातात्राहमिति ज्ञात्वा सा संवेगपरारयति ॥ ९९ ॥
नत्वा सुभद्रनामानं प्रोषधव्रतमग्रहीत् । मृत्वा शक्रस्य देव्यासीत्पंचपत्यसमस्थितिः ॥ १०० ॥
च्युत्वाभूदिह कौशान्यां सुभित्रायां सुभद्रतः । इभ्याद्धर्ममतिर्नाम्ना कन्या धर्ममतिः सदा ॥ १०१ ॥

जिनमत्पयार्थिकापार्श्वे तपो जिनगुणाविधं । गृहीत्वोपोष्य जातासि महाशुक्लद्रवच्छभा ॥१०२॥
 एकाविंशतिपलयायुश्च्युत्वा चंद्रमतिस्त्रियां । गौरी त्वं वीतशोकायां मेरुचंद्रादभूत्सुता ॥ १०३ ॥
 भवैः सिद्धिस्त्रिभिस्ते स्यादित्युक्ते सा नता विशुं । प्रणिपत्य ततः पृष्ठः पद्मावत्या भवान् जगौ ॥१०४॥
 उज्जयिन्यामिहैवासीदपराजितभूतः । तनया विनयश्रीः सा विजयावनितांगजा ॥ १०५ ॥
 हस्तिशीर्षपुराधीशं हरिषेणमसौ पतिं । प्राप्ता पतियुता दानं वरदत्ताय संददौ ॥ १०६ ॥
 कालागुरुकधूपेन भर्त्रा गर्भगृहे मृता । भूत्वा हैमवते भुक्त्वा सुखं पत्यसमस्थितिः ॥ १०७ ॥
 जाता चंद्रप्रभादेवी ततश्चंद्रस्य वल्लभा । पत्योपमाष्टभागायुरतश्च्युत्वा तु भारते ॥ १०८ ॥
 ग्रामेऽभूत्सालमलीखंडे मगधेषु गृहेशिनोः । दुहिता पद्मदेवीति देविलाजयदेवयोः ॥ १०९ ॥
 आचार्यादूरधर्मरुयादेकदा व्रतमग्रहीत् । यावज्जीवं न भक्ष्यं मे फलमज्ञातमप्यसौ ॥ ११० ॥
 प्रचंडशालमलीखंडे ग्रामेऽवस्कंदनामतः । अकांठे चंडवाणारूयो व्याघ्रमुखोऽहरज्जनं ॥१११॥
 चंदिगेहे गृहीत्वा तां पद्मदेवीं स्वदारतां । निनीपुः शीलवत्यासौ, प्रत्याख्यातोऽनया नयात् ॥११२॥
 स राजगृहनार्थेन राज्ञा सिंहस्थेन तु । हठेन निहतोरण्ये शरण्ये जनताऽभ्रमत् ॥ ११३ ॥
 भुत्प्रीडिता ज नास्तत्र दिग्मूढा मूढबुद्धयः । मृगा इव मृता दुःखार्त्तिकाक फलभक्षिणः ॥११४॥

हृरिंशपुराणः ।

अनास्त्राद्य फलान्येषा पद्मा देवी दृढव्रता । प्रत्याख्यायैकपलयायुरंते हैमवतेऽभवत् ॥ ११५ ॥
 देवी स्वयंप्रभस्यातो व्यंतरस्य स्वयंप्रभा । स्वयंप्रभमणद्वीपे स्वयंप्रभगिराचभूत् ॥ ११६ ॥
 ततश्चागत्य भरते जयंतनगरेक्षिणः । श्रीमत्यां विमलश्रीः सा श्रीधरस्य सुताभवत् ॥ ११७ ॥
 प्रादायि मेघनादाय सा भद्रिलपुरेक्षिणे । लेभे च तनयं ख्यातं मेघघोषाख्ययाऽवनौ ॥ ११८ ॥
 भर्तारि स्वर्गते सापि पद्मावत्यायैकांतिके । आचाम्लवर्धमानाख्यं तपः कृत्वा दिवं ययौ ॥ ११९ ॥
 सा सहस्रारकल्पस्य पदयुर्भूत्वाग्रक्रामिनी । नवपंचकपल्यैस्तु तुल्यं कालमजीगमत् ॥ १२० ॥
 जातास्यत्र ततश्च्युत्वा त्वमरिष्टपुरेक्षिणः । श्रीमत्यां स्वर्णनाभस्य सुता पद्मावती श्रुता ॥ १२१ ॥
 तपसा नाकमारुह्य देवश्च्युत्वा तपोबलात् । सेत्स्यति त्वमिति प्रोक्ते श्रुत्वा सा जिनमानमत् १२२ ॥
 रोहिणी देवकीपूर्वा देव्योन्येऽपि च यादवाः । पृष्ट्वा श्रुत्वा स्वजन्मानि जाता संसारभीरवः ॥ १२३ ॥
 बुद्धा नत्वा जिनेन्द्रं तं सुरासुराश्च यादवाः । यांति स्वस्थानमायांति पूजनार्थं पुनः पुनः ॥ १२४ ॥
 विजहार पुनर्देशान् जिनो भव्यहिताय सः । सूर्यस्येव हि चर्यासीज्जगत्कार्याय वैभवी ॥ १२५ ॥
 इतश्च वसुदेवाभं वासुदेवमनःप्रियं । सुतं गजकुमारख्यं देवकी सुषुवे शुभं ॥ १२६ ॥
 यौवनं स परिप्राप्तः कन्याजनमनोहरं । ततोऽस्मै वरयांचक्रे चक्री राजकुमारिकाः ॥ १२७ ॥

अभिरूपतरां कन्यां सोमशर्माग्रजन्मनः । प्रजातां क्षत्रियायां च सोमाख्यां वृत्तवान् हरिः ॥ १२८ ॥
विवाहारंभसमये सुदिताखिलाद्यादेवे । जाते जिनपतिः प्राप्नो विहरन् द्वारिकां तदा ॥ १२९ ॥
समागत्योपविष्टं तमद्रौ रैवतिके विभुं । वंदितुं निर्ययौ सर्वे यादवा बहुमंगलाः ॥ १३० ॥
दृष्ट्वा गजकुमारस्तमाटोपं द्वारिकोद्भव । दृष्ट्वा कंचुकिनं जैनं विवेद हितमादितः ॥ १३१ ॥
ततो गजकुमारोऽपि प्रयातो वंदितुं जिनं । रथेनादित्यवर्णेन हर्षाद्रोमांचमुद्वहन् ॥ १३२ ॥
आर्हत्यविभवोपेतं गणैर्द्वादशभिर्वृतं । जिनं नत्त्वोपविष्टोऽसौ कुमारश्चक्रपाणिना ॥ १३३ ॥
जगाद भगवोस्तत्र नृसुरासुरसंसदि । संसारतरणोपायं धर्म रत्नत्रयोज्वलं ॥ १३४ ॥
प्रस्तावे हरिरग्राक्षीज्जिनेन्द्रं प्रणिपत्य सः । अत्यंतादरपूर्णेच्छः श्रोत्रिलोकहितेच्छया ॥ १३५ ॥
अर्हतां चक्रिणामर्थचक्रिणां सीरधारिणां । उत्पत्तिः प्रतिशत्रूणां जिनानां च विशेषतः ॥ १३६ ॥
यथा प्रश्नमितस्तस्मै संभूतिं विष्णवे ततः । त्रिपष्टिगुगुमुख्यानां प्रोवाच पुरुषेशिनां ॥ १३७ ॥
आद्यो वृषभनाथोऽभूदजितः संभवः प्रभुः । अभिनंदननाथश्च सुमतिः पद्मसंप्रभः ॥ १३८ ॥
सुपार्थनामधेयोऽन्यश्चंद्रप्रभ इतीश्वरः । सुविधिः शीतलः श्रेयान् वासुपूज्यश्च पूजितः ॥ १३९ ॥
विमलोनंतजिद्धर्मः शान्तिः कुंतुरो जिनः । मल्लिः शल्यकुशोद्धारो मुनींद्रो मुनिसुव्रतः ॥ १४० ॥

हरिवंशपुराणं ।

नमिश्च निवर्तौ नेमिर्वर्तमानोहमत्र तु । पार्श्वश्चापि महावीरो भवितारौ जिनेश्वरौ ॥ १४१ ॥
 जंबूद्वीपविदेहेष्टौ भारते पंच ते जिनाः । सप्तैव धातकीखंडे चत्वारः पुष्करार्धजाः ॥ १४२ ॥
 प्राग्भवे पुंडरीकिन्यां वृषभः शान्तिरीश्वरः । अजितस्तु सुसीमायां क्षेमपुर्यामरो जिनः ॥ १४३ ॥
 रत्नसंचयजः कुंभुः संभवश्चाभिनेदनः । मल्लिश्च वीतशोकायां जंबूद्वीपविदेहजाः ॥ १४४ ॥
 चंपायासिंह कौशांब्यां गजाहनगरेऽपि ते, ज्योध्यायां भरतक्षेत्रे छत्राकारपुरे क्रमात् ॥ १४५ ॥
 मुनिसुव्रतनाथश्च नमिर्नेमिजिनस्तथा । पार्श्वोऽख्यश्च महावीरः पंचामी पूर्वजन्मनि ॥ १४६ ॥
 पुंडरीकिण्यखंडश्रीः सुसीमाक्षेमपुर्यपि । धातकीखंडपूर्वार्धे सक्रमं रत्नसंचयं ॥ १४७ ॥
 सुमत्यादिचतुर्णां च पुरः पूर्वत्र जन्मनि । सुविध्यादिचतुर्णां च पूर्वपुष्करजास्त्वमू ॥ १४८ ॥
 तथैव धातकीखंडे पश्चादैरावतक्षितौ । अनंतजिदभूत्पूर्वमरिष्टपुरसंभवः ॥ १४९ ॥
 पूर्वार्धभारते तस्य विमलस्तु महापुर । मद्रिलादौ पुरे धर्मस्तत्र नामान्यमूनि तु ॥ १५० ॥
 वज्रनाभिरभूदाद्यो विमलस्तदनंतरः । विपुलो वाहनांत्योऽज्यो महाबल इतीरितः ॥ १५१ ॥
 परोऽतिबल इत्यासीदपराजित इत्यतः । नंदिवेषणस्तथा पद्मो महापद्मः स्मृतः परः ॥ १५२ ॥
 पद्मगुल्मोऽपि नीलनगुल्मः पद्मोत्तरः परः । पद्मासनः पुनः पद्मस्तथा दशरथो नृपः ॥ १५३ ॥

राजा मेघरथःसिंहरथो धनपतिः परः । नाम्ना वैश्रवणो राजा श्रीधर्मोऽख्यस्ततः पदः ॥ १५४ ॥
 सिद्धार्थः सुप्रतिष्ठोऽहमानंदो नंदनो वृषः । पूर्वजन्मनि नामानि जिनिनामानुपूर्वतः ॥ १५५ ॥
 चक्री पूर्वधरः पूर्वो महामंडलिकाः परे । एकादशांगिनः सांगैः सर्वेऽपि कनकप्रभाः ॥ १५६ ॥
 सिंहविक्रीडितं कृत्वा प्रायोपगमनं गताः । मासक्षपणतः सर्वे यथास्वं स्वर्गलोकगाः ॥ १५७ ॥
 वज्रमेन इति ख्यातस्तथारिदमसंज्ञकः । स्वयंप्रभाभिधश्चान्यः परो विमलवाहनः ॥ १५८ ॥
 स्मरिः सीमंधराभिरुयो गुक्त्रश्च पिहितास्रवः । अरिदममुनिर्मन्यो वंदनीयो युगंधरः ॥ १५९ ॥
 सर्वा सर्वजनानंदोऽप्युभयानंदनामकः । वज्रदत्तोऽपरो वेद्यो वज्रनाभिरभिष्टुतः ॥ १६० ॥
 सर्वगुप्तस्त्रिगुसाढ्यश्चित्तरक्षभिधः परः । विमलाचारसंपन्नो मान्यो विमलवाहनः ॥ १६१ ॥
 गुरुर्धनरथाभिरुयः संवरः संवरान्वितः । वरधर्मस्त्रिलोकीयः सुनंदो नंदसंज्ञकः ॥ १६२ ॥
 व्यतीतशोकनामान्यो दामरः प्रौष्ठिलः परः । जिनानां गुरवोऽमी न क्रमेणातीतजन्मनि ॥ १६३ ॥
 वृषो धर्मश्च शांतिश्च कुंशुः सर्वार्थसिद्धितः । चत्वारः प्रच्युता ज्ञेया विजयादभिर्नंदनः ॥ १६४ ॥
 चंद्रप्रभसुमत्याख्यौ वैजयंताज्जयंततः । नेम्यरौ नभिमल्लीशादपराजिततश्च्युतौ ॥ १६५ ॥
 आरणात्पुष्पदंतेशः शीतलेशोऽच्युताच्युतः । पुष्पोत्तरविमानेशः श्रेयोनंतौ च सन्मतिः ॥ १६६ ॥

रिदंशपुराणं ।

सहस्रारानु विमलश्रीपाश्चैशुनिमुव्रताः । क्रमात्संभवसुपर्वाश्चपद्ममजिनाः पुनः ॥ १६७ ॥
 सहस्रारानु विमलश्रीपाश्चैशुनिमुव्रताः । वासुपुल्यो महाशुक्रादितितीर्थकृतां दिवः ॥ १६८ ॥
 अधोमध्योपरिग्रह्यग्रेवैयकपरिच्युताः । वासुपुल्यो महाशुक्रनवम्यां तु तथैवाजिततीर्थकृत् ॥ १६९ ॥
 वृषभश्चैत्रकृष्णस्य नवम्यामुदपद्यत । माघशुक्लनवम्यां तु तथैवाजिततीर्थकृत् ॥ १७० ॥
 वृषभश्चैत्रकृष्णस्य पौर्णमास्यां हि संभवः । द्वादश्यां माघशुक्लस्य जिनेन्द्रस्त्वभिर्नंदनः ॥ १७१ ॥
 उत्पन्नो मार्गशीर्षस्य पौर्णमास्यां सितात्मनि । ऊर्जकृष्णत्रयोदश्यां पद्ममजिनेश्वरः ॥ १७२ ॥
 सुमतिः श्रावणस्यासीदेकादश्यां सप्तमो जिनः । पौषस्य कृष्णपक्षेभूदेकादश्यां जिनोऽष्टमः ॥ १७३ ॥
 द्वादश्यां ज्येष्ठमासस्य शुक्लायां सप्तमो जिनः । शीतलो माघकृष्णस्य द्वादश्यामभवज्जिनः ॥ १७४ ॥
 सुविधिर्मार्गशीर्षस्य शुक्लप्रतिपदि प्रभुः । शीतलो माघकृष्णस्य द्वादश्यामभवज्जिनः ॥ १७५ ॥
 फाल्गुनसितपक्षेऽभूदेकादश्यां जिनोऽपरः । पक्षेत्रैव चतुर्दश्यां वासुपुल्यजिनेश्वरः ॥ १७६ ॥
 माघशुक्लचतुर्दश्यां विमलो विमलात्मकः । द्वादश्यां ज्येष्ठकृष्णस्य संजातोऽनंतजिज्जिनः ॥ १७७ ॥
 माघशुक्लत्रयोदश्यां जज्ञे धर्मो जिनाधिपः । ज्येष्ठकृष्णचतुर्दश्यां शान्तिनाथश्च शान्तिकृत् ॥ १७८ ॥
 माघशुक्लत्रयोदश्यां प्रतिपद्यभूत् । मार्गशीर्षस्य शुक्लायां चतुर्दश्यामरो जिनः ॥ १७९ ॥
 कुंथुर्वैशाखमासस्य शुक्लायां प्रतिपद्यभूत् । मार्गशीर्षस्य शुक्लायां च द्वादश्यां मुनिसुव्रतः १८० ॥
 एकादश्यां तु तस्यैव शुक्लायां मछिरीश्वरः । शुक्लायां माघशुक्लस्य च त्रयोदश्यां जिनेश्वरः ॥ १८१ ॥
 जातश्च कृष्णदशम्यामाषाढस्य नभिरजिनः । नेमिर्वैशाखशुक्लस्य त्रयोदश्यां जिनेश्वरः ॥ १८२ ॥

स कृष्णैकादशीं पार्श्वः पौषमासस्य भूपयन् । शुक्लत्रयोदशीं वीरश्चैत्रस्य जिनजन्मना ॥१८०॥
 पितरौ जन्म नक्षत्रं जन्मभूमिं जिनेशिनां । चैत्यवृक्षं च निर्वाणभूमिं वच्मि निबुध्यतां ॥१८१॥
 विनीता महेदवी च नाभिन्यग्राधपादपः । कैलाशश्चोत्तरापाठवृषभो वृषभो नृणां ॥ १८२ ॥
 अयोध्या विजया राजा जितशत्रुजिनोऽजितः । सम्मेदः सम्मदायास्तु रोहिणी विपमच्छदः १८३
 श्रावस्ती—संभवः सेना जितारिः शालपादपः । ज्येष्ठा नक्षत्रमेनांसि सम्मेदश्च पुनंतु वः ॥१८४॥
 सरलः संवरो योध्या सिद्धार्था च पुनर्वसुः । जिनोऽभिनंदनः शैलः स एवास्तु सुदे सतां ॥१८५॥
 मेघप्रभो मघायोध्या प्रियंगुश्च सुमंगला । सुमतिः सुमतिर्नित्यं सम्मेदश्च दिशंतु वः ॥ १८६ ॥
 कौशांबी धरणश्चित्रा सुसीमा जिनपुंगवः । पद्मप्रभः प्रियंगुश्च मंगलं वः स पर्वतः ॥ १८७ ॥
 प्रथिवी सुप्रतिष्ठोऽस्य काशी वा नगरी गिरिः । स विशाखा शिरीषश्च सुपार्श्वश्च जिनेश्वरः ॥१८८॥
 बंधा चंद्रपुरी चंद्रप्रभो नागतरुर्गिरिः । सोनुराघामहासेनो लक्ष्मणा जननी सतां ॥ १८९ ॥
 काकंदी पुष्पदंतश्च रामा सुग्रीवमूपतिः । 'मूलर्क्ष' मालिवृक्षश्च सगिरिर्भूतयेऽस्तु वः ॥ १९० ॥
 भद्रिला प्रथमापाढा प्लक्षो हठरथो नृपः । सुनंदा शीतलः शैलः स एव हितचेतसः ॥१९१॥
 विष्णुश्रीविष्णुराजश्च सिंहनादपुरं जिनः । श्रवणः श्रेयान् संदद्भुस्तिदुकः स च भूधरः ॥१९२॥

हरिवंशपुराणं ।

वंपा जन्मनि शुक्तोभद्रासुण्ड्यो जयांत्रिपः । पाटला वसुण्ड्यश्च पूडया शर्तोभषापि च ॥१९३॥
 शर्मा च कृतवर्मा च जंबूः प्रोष्ठपदोत्तरा । कांपित्यं सगिरिःशल्यं विमलश्चोद्धरंतु वः ॥१९४॥
 साकेता सिंहसेनश्च रेवत्यश्चत्थपादपः । पांतु सर्वयशा सोऽद्रिरनंतश्चापि वः सदा ॥ १९५ ॥
 धर्मश्च दधिपर्णश्च भानुराजश्च सुव्रता । पुष्पो रत्नपुरं सोऽद्रिर्धर्मं बुद्धिं ददातु वः ॥ १९६ ॥
 ऐरा च विश्वसेनश्च भरणीभूपुरं तरुः । नंदीश्च शांतिनाथश्च सोगः शांतिं दिशंतु वः ॥१९७॥
 सोगो नागपुरं सूर्यः श्रीमती कृत्तिका तथा । तिलकश्च तरुः कुंथुर्मथ्यंतु दुरितानि वः ॥१९८॥
 चूतो गजपुरं मित्रा पार्थिवश्च सुदर्शनः । सम्मेदो रोहिणी चारो दुरितं दारयंतु वः ॥ १९९ ॥
 मिथिला रक्षिता कुंभो जिनेन्द्रो मल्लिराश्विनी । अशोकश्च तरुः सोऽद्रिरशोकाय भवंतु वः ॥२००॥
 पद्मावती सुमित्रोऽस्तु कुशाग्रनगरं श्रुदे । चंपकः श्रवणक्षं च सोऽद्रिवो मुनिसुव्रतः ॥२०१॥
 मिथिला विजयो वप्रा वकुलो नभिराश्विनी । नमयंतु महामानं सम्मेदश्च महीधरः ॥ २०२ ॥
 नेभिः सूर्यपुरं चित्रा समुद्रविजयः शिवा । ऊर्जयंतो जयंतेऽभी मेघशृंगो दिशंतु वः ॥ २०३ ॥
 वाराणसी च वर्मा च विशाखा च घवांद्भिपः । अश्वसेननृपः पार्श्वः सम्मेदश्च मुदेऽस्तु वः ॥२०४॥

१ इभपुरं-हस्तिनापुरं ।

शालः कुंडपुरं वीरः सिद्धार्थः प्रियकारिणी । उत्तराफालगुनी पावा पाया निम्नंतु वः सदा ॥ २०५ ॥
 चैत्यवृक्षस्तु वीरस्य द्राविणद्वन्द्वरुचिह्नतः । देहोत्सेधाच्च शेषाणां स द्वादश गुणो मतः ॥ २०६ ॥
 सुपाश्वैशोनुराधायां ज्येष्ठासु च शशिप्रभः । श्रयानपि प्रतिष्ठासु वासुपूज्योश्चिनीषु सः ॥ २०७ ॥
 भरणीषु जिनो मल्लिवीरः स्वातिषु सिद्धिभाक् । जन्मनक्षत्रवर्गेषु शेषाणां परিনিर्वृतिः ॥ २०८ ॥
 शान्तिकुंठवरनामानस्तीर्थकृच्चक्रवर्तिनः । शेषास्तीर्थकराः सर्वे पृथिवीपतयो नृपाः ॥ २०९ ॥
 चंद्राभ एव चंद्राभः सुविधिः शंखसत्प्रभः प्रियंगुमंजरीपुंजवर्णः सुपार्श्वतीर्थकृत् ॥ २१० ॥
 मेघदयामवपुः श्रीमान् पार्श्वस्तु धरणस्तुतः । पद्मगर्भनिभाभश्च पद्मप्रभजिनाधिपः ॥ २११ ॥
 रक्तकिंशुकपुष्पाभो वासुपूज्यो जिनेश्वरः । नीलांजनाचलच्छायो मुनींद्रो मुनिसुव्रतः ॥ २१२ ॥
 नीलकंठस्फुरत्कंठरुचिर्नेमिः समीक्षितः । सुतप्तकनकच्छायाः शेषास्तु जिनपुंगवाः ॥ २१३ ॥
 निष्क्रान्तिर्वासुपूज्यस्य मल्लेर्नेमिजिनांत्ययोः । पंचानां तु कुमारानां राज्ञां शेषजिनेश्विनां ॥ २१४ ॥
 वृषभस्य विनीतायां परिनिष्क्रमणं तथा । नेमस्तु द्दारवत्यां तु शेषाणां जन्मभूमिषु ॥ २१५ ॥
 निष्क्रान्तिः सुयतेर्भुक्त्वा मल्लेः साष्टमभक्तका । तथा पार्श्वजिनस्यापि जयाजस्य चतुर्थका ॥ २१६ ॥
 षष्ठभक्तभृतां दीक्षा शेषाणां तीर्थदर्शिनः । श्रेयः सुमतिमल्लीशां पूर्वान्हे नेमिपार्श्वयोः ॥ २१७ ॥

अन्येषामपराद्धे तां वीरो ज्ञातुवनेऽश्रयत् । क्रीडोद्याने जयास्तुः ससिद्धार्थवने वृषः ॥ २१८ ॥
 धर्मस्तु वज्रकास्थाने विंशो नीलगुहाश्रये । पार्श्वो मनोरमोद्याने तपोभागाश्रमाश्रये ॥ २१९ ॥
 सहस्राभ्रवनाद्येषु पुरोद्यानेषु भूमिषु । शेषतीर्थकृतां वेद्यं परिनिष्करणं बुधैः ॥ २२० ॥
 सुदर्शना तु शिविका सुप्रभा तदनंतरा । सिद्धार्थोच्चार्यसिद्धा च तत्राभ्यंकरी प्रभा ॥ २२१ ॥
 सा निवृत्तिकरी षष्ठी सप्तमी सुमनोरमा । परा मनोहरा ह्यय-प्रमाद्युक्तप्रभा परा ॥ २२२ ॥
 ततः परेण विज्ञेया शिविका विमलप्रभा । पुष्पाभा देवदत्ताख्या परा सागरपत्रिका ॥ २२३ ॥
 नागदत्ताभिधा चान्या चार्वी सिद्धार्थसिद्धिका । विजया वैजयंती च जयंताख्या पराजिता ॥ २२४ ॥
 नाम्नोत्तरंकुरुक्षान्या दिव्या देवकुरुश्रुतिः । विमलाभा च चंद्राभा जिनानां शिविकाः क्रमात् २२५
 दीक्षा कृष्णनवम्यां तु चैत्रस्य वृषभेशिनः । मुनिसुव्रतदीक्षास्यां वैशाखस्य बभूव सा ॥ २२६ ॥
 वैशाखस्येव शुद्धस्य प्रतिपद्याभिनंद्यते । कुर्योर्निष्क्रमणं लोके नवम्यां सुमतेः पुनः ॥ २२७ ॥
 द्वादश्यां ज्येष्ठकृष्णस्य त्रयोदश्यां च संक्रमं । अनंतस्य च शान्तिश्च परिनिष्करणं स्मृतं ॥ २२८ ॥
 द्वादश्यां ज्येष्ठकृष्णस्य सुपार्वस्य जिनेशिनः । नमेराषाढकृष्णस्य दशम्यां कथितं हि तत् ॥ २२९ ॥
 नेमः शितचतुर्थ्यां तु श्रावणस्योपवर्णितं । पद्माभस्य त्रयोदश्यां कृष्णायां कार्तिकस्य तु ॥ २३० ॥

कृष्णस्य मार्गशीर्षस्य दशम्यां सुमतेस्तु तत् । शुक्लप्रतिपदि ग्राक्ते पुष्पदंतजिनेशिनः ॥ २३१ ॥
 तस्यैवारो दशम्यां तु पौर्णमास्यां च संभवः । एकादश्यां तु मल्लीशः परिनिष्क्रमणं श्रितः ॥ २३२ ॥
 पौषस्य कृष्णपक्षस्य होकादश्यां सुकालजं । ज्ञेयं निष्क्रमणं चंद्रग्रमपाश्वजिनेन्द्रयोः ॥ २३३ ॥
 माघस्य कृष्णपक्षस्य द्वादश्यां शीतलस्य च । विमलस्य सितायां हि चतुर्थ्यां परिकीर्तितं २३४ ॥
 अजितस्य नवम्यां तु द्वादश्यामभिर्नंदनः । धर्मस्य तु त्रयोदश्यां परिनिष्क्रमणं मतं ॥ २३५ ॥
 फाल्गुनासितपक्षस्य त्रयोदश्यां जिनेशिनः । श्रेयसो वासुपूज्यस्य चतुर्दश्यां तदीरितं ॥ २३६ ॥
 चर्पेण पारणाद्यस्य जिनेन्द्रस्य प्रकीर्तिता । तृतीयदिवसेऽन्येषां पारणा प्रथमा मता ॥ २३७ ॥
 आर्चनेक्षुरसो दिव्यः पारणायां पवित्रितः । अन्यैर्गोक्षीरनिष्पन्नपरमान्नमलालसैः ॥ २३८ ॥
 श्रीहास्तिनपुरं रम्यमयोध्या नगरी शुभा । श्रावस्ती च विनीता च पुरं विजयपूर्वकं ॥ २३९ ॥
 पुरं मंगलकं नाम्ना पाटलीखंडसंज्ञकं । पञ्चखंडपुरं कांतं तथा श्वेतपुरं परं ॥ २४० ॥
 अरिष्टपुरमिष्टं तु सिद्धार्थपुरमप्यतः । महापुरमतो नाम्ना स्फुटं धान्यवटं पुरं ॥ २४१ ॥
 वर्धमानपुरं ख्यातं पुरं सौमनसाह्वयं । मंदरं हास्तिनपुरं तथा चक्रपुरं मतं ॥ २४२ ॥
 मिथिला राजगृहकं पुरं वीरपुरं तथा । पुरी द्वास्वती काम्या कृतं कुंडपुरं पुरं ॥ २४३ ॥

रिवंशपुराणं ।

चतुर्विंशति संख्यानांसंख्यातानि यथाक्रमं । जिनानां वृषभादीनां पारणानगराणि तु ॥२४४॥

स श्रेयान् ब्रह्मदत्तश्च सुरेंद्र इव संपदा । राजा सुरेंद्रदत्तोन्य इन्द्रदत्तश्च पचकः ॥ २४५ ॥

सोमदत्तो महादत्तः सोमदेवश्च पुष्पकः । पुनर्वसुः सुनंदश्च जयश्चापि विशाखकः ॥ २४६ ॥

धर्मसिंहः सुमित्रश्च धर्ममित्रोऽपराजितः । नंदिवेणश्च वृषभदत्तो दत्तश्च सन्नयः ॥ २४७ ॥

वरदत्तश्च नृपतिर्धन्यश्च वकुलस्तथा । पारणासु जिनेंद्रेभ्यो दायकाश्च त्वमी स्मृताः ॥ २४८ ॥

सर्वेषामादिभिश्चासु दातारोऽपि जिनेशिनः । सर्वासु वर्धमानस्य वसुधारानियोगतः ॥ २४९ ॥

अर्धत्रयोदशोत्कर्षाद्वसुधारासु कोटयः । तांवत्येव सहस्राणि दशम्रानि जघन्यतः ॥ २५० ॥

आद्यौ द्वौ दायकौ दयामौ ज्ञेयावंत्यौ च वर्णतः । शेषास्तु दायका सर्वे संतप्तकनकप्रभाः ॥२५१॥

तपस्थिताश्च ते केचित्सिद्धास्तेनैव जन्मना । जिनाति सिद्धिरन्येषां तृतीये जन्मनि स्मृताः ॥२५२॥

वृषभमल्लीशपाश्वर्चीनामष्टमेन चतुर्थतः । जयाजस्य ययुः शेषा पद्मस्था हानिषष्ठतः ॥ २५३ ॥

ज्ञानाग्निः पूर्वतालेंत्या वृषस्य सकटाश्रुखे । ऊर्जयंते गिरौ नेमैः पार्श्वस्याप्याश्रमांतिके ॥२५४॥

वीरस्य केवलोत्पादः ऋजुकूलासरित्ते । अन्येषां तु जिनेंद्राणां स्वोद्यानेषु यथायथं ॥ २५५ ॥

श्रेयसो मल्लैः पूर्वान्दे नेमिपार्श्वयोः । केवलेत्यप्तिरन्येषामपरान्दे जिनेशिनः ॥ २५६ ॥

बृहस्पतिः

फाल्गुने कृष्णपक्षस्य त्वेकादश्यां वृषो भृतः । द्वादश्यां केवलं मीछिः पष्ठ्यां तु मुनिसुव्रतः ॥ २५७ ॥
सप्तम्यामेव संग्रासः पक्षे तत्रैव केवलं । सुपाश्वर्जिनचंद्रश्च चंद्रप्रभजिनस्तदा ॥ २५८ ॥
चतुर्थ्यां चैत्रकृष्णस्य पार्श्वदेवस्य केवलं । अमावास्यामनंतस्य जिनेंद्रस्य तदिव्यते ॥ २५९ ॥
पक्षे सिते तृतीयस्यां नमोः कुंथोश्च केवलं । दशम्यां सुमतेर्जातं पद्मप्रभजिनस्य च ॥ २६० ॥
ज्ञेयं वैशाखशुक्लस्य दशम्यां वीरकेवलं । सिते ऋष्युजि पक्षेऽभून्नेमेस्तत्प्रतिपादिने ॥ २६१ ॥
कार्तिकासितपंचम्यां शंभवस्य सितात्मनि । सुविधेस्तु तृतीयस्यां तद्द्वादश्यामरस्य तु ॥ २६२ ॥
पुष्यकृष्णचतुर्दश्यां शीतलः केवलं श्रितः । दशम्यां विमलं शुक्ले शांतिरेकादशे दिने ॥ २६३ ॥
अजितोत्र चतुर्दश्यां केवलं प्रत्यपद्यत । अभिनंदनधर्मारूढौ पौर्णमास्यामवाप तु ॥ २६४ ॥
ज्ञानोत्पत्त्या त्वमावास्या माघस्य श्रेयसा कृता । श्रेयसी वासुपूज्येन द्वितीया शुक्लपक्षजा ॥ २६५ ॥
माघकृष्णचतुर्दश्यां वृषस्य परিনিर्वृतिः । फाल्गुनस्यासिते पक्षे चतुर्थ्यां पद्मभासिनः ॥ २६६ ॥
पष्ठ्यां सुपाश्वर्चनाथस्य द्वादश्यां मौनिसुव्रतः । सिता फाल्गुनपंचम्यां महि श्रीवासुपूज्ययोः २६७
अमावस्यां तु चैत्रस्य निर्मिताभ्यां पवित्रिता । अनंतरजिनेंद्राभ्यां शुक्लपक्षस्य तु क्रमात् ॥ २६८ ॥
पंचम्यामाजितः पष्ठ्यां संभवः परিনিर्वृतः । दशम्यां सुमतिर्नाथः सुरनाथगणस्तुतः ॥ २६९ ॥

हरिवंशधुराणं ।

वैशाखस्यापुनात्सिद्ध्या नमिः कृष्णचतुर्दशी । सितां प्रतिपदं कुंभुः सप्तमीमभिनन्दनः ॥२७०॥
 शान्तेः सिद्धितिथिः सिद्धा ज्येष्ठकृष्णचतुर्दशी । तस्य शुक्लचतुर्थी तु धर्मस्य प्रतिपादिता ॥२७१॥
 आषाढकृष्णपक्षस्य विमलस्याष्टमी मता । नेमैः शुक्लाष्टमी मान्या निर्वाणतिथिरिष्यते ॥२७२॥
 श्रयसः पौर्णमास्यां तु घनिष्टासु प्रतिष्ठिता ॥२७३॥
 अष्टम्यां पुष्यपदस्य तु । अष्टम्यां पुष्यपदतोऽस्य शीतलोऽश्वयुजस्य तु ॥२७४॥
 श्रावणे शुक्लसप्तम्यां सिद्धो भाद्रपदस्य तु । अष्टम्यां चतुर्दश्यां कार्तिकस्य विनिश्चिता ॥२७५॥
 चंद्राभः शुक्लसप्तम्यां कृष्णायां परिनिवृत्तिः । श्रीवीरस्य चतुर्दश्यां कार्तिकस्य विनिश्चिता ॥२७६॥
 निवृत्तः सितपंचम्यां कृष्णायां परिनिवृत्तिः । सुमतिश्च सुपार्श्वश्च पूर्वान्हे चंद्रभस्तथा ॥२७७॥
 वृषोऽजितोऽपि च श्रेयान् शीतलश्चाभिनन्दनः । अपरान्हे जिनाः सिद्धा वासुपूज्यजिनस्तथा ॥२७८॥
 संभवः पद्ममासश्च पुष्यपदतो भवतकः । प्रदोपसमये ज्ञेया निवृत्तिर्नेमिपार्श्वयोः ॥२७९॥
 विमलानंतशांतीनां कुंभोर्महतीशविंशयोः । प्रत्युषे सिद्धिरुद्दिष्टा नष्टाष्टविधकर्मणां ॥२८०॥
 धर्मस्यारजिनेन्द्रस्य नेमैः पर्यकबंधतः । कायोत्सर्गस्थितानां तु सिद्धिः शेषजिनेशिनानां ॥२८१॥
 वृषस्य वासुपूज्यस्य नेमैः पर्यकबंधतः । वीरोद्दितयं शेषा मासं संहृत्य शुक्तिगाः ॥२८२॥
 चतुर्दशदिनान्यद्याः संहृत्य विहृतिं जिनः । पार्श्वस्य सह नेमैः षट्त्रिंशता पंचभिः शतैः ॥२८३॥
 वीरस्यैकस्य निर्वाणः षट्त्रिंशतिसहितस्य तु । पार्श्वस्य सह नेमैः षट्त्रिंशता पंचभिः शतैः ॥२८४॥

मल्लिः पञ्चशतैः सिद्धः शान्तिर्नवशतैः सह । सैकैश्चतुर्धर्मो द्वादशः सैकपद्मशतैः ॥ २८३ ॥
 सहस्रैर्विमलः पद्मभिरनंतस्तैस्तु सप्तभिः । सप्तमः पञ्चशत्यामा पद्माभ्योऽष्टशतैस्त्रिभिः ॥ २८४ ॥
 वृषो दशसहस्रैस्तु मुनिभिर्मुक्तिमाश्रितः । प्रत्येकं तु जिना शेषाः सहस्रेण समन्विताः ॥ २८५ ॥
 भरतश्चक्रवर्त्याद्यः सगरो मधवांस्ततः । सनत्कुमारनामान्यः शान्तिः कुंतुररस्तथा ॥ २८६ ॥
 सुभूमश्च महापद्मो हरिवेणो जयोऽपरः । ब्रह्मादत्तश्च पद्मखंडनाथा द्वादशचक्रिणः ॥ २८७ ॥
 त्रिपुष्टश्च द्विपुष्टश्च स्वयंभूः पुरुषोत्तमः । पुरुषोपपदौ सिंहपुंडरीकौ प्रचंडकौ ॥ २८८ ॥
 दत्तो नारायणो कृष्णो वासुदेवा नवोदिताः । त्रिखंडभरताधीशाः पराखंडितपौरुषाः ॥ २८९ ॥
 विजयोऽचलः सुधर्माख्यः सुप्रभश्च सुदर्शनः । नांदी च नंदिभिन्नश्च रामः पद्मो बला नव ॥ २९० ॥
 अश्वग्रीवो भुवि ख्यातस्तारको मेरुकस्तथा । निशुंभः शुभदंभोजवदनो मधुकैटभः ॥ २९१ ॥
 बलिः प्रहरणाभिख्यो रावणः खेचरान्वयाः । भूचरस्तु जरासंधो नैवैते प्रतिशत्रवः ॥ २९२ ॥
 ऊर्ध्वगा बलदेवास्ते निर्निदाना भवांतरे । अधोगाः सनिदानास्तु केशवाः प्रतिशत्रवः ॥ २९३ ॥
 वृषमे भरतश्चक्री सगरोऽप्यजिते जिने । मधवांस्तुर्यश्चक्री च धर्मशान्तिंतरे मतौ ॥ २९४ ॥
 निजं जिनांतरं ज्ञेयं शान्तिकुंश्चरचक्रिणं । चक्रवर्ती सुभूमोऽभूदरमल्लिजिनांतरे ॥ २९५ ॥

विंशशतपुराणं ।

मुनिसुव्रतमल्यंतर्महापद्मः प्रकीर्तितः । मुनिसुव्रतनम्यंतर्हरिषेणस्तु चक्रभृत् ॥ २९६ ॥
 नभिनम्यंतरे चक्री जयसेनोऽभवत्ततः । ब्रह्मदत्तोऽपि निर्दिष्टो नेमिपार्श्वजिनांतरे ॥ २९७ ॥
 अष्टानां सिद्धिरुद्दिष्टा ब्रह्मदत्तसुभूमयोः । सप्तमीं मधवांस्तुर्यो वृतीयं कल्पमाश्रितौ ॥ २९८ ॥
 श्रेयः प्रभृतिधर्मातान् पंचापश्यन्वलोर्जितान् । त्रिपृष्ठाद्या दृसिहांताः पंचसंख्यास्तु केशवाः ॥ २९९ ॥
 पुंडरीकोऽरमल्यंतर्वासुदेवः प्रकीर्तितः । मुनिसुव्रतमल्यंतर्दत्तनामा तु केशवः ॥ ३०० ॥
 एकस्य सप्तमी पृथ्वी पंचानां षष्ठ्युदीरिता । पंचम्येकस्य चान्यस्य पर्यंतस्य वृतीयभूः ॥ ३०१ ॥
 अष्टानां मुक्तिरुद्दिष्टा बलानां तु तपोबलात् । अंतस्य ब्रह्मकल्पस्तु तीर्थे कृष्णस्य सेत्स्यतः ॥ ३०२ ॥
 धनुःशतानि पंचाद्ये हानिः पंचशतोष्टसु । दशानां पंचसु श्रोक्ता पंचानामष्टसु क्षयः ॥ ३०३ ॥
 उत्सेधः पार्श्वनाथस्य नवारत्निमित्तस्ततः । वीरस्यारत्नयः सप्त जिनोत्सेधः क्रमादयं ॥ ३०४ ॥
 पंच चापशतान्याद्ये चक्रिण्युत्सेध इष्यते । चतुःशतानि सार्धानि धनूंषि सगरस्य तु ॥ ३०५ ॥
 द्वाचत्वारिंशदिष्टानि सार्धानि तु षण्ण्यतः । सार्धैर्नैकेन युक्तानि चत्वारिंशद्भनूंषि तु ॥ ३०६ ॥
 पंचात्रिंशच्चतस्त्रिंशदष्टाविंशतिरष्टमे ॥ ३०७ ॥

द्वाविंशतिर्महापद्मे विंशतिश्च चतुर्दश । ततः सप्त धनूंषि स्यादुत्सेधश्चक्रवर्तिनां ॥ ३०९ ॥
 अशीतिः सप्ततिःपष्टिः पंचाशत्पंचभिः सह । चत्वारिंशद्धनूंषि स्युः पङ्क्तिशतिस्ततः परः ॥ ३१० ॥
 द्वाविंशतिस्तथोक्तानि षोडशापि दशैव तु । उत्सेधो वासुदेवानां बलदेवप्रतिद्विपां ॥ ३११ ॥
 आयुश्चतुरशीतिश्च पूर्वलक्षा जिनेश्विनां । द्वासप्ततिश्च पष्टिश्च पंचाशच्च यथाक्रमं ॥ ३१२ ॥
 चत्वारिंशच्चथा त्रिंशद्द्विंशतिश्च दशैव ताः । लक्षे लक्षं च पूर्वाणां दशानामाधुरीरितं ॥ ३१३ ॥
 वर्पलक्ष्यास्ततो लक्ष्या अशीतिश्चतुरुचरा । द्वासप्ततिस्ततः पष्टिस्त्रिंशद्दश तथैककं ॥ ३१४ ॥
 ततो वर्पसहस्राणि संपंचनवतिश्च तु । अशीतिः पंचपंचाशत्त्रिंशद्दश तथैककं ॥ ३१५ ॥
 ततो वर्पशतं पूर्णं द्वासप्ततिरिति क्रमात् । जिनानामायुराख्यातमायुर्वृद्धिं करोतु वः ॥ ३१६ ॥
 लक्षाश्चतुरशीतिस्तु द्वासप्ततिरिति क्रमात् । पूर्वाणां वर्पलक्षास्तु पंचत्रयेकाः प्रपंचिताः ॥ ३१७ ॥
 ततो वर्पसहस्राणि नवतिः पंचभिर्युता । तथा चतुरशीतिः स्यादष्टापष्टिस्ततः पुनः ॥ ३१८ ॥
 त्रिंशत् पङ्क्तिस्त्रिणी वर्पसप्तशतानि च । आयुःप्रमाणमेतत्तु कथितं चक्रवर्तिनां ॥ ३१९ ॥
 वर्षाणां चतुरशीतिर्लक्षा द्वासप्ततिस्ततः । पष्टिस्त्रिंशद्दशातोऽपि पंचपष्टिसहस्रकं ॥ ३२० ॥
 द्वात्रिंशद्वादशैकं च श्रौक्तं वर्षसहस्रकं । केशवानां यथासंख्यमायुः संख्याविदां मता ॥ ३२१ ॥

रिविशपुराणं ।

आयुर्लक्षा बलानां स्युः सप्ताशीतिश्च सप्ततिः । सप्तोत्तरा तथा षष्टिः पञ्चत्रिंशदश क्रमात् ॥ ३२२ ॥
 षष्टिर्वर्षसहस्राणि त्रिंशदश च सप्ताभिः । द्विशत्याब्दसहस्रं तु तच्चरमस्य बलस्य तु ॥ ३२३ ॥
 षष्टिर्वर्षसहस्राणि त्रिंशदश क्रमात् । निरंतरास्ततः शून्ये त्रिजिनाशून्ययोर्द्वयं ॥ ३२४ ॥
 वृषाद्याः धर्मपर्यंता जिनाः पञ्चदश क्रमात् । जिने शून्यं जिनः शून्यं द्वौ जिनैर्द्वौ निरंतरौ ॥ ३२५ ॥
 जिने शून्यद्वयं तस्माज्जिनः शून्यद्वयं पुनः । जिने शून्यं त्रयोदश । षट् चक्रिणस्त्रिशून्यानि चक्री शून्यं च चक्रभृत् ३२६
 चक्रिणौ भरताद्यौ द्वौ तौ शून्यानि त्रयोदश । षट् चक्रिणस्त्रिशून्यानि चक्रधरक्रमः ॥ ३२७ ॥
 ततः शून्यद्वयं चक्री शून्यं चक्रधरस्ततः । शून्ययोर्द्वितयं तस्मादिति चक्रधरक्रमः ॥ ३२८ ॥
 शून्यानि दशपञ्चातस्त्रिपृष्ठाद्यास्तु केशवाः । शून्यषट्कं ततश्चैकः केशवो व्योमकेशवः ॥ ३२९ ॥
 त्रिशून्यं केशवश्चैकः शून्यद्वितयमप्यतः । केशवस्त्रीणि शून्यानि केशवानामयं क्रमः ॥ ३३० ॥
 पादः कुमारकालः स्यादायुषो वृषमस्य सः । न्यूनः संयमकालस्य राज्यकालस्ततोऽपरः ॥ ३३१ ॥
 पादोष्टादशसंख्यानां पूर्णः शेषजिनेशिनः । कुमारकालः शेषस्य राज्यसंयमकालता ॥ ३३२ ॥
 कुमारानां जिनानां तु संयमानेहसोज्जितः । आयुः कालः सकुमारः पञ्चानामपि वर्ण्यते ॥ ३३३ ॥
 ततः षोडशभिर्हीनो विंशत्या तु ततः ॥ ३३४ ॥

दशानामायुयः पादः पादोनो द्वादशस्य सः । मष्टेर्वर्षशतेनो नेमेर्वर्षशतैस्त्रिभिः ॥ ३३५ ॥
 त्रिंशद्वर्षविहीनस्तु प्रत्येकं पार्श्ववीरयोः । द्वेधा संयमकालोयं छात्रस्यः केवली स्थितः ॥ ३३६ ॥
 वृषष्ठयस्थकालोऽत्र स्यात्सहस्रवर्षाण्यतः । द्वादशाब्दानि पूर्णानि स्युर्वर्षाणि चतुर्दश ॥ ३३७ ॥
 एकत्रिद्वयेकमासाश्च वर्षाणि त्रिंशत्तस्तु ततः परे । पण्मासा नव वर्षाणि त्रिचतुस्त्रिद्विमासकाः ॥ ३३८ ॥
 षट्पंचाशद्दिनानि स्युर्मासाश्चत्वार एव च । वर्षाणि द्वादशैवातः परं केवलिनो जिनाः ॥ ३३९ ॥
 आद्यस्य गणिनो भर्तुरशीतिश्चतुरुत्तरा । नवतिः पंचसंयुक्तं शतंयुत्तरमप्यतः ॥ ३४० ॥
 शतमेव पुनर्ज्ञेयं षोडशैकादशाधिकं । पंचोत्तरा च नवतिस्त्रयुत्तरा नवतिस्तथा ॥ ३४१ ॥
 ततौष्टकादशाशीतिः सप्ततिः सप्तभिर्युता । षट् पष्टिः पंच पंचाशत्पंचाशच्च ततः परं ॥ ३४२ ॥
 त्रिचत्वारिंशदेवातः षट्त्रिंशत्त्रिंशदन्विता । पंचभिस्त्रिंशदप्यस्मादष्टाविंशतिरेव तु ॥ ३४३ ॥
 अष्टादशगणाधीशास्तथा सप्तदश क्रमात् । एकादश दशैव स्युरेकादश च ते पुनः ॥ ३४४ ॥
 आद्यस्याद्यो गणी नाम्ना सेनातो वृषभः प्रभोः । सिंहसेनस्ततोप्यन्यश्चारुदत्त इतीरितः ॥ ३४५ ॥
 वज्रश्च चमरो वज्रचमरो बलिदत्तकौ । वैदर्भाश्चानगारश्च कुंशुश्चापि सुधर्मकः ॥ ३४६ ॥

हरिवंशपुराणं ।

मंदरार्यो जयोरिष्टसेनश्चक्रायुधस्ततः । स्वयंभूः कुंथुनामा च विशाखो मल्लिसोमकौ ॥ ३४८ ॥
 वरदत्तः स्वयंभूः स्याद्विद्रभूतिर्गणप्रभुः । क्रोद्धिभिः सप्तभिर्युक्ताः सर्वे ते श्रुतपारगाः ॥ ३४९ ॥
 वीरस्यैकस्य निष्क्रांतिस्त्रिशतैर्मल्लिपार्श्वयोः । षडुत्तरैः शतैः षड्भिर्वासुपूज्यजिनस्य तु ॥ ३५० ॥
 चतुःसहस्रसंख्यानैर्निष्क्रांतो वृषभो नृपैः । सहस्रपरिवारास्तु प्रत्येकमितरे जिनाः ॥ ३५१ ॥
 चतुर्भिरधिकाशीतिः सहस्राणि वृषस्य तु । लक्षं लक्षे त्रिलक्षाश्च द्वित्रिलक्षाः सहस्रकैः ॥ ३५२ ॥
 विशत्या त्रिशता युक्तास्तास्तु लक्षात्रयं ततः । सार्धलक्षे पुनर्लक्षे लक्षाशीतिश्चतुर्थता ॥ ३५३ ॥
 सहस्रगुणिता सा तु द्वासप्ततिरपीदृशी । अष्टाषष्टिश्च षट्षष्टिश्चतुःषष्टिसहस्रकं ॥ ३५४ ॥
 द्वाषष्टिश्च सहस्राणि षष्टिः पंचाशदेव च । चत्वारिंशत्सहस्राणि त्रिंशद्विंशतिरेव तु ॥ ३५५ ॥
 अष्टादशसहस्राणि षोडशापि चतुर्दश । सहस्राणि यथासंख्यं गणसंख्या जिनेशिनानां ॥ ३५६ ॥
 संधःसप्तविधः पूर्वधरशिक्षकभेदतः । सावधिः केवली वादी विक्रिया विपुलायुताः ॥ ३५७ ॥
 स्युश्चत्वारि सहस्राणि तथा सप्तशतानि च । पंचाशच्च वृषस्यामी सर्वे पूर्वधरा विभोः ॥ ३५८ ॥
 चतुः सहस्रगणनाः शतं पंचाशदुत्तरं । शिक्षकाः सावधिज्ञानाः सहस्राणि नव स्मृताः ॥ ३५९ ॥
 विंशतिस्तु सहस्राणि पूज्याः केवलिनः सतां । सहस्राण्येव तावन्ति षट्शतानि च वैक्रियाः ॥ ३६० ॥

स्युर्द्वादशसहस्राणि मत्या विपुलया युताः । शतानि सप्तपंचाशत्तसंख्यावादिनोऽपि च ॥३६१॥
 अजितस्य सहस्राणि त्रीणि सप्तशतानि च । पंचाशच्च सतांसेव्याः सभ्यानां पूर्वधारिणः ॥३६२॥
 शिक्षकाः षट्शतैः सार्धं सहस्राण्येकविंशतिः । चतुःशत्या सहस्राणि नव सावधयो मताः ॥३६३॥
 स्युर्विंशतिसहस्राणि केवलाप्रासु वैक्रियाः । ज्ञेयास्तावत्सहस्राणि पंचाशच्च चतुःशती ॥३६४॥
 द्वादशैव सहस्राणि प्रत्येकं च चतुःशती । मत्या विपुलया युक्ता वादिनो हितवादिनः ॥३६५॥
 संयमस्य सहस्रे द्वे शतं पंचाशता समं । पूज्याः पूर्वभृतो ज्ञेयाः पूर्वसद्भाववेदिनः ॥३६६॥
 एकोनत्रिंशतालक्षो सहस्रैस्त्रिंशतानि च । संख्याशिक्षकसाधूनां संख्याताः ग्रन्थया स्मृताः ॥३६७॥
 षट् शतानि सहस्राणि नव सावधयः स्मृताः । तथा दशसहस्राणि पंचभिः केवलाश्रिताः ॥३६८॥
 तथैवैकोनविंशत्या सहस्रैरष्टभिः शतैः । पंचाशद्वैक्रियाः प्रोक्ता विक्रियाशक्तिधारिणः ॥३६९॥
 द्वाभ्यां दशसहस्राणि विपुलां मतिमाश्रिताः । शताधिकानि तावन्ति सहस्राणि च वादिनः ॥३७०॥
 शतानि पंच तुर्यस्य द्वे सहस्रेथ पूर्विणः । द्विलक्षे शिक्षकान्निशत्सहस्राण्यद्धितं शतं ॥३७१॥
 शतान्यष्टौ सहस्राणि नवैवावधिबीक्षणाः । षोडशैव सहस्राणि मुनयः केवलेक्षणाः ॥३७२॥
 एकात्रविंशतिज्ञेया सहस्राणि तु वैक्रियाः । एकादशसहस्राणि पंचाशत्सदृशतानि च ॥३७३॥

विपुलोपगता ये ते बोद्धव्या भव्यदेहिना । वादिनोऽपि च तावन्ति सहस्राणीष्टवादिनः ॥३७४॥
 सुमतेर्द्वे सहस्रे तु चतुःशत्यपि पूर्विणः । द्वे लक्षे शिक्षका दश्याश्चतुःपंचाशदेव च ॥३७५॥
 सहस्राण्यभियुक्तानि पंचाशच्च शतत्रयं । एकादशसहस्राणि विमलावधयस्तथा ॥३७६॥
 त्रयोदशसहस्राणि केवलज्ञानदृष्टयः । अष्टादशसहस्राणि चतुःशत्यपि वैक्रियाः ॥३७७॥
 दश्या दशसहस्राणि विपुलासाश्चतुःशती । तावन्तो वादिनस्तेभ्यः सर्वे पंचाशताधिकाः ॥३७८॥
 पद्माभस्य सहस्रे द्वे शतानि त्रीणि पूर्विणः । लक्षे द्वे शिक्षकाः षष्टिसहस्राणि नवापि च ॥३७९॥
 ज्ञेया दशसहस्राणि सुनयोज्वधिलोचनाः । द्वादशाष्टशतैर्युक्ताः सहस्राण्यास्रकेवलाः ॥३८०॥
 षोडशैव सहस्राणि त्रिशती वैक्रिया नव । वादिनो विपुलासाः षट् शत्यामा दश तानि वै ॥३८१॥
 द्वे सहस्रे सुपार्श्वस्य त्रिशता पूर्विणश्चतुः । चत्वारिंशत्सहस्राणि लक्षे नवशतैः सह ॥३८२॥
 शिक्षका विंशतिः प्राप्ताः सहस्राणि नवावधि । एकादश सहस्राणि त्रिशती केवलान्विताः ॥३८३॥
 शतं पंचाशता पंच सहस्राणि दशापि च । वैक्रियाविपुलाद्याः षट् शती नवसहस्रकैः ॥३८४॥
 वादिनोष्टसहस्राणि ततश्चंद्रग्रभस्य तु । पूर्विणो द्वे सहस्रे तु शैशालक्षे चतुःशती ॥ ३८५ ॥
 संघावष्टसहस्राणि पृथक् सविपुलावधी । देशकेवलिनस्तानि वैक्रियास्तु चतुःशती ॥ ३८६ ॥

ज्ञेयाः सप्त सहस्राणि षट् शतानि च वादिनः । सुविधेः पूर्व्विणः पंच दशशत्युपवर्णिता ॥३८७॥
लक्षैका पंच पंचाशत्सहस्राणि शतानि च । पंच शिक्षकसाधूनामवधिज्ञानिनोष्ट तु ॥ ३८८ ॥
सहस्राणि चतुःशत्या पंचशत्या तु सप्त वै । सहस्राण्यासकैवल्याः स्युस्त्रयोदश वैक्रियाः ॥३८९॥
षट् सहस्राणि विपुलां पंचशत्या मतिं श्रिताः । वादिनः षट् शतैः सप्त सहस्राणि त्रिनिश्रिताः ॥३९०॥
शीतलस्य चतुःशत्या सहस्रं पूर्व्वेदिनः । द्विशत्यैकान्नपष्टिस्तु सहस्राणि सुशिक्षकाः ॥ ३९१ ॥
द्विशत्या सावधिः संधसहस्राणि हि सप्त सः । सप्तकैवलिनस्तानि द्वादशैतानि वैक्रियाः ॥३९२॥
पंचशत्या सहस्राणि सप्तैते विपुलेश्वराः । सप्तशत्या सहस्राणि पंच सद्वादवादिनः ॥३९३॥
त्रयोदश शतानि स्युः पूर्व्विणः श्रेयसोऽष्टभिः । चत्वारिंशत्सहस्राणि द्विशती शैक्षसाधवः ॥३९४॥
सावधिः षट् सहस्राणि गणः कैवलिनामपि । पंचशत्या सहस्राणि तथैकादश वैक्रियाः ॥३९५॥
ततोन्म्ये षट् सहस्राणि पंच तानि ततः परे । शतानि द्वादशैव स्युर्वासुपूज्यस्य पूर्व्विणः ॥३९६॥
द्विशत्या शिक्षकास्त्रिंशत्सहस्राणि नवापि च । चतुःशत्या सहस्राणि पंच सावधयो मताः ॥३९७॥
सर्वज्ञाः षट् सहस्राणि वैक्रियाः दश षट् परे । वादिनस्तु सहस्राणि चत्वारि द्विशती तथा ॥३९८॥
शतान्येकादश ज्ञेया विमलस्य तु पूर्व्विणः । अष्टात्रिंशत्सहस्राणि पंचशत्या तु शैक्षकाः ॥३९९॥

अष्टाशत्या सहस्राणि चत्वार्यवधिलोचनाः । पंचशत्या सहस्राणि पंच केवलिनो नव ॥४००॥
 वैक्रियाश्च सहस्राणि ततोन्ये केवलिप्रमाः । वादिनस्त्रिसहस्री च षट्शती च विनिश्चिता ॥४०१॥
 पूर्वविणोऽनंतनाथस्य सहस्रगणनाः स्मृताः । पंचशत्या सहस्राणि त्रिशन्नव च शिक्षकाः ॥४०२॥
 स्याच्चत्वारि सहस्राणि त्रिशत्या सावधिर्गणः । अन्ये पंचाष्टपंचत्रिसहस्रान्यंतगे शते ॥ ४०३ ॥
 शतानि नव धर्मस्य पूर्विणः शिक्षकाः पुनः । चत्वारिंशत्सहस्राणि तथा सप्तशतानि च ॥४०४॥
 षट् शतानि सहस्राणि त्रीणि सावधयः स्मृताः । पंचशत्या सहस्राणि चत्वारि सकलेक्षणाः ॥४०५॥
 संतः सप्तसहस्राणि वैक्रिया विपुलान्विताः । पंचशत्या तु चत्वारि द्विसहस्रघट्टशततः ॥४०६॥
 पूर्वविणोऽष्टशती शान्तेरष्टशत्यात्र शिक्षकाः । चत्वारिंशत्सहस्र्येकं त्रिसहस्रीगणः परः ॥ ४०७ ॥
 चत्वारि षट् चत्वारि द्वे सहस्रे चतुःशती । कुंथोस्तु सप्तशत्येव पूर्विणः शिक्षकाः पुनः ॥४०८॥
 चत्वारिंशत्सहस्राणि त्रीणि पंचशता शतं । सावधिः पंचशत्या तु द्वे सहस्रे गणो मतः ॥४०९॥
 त्रिसहस्री द्विशत्या तु गणः केवलिनानां स्मृतः । शतैकं वैक्रियाः पंच सहस्राणि च संमताः ॥४१०॥
 त्रिशत्या त्रिसहस्री तु पंचाशद्विपुलेश्वराः । वादिनां जितवादीनां सहस्रद्वितयी मता ॥ ४११ ॥
 पुण्यः पूर्वभूतोरस्य षट्शती तु दशोत्तरा । शैशास्तु पंचाग्रत्रिंशत्सहस्रैरष्टभिः शतैः ॥ ४१२ ॥

पंचत्रिंशन्मताः सर्वे सावधिः परिपत्पुनः । सकेवलावधिर्ज्ञेया द्विसहस्रन्यष्टशत्यपि ॥ ४१३ ॥
 वैक्रियास्तु सहस्राणि चत्वारि त्रिशती तथा । सहस्रे पंच पंचाशन्मत्या विपुलयान्विताः ४१४ ॥
 शतानि षोडशैव स्युर्वोदिनः षड्वादिनः । मल्लेस्तु पूर्विणः सर्वे पंचाशत् सप्तशत्यपि ॥ ४१५ ॥
 एकात्र त्रिंशदुद्दिष्टाः सहस्राणि तु शिक्षकाः । द्वाविंशतिः शतानि स्युर्मुनयोऽवधिचक्षुषः ॥ ४१६ ॥
 सहस्रे षट् च शत्यामा पंचाशच्च सकेवला । चतुःशत्या सहस्रं तु वैक्रिया यतयो मताः ॥ ४१७ ॥
 द्वे सहस्रे शते द्वे च मता विपुलबुद्धयः । तावन्त एव जेतारो वादिनः प्रतिवादिनां ॥ ४१८ ॥
 मुनिसुव्रतनाथस्य पूर्विणः पंचशत्यभूत् । शिक्षका शिक्षया युक्ता सहस्राण्येकविंशतिः ॥ ४१९ ॥
 अष्टादश शतान्येव मताः सावधिलोचनाः । द्वाविंशतिः पंचदश द्वादशैतान्यतः परे ॥ ४२० ॥
 पंचाशता शतानि स्युश्चत्वारि नमिपूर्विताः । षड्भिः शतैः सहस्राणि द्वादशैव तु शिक्षकाः ॥ ४२१ ॥
 शतानि षोडश ख्याताः केवलावधिलोचनाः । वैक्रियास्तु शतानि स्युस्तथा पंचदशैव तु ॥ ४२२ ॥
 चतुःशतानि नेमेस्तु पूर्विणः शिक्षकाः स्मृताः । एकादश सहस्राणि शतेरष्टभिरेव तु ॥ ४२३ ॥
 सकेवलावधी संघौ सहस्रं पंचशत्यपि । सहस्रं वैक्रियाश्चापि शतं च शुभवैक्रियाः ॥ ४२५ ॥

शतानि नव विज्ञेयाः शांता विमलबुद्धयः । वादिनोष्टौ शतानीह निःप्रतिप्रतिभान्विताः ॥४२६॥
 पंचाशत्त्रिशती चापि स्युः पार्श्वस्य तु पूर्वेणः । शैक्षा दश सहस्राणि शतानि नव च स्मृताः ४२७
 चतुःशत्या सहस्रं तु निर्मलाविधिवोधनाः । सहस्रं केवललोका वैक्रियाश्च तथा मताः ॥४२८॥
 शतानि सप्त पंचाद्विमलमलबुद्धयः । वादिनः पद शतानि स्युर्वादन्यायविधौ बुधाः ॥४२९॥
 वर्धमानजिनेन्द्रस्य त्रिशती पूर्वधारिणः । शैक्षा नव सहस्राणि शतानि च नवोदिताः ॥४३०॥
 त्रयोदश शतानि स्युरविज्ञानिनः परे । ये सप्त नव पंच स्युश्चत्वारि च शतानि वै ॥ ४३१ ॥
 आर्यास्तिस्रोऽभवैल्लक्षा जिनपंचकसंसदि । पंचाशद्विशतिस्त्रिंशत्त्रिंशत्त्रिंशत्सहस्रकैः ॥ ४३२ ॥
 चतस्रो विदिता लक्षाः पद्माभस्य सभांतरे । विंशतिश्च सहस्राणि सहस्राणि वरोचियां ॥४३३॥
 तिस्रस्त्रिंशत्सहस्राणि सप्तमस्य सभांबुधौ । ततः परं त्रयाणां तास्त्रिस्रोऽशीतिसहस्रकैः ॥४३४॥
 स्याद्विशतिसहस्रैस्तु लक्षैकान्यस्य संसदि । एका लक्षा त्रयाणां च षड्विक्राष्टसहस्रकैः ॥४३५॥
 स्युर्द्वापष्टिसहस्राणि धर्मस्यापि चतुःशती । शान्तेः षष्टिसहस्राणि शतानां त्रितयं तथा ॥४३६॥
 कुंभोः षष्टिसहस्राणि पंचाशच्च शतत्रयं । पुनः षष्टिसहस्राणि जिनस्यारस्य संसदि ॥४३७॥
 मष्टेस्तु पंच पंचाशत्सहस्राणि सभांतरे । सहस्राण्येव पंचाशन्मुनिसुव्रतसंसदि ॥४३८॥

चत्वारिंशत्सहस्राणि नेमेः पंचोचराणि ताः । चत्वारिंशत्सहस्राणि नेमेः सदसि ताः स्मृताः ॥४३९॥
 अष्टात्रिंशत्सहस्राणि त्रयोविंशस्य संसदि । पंचत्रिंशत्सहस्राणि चतुर्विंशस्य सम्मताः ॥४४०॥
 तिस्रोष्टानां पृथग्लक्षा जिनानां श्रावकाः स्मृताः । द्वे लक्षे च ततोऽष्टानां लक्षाष्टानां मता ततः ॥४४१॥
 पंचलक्षास्तथाष्टानां संसदि श्राविकाः स्मृताः । चतस्रस्तास्ततोष्टानां तिस्रोष्टानां जिनेशिनं ॥४४२॥
 सिद्धाः पष्टिसहस्राणि नवशत्या वृषस्य ते । समसप्ततिरन्यस्य सहस्राणि शतान्विताः ॥४४३॥
 शिक्षा लक्षा तृतीयस्य सहस्राणि च सप्ततिः । शतं चातः शतं लक्षे सहाशीतिसहस्रकैः ॥४४४॥
 तिस्रो लक्षाः सहस्रं च षडशतानि ततस्ततः । त्रयोदशसहस्राणि तिस्रो लक्षाश्च षडशती ॥४४५॥
 पंचाशीतिसहस्राणि द्वे लक्षे षडशती ततः । चतुस्त्रिंशत्सहस्राणि द्वे लक्षे च ततः परं ॥४४६॥
 लक्षैकेन विनाशीतिः सहस्राण्यपि षडशती । ततोऽशीतिसहस्राणि षडशतानि च निर्वृताः ॥४४७॥
 पंचपष्टिसहस्राणि श्रेयसः षडशती यथा । चतुः पंचाशदेव स्यात्सहस्राण्यपि षडशती ॥४४८॥
 सहस्राण्येकपंचाशत् त्रिशती विमलस्य तु । अनंतस्यापि तावति सहस्राण्येव केवलं ॥४४९॥
 धर्मस्यैकावपंचाशत् सहस्री समशत्यपि । चत्वारिंशत्ततोष्टौ च सहस्राणि चतुःशती ॥४५०॥
 चत्वारिंशत्सहस्राणि षट् चाष्टौ च शतान्यतः । सप्तत्रिंशत्सहस्राणि द्विशत्यारजिनस्य तु ॥४५१॥

अष्टशत्या सहस्राणि ततोष्टाविंशतिस्तथा । एकात्रविंशतिस्तस्मात्सहस्राणि शतद्वयं ॥४५२॥
 नेमेनैव सहस्राणि षट् शतानि च निर्वृताः । नेमेरष्टौ सहस्राणि षट् सप्त द्वेशते द्वयोः ॥४५३॥
 यदैव केवलोत्पत्तिः षोडशानां जिनेशिनं । तदैव तेषां शिष्याणां सिद्धिः केषांचिदिव्यते ॥४५४॥
 एकद्वित्रिकषण्मासैरन्येषां शिष्यनिर्वृत्तिः । एक-द्वि-त्रिचतुर्वर्षैरपरेषां विनिश्चिता ॥४५५॥
 अष्टाशीति शतान्येव शिष्याः पञ्चजिनेशिनं । षट् सहस्राणि वीरस्य शिष्यास्तेतुत्तरोद्भवाः ॥४५६॥
 ऊर्ध्वग्रेवयकांतासु सौधर्मादिषु भूमिषु । शतं त्रीणि सहस्राणि बभूवुष्टषशिष्यकाः ॥ ४५८ ॥
 एकान्तत्रिसहस्राणि द्वितीयस्य दिवं गताः । नवान्यस्य सहस्राणि शिष्या नवशतीयुताः ॥४५९॥
 नवशत्या सहस्राणि तुरीयस्य तु सप्त वै । ततश्चतुःशतीयुक्ता षट्सहस्री दिवंगता ॥४६०॥
 ततो नव सहस्राणि चतुःशत्यान्वितानि तु । द्विसहस्री चतुःशत्यातः सहस्रचतुष्टयी ॥४६१॥
 ततः पञ्चसहस्राणि सप्तशत्या चतुःशतैः । ततोष्टौ सप्त षड्वापि सहस्राणि चतुःशतैः ॥४६२॥
 ततस्त्रीणि सहस्राणि शतैः षड्भिस्ततः पुनः । त्रीण्येव तु सहस्राणि द्विशते च दिवंगताः ॥४६३॥

सहस्रद्वितयं चातो द्वयोरष्ट चतुःशतैः । द्वे सहस्रे ततोऽन्यस्य सहस्रं षट् शतान्यतः ॥ ४६५ ॥
 द्विशत्यातः सहस्रं हि सहस्रं केवलं ततः । अष्टौ शतानि चौरस्य शिष्यास्ते स्वर्गगामिनः ॥ ४६६ ॥
 तथा नवशतान्येव नवतिर्नवकोटयः । नवतिश्च सहस्राणि नवतिश्च शतान्यपि ॥ ४६७ ॥
 षट्षष्टिर्वर्षलक्षाभिः षड्विंशतिसहस्रकैः । जिनानां वृषभादीनामंतराणि नच क्रमात् ॥ ४६८ ॥
 चतुःपंचाशदेवातस्त्रिंशन्नव च सागराः । चत्वारस्ते त्रयस्त्रूनास्त्रिचतुर्भागपत्यकैः ॥ ४६९ ॥
 पत्यार्धं च चतुर्भागो हीनकोटीसहस्रकः । कोटीसहस्रमब्दानां चतुर्लक्षाः शतार्धगाः ॥ ४७० ॥
 षट् लक्षाः पंचलक्षाश्च त्रयोऽशीति सहस्रकैः । सार्धसप्तशतान्यर्धतृतीये च शते मते ॥ ४७१ ॥
 वर्धमानजिनैद्रस्य सहस्राण्येकविंशतिः । तीर्थकालस्तु तावति सहस्राण्यतिदुःषमः ॥ ४७२ ॥
 आदावष्टौ तथातिष्ठावव्युच्छिन्नानि षोडश । मध्ये तु सप्ततीर्थानि व्युच्छिन्नानीह भारते ॥ ४७३ ॥
 पादः पत्यस्य पत्यार्धं त्रिपादी पत्यमेव तु । त्रिपाद्यर्धं च पादश्च व्युच्छेदानेहसः क्रमात् ॥ ४७४ ॥
 आदितः सप्ततीर्थेषु केवलश्रीनिरंतरा । चंद्राभस्य मुनेरंते सुविधेर्नवतौ मता ॥ ४७५ ॥
 तीर्थे चतुरशीतिस्तु शीतलस्य निरंतरा । केवलज्ञानिनोन्यस्य द्वासप्ततिरुदाहृता ॥ ४७६ ॥

चत्वारिंशच्चतुर्मुक्ता वासुपूज्यस्य पूजिता । चतुर्हानिस्तु दशसु द्वयोः केवलिनस्त्रयः ॥ ४७८ ॥
 वीरकेवलिनं कालो द्वाषष्ट्यब्दानि संस्तुतः । ततो वर्षशतं पूर्णं स्याच्चतुर्दशपूर्विणां ॥ ४७९ ॥
 त्रयोऽशीत्या शताब्दानि भवंति दशपूर्विणां । विशत्यंगभृतां युक्ताः कालो वृषशतद्वयं ॥ ४८० ॥
 आचारांगभृतांगीतैः शतमष्टादशोत्तरं । त्रिपंचैकादश ज्ञेया पंच चत्वार एव ते ॥ ४८१ ॥
 वीरस्य गणिनां वर्षाण्यामुद्धानवतिश्चतुः । विंशतिः सप्ततिश्च स्यादशीतिः शतमेव च ॥ ४८२ ॥
 त्रयोऽशीतिश्च नवतिः पंचभिः साष्टसप्तभिः । द्वाभ्यां च सप्तभिः षष्टिश्चत्वारिंशच्च संयुताः ॥ ४८३ ॥
 षट्सु कालेषु पल्याष्टभागे शेषे तृतीयके । भूतिः कुलकराणां च ततोऽपि वृषभस्य तु ॥ ४८४ ॥
 जन्मक्रमेण शेषाणां जिनानां चक्रवर्तिनां । हलिनं वासुदेवानां तुर्ये काले विनिश्चितं ॥ ४८५ ॥
 अष्टाष्टमासमासार्धशेषयोरिह कालयोः । तृतीयतुर्ययोः सिद्धिः प्रसिद्धा वृषवीरयोः ॥ ४८६ ॥
 वीरनिर्वाणकाले च पालकोऽत्राभिषिच्यते । लोकेऽवतिसुतो राजा प्रजानां प्रतिपालकः ॥ ४८७ ॥
 षष्टिवर्षाणि तद्बाल्यं ततो विषयभूयूजां । शतं च पंचपंचाशद्वर्षाणि तदुदीरितं ॥ ४८८ ॥
 चत्वारिंशत्पूरूढानां भूमंडलमखंडितं । त्रिंशत्सु पुष्पमित्राणां षष्टिर्वस्वामिमित्रयोः ॥ ४८९ ॥

१ 'शतांगीतः' इति ख पुस्तके ।

शतं रासभराजानां नरवाहनमप्यतः । चत्वारिंशत्ततो द्वाभ्यां चत्वारिंशच्छतद्वयं ॥ ४९० ॥
 भद्रवाणस्य तद्राज्यं गुप्तानां च शतद्वयं । एकविंशश्च वर्षाणि कालविद्विरुदाहृतं ॥ ४९१ ॥
 द्विचत्वारिंशदेवातः कल्किराजस्य राजता । ततोऽजितंजयो राजा स्यादिन्द्रपुरसंस्थितः ॥ ४९२ ॥
 कौमार्ये मंडलेशत्वे विजये राज्यसंयमे । चक्रयादीनां यथायोग्यमितः कालो निरूप्यते ॥ ४९३ ॥
 पूर्वलक्षाः कुमारैऽगुर्भरते सप्तसप्ततिः । वर्षाणां च सहस्रं तु मंडलाधिपतौ मतं ॥ ४९४ ॥
 षष्टिवर्षसहस्राणि विजयो राज्यमूर्जितं । एकपूर्वार्गहीनास्तु पूर्वलक्षाः षडेव तु ॥ ४९५ ॥
 अंगलक्षान्नयोऽशीतिर्नवतिर्नवाभिः सह । सहस्राणि नवान्यानि शतानि नवतिर्नव ॥ ४९६ ॥
 वर्षलक्षान्नयोऽशीतिस्त्रिंशन्नवसहस्रकैः । चक्रिसंयमकालस्तु पूर्वलक्षैव केवलाः ॥ ४९७ ॥
 पंचाशजु सहस्राणि पूर्वार्णां पूर्वकालयोः । त्रिंशदब्दसहस्राणि विजयः सगरस्य तु ॥ ४९८ ॥
 एकान्नसप्ततिर्लक्षा पूर्वार्णां नवतिर्नव । सहस्राणि नवापीह शतानि नवतिर्नव ॥ ४९९ ॥
 पूर्वार्गप्रमितिः पूर्वा सप्ततिश्च सहस्रकैः । राज्यं लक्षान्नयोऽशीतिः पूर्वलक्षैव संयमः ॥ ५०० ॥
 पंचविंशतिसंव्याब्दसहस्राणि कुमारकः । मंडलेशश्च मधवान् जये दशसहस्रवान् ॥ ५०१ ॥

१ ' एकपूर्वविहीनास्तु ' इति ख पुस्तके ।

तिस्रोस्य वर्षलक्षास्तु नवत्यब्दसहस्रकैः । राज्यं तपस्तु पंचाशत्सहस्राणि तपस्विनः ॥ ५०२ ॥
 सनत्कुमारकौमार्यं मंडलेशत्वमेव च । सहस्राणि तु पंचाशद्विजयो दश तौनि वै ॥ ५०३ ॥
 नवत्यब्दसहस्राणि राज्यं ग्राज्यमुदीरितं । वर्षलक्षास्ततस्तस्य संयमः संयमात्मनः ॥ ५०४ ॥
 शतिर्मंडलिकत्वे तु पंचविंशतिरेव तु । सहस्राण्यष्टशत्येव विजये गदितं परं ॥ ५०५ ॥
 कुंथोर्मंडलिकत्वे हि त्रिसहस्रैस्तु विंशतिः । पंचाशत्सप्तशत्यामा षट् शती विजयः पुनः ॥ ५०६ ॥
 अरमंडलिकत्वेऽपि सहस्राण्येकविंशतिः । चतुः शतानि विजयः शेषः प्रागेव भाषितं ॥ ५०७ ॥
 सुभौमस्य सहस्राणि पंच कौमार्यमिष्यते । विजयः पंचशत्येव प्रचंडस्य कुमंडले ॥ ५०८ ॥
 द्वाषष्ट्यब्दसहस्राणि तथा पंचशतानि च । बालत्वे गूढवृत्तस्य तस्य राज्यमिहोजितं ॥ ५०९ ॥
 शतानि पंच कौमार्यं तथामंडलनाथता । महापद्मस्य विजयो वर्षाणां तु शतत्रयं ॥ ५१० ॥
 अष्टादश सहस्राणि राज्यं सप्त शतान्यपि । दशवर्षसहस्राणि संयमः संयमार्थिनः ॥ ५११ ॥
 हरिषेणस्य कौमार्यं त्रिशती पंचविंशतिः । पंचाशता तु विजयस्तस्य वर्षशतं मतं ॥ ५१२ ॥
 पंचविंशतिसंख्यानि सहस्राणि तथा शतं । राज्यं च पंचसप्तत्या पंचाशत्त्रिशती तपः ॥ ५१३ ॥

जयसेनस्य कौमार्यं त्रिशती मंडलेक्षिता । विजयस्तु शतं राज्यं सहस्रं नवशत्यपि ॥ ५१४ ॥
चतुः शती तपस्तस्य ब्रह्मदत्तकुमारता । अष्टाविंशतिवर्षाणि पदपंचाशत्समंडली ॥ ५१५ ॥
विजयः षोडशाब्दानि पद् शतानि तु राजता । ब्रह्मदत्तस्य विज्ञेया केशवानां तु कथ्यते ॥ ५१६ ॥
त्रिष्टुभ्यस्य सहस्राणि कौमार्ये पंचविंशतेः । विज्ञेयोऽब्दसहस्रे तु विजयः स्नेहवाहिनः ॥ ५१७ ॥
वर्षलक्षास्त्रयोऽशीतिसहस्राणि तु सप्ततिः । चतुर्भिरधिका तस्य राज्यं राजकराजितं ॥ ५१८ ॥
द्विष्टुभ्यस्यापि कौमार्यं मंडलैश्चमपि स्फुटं । सहस्राणि समारुघातं प्रत्येकं पंचविंशतिः ॥ ५१९ ॥
विजयोब्दशतं लक्षा राज्यं तस्यैकसप्ततिः । चत्वारिंशत्सहस्राणि नवतिर्नवशत्यपि ॥ ५२० ॥
द्रादशैव सहस्राणि पंचशत्या स्वयंभुवः । कौमार्यं मंडलेशत्वं विजयो नवतिः पुनः ॥ ५२१ ॥
एकाश्वपष्टिलक्षाश्च चतुःसप्ततिरेव च । सहस्राणि शतै राज्यं नवभिर्दश पंचकैः ॥ ५२२ ॥
पुरुषोत्तमकौमार्यं मतं सप्त शतानि तु । अशीतिविजयस्त्रीणि शतान्यब्दसहस्रकं ॥ ५२३ ॥
मंडलेशत्वमेताद्वि त्रिशह्यक्षा विनैककं । नवतिश्च सहस्राणि सप्तभिर्नवशत्यपि ॥ ५२४ ॥
विंशतिश्चैव वर्षाणि राज्यमत्यंतमूर्जितं । पुरुषोत्तमतां भूमौ भूम्ना तस्येह विभ्रतः ॥ ५२५ ॥
कौमार्यं त्रिशती पंचविंशत्या शतमीरितं । मंडलैश्च हि विजयः सप्ततिः प्रतिपादितः ॥ ५२६ ॥

छरिवंशपुराणे ।

नवलक्षा सहस्राणि नवतिर्नव च स्मृता । राज्यं पुरुषसिंहस्य पंचभिः पंचशत्यपि ॥ ५२७ ॥
 पंचाशता शते द्वे तु कौमार्यं मंडलेशता । विजयः षष्टिवर्षाणि विजयोजिततेजसः ॥ ५२८ ॥
 चत्वारिंशच्च वर्षाणि स्याच्चत्वारि शतान्यपि । चतुःषष्टिसहस्राणि पुंडरीकस्य राजता ॥ ५२९ ॥
 शते दत्तस्य कौमार्यं पंचाशत्कालयोर्द्वयं । एकत्रिंशत्सहस्राणि सप्तशत्यापि राजता ॥ ५३० ॥
 शतं लक्षमणकौमार्यं चत्वारिंशद्विजितृता । एकादशसहस्राष्टशतषष्ट्यब्दराजता ॥ ५३१ ॥
 कुमारकालः कृष्णस्य षोडशाब्दानि षट्श्रुता । पंचाशन्मंडलेशत्वं विजयोद्याब्दकं स्फुटं ॥ ५३२ ॥
 शतानि नव विंशत्या कृष्णराजस्य सम्मितिः । तथैकादश रुद्राणां कालसंख्या निरूप्यते ॥ ५३३ ॥
 तीर्थे भीमावलिर्जातो ब्रुवमस्याजितस्य तु । जितशत्रुरिति ख्यातो—रुद्राख्यः सुविधेः पुनः ५३४
 विश्वानलस्तु दशमे श्रेयसः सुप्रतिष्ठकः । अचलो वासुपुण्यस्य पुंडरीकस्तु वैमले ॥ ५३५ ॥
 अजितं घरोऽनंतस्य धर्मस्याजितनाभिकः । पीठाख्यः शान्तितीर्थेऽभूत् सुतो वीरस्य सत्यकैः ५३६
 भीमाबलेस्तनूत्सेधः पंचचापशतान्यतः । तान्यर्धपंचमान्यकं दशहानिस्तु पंचसु ॥ ५३७ ॥
 अष्टाविंशतिरन्यस्य चतुर्विंशतिरन्यतः । सप्तैवारत्नयौत्यस्य वपुरुत्सेध इष्यते ॥ ५३८ ॥
 पूर्वोपयायुस्त्रयोशीतिलक्षास्त्वेकसप्ततिः । द्वे लक्षे चैकलक्षा च लक्ष्यालक्ष्यविचक्षणैः ॥ ५३९ ॥

लक्षाश्चतुरशीतिश्च पङ्क्तिः पञ्चाशदेव च । चत्वारिंशच्च वर्षाणां विश्वतिर्लक्षया ऋमात् ॥५४०॥
 आयुरेकादशस्यापि वर्षाण्येकाचसप्ततिः । अभिचदशपूर्वाणां रुद्राणां रौद्रकर्मणां ॥ ५४१ ॥
 कालस्त्रिभागशेषेण चतुर्णां संयमाधिकः । समाद्दयोऽस्त्रयोऽन्ये कौमाराधिक इष्यते ॥५४२॥
 संयमाधिक एकस्य कौमारोन्यस्य साधिकः । दशमस्यापि रुद्रस्य संयमाधिक एव सः ॥५४३॥
 वर्षाणि सप्त कौमारे विशतिः संयमेऽष्टभिः । एकादशस्य रुद्रस्य चतुर्विंशदसंयमे ॥ ५४४॥
 द्रयोस्तु सप्तमी पृथ्वी पञ्चानां पष्ठर्थाधितिः । एकस्य पञ्चमी भूमिश्चतुर्थी तु द्वयोस्ततः ॥५४५॥
 तृतीयांत्वस्य निर्दिष्टा यथोद्दिष्टा इमाः पुनः । तुर्यसंयमभाराणां रुद्राणां जन्मभूमयः ॥ ५४६॥
 भीमश्चाथ महाभीमो रुद्रनामा तृतीयकः । महारुद्रोऽथ कालश्च महाकालश्चतुर्मुखः ॥ ५४७ ॥
 नरचक्रोन्मुखोऽख्यौ द्वौ नवैते नारदा स्मृताः । वासुदेवसमानाधुः स्थितिस्तेषां प्रजायते ॥५४८॥
 कलहे प्रीतिसंयुक्ताः कदाचिद्धर्मवत्सलाः । हिसानंदवशास्त्वेते महाभग्या जिनानुगाः ॥५४९॥
 वर्षाणां पद्मशतीं त्यक्त्वा पञ्चाग्रं मासपञ्चकं । मुक्तिं गते महावीरे शकराजस्ततोऽभवत् ॥५५०॥
 मुक्तिंगते महावीरे प्रतिवर्षसहस्रकं । एकैको जायते कल्की जिनधर्मविरोधकः ॥ ५५१ ॥

हरिवंशपुराणं ।

इहास्यामवसर्पिण्यां यथा तीर्थकरादयः । उत्सर्पिण्यां भविष्यत्यां भविष्यति तथा परे ॥५५३॥
 भविष्यदुःखमाशेषे सहस्रपरिमाणके । चतुर्दश भविष्यति प्राग्भिमे कुलकारिणः ॥ ५५४ ॥
 कनत्कनकसंकाशः कनकः कनकप्रभः । त्रयः कनकपूर्वाः स्युस्ते राजध्वजपुंगवाः ॥ ५५५ ॥
 नलिनीदलसंकाशो नलिनो नलिनप्रभः । नलिनोपपदास्त्वन्ये ते राजध्वजपुंगवाः ॥ ५५६ ॥
 ततः पद्मप्रभो ज्ञेयः पद्मराजस्ततः परः । पद्मध्वजश्च वोद्धव्यः पद्मपुंगव एव च ॥ ५५७ ॥
 तीर्थं कृच्च महापद्मः सुरदेवो जिनाधिपः । सुपार्श्वनामघेयोऽन्यो यथार्थश्च स्वयंप्रभः ॥ ५५८ ॥
 सर्वात्मभूत इत्यन्यो देवदेवः प्रभोदयः । उदकः प्रश्नकीर्तिश्च जयकीर्तिश्च सुव्रतः ॥ ५५९ ॥
 अरश्च पुण्यमूर्तिश्च निष्कषायो जिनेश्वरः । विपुलो निर्मलाभिख्याश्चित्रगुप्तो परः स्मृतः ॥५६०॥
 समाधिगुप्तनामान्यः स्वयंभूरीनिवर्तकः । जयो विमलसंज्ञश्च दिव्यवाद इतीरितः ॥ ५६१ ॥
 चरमोऽनंतवीर्योऽमी वीर्यैर्यादिसद्गुणाः । चतुर्विंशतिसंख्याना भविष्यतीर्थकारिणः ॥५६२॥
 भरतो दीर्घदंतश्च जन्मदंतश्च चक्रिणः । गूढदत्तोऽपरो नाम्ना श्रीषेण इति विश्रुतः ॥ ५६३ ॥
 श्रीभूतिरितिभूतोन्यः श्रीकांतः पद्मनामकः । महापद्मस्तथैवान्यश्चित्रवाहनसंज्ञकः ॥ ५६४ ॥
 विष्णुक्रमलसंपर्को नाम्ना विमलवाहनः । अरिष्टसेन इत्येते चक्रिणो द्वादशोदिताः ॥५६५॥

नंदी च नंदिमित्रश्च नंदिनो नंदिभूतिकः । महातिबलनामानौ बलभद्रश्च सप्तमः ॥ ५६६ ॥
 द्विष्टुश्च त्रिष्टुश्च वासुदेवा नवैव ते । भविष्यत्यंजनच्छायाच्छायाच्छन्निदिगंतराः ॥ ५६७ ॥
 चंद्रश्चापि महाचंद्रस्तथा चंद्रधरश्च्युतिः । सिंहचंद्रो हरिश्चंद्रः श्रीचंद्रः पूर्णचंद्रकः ॥ ५६८ ॥
 सुचंद्रो बालचंद्रश्च नवैते चंद्रसप्तभाः । बलाः प्रतिद्विषश्चान्ये नवश्रीहरिकंठकौ ॥ ५६९ ॥
 नीलकंठाश्चकंठौ च सुकंठशिखिकंठकौ । अश्वग्रीवहयग्रीवौ मयूरग्रीव इत्यपि ॥ ५७० ॥
 प्रमदः सम्मदो हर्षः प्रकामः कामदो भवः । हरो मनोभवो मारः कामो रुद्रस्तर्थांगजः ॥ ५७१ ॥
 भव्याः कतिपयैरेव तेऽपि सेत्स्यंति जन्मभिः । रत्नत्रयपवित्रांगाः संतः संतो नरोत्तमाः ॥ ५७२ ॥
 अंतर्मुहूर्तमपि लब्धविशुक्तमेकं सम्यत्त्वरत्नमचिरेण विमुक्तिहेतुः ।

रत्नत्रयस्य तु पवित्रितमस्य लोके साक्षाद्भवग्रमथनस्य किमत्र वाच्यं ॥ ५७३ ॥

वाक्यं त्रिकालविषयार्थनिरूपणार्थमाकर्ण्य कर्णसुखमित्थमिनस्य भूषाः ।

कृष्णादयो हरिरविग्रमुखाश्च देवा नत्वा जिने स्वपदमीयुरुपात्ततत्त्वाः ॥ ५७४ ॥

इति “अष्टिनेमिपुराणसंग्रहे” हरिवंशे जिनसेनाचार्यस्य कृतौ त्रिषष्टिपुरुषजिनान्तरवर्णनो नाम

षष्ठितमः सर्गः समाप्तः ।

रिवंशपुत्राणं ।

एकषष्टितमः सर्गः ।

आकूतं श्रेणिकस्याथ ज्ञात्वा गणभृदग्रणीः । वत्तं गजकुमारस्य जगादेति जगन्नुतं ॥ १ ॥
 श्रुत्वा गजकुमारोऽसौ जिनादिचरितं तथा । विमोच्य सकलान्वधून् पितृपुत्रपुरस्सरान् ॥ २ ॥
 संसारभीरुरासाद्य जिनेन्द्रं प्रश्रयान्वितं । गृहीत्वानुमतो दीक्षां तपः कर्तुं समुद्यतः ॥ ३ ॥
 निरूपितास्तु याः कन्या कुमाराय गजाय ताः । प्रभावत्यादयः सर्वो निर्वेदिन्यः प्रवव्रजुः ॥ ४ ॥
 कुमारश्रमणस्याथ गजस्यैकांतवर्तिनः । निशीथे प्रतिमास्थस्य सर्वद्वंद्वसहस्य सः ॥ ५ ॥
 कुमारशर्मो सुतात्यागक्रोधाग्रिकणदीप्तिः । अदीदिपदुदारार्थं शिरसि स्थिरचेतसः ॥ ६ ॥
 दक्षमानशरीरोऽसौ शुक्लध्यानेन कर्मणा । अंतं कृत्वा ययौ मोक्षमंतकृत्केवली मुनिः ॥ ७ ॥
 तस्य देहमहं चक्रुः समुपेत्य सुरासुराः । यक्षकिन्नरगंधर्वमहोरगपुरोगमाः ॥ ८ ॥
 ज्ञात्वा तन्मरणं दुखा यादवा बहवस्तथा । दशार्हाश्च विहायांत्यं दीक्षिता मोक्षकांक्षिणः ॥ ९ ॥
 देव्यः शिवादयो बह्वो देवकी रोहिणीं विना । वसुदेवस्त्रियो विष्णोः कन्याश्चापि प्रवव्रजुः ॥ १० ॥
 ततः सुरवराभ्याच्यो नानाजनपदान् जिनः । विजहार महाभूत्या भव्यराज्ञीं प्रबोधयन् ॥ ११ ॥
 उदीच्यान्नुपशार्दूलान् मध्यदेशनिवासिनः । प्राच्यानपि प्रजायुक्ता स धर्मे स्थापयन् बहून् ॥ १२ ॥

विहृत्य चिरमीशानः पुनरागत्य पूर्ववत् । गिरौ रैवतिके तस्थौ समवस्थानमंडनः ॥ १३ ॥
 तत्र स्थितं जिनेंद्रं तं देवेंद्राः सांद्रतेजसः । प्राप्य नत्वा नतिं कृत्वा निजस्थानेषु सुस्थिताः ॥ १४ ॥
 वसुदेवो बलः कृष्णः सांतःपुरसुहृज्जनः । द्वारिकापूजया युक्ताः प्रद्युम्नादिसुतान्वितः ॥ १५ ॥
 विभूत्या परयागत्य शैवेयमभिवंद्य ते । आसीनाः धर्मस्थाने धर्मं क्षुश्रूषुरीश्वरात् ॥ १६ ॥
 तत्र धर्मकर्थातिऽसौ जिनं नत्वा हलायुधः । पप्रच्छ वस्तुचित्तस्थं करकुड्मलितालिकः ॥ १७ ॥
 नाथ वैश्रवणैनेयं निर्मिता द्वारिकापुरी । कियतानेहसांतोऽस्याः कृतका हि विनश्वराः ॥ १८ ॥
 निमज्जेत् स्वत एवेयं किमु कालांतरैऽबुधौ । निमित्तांतरसांनिध्ये केनचिद्भाविनास्य ते ॥ १९ ॥
 स्वांतकाले निमित्तत्वं को वा कृष्णस्य यास्यति । जातानां हि समस्तानां जीवानां नियता मृतिः २०
 संयमग्रतिपतिर्वा का केन कियता प्रभो । कृष्णस्नेहमाहापाशबद्धचित्तस्य मेऽभवत् ॥ २१ ॥
 इति पृष्ठो जिनोगादीदृष्टदृष्टांशेपरापरः । याथातथ्यं यथाग्रशं यत्प्रशोत्तरवाद्यसौ ॥ २२ ॥
 पुरीयं द्वादशे वर्षे राममघेन हेतुना । द्वीपायनकुमारेण मुनिना धक्ष्यते स्या ॥ २३ ॥
 कौशांचवनसुप्तस्य कृष्णस्य परमायुषः । प्राप्ते जरत्कुमारोऽपि संहारे हेतुतां व्रजेत् ॥ २४ ॥
 अनंतरस्य सांनिध्ये हेतोः परिणतेर्वशात् । बाह्यो हेतुर्निमित्तं हि जगतोऽभ्युदये क्षये ॥ २५ ॥

रिवंशपुराणं ।

जानंतो वस्तुसद्भावमतोऽभ्युदयनाशयोः । हर्षं भुवि विषादं च न गच्छंति मनस्विनः ॥ २६ ॥
भवतोऽपि तपःप्राप्तिस्तन्निमित्तात्तदा भवेत् । भवपद्धतिभीतस्य ब्रह्मलोकोपपादिनः ॥ २७ ॥
भवतोऽपि तपःप्राप्तिस्तन्निमित्तात्तदा भवेत् । भवपद्धतिभीतस्य ब्रह्मलोकोपपादिनः ॥ २८ ॥
क्षीपायनकुमारोऽसौ रोहिण्याः सोदरो यतिः । तदाकर्ण्य वचो जैनं निर्वेदी तपसि स्थितः ॥ २९ ॥
अवधेः पूरणायातः पूर्वदेशाश्रयेत्य सः । तपश्चरितुमारब्धः कषायतनुशोषणं ॥ २९ ॥
दुःखी जरत्कुमारश्च दुःखितान् आनुवाधवान् । परित्यज्य गतः कापि स हरिर्यत्र नेक्ष्यते ॥ ३० ॥
जरत्कुमारे प्रगते वनमेकाकिनि स्थिते । हरिः स्नेहाकुलो मेने गून्यमात्मानमात्मनि ॥ ३१ ॥
चचार मृगसामान्यं विजनो विजनं वनं । हरिः प्राणभ्रियः प्राणान् प्रियान् हातुमना क्वचित् ३२
हृतोऽपि जिनमानस्य यादवा विविशुः पुरीं । आगामिदुःखसंभारचित्तासंतप्तमानसाः ॥ ३३ ॥
घोषणां कार्यांचक्रे चक्री पुरि बलान्वितः । मंद्यांगानि च मद्यानि विमृजंतामिति द्रुतं ॥ ३४ ॥
पिष्टकिष्वादिमद्यानैस्ततो मद्यानि मद्यैः । क्षिप्तानि सशिलाकुंडे कांदंबगिरिगह्वरे ॥ ३५ ॥
कदंबवनकुंडेषु युक्ता कांदंबरी तु या । सात्मपाकविशेषस्य हेतुत्वेनावतिष्ठते ॥ ३६ ॥
तथान्या घोषणादायि कृष्णेन हितबुद्धिना । द्वारिकायां महापुर्णौ स्त्रीणां पुंसां च शृण्वतां ॥ ३७ ॥
पिता मे यदि वा माता सुता चांतःपुरांगना । तपस्यंतु मते जैनैः वारयाभि न तानहं ॥ ३८ ॥

ततः प्रद्युम्नभान्वाद्याः कुमारश्चरमांगकाः । अन्ये च बहवो यातास्तपोवनमसंगिनः ॥ ३९ ॥
रुक्मिणीसत्यभामाद्या महोदेव्योऽष्ट सस्तुया । लब्धादुज्ञा हरेः स्त्रीभिः सपत्नीभिः प्रवत्रजुः ४०
सिद्धार्थसारथिर्भाता बलदेवनथान्वितः । बोधनं व्यसने स्वस्य प्रतिपाद्य तपोऽगृहीत् ॥ ४१ ॥
ततः संघेन महता जिनः पल्लवदेशभाक् । बभूव भव्यबोधार्थं भव्यांभोरुहभास्करः ॥ ४२ ॥
राजस्त्रीनरसंघातो यावान् प्रव्रजितस्तदा । जिनेनैव समं पायादुत्तरापथमुद्यमी ॥ ४३ ॥
वर्षे द्वादश चोद्वस्य पुर्याः लोकः कचिद्वने । कृत्वा वासं पुनस्तत्र त्वागतश्च विधेर्वशात् ॥ ४४ ॥
इतो द्वारवर्ती लोकः परलोकभयान्वितः । व्रतोपवासपूजासु सुतरां निरतोऽभवत् ॥ ४५ ॥
द्वीपायनोऽपि महता तपसा सहितस्ततः । व्यतीतं द्वादशं वर्षं मन्वानो भ्रांतिहेतुना ॥ ४६ ॥
व्यतिक्रांतो जिनादेश इति ध्यात्वा विमूढधीः । संग्रामो द्वादशे वर्षे सम्यग्दर्शनदुर्बलः ॥ ४७ ॥
धृतातापनयोगश्च तस्थौ प्रतिमया पथि । द्वारिकावहिरभ्याशे कदाचिन्निकटे गिरेः ॥ ४८ ॥
वनक्रीडापरिश्रान्ता पिपासाकुलिता जलं । इति कादंबकुण्डेषु शंबाद्यास्तां सुरां पयुः ॥ ४९ ॥
कर्दबवनसंन्यस्तां कदंबकतया स्थितां । पीत्वा कादंबरीं मृष्टां कुमारं चिकृति गताः ॥ ५० ॥
वारुणी सा पुराणापि परिपाकवशाद्दशान् । तरुणानकरोद्गाढं तरुणीवारुणक्षणान् ॥ ५१ ॥

असंबद्धानि गायंतो नृत्यंतः स्वलितक्रमाः । मुक्तेकेशाः कृतोत्तंसा कंठालं चिवनस्रजः ॥ ५२ ॥
 आगच्छंतः पुरः सर्वे दृष्ट्वाकर्णामिमुखं मुनिं । प्रत्यभिज्ञाय चावोचन् घूर्णमाननिरीक्षणाः ॥ ५३ ॥
 सोयं दीपायनो योगी द्वारावत्या किलांतकृत् । भवितास्माकमध्याग्रे क प्रयाति वराक्रकः ॥ ५४ ॥
 इत्युक्त्वा तं कुमारस्ते लोष्टुभिः सर्वतोभ्रमभिः । प्रजघ्नुर्निधृणास्तावद्यावत्पतति भूतले ॥ ५५ ॥
 क्रोधाधिक्यात्ततो दध्रे दद्योष्टो भृकुटीकुटीं । प्रलयाम यदूनां सः प्रायः स्वतपसोऽपि च ॥ ५६ ॥
 प्रविष्टास्तु पुरीं व्याला व्याला इव चलाचलाः । कुमारः कैश्चिदुक्तं तु दुर्वृत्तं लघु विष्णवे ॥ ५७ ॥
 बलनारायणौ श्रुत्वा दीपायनमुपश्रुतं । द्वारिकायाः क्षयं प्राप्तं मेनाते जिनभाषितं ॥ ५८ ॥
 संभ्रमेण परिप्राप्तौ परित्यक्तपरिच्छदौ । मुनिं क्षमयितुं क्रोधाज्ज्वलंतमिव पावकं ॥ ५९ ॥
 दृष्टः संक्लिष्टधीस्ताभ्यां भ्रूंसंगविषमाननाः । दुर्निरीक्ष्येक्षणः क्षीणः कंठग्राणो बिभीषणः ॥ ६० ॥
 कृतांजलिपुटाभ्यां स प्रणिपत्य महादरात् । याच्यते याचना बंध्यं जानद्भ्यामपि मोहतः ॥ ६१ ॥
 रक्ष्यतां रक्ष्यतां साधो चिरं सुपाररक्षितः । क्षर्मा मूलस्तपो भारो धक्ष्यते क्रोधवन्निहता ॥ ६२ ॥
 मोक्षसाधनमप्येष तपो दूषयति क्षणात् । चतुर्वर्गारुणः क्रोधः क्रोधः स्वपरनाशकः ॥ ६३ ॥
 क्षम्यतां क्षम्यतां मूढैः प्रमादबहुलैः कृतं । दुर्विचेष्टितमस्मभ्यः प्रसादः क्रियतां यत्ते ॥ ६४ ॥

इत्यादिप्रियवादिभ्यां प्रार्थयमानो निवर्तकः । सम्प्राणद्वारिकादोहे पापघोः कृतनिश्चयः ॥६५॥
 संज्ञयादर्शयत्ताभ्यामंगुलीद्वयदर्शनं । युवयोरेव मोक्षोत्र नान्यस्येति पारस्फुटं ॥६५॥
 अतिवर्तकरोपं तं विदित्वा विदितक्षयौ । विपण्णौ तौ पुरीं यातौ किं कर्तव्यत्वविह्वलौ ॥६७॥
 शंखाद्यास्तु तदानेके यादवाश्चरमांगकाः । पुर्यां निष्क्रम्य निष्कांतास्तस्थुर्गिरिगुहादिषु ॥६८॥
 मृत्वा क्रोधाग्निनिर्दग्धतपः सारधनश्च यः । बभूवामिकुमाराख्यो मिथ्याहर्भवनामरः ॥६९॥
 अंतर्मुहूर्तकालेन पर्याप्तः प्रतियुद्धवान् । विभंगेन विकारं स्वं कृतं यदुकुमारकैः ॥७०॥
 रौद्रध्यानं स दध्यौ मे तपस्यस्य निरागसः । हिंसकानां पुरीं सर्वां दहामि सह जंतुभिः ॥७१॥
 इति ध्यात्वा सुदुर्वारो यावदायाति दारुणः । द्वा रावत्यां महोत्पातास्तावज्जाताः क्षयावद्वाः ॥७२॥
 बभूवुः प्रत्यगारं च रोमहर्षविकारिणः । प्रजानां निशि सुप्तानां स्वप्नाश्च भयशंसिनः ॥७३॥
 प्राप्य पापमतिश्चासौ पुरीमारभ्य बाह्यतः । कोपी दग्धुं समारेभे तिर्यग्मानुपपूरितां ॥७४॥
 धूमज्वालाकरान् वृद्धस्त्रीबालपशुपक्षिणः । नश्यतोऽग्नौ क्षिपत्येष कारुण्यं पापिनः कुतः ॥७५॥
 प्राणिजातस्य सर्वस्य जातवेदसि मज्जतः । आक्रंदनस्वना जाता येऽत्र जाता न जातुचित् ॥७६॥
 दिव्येन दह्यमानायां दहनेन तदा पुरि । नूनं कापि गता देवा दुर्वारा सवितव्यता ॥७७॥

अन्यथा देवराजस्य राजराजेन शासनात् । निर्मिता रक्षता चासौ दहते कथमग्निना ॥ ७८ ॥
 रक्षतां बलकृष्णौ च चिरेणाग्निभयादिताः । इति स्त्रीवालवृद्धानामालापा ययुराकुलाः ॥ ७९ ॥
 आकुलौ बलकृष्णौ च भित्त्वा प्राकारमंबुधेः । विध्यापयितुमालयौ प्रवर्हेस्तं हुताशनं ॥ ८० ॥
 सागरांबु हलाकृष्टं हलिना बलशालिना । जज्वाल ज्वलनस्तेन तैलभावमुपेयुषा ॥ ८१ ॥
 असाध्यतां विदित्वाग्नेर्जनन्यौ जनकं जनं । सुबहुं रथमारोप्य संयोज्य गजवाजिनः ॥ ८२ ॥
 रथं नोदयतो क्षोण्यां रथचक्राणि पंकवत् । निमज्जंति विपत्काले क्व गजा वाजिनः क्व च ॥ ८३ ॥
 स्वयमेव रथं दोर्भ्यामाकृष्य प्रयतोस्तयोः । निरुद्धः कीलयित्वाऽसाचिद्रकीलेन पापिना ॥ ८४ ॥
 अवष्टुन्नति पादेन यावत्कीलं हलायुधः । पिहितं गोपुरद्वारं तावदैत्येन कोपिना ॥ ८५ ॥
 कपार्ट पादघातेन ताभ्यां पातितमाशु तत् । द्विषोक्तं निर्गमोऽन्यस्य युवाभ्यां नाशुविद्यते ॥ ८६ ॥
 ततः पित्रा च मातृभ्यां पुत्रौ यातमितीरितौ । विनिश्चित्योपसंहारमात्मीयमिति दुःखिभिः ॥ ८७ ॥
 भवतोः जीवतोः पुत्रौ कदाचिद्रशसंततिः । न क्राम्येदप्यतो घातमिति तद्वाक्यमस्तकौ ॥ ८८ ॥
 तान्प्रशाम्य गतौ दीनौ दुःखितौ दुःखपीडितान् । प्रपत्य पादयोर्यातौ गुरुवाक्यकरो पुरः ॥ ८९ ॥
 निर्गत्य निर्गती पुर्या ज्वालालीलादवेष्मनः । रुदित्वा कंठलभौतौ दक्षिणां दिशमाश्रितौ ॥ ९० ॥

७५५

इतोऽपि वसुदेवाद्या यादवाश्च तदंगनाः । प्रायोपगमनं प्राप्ता संप्राप्ता बहवो दिवः ॥ ९१ ॥
 केचिचरमदेहास्तु बलदेव-सुतादयः । गृहीतसंयमा नीता लं (जे) भकैर्जिनसन्निधिं ॥ ९२ ॥
 यदूनां यादवीनां च धर्म्यध्यानवशात्सर्मा । सम्यग्दर्शनशुद्धानां प्रायोपगममाश्रितां ॥ ९३ ॥
 बहूनां दक्षमानानामपि देहविनाशनः । यातो हुताशनो रौद्रो न तु ध्यानविनाशनः ॥ ९४ ॥
 आर्तध्यानकरः प्रायो मिथ्यादृष्टिषु जायते । उपसर्गश्चतुर्भेदो न सदृष्टस्तु जातुचित् ॥ ९५ ॥
 आगाढे वाप्यनागाढे मरणे समुपास्थिते । न युज्यति जना जातु जिनशासनभाविताः ॥ ९६ ॥
 मिथ्यादृष्टेः सतो जंतोर्मरणं शोचनाय हि । न तु दर्शनशुद्धस्य समाधिमरणं शुचे ॥ ९७ ॥
 मृतिर्यातस्य नियता संसृतौ नियतेर्वशात् । सा समाधियुजो भूयादुपसर्गेऽपि देहिनः ॥ ९८ ॥
 अन्याः शिखिशिखाजालकवलीकृतविग्रहाः । अपि साधुसमाधाना ये त्यजंति कलेवरं ॥ ९९ ॥
 तपो वा मरणं वापि शस्तं स्वपरसौख्यकृत् । तच्च द्वीपायनस्यैव स्वपरासुखकारणं ॥ १०० ॥
 परस्यापकृतिं कुर्वन् कुर्यादेकत्र जन्मनि । पापी परवधं स्वस्य जंतुर्जन्मनि जन्मनि ॥ १०१ ॥
 कपायचशगः प्राणी हंता स्वस्य भवे भवे । संसारवधनोऽन्येषां भवेद्वा वधको न वा ॥ १०२ ॥
 परं हन्मीति संख्यातं लोहपिंडमुपाददत् । दहत्यात्मानमेवादौ कपायचशगस्तथा ॥ १०३ ॥

द्विषष्टितमः सर्गः

संसारंतकरं पुंसामेकेषां परमं तपः । द्वीपायनस्य तज्जातं दीर्घसंसारकारणं ॥ १०४ ॥
जंतोः कौ वापराधोऽत्र स्वकर्मवशवर्तिनः । यत्नवानपि यज्जंतुर्मोह्यते मोहवैरिणा ॥ १०५ ॥
अपि क्रियेतापि परः कथंचिदतिक्षिणः । उपक्रियेत यद्यात्मा तथेहपरलोकयोः ॥ १०६ ॥
परदुःखविधानेन यत्स्वदुःखपरंपरा । अवश्यंभाविनी तस्मात्तितिक्षैवातिभाष्यतां ॥ १०७ ॥
क्रोधधिनि विधेर्वशेन नगरी द्वीपायनेनाखिला बालस्त्रीपशुवद्धलोककलिता द्वाराकुला द्वारिका ।
मासैः षड्भिर्शेषिता विलासिता संत्यज्य जैनं वचो धिक्क्रोधं स्वपरापकारकरणं संसारसंवर्धनं १०८

इत्यादिहनेमिपुराणसंग्रहे हरिवंशे जिनसेनाचार्यस्य कृतौ द्वारावती विनाशवर्णनो नामैकषष्टितमः सर्गः ।

द्विषष्टितमः सर्गः ।

पुण्योदयात्पुरा ग्राप्तासुन्नतिं योजनातिगां । चक्रादिरत्नसंपन्नौ बलिनौ बलकेशवौ ॥ १ ॥
पुण्यक्षयासु तावेव रत्नबंधुविवर्जितौ । ग्राणमात्रपरीवारौ शोकभारवशीकृतौ ॥ २ ॥
अस्थितौ दक्षिणामाशां जीविताशावलंबिनौ । ह्युत्पिपासापरिश्रान्तौ यातौ यत्कांक्षिणौ पथि ॥ ३ ॥
उदिस्य पांडवान् यातौ मथुरां दक्षिणामुभौ । हस्तवन्नं पुरं ग्राप्तौ तत्रोद्याने हरिः स्थितः ॥ ४ ॥

गतोन्नपानमानेतुं कृतसंकेतकोग्रजः । वस्त्रसंवृतसर्वांगः प्रविष्टश्च ततैः पुरं ॥ ५ ॥
 अञ्छदंतो दृपस्तत्र धार्तराष्ट्रोऽवतिष्ठते । पृथिव्यां प्रथितो धन्वी यदुरंध्रदुरंतधीः ॥ ६ ॥
 जनैर्जनितसंघटैः रूपपाशवशीकृतैः । प्रविश्य तत्पुरीं वीरो हृष्यमानः सविस्मयैः ॥ ७ ॥
 कंठकं कुंडलं चापि दत्वा कस्य चिदापणे । अन्नपानमृपादाय निर्गच्छन् वीक्ष्य रक्षकैः ॥ ८ ॥
 विज्ञाय बलदेवोयमिति राज्ञे निवेदितः । ततस्तेन वधायास्य श्रेषितं सकलं बलं ॥ ९ ॥
 संघट्टोभूतपुरद्वारे सैन्यस्य बलरोधिनः । बलेन संज्ञया हृतः कृष्णश्च हुतमागतः ॥ १० ॥
 अन्नं पानं च सुस्थाप्य गजस्तंभं बलोऽग्रहीत् । कृष्णस्तु परिषं वोरं किंचित्कुपितमानसः ॥ ११ ॥
 चतुरंगं ततः सैन्यं सनायकमितस्ततः । हन्यमानं ननाशाभ्यां बिह्वलीभूतमानसं ॥ १२ ॥
 समादायान्नपानं तौ निर्गत्य नगरात्ततः । वनं विजयमागत्य सरो रम्यमपश्यतां ॥ १३ ॥
 स्नात्वा सरसि तौ तत्र जिनं नत्वा मनःस्थितं । चित्रमभ्यवहृत्यान्नं पयः पीत्वातिशीतलं ॥ १४ ॥
 विश्रम्य च क्षणं वीरौ प्रयातौ दक्षिणां दिशं । कौशांब्याख्यं वनं भीमं प्रविष्टौ परदुर्गमं ॥ १५ ॥
 खगरावखरारावमुखरीकृतदिग्मुखं । तृणार्तमुगयूथानां गम्यं प्रोन्मृगतृणकं ॥ १६ ॥

१ 'स तत्पुरं' इति स पुस्तके ।

ग्रीष्मोग्रतापपरुषवहन्मारुतदुस्सहं । दावदग्धलताजालुलमपादपखंडकं ॥ १७ ॥
 असंभान्यांभसि भ्राम्यत—श्वापदश्वासशब्दके । वने वनेचरोद्भिन्नकुंभकुंभास्तमौक्तिके ॥ १८ ॥
 आरोहति वियन्यभ्यं सुतीत्रे तीव्ररोचिषि । जगौ जनार्दनो ज्येष्ठं गुणज्येष्ठमिति श्रीमी ॥ १९ ॥
 पिपासाकुलितोत्थमार्थं शुष्कौष्ठतालुकः । शक्नोमि पदमप्येकं न च यातुमतः परं ॥ २० ॥
 तत्पायय पयः शीतमार्थं तृष्णापहारि मां । सदृशनिमिवानादौ संसारे सारवर्जिते ॥ २१ ॥
 इत्युक्ते स्नेहसंचारसमाद्रीकृतमानसं । स जगाद बलः कृष्णमुष्णनिश्वासमोचिनं ॥ २२ ॥
 ततः शीतलमानीय पानीयं पाययाम्यहं । त्वं जिनस्मरणांभोभिस्तावत्तृष्णां विमर्दय ॥ २३ ॥
 निरस्यति पयस्तृष्णां स्तोकां वेलाभिदं पुनः । जिनस्मरणपानीयं पीतं तां मूलतोऽस्यति ॥ २४ ॥
 छायायामस्य वृक्षस्य शीतलायामिहास्यतां । आनयामि जलं तेऽहं शीतलं शीतलाशयात् ॥ २५ ॥
 अग्रजः प्रतिपाद्यैव मनुजं मनसा वहन् । जगाम जलमानेतुं निजं श्रममर्चितयन् ॥ २६ ॥
 कृष्णोऽपि च यथोद्दिष्टां तरुच्छायां घनां श्रितः । क्षितौ मृदु मृदिऽल्लवणवाससा संभृतांगकः ॥ २७ ॥
 वामे जात्रुनि विन्यस्य दक्षिणं चरणं क्षणं । श्रमव्यपोहनायासा वसेत गहने हरिः ॥ २८ ॥
 तं श्रेयसं तदेवासौ जरासूरुर्गृहच्छया । एकाकी पर्यटन्यासो मृगयाव्यसनप्रियः ॥ २९ ॥

यो हरिस्नेहसंभारो हरिप्राणरिरिष्यया । द्वारिकाया विनिर्गत्य प्राविशन्मृगवद्भनं ॥ ३० ॥
 स तत्र विधिनानीय तदानीं विनियोजितः । अद्राक्षीद्दूरतोऽस्पष्टं किंचिदग्रे धनुर्धरः ॥ ३१ ॥
 मरुचलितवस्त्रांतजनितभ्रांतिरंतिके । मसुप्तमृगकर्णोयं चलतीति विचिंत्य सः ॥ ३२ ॥
 गुल्मशृढवयुर्गाढमाकर्णकुष्टकार्युकः । विव्याध व्याघ्रधीस्तीक्ष्णशरेण चरणं हरेः ॥ ३३ ॥
 विद्धतालपदः शौरिरुत्थाय सहसाखिलाः । दिशो निरीक्ष्य सो दृष्ट्वा परमुर्चैर्जगाविति ॥ ३४ ॥
 विद्धपादतलेहं भो केनाकारणवैरिणा । कथ्यतां कुलमात्मीयं नाम च स्फुटमत्र मे ॥ ३५ ॥
 अज्ञातकुलनामानं नरं नावधिपं रणे । कदाचिदपि योहं ही किं ममेदमुपागतं ॥ ३६ ॥
 तद् ब्रवीतु भवान् को भो यज्ज्ञातकुलनामकः । अज्ञातवैरसंबंधो वने जातो ममांतकः ॥ ३७ ॥
 इत्युक्ते सोऽब्रवीदास्मि तस्याहमतिवृष्टभः । एकवीरो भ्रमाम्यत्र वने भीरुदुरासदे ॥ ३८ ॥
 मुनूर्जरत्नुमारोऽस्मि तस्याहमतिवृष्टभः । एकवीरो भ्रमाम्यत्र वने भीरुदुरासदे ॥ ३९ ॥
 सोहं नेमिजिनादेशभीरुर्वनचैर्वने । द्वादशान्दप्रमाणं च वसाम्यत्र प्रियानुजः ॥ ४० ॥
 इयंत वसता कालभरण्ये वचनं मया । आर्यलोकस्य कस्यापि न श्रुतं को भवानिह ॥ ४१ ॥
 इति श्रुत्वा हरिर्ज्ञात्वा भ्रातरं स्नेहकातरः । एव्येहि भ्रातरत्रेति संभ्रमेण तमाहयद् ॥ ४२ ॥

सोऽपि ज्ञात्वानुजं प्राप्तो हाकारमुखराननः । क्षितिक्षिप्तधनुर्वाणो निपत्यास्थाच्च पादयोः ॥४३॥
 उत्थाप्य तं हरिः ग्राह कंठलग्नमहाशुचं । मातिशोकं कृथा ज्येष्ठ दुर्लभ्या भवितव्यता ॥ ४४ ॥
 प्रमादस्य निरासाय निरस्तसुखसंपदा । चिरं पुरुषशार्दूल सेविता वनवासिता ॥ ४५ ॥
 करोति सज्जनो यत्नं दुर्यवाःपापभीरुकः । दैवे तु कुटिले तस्य स यत्नः किं करिष्यति ॥४६॥
 ततस्तेन हरिः पृष्टो वनागमनकारणं । आदितोऽकथयद्वृत्तं द्वारिकादाहदारुणं ॥ ४७ ॥
 श्रुत्वा गोत्रक्षयः सोऽपि प्रलापमुखरोऽवदत् । हा आतः कृतमातिशयं मया ते चिरदर्शताम् ॥४८॥
 किं करोमि क गच्छामि क लभे चित्तनिर्वृति । दुःखं च दुर्यशो लोके हंन्वा ते हा मयार्जितं ॥४९॥
 इत्यादि प्रलयलुक्तः कृष्णो नासौ सुचेतसा । प्रलापं त्यज राजेंद्र कृत्स्नं स्वकृतभृगु जगत् ॥५०॥
 सुखं वा यदि वा दुःखं दत्ते कः कस्य संसृता । मित्रं वा यदि वामित्रः स्वकृते कर्म तत्त्वतः ॥५१॥
 तोयार्थं मे गतो रामो यावन्नायाति सत्त्वरं । प्रयाहि तावदक्षातिः कदाचित्स्यात्त्वयि प्रभौ ॥५२॥
 गच्छ त्वमादितो वार्ता पांडवेभ्यो निवेदय । हितास्तेऽस्मत्कुलस्याप्ताः करिष्यंति तव स्थितिं ॥५३॥
 उक्त्वैति कौस्तुभं तस्मै दत्त्वाभिज्ञानमादरात् । परावृत्त्यांतरं स्तोकं ब्रजेति प्रतिपादितः ॥५४॥
 उक्त्वा नासौ क्षम्यतां देव ममेति करकौस्तुभः । शनैरुद्धृत्य तं वाणं परावृत्तपदोऽगमत् ॥ ५५ ॥

तस्मिन्गते हरिस्तीव्रव्रणवेदनमादितः । उत्तराभिमुखो भूत्वा कृतपंचनमस्कृतिः ॥ ५६ ॥
 कृत्वा नेभि-जिर्नेद्राय वर्तमानाय सांजलिः । पुनः पुनर्नमस्कारं गुणस्मरणपूर्वकं ॥ ५७ ॥
 जिर्नेद्रविवनतिध्वस्तसमस्तोपद्रवा यतः । ततः कृतशिराः शौरिः क्षितिशय्यामाधिश्रितः ॥ ५८ ॥
 वस्त्रसंबृतसर्वांगः सर्वसंगनिवृत्तधीः । सर्वत्र भिन्नभावस्थः शुभचिन्तासुपागतः ॥ ५९ ॥
 पुत्रपौत्रकलत्राणि ते भ्रातृगुरुबंधवाः । अनागतविधातारो धन्या ये तपसि स्थिताः ॥ ६० ॥
 अंतःपुरसहस्राणि सहस्राणि सुहृद्गणाः । अभिधाय तपः कष्टं कष्टं बन्धुमुखे मृताः ॥ ६१ ॥
 कर्मगौरवदोषेण मयापि न कृतं तपः । सम्यक्त्वं मेऽस्तु संसारपातहस्तावलंबनं ॥ ६२ ॥
 इत्यादिशुभचिन्तात्मा भविष्यतीर्थकृद्हरिः । बद्धायुष्कतया मृत्वा तृतीयां पृथिवीमितः ॥ ६३ ॥
 दक्षो दक्षिणभारतार्धविभुतासुद्भाव्य भव्यग्रजा बंधुर्बहुजनांबुधेरहरहृद्वि विहाय प्रभुः ।
 पूर्णा वर्षसहस्रमेकमगमत्संजीव्य कृष्णो गतिं भोगी स्वाचरणोचितां जनतया यो योक्ष्यते दर्शनात् ॥

इत्यष्टिनेमिपुराणसंग्रहे हरिवंशे जिनसेनाचार्यस्य कृतौ हरित्यंतरवर्णनो नाम द्विपद्यितमः सर्गः ।

त्रिषष्टितमः सर्गः ।

स्नेहवानथ जलार्थमाकुलो विष्णुमात्मनि बहन् हुलायुधः ।
वारितोऽपि शकुनैः पदे पदे दूरमंतरमितो वनांतरे ॥ १ ॥

धावतोऽस्य मृगयूथवर्त्मना लोभितस्य मृगनृष्णिकांभसा ।
प्रत्यभासत दिशां कदंबकं प्रोत्तरंगसरसीमयं तदा ॥ २ ॥

अभ्यलोकिकि कलिता कलस्वनैश्चक्रवाककलहंससारसैः ।
सीरिणाथ सरसी तरंगिणी भृंगनादितसरोजसकुला ॥ ३ ॥

चेतसास्य सहसा तदीक्षणादीर्घयुच्छसितमंगसंगिना ।
मारुतेन शिशिरेण सौहृदं सन्मुखेन गदितं सुगंधिना ॥ ४ ॥

संपतद्भिरभितः पिपासुभिः श्वापदैः सभयमीक्षितस्ततः ।
आससाद् सरसीं स सादरो वन्यहस्तिमदवारिवासितां ॥ ५ ॥

वारितीर्थमवगाह्य शीतलं संप्रपाय निरपास्य तृड्व्यथा ।
पद्मपत्रपुटिकां स वारिणा संप्रपूर्य परिवृत्य वाससा ॥ ६ ॥

आदधाव पदधूतधूलिभिर्धूसरीकृतशरीरमूर्धजः ।

कंपमानहृदयः सशंकया प्रत्ययायबहुले वने हरौ ॥७॥

दूरतस्तमथ तत्र दृष्टवान् संवृतांगमभितोऽजरेण सः ।

आस्त एव भुवि यत्र शायितः सूरिसौरिरिति दीर्घनिद्रया ॥८॥

सुप्त एव सुखनिद्रया हरिः सुग्रबोधमुपगच्छतु स्वयं ।

इत्यपेक्ष्य हरिवोधनं तदा तत्प्रबोधनमसौ प्रतीक्ष्यते ॥९॥

वीर ! किं स्वपिपि दीर्घमित्यलं स्वापमुज्झ पिव तोयमिच्छया ।

इत्युदीर्णमधुरस्वरः पुनः सन्निरुध्य वचनोऽवतिष्ठते ॥१०॥

सीरिणा क्षतजगंधतस्ततः कृष्णसंवरणवाससोत्तरे ।

संप्रवेशनिजनिर्गमाकुलाः प्रैक्षि तीक्ष्णमुखकृष्णमक्षिकाः ॥११॥

संघटोद्धटिततन्मुखो हरिं वीक्ष्य वांतजनकांतजीवितं ।

हा हतोऽस्मि मृत एव तृष्णया विष्णुरित्युपरि तस्य सोऽपतत् ॥१२॥

मोहमूढमनसोऽस्य मूर्ख्या प्राप्तयोपकृतमप्यनिष्टया ।

स्नेहपाशदृढबंधनो हली प्राणहानमकरिष्यदन्यथा ॥१३॥
बोधमाप्य परितः परामृशन् केशवस्य वपुरात्मपाणिना ।

पश्यतिस्म चरणत्रणव्रजं तीव्रगंधधिरारुणक्षमं ॥१४॥
सुप्त एव विषमेषुणा हरिः विद्धः एव चरणेन केनचित् ।

दुष्प्रबोधहरिमारकोऽत्र कोऽपूर्वमद्य मृगयाफलं श्रितः ॥१५॥
इत्युदीर्य कृपितो हली बली सिंहनादमकरोद्भयंकरं ।
व्यापिनं विपिनदुर्गसंचरद्व्याघ्रसिंहकरिदर्पशातनं ॥१६॥

संजगौ च शयितो ममानुजः छबना विधिविधानयोगतः ।
येन केनचिदहेतुवैरिणा संददातु लघु सोऽद्य दर्शनं ॥१७॥

सुप्तमात्रमपशस्त्रमानतं युक्तमानमसकृत्पलायिनं ।
प्रत्यवाययुतमंगनां शिशुं भ्रंति शत्रुमपि नो यशोधनाः ॥१८॥
उच्चकैरिति गदन् समंततः संप्रधाय किमदप्यवांतरं ।

सोऽन्यदीय पदवीमनामुबन्धेत्य कृष्णमुपगृह्य रोदिति ॥१९॥

हा जगत्सुभग ! हा जगत्पते ! हा जनाश्रयण ! हा जनार्दन !
 हाऽपहृय गतवानसि क मां हाजुजैहि लघु हेति चारुदत् ॥२०॥
 क्राम्यतीपदपि तत्र तद्गले दूरभव्यमनसीव दर्शनं ॥२१॥
 माष्टिं मार्दवगुणेन पाणिना सन्मुखं मुखमुदीक्ष्यते मुदा ।
 लेढि जिघ्रति विमूढधीर्वचः श्रोतुमिच्छति धिगात्ममूढतां ॥२२॥
 द्यौरिवोरुविभवाग्निभस्मिता दारकेति किमिवासि तृप्तवान्
 अक्षयैर्वहुविधाकरैश्चिता प्रागिवास्ति ननु भारतावनिः ॥ २३ ॥
 भोजराजकुलयादवक्ष्ये भ्रष्टबंधुरिति किं विमुह्यसि ।
 सत्यसंध मणि ते मम त्वयि प्राणितीह सकलास्ति बंधुता ॥ २४ ॥
 पूर्वजन्मसु बहुष्वनारतं पश्यतो हि तव मामिहापि च ।
 एकताननयनस्य नोदभूतृप्तिरद्य किमिवासि तृप्तवान् ॥ २५ ॥
 त्वां पयोर्थमपहाय मोहतो हा मतेन नररत्नभूषणं ।

लोकसारमपहारितं मया, सखिधौ तु मम कोस्य हारकः ॥ २६ ॥
कंसकोपमदपर्वताशने भूतभोगविषष्टगुरुत्मनः ।

पीतमागधयशोऽबुधेरसूद्रोष्पदे वत निमज्जनं तव ॥ २७ ॥
विष्टपं तपति विष्टरश्रवः पश्य सोऽस्तमुपयात्यहर्षतिः ॥ २८ ॥
दीर्घनिद्रमिव वीक्ष्य संहतैरस्तमस्तकनिवेशितैः करैः ।

त्वां विशोचति रविभुवां त्रये स्वाप एष तव कस्य नो शुभे ॥ २९ ॥
वारुणीमतिनिषेव्य वारुणश्चक्रवाकनिवहैरुदधुभिः ।
शोचितः पतति भालुमानघः को न वा पतति वारुणीप्रियः ॥ ३० ॥

द्वालुमेष तव वा जलांजलिं कालविद्धि कुरुते यथोचितं ॥ ३१ ॥
सांध्यरागपटलेन सर्वतः पश्य संस्थगितमंग विष्टपं ।
त्वय्यति—स्वपिति रोदनोद्गतैरक्षिरागनिवहैरिहांगिनां ॥ ३२ ॥

देवभक्त भज सांध्यवन्दनां चंध्यया किमपि देव ! निद्रया ।
संध्ययापि गलितं गलद्गुचा वेगवद्रविरथानुबंध्यया ॥ ३३ ॥
एकवर्णमखिलं जगत्खला कुर्वती समवसर्पति हुतं ।
ध्वातसंततिरपेतदर्शना कालधृत्तिरतिदुःपमा यथा ॥ ३४ ॥

आपदानि पदशब्दगंधतो ग्राणकणबलं च विंदते ।
एहि दुर्गमिह संश्रयावहे क्षेमतो व्रजति तत्र नौ निशा ॥ ३५ ॥
चित्रिते कुसुमचित्रमंडये दत्तबन्धुपलोकदर्शनः ।
श्रीयुपि स्वपिपि यो वधूजनैः सोपधानशयने महामृदौ ॥ ३६ ॥

त्वं महीधवनरंध्रवृत्तिभिर्गृद्धकाककुलजंबुकादिभिः ।
सोद्यभक्षकगणैरुपासितः श्रीपते स्वपिति तक्षितक्षितौ ॥ ३७ ॥
कामिनीप्रणयेकेलिकोपिनीस्त्वं प्रसाद्य कुपितः प्रसादितः ।
यः पुरा नयति यामिनीं रतैः सोद्य किं विगतचेतनात्मना ॥ ३८ ॥
चारुवारवनितासुगीतकैर्वादिद्वंद्वपटुपाठानिस्वनैः ।

यः प्रबोधयुषसि प्रपद्यसे सोऽद्य वीर ! विरसैः शिवारुतैः ॥३९॥
त्वत्प्रवृत्तिमिव वेदितुं परः पूर्वमित्रपतिसुप्रसूक्तया ।
संध्ययाप्युषसि सानुरागया रज्यते शयनतो विरज्यतां ॥४०॥

अभ्युदेति करभिक्षपंकजश्रीसमग्रमुदयाचलादयं ।
द्राक् प्रधानपुरुषायतेऽधुना दातुमर्धमिव धर्मदीधितिः ॥४१॥

चातुकारशतमत्र सीरिणा प्राणवह्णभतया कृतं हरौ ।
निष्फलं सफलमप्यभूत्पुरा गाढसुप्त इव सुग्धबालके ॥४२॥

तं प्रधृत्य भुजपंजरोदरे स्पर्शनेन्द्रियसुखं भजन् शिशोः ।
जन्मनीव वनमध्यमाट स छत्रधारपुरकंसशंकया ॥४३॥

इत्यनेकदिनरात्रियापनैः सोत्थतंद्रितमनोवचोवपुः ।
प्रत्यहं हरिवपुर्वहन् भ्रमन् प्रत्यपद्यत रतिं न कानने ॥४४॥

तीव्रधर्मसमयत्यये ततः प्रावृषा शमितधर्मसंपदा ।
गर्जदंबुदघटांबुवर्षणैः प्रापितं जगदितस्ततः शिवं ॥४५॥

वासुदेववचनाज्जरासुतः शावरं विषमवेषमुद्रहन् ।

दाक्षिणां मथुरलोकसंकुलां प्राप्य पाण्डवपुरीमखंडितः ॥४६॥

सोऽवगाढ हरिदूतकार्यकृत् प्रश्रयेण विहितोचितस्थितिः ।

सन्निपणमुदपृच्छयतेशितुः क्षेममित्यथ युधिष्ठिरादिभिः ॥४७॥

मन्युरुद्धगलगद्गदस्वरः सन्निवेद्य स जरात्मको जगौ ।

द्रारिकास्वजनदाहपूर्वकं स्वप्रमादवशतो मृतिं हरेः ॥४८॥

प्रत्ययाय हरिदत्तकौस्तुभं अस्फुरत्किरणजालकं पुरः ।

संप्रदत्तं पुरुदुःखपूरितः पूतकृतिं व्यतनुतातनुस्वनः ॥४९॥

तत्क्षणे लमुदतिष्ठदाकुलः कुंभ्यधिष्ठितकलत्रकण्ठजः ।

पांडुपुत्रभवनेऽखिले रुदत्याकुलस्य जलधेरिव ध्वनिः ॥५०॥

हा प्रधानपुरुषैकधीर हा हा जगद्ब्यसननोदनोद्यत ।

हा त्वयीह विधिना किमीहितं हा वतेति रुदति चिरं त्वभूत् ॥५१॥

संहृतातिबहुरोदनैस्ततः पाण्डवादिबहुबांधवैर्जगत् ।

वृत्तवेदिभिरदायि विष्णवे सांस्थितस्वजनवृत्तये जलं ॥५२॥
जारसेयमपनीय पूर्वदुर्वेषमीषदवधीरिताधिकं ।

अग्रतस्तमभिकृत्य पांडवा जग्मुरातंहलभूदिदृक्षया ॥५३॥
मातृपुत्रसहिताः ससाधनाः प्राप्य तं ददृशुराहता वने
व्यर्थिकाः शवशरीरगोचरोद्धर्तनस्तपनमंडनक्रियाः ।

वर्तयंतमुपगृह्य तं चिरं बांधवा रुलुरुच्चकैःस्वनाः ॥५५॥
कुंत्यधीनतनया विनम्य तं बोधयंति हरिसंस्क्रियां प्रति ।

कोपनः स न ददाति याचितस्तं तदा विषफलं शिशुर्यथा ॥५६॥
सज्यतां सुलघु मज्जनक्रियां पांडवास्तदनुपानभोजनं ।

भोक्तुमिच्छति पिपासितः ग्रन्थः क्षिप्रमित्यभिहिते तथाकृते ॥५७॥
मज्जयत्यभिनिवेश्य विष्टरे भोजयत्यपि स पाययत्यपः ।

व्यर्थतामपि तदास्य पांडवा मेनिरेऽनुचरणाः कृतार्थतां ॥५८॥

निन्युरित्थमनुवृत्तितस्तु ते तत्र मेघसमयं बलानुगाः ।

मोहमेघपटलं बलस्य वा भेजुमाविरभवत्तदा शस्त्र ॥५९॥

सप्तपर्णसुरभेः सदा तदा वैष्णवस्य वपुषो वपुष्मतः ।

दूरदेशमगमद्विगंधता गंधयोर्हि न तयोः सहस्थितिः ॥६०॥

आययावथ कुतव्यवस्थितिर्भ्रातृपूर्वनिजसारथिः सुरः ।

सोयमाभिमुखकाललब्धितः बोधनाय बलदेवसान्निधिं ॥६१॥

भ्रूभृतोऽतिविषमं तटं रथः संव्यतीत्य दलितः समे पथि ।

संधिमस्य दधता पुरः पुनर्दर्शितः सपदि तेन सीरिणे ॥६२॥

सीरिणा स गदितस्तटे गिरेः स्यंदनस्तव नु भज्यते स्मयः ।

मार्गशीर्णपतितस्य तस्य भो जन्मनीह पुनरुद्भूतिः कुतः ॥६३॥

प्रत्युवाच विबुधो हरेर्महाभारतांभरणपादार्क्षिनः ।

जारसेयकरकांडकांडकापातमात्रपतितस्य सा कुतः ॥६४॥

इत्युदीर्य मृदुपद्मिनी पुना रोपयत्यसलिले शिलातले ।

पर्यपृच्छत्कुतः शिलातले पद्मिनीप्रभव इत्यनेन सः ॥६५॥
 सौतरे रुत हली सुधाशिना सिंचता सुचिरशुष्कपादपं ।
 भोक्तुले चरतृणाबुदायिना कृच्छृतः प्रतियिवोधितस्तदा ॥६६॥
 सत्यमेव विगतोसुभिर्हरिर्बुध ब्रवीषि मम मानुषे हरी ।
 सत्यमेतदिह नान्यथेति सन् भव्य ! भव्यमर्थमगदीर्यथास्थिति ॥६७॥
 सर्वमत्र जिनभाषितं पुरा जानतापि भवता भवस्थिति ।
 मासषट्कमतिवाहितं ब्रथा केशवस्य वहता कलेवरं ॥६८॥
 कोऽत्र कस्य बहिरंगहिंसकः स्वार्तरंगशुभकर्मरक्षकं ।
 आशुकर्मनिजत्राणकारणं तत्क्षये भवति सर्वथा क्षयः ॥६९॥
 संपदत्र करिकर्णचंचला संगमाः प्रियवियोगदुःखदाः ।
 जीवितं मरणदुःखनीरसं मोक्षमक्षयमतोऽज्येद्धुधः ॥७०॥
 पूर्वरूपधरवंशदेवतो लब्धबोधिरितिर्वीतमोहकः ।
 १ 'संपदोऽत्र' इति स पुस्तके ।

निर्वभौ हलधरस्तदाधिकं धूतमेघपटलः शशी यथा ॥७१॥
 पाण्डवैः सह जरासुतान्वितैस्तुंग्यभिख्यगिरिमस्तके ततः ।
 संविधाय हरिदेहसंस्क्रियां जारसेयमुवितीर्णराज्यकः ॥७२॥
 शृंगमेवमचलस्य तस्य तैः संगतैः सविततं ततः श्रितः ।
 संगहानकृतनिश्चयो बलो मंगुरं समधिगम्य जीवितं ॥७३॥
 पल्लवस्थजिननाथशिष्यतां संसृतोऽस्म्यहमिह स्थितोऽपि सन् ।
 इत्युदीर्य जगृहे मुनिस्थितिं पंचमुष्टिभिरपास्य मूर्धजान् ॥७४॥
 पारणासु पुरसंप्रवेशने वैपरीत्यमवगम्य गोषितां ।
 सत्रियोगभूदतोरणवती संतुतां वनमैक्ष्यवर्तनैः ॥७५॥
 पाण्डवास्तु बहुराजकन्यकाः संप्रदाय हरिवंशभूभुजे ।
 प्रेक्षस्वर्गपुरसंद्रिकं निजं आत्मजान्यमुनिधाय शासने ॥७६॥
 त्यक्तरागमपि पांडुनंदना संविभज्य निजसंपदा मुदा ।
 १ 'इमे द्वे पंक्ती' स पुस्तके न ततः ।

पुत्रयोजितनिजश्रियोऽगमन् पल्लवाख्यविषयं जिनं प्रति ॥७७॥
द्रौपदीप्रभृतयस्तदंगनाः संयमं प्रति निविष्टबुद्धयः ।

पाण्डवाननुगता विमोहिता संसृतौ विगतरूक्षधीयुषा ॥७८॥
व्यावृत्तोऽभवदखंडितस्थितिः सन्निदं डट्टखंडनोन्मुखः ।

तच्चिमित्तमिति यत्र मूर्छना स्थाने देहधनसौख्यबंधेषु ।
तत्र किंचिदपि नास्ति नित्यता आत्मनोऽन्यदिति चिंतयत्यसौ ॥७९॥

मृत्युदुःखपरिपीडितस्य मे व्याघ्रवक्त्रमृगशावकस्य वा ।
बांधवा न शरणं धनादि वा धर्मतोऽन्यदिति चिंतनामिति ॥८०॥

नैकयोनिकुलकोटिकूटसंसारचक्रमिह यांति जंतवः ।
अेरिताः कटुककर्मयंत्रकैः स्वामिभृत्यपिप्लवपुत्रपूर्वतां ॥८१॥

एक एव भवभृत्प्रजायते मृत्युमेति पुनरेक एव तु ।
१ 'पाण्डवाननुगता जनन्यापि स्निग्धता विगतरूक्षधीस्तु या' इति स पुस्तके ।

धर्ममेकमपहाय नापरः सत्सहाय इति चैकतास्मृतिः ॥८३॥
 नित्यता मम तनोरनित्यता चेतनोऽहमपचेतना तनुः ।
 अन्यता मम शरीरतोऽपि यत्तत्किमंग ! पुनरन्यवस्तुनः ॥८४॥
 शुक्रशोणितकुबीजजन्मके सप्तधातुमयके त्रिदोषके ।
 कः शुचं तदनुगाशुचौ शुची रज्यते स्वपरयोः शरीरके ॥८५॥
 कायवाङ्मनसयोगभेदवानास्रवो भवति पुण्यपापयोः ।
 कर्मबंधदृढमृखलाश्चिरं संसरत्यसुभृदुग्रसंतौ ॥८६॥
 स्याद्द्विधास्रवनिरोधलक्षणः संवरः समितिगुप्तिपूर्वकैः ।
 संवरे सति सनिर्जरेऽसुभृत्सिध्यति स्वकृतकर्मसंध्यात् ॥८७॥
 दुर्गतिष्वकुशलानुबंधिनी संयमानु कुशलानुबंधिनी ।
 निर्जरा निरनुबंधिनी च सा चिंतिता परमयोगिनी शुभा ॥८८॥
 लोकसंस्थितिरनाद्यनंतिका लोकगर्भवहुमध्यभागमाक् ।
 अत्र ही षडसुकायसंहतिदुःखिनीति खलु लोकचित्तना ॥८९॥

स्थावरे त्रसकुलेऽखिलेन्द्रियैः पूर्णतादिषु सुधर्मलक्षणा ।
 बोधिलब्धिरतिदुर्लभा भवेत्सत्समाधिमरणासिसत्फला ॥९०॥
 धर्म एष जिनभाषितः शिवप्राप्तिहेतुरवधादिलक्षणः ।
 त्यागतोऽस्य भवदुःखितेत्यनुप्रेक्षिकार्थमनुभावयन् मुहुः ।
 इत्यनुश्रुतमनूनधीरनुप्रेक्षिकार्थमनुभावयन् मुहुः ।
 भ्रातृमोहमजयज्जयन्मुनिः सद्भिर्विशतिपरीपहद्विषः ॥९१॥
 बद्धभियहपरिग्रहोज्वलज्जाठरान्निजठरोपरोधतः ।
 मोक्षसाधनतयार्थशुग्ध्यधात्स्तुत्परीषहजयं महाशुनिः ॥९२॥
 देहैर्निर्धदवयवाटवीप्सुषा दावमूर्तिनिभया पिपासया ।
 निष्प्रतिक्रियश्रुतिर्न वध्यते क्षांतिनीरदघटाभिषिक्त्या ॥९३॥
 स्थंछिले निशि दिवा च योगिना तीव्रवातहिमवृष्टचनेहसि ।
 वातवर्षविषमे तरोरधोऽधोधि शीतपरुषः परीषहः ॥ ९५ ॥
 १ 'गिर्यवयवाटवी' इति स पुस्तके ।

पर्वताग्रशिखरस्थितोऽजयद्वैष्णमयुष्णमभितः परीपहं ।
 दावधूमवलयतपवसंछायमेव विनिवारितातपः ॥ ९६ ॥
 गूढवृत्तिभिरनञ्जितुभिर्गाढपीतरुधरोऽप्यकंपितः ।
 सोढवान् दृढमसौ परीपहं ग्रीढदंशमशकोपलक्षितं ॥ ९७ ॥
 सौगलयमनपायमप्यविश्वास्यमेकदिनदुःखपालनं ।
 सत्कलत्रमिव सत्रपं न्यधात्वाग्न्यमात्मवशं परीपहं ॥ ९८ ॥
 ध्यानयोग्यगिरिमारगदुर्गभृदेक एव हि विहृत्य निग्रहे ।
 धर्मसाधनरतिर्यथा रिपोर्व्यावृतो रतिपरीपहस्य सः ॥ ९९ ॥
 भ्रूलताकुटिलचापयोजितस्त्रीकटाक्षशरवार्पणं वृथा ।
 कुर्वता मदनयोधमूर्जितस्त्रीपरीपहजयः कृतोऽमुना ॥ १०० ॥
 तीर्थभूमिविहतिः संस्रमामवश्यकेष्वपरिहाणितो ब्रजन् ।
 वाहनाद्यनभिसंध्य चर्यया खिद्यतेस्म न परीपहाख्यया ॥ १०१ ॥
 आसुकास्वथ विविक्तभूमिषु ध्यानधौतधिपणो विभूतधीः ।

क्षेत्रकालनियतासनेष्वसौ बाध्यतेस्म न निषद्ययाऽनिशं ॥ १०२ ॥
ध्यानतोध्ययनतो मुनिः क्रमादल्पकालनियताल्पनिद्रया ।

एकपाश्चकृतभूमिशय्या नावृतोऽपि निशि न प्रपीडितः ॥ १०३ ॥

दुर्जनैर्निशितदुर्वचोऽस्त्रकैराहतोऽपि हृदयेऽतिदुस्सहैः ।
क्रोशबाधसहनः क्षमावृतः स्यामिति स्मृतिमदच्च धीरधीः ॥ १०४ ॥

अस्त्रशस्त्रनिवहैर्वपुर्वधः प्राप्यते यदि तु मे तथाप्यलं
सह्यते वधपरीषहो मयेत्येष बुद्धिमदधादनागतं ॥ १०५ ॥

बाह्यमांतरमसौ तपश्चरन्नस्थिशेषवपुषः स्थितिं प्रति ।
व्यापृतोऽपि समयव्यवस्थया याचनाख्यमजयत्परीषहं ॥ १०६ ॥

लब्ध्यलब्धिसुधियासुना जितोऽलामनामविदितः परीषहः ॥ १०७ ॥
रुक्मशीतलविरुद्धस्रुक्तिजां वातपित्तकफकोपजां रुजं ।

सोऽप्रतिक्रियतयाऽवधीरयन् रोगसंज्ञमजयत्परीषहं ॥ १०८ ॥

लाक्षलेशतृणशर्करादिभिः कर्कशैः स शयनासनादिषु ।

पीडितोऽप्यविकृतांतरस्तृणस्पर्शरूढिमरणत्परीषहं ॥ १०९ ॥

अस्पृशन् करनखैस्तनुं मुनिः शोभते स्म धवलो मलावृतः ।

शैलतुंगशिखराश्रितो यथा कालमेघपटलावृतः शशी ॥ ११० ॥

नादरे परकृते कृतादरोऽनादरे च न मनोविकारवान् ।

शुद्धधीर्विषहतेस्म तत्पुरस्काररूढमपरं परीषहं ॥ १११ ॥

वादिवाग्मिगमको महाकविः सांग्रतं सकलशास्त्रविद्धुवि ।

नास्मदन्य इति हि स्मयो मनाक् प्रज्ञया न परिपह्य दूषितः ॥ ११२ ॥

अज्ञ एव न पशुर्न मानुषो वीक्ष्यते न हि न भाषते मूषा ।

मौनमित्यबुधवाच्यवज्ञयाऽज्ञानमेष सहते परीषहं ॥ ११३ ॥

वार्तमुग्रतपसा महर्षयः पूर्वमित्यनुपलब्धितोऽधुना ।

इत्यनुक्तिरतिशुद्धदर्शनो दर्शनाख्यमसहत्परीषहं ॥ ११४ ॥

इत्यशेषितपरीषहारिणा सीरिणा विषयदोषहारिणा ।

अभ्यतप्यत तपोऽतिहारिणा जैनसच्चरणयूविहारिणा ॥ ११५ ॥

इति “अरिष्टनेमिपुराणसंग्रहे” हरिवंशे जिनसेनाचार्यस्य बलदेवतपोवर्णनो नाम

त्रिषष्टितमः सर्गः ।

चतुःषष्टितमः सर्गः ।

अथ ते पाण्डवाश्चण्डसंसारभयभीरवः । प्राप्य पल्लवदेशेषु विहरंतं जिनेश्वरं ॥ १ ॥
चतुर्विधामराकीर्णसमवस्थानमंडनं । तं ते वंशिरे देवं परीत्य परमेश्वरं ॥ २ ॥
पीत्वा धर्माप्तं लब्धजिनेन्द्रधनकालतः । पूर्वजन्मानि तेऽपृच्छन् जिनेन्द्रोऽप्यगदीदिति ॥ ३ ॥
अत्रैव भरतक्षेत्रे चंपायां मेघवाहने । रक्षति क्षितिपे क्षोणीं कुरुवंशविभूषणे ॥ ४ ॥
विग्रस्य सोमदेवस्य सोमिलायां त्रयः सुताः । प्रथमः सोमदत्तोऽभूत्सोमिलः सोमभूतिना ॥ ५ ॥
अग्निभूत्यग्निलोद्धृतास्तेषां मानुलजाः क्रमात् । धनश्रीरपि सोमश्रीनागश्रीरिति योषितः ॥ ६ ॥
शरीरभोगसंसारनिर्वेदं सर्ववेदवित् । सोमदेवः परिप्राप्य प्रात्राजीज्जनशासने ॥ ७ ॥

त्रयोऽत्र भ्रातरस्तेऽपि जिनशासनभानिताः । ग्रहधर्मरता जाता धर्मकामार्थसेविनः ॥ ८ ॥
 भिक्षाकालेऽन्यदा तेषां गृहं धर्मरुचिर्यतिः । धर्मपिण्ड इवाखंडः प्रविष्ट्यंद्रचर्यया ॥ ९ ॥
 प्रतिगृह्य तस्युत्थाय सोमदत्तो यमीश्वरं । कार्यव्यग्रतया दाने नागश्रियमयोजयत् ॥ १० ॥
 सा स्वपापोदयात्साधौ कोपावेशवशाद्ददात् । विपान्नमेव सन्यासकारी सर्वार्थसिद्धिमैत् ॥ ११ ॥
 नागश्रीदुष्कृतं ज्ञात्वा ते त्रयोऽपि सहोदराः । दीक्षां वरुणगुर्वते निर्विन्वाः प्रतिपेदिरे ॥ १२ ॥
 धनश्रीश्चापि मित्रश्रीगुणवत्यार्थिकांतिके । अदीक्षितातां निःशेषभववासविपादतः ॥ १३ ॥
 ज्ञानपंचकसिद्धयै ते दर्शनत्रिकशुद्धये । चारित्रतपसां शुद्धयै प्रवृत्ताश्चरणोद्यताः ॥ १४ ॥
 स्यात्सामाधिकचारित्रं सर्वत्र समभावकं । सर्वसावध्ययोगस्य प्रत्याख्यानमखंडितं ॥ १५ ॥
 स्वप्रमादकृतानर्थप्रबंधप्रतिलोपने । सम्यक् प्रतिक्रिया या सा छेदोपस्थापना मता ॥ १६ ॥
 विशिष्टा परिहारेण शुद्धिर्यत्र प्रतिष्ठिता । परिहारविशुद्ध्याख्यं चारित्रं तत्प्रकथ्यते ॥ १७ ॥
 संपरायाः कपायास्तु यत्र ते सूक्ष्मवृत्तयः । तत्सूक्ष्मसौपरायाख्यं चारित्रं पापनोदनं ॥ १८ ॥
 यथाख्यातमथाख्यातमिति वा परिभाषितं । सुशांततीक्ष्णमोहं तच्चारित्रं मोक्षसाधनं ॥ १९ ॥
 तपः पोढा भवेद्ब्राह्ममथानशनपूर्वकं । अभ्यंतरं तपः पोढा प्रायश्चित्तादिकं मतं ॥ २० ॥

संयमादिकसद्ध्यानसिद्धिदृष्टफलाप्तये । रागोच्छिद्यै तपो नानाविधं ह्यनशनं स्मृतं ॥ २१ ॥
दोषोपशयसंतोषस्वाध्यायध्यानसिद्धये । संयमायावमोदर्यं प्रजागरणकारणं ॥ २२ ॥
भिक्षार्थिमुनिसंकल्पा ये वेस्मान्नाभिगोचराः । आशानिवृत्तये वृत्तिपरिसंख्यानमिष्यते ॥ २३ ॥
मृतक्षीरादिवृष्यात्मरसानां विरहः परं । तयो रसपरित्यागो निद्रैर्द्रियजयाय सः ॥ २४ ॥
पशुस्त्रीप्रविविक्तेषु स्थानेषु प्रासुकेषु यत् । वर्तनं व्रतशुद्धयै तद्विविक्तशयनासनं ॥ २५ ॥
त्रिकालयोगप्रतिमास्थानपूर्वः स्वयंकृतः । कायेकेशः सुखत्यागो मोक्षमार्गप्रभावनः ॥ २६ ॥
बाह्यद्रव्यव्यपेक्षत्वात्परप्रत्ययहेतुकः । बद्धिधस्यास्य बाह्यत्वं तपसः प्रतिपादनं ॥ २७ ॥
मनोनियमनार्थत्वादाभ्यंतरमभिष्ठुतं । प्रायश्चित्तं कृतावद्यशोधनं नवधात्र तु ॥ २८ ॥
चतुर्थो विनयः पूज्येष्ववादरो दशधा पुनः । वैध्यावृत्त्यं स्वकामेनान्यद्रव्यैरप्युपासनं ॥ २९ ॥
स्वाध्यायः पंचधा ज्ञानमाचनालस्य वर्जने । स्वसंकल्पपरित्यागो व्युत्सर्गो द्विविधः पुनः ॥ ३० ॥
चित्ताक्षेपपरित्यागो ध्यानं चापि चतुर्विधं । आर्तं रौद्रं च दुर्ध्यानं धर्म्यशुक्ले तु शोभने ॥ ३१ ॥
तत्रालोचनकं कुच्छं दशदोषविवर्जितं । प्रमादकृतदोषाणां गुरवे विनिवेदिनं ॥ ३२ ॥
मिथ्या मे दुष्कृताद्यैर्यत्स्वाभिव्याक्तिः प्रतिक्रिया । दोषव्यपोहनं साधु तत्प्रतिक्रमणं मतं ॥ ३३ ॥

आलोचनाद्यतः शुद्धिः प्रतिक्रमणतोऽपि च । तदुभयं तु तदुद्दिष्टं प्रायश्चित्तं विशुद्धिकृत् ॥३४॥
 स्याद्विवेको विभजनं यः संसक्तान्नपानयोः । कामोत्सर्गादिकरणं व्युत्सर्गः संग्रहीर्तितः ॥३५॥
 तपस्त्वनशनाद्येव प्रायश्चित्तशुद्धीरितं । प्रव्रज्या हापनं छेदो दिनमासादिभिर्यते ॥३६॥
 पक्षमासादिभेदेन दूरतः परिवर्जनं । परिहारः पुनर्दीक्षा स्यादुपस्थापना पुनः ॥३७॥
 कालानतिक्रमादौ तु ज्ञानाचारैः षष्ठ्या मते । यथोक्तग्रहणादिर्यः स ज्ञानविनयो मतः ॥३८॥
 अष्टधा दर्शनाचारे निवृत्तकादिषु संस्थिते । विनयो दर्शने दृश्यो गुणदोषविवेकिता ॥३९॥
 त्रयोदशविधोदारचारित्राचारगोचरा । निरस्तीचारता चारुश्चरित्रविनयः परः ॥४०॥
 या प्रत्यक्षपरोक्षेषु प्रत्युत्थानादिकाः क्रियाः । गुर्वादिषु यथायोग्यं विनयश्चापचारिकः ॥४१॥
 आचार्ये चाप्युपाध्याये तपःश्रेष्ठे तपस्विनि । शिक्षाशीले यतौ शैक्षे ग्रस्ते ग्लाने रुजादिभिः ॥४२॥
 गणे स्थविरसंतानलक्षणे च कुलेऽपि च । दीक्षकाचार्यशिष्यादिसंस्त्याय निजलक्षणे ॥४३॥
 गृहिश्रमणसंघाते संघे च गुणसंघके । चिरमव्रजिते साधौ मनोज्ञे लोकसम्मते ॥४४॥
 व्याधिभिध्यात्वसंपातपरीपहरिपूदये । वैय्यावृत्त्यं यथायोग्यं विचिकित्साव्यपोहनं ॥४५॥
 ग्रंथार्थयोः प्रदानं हि वाचना पृच्छनं पुनः । परानुयोगो निश्चित्यै निश्चितानुबलाय वा ॥४६॥

हरिवंशपुराणं ।

ज्ञानस्य मनसाभ्यासोऽनुप्रेक्षा परिवर्तनं । आम्नाये देशनान्येषामुपदेशोऽपि धर्मगः ॥४७॥
 प्रशस्ताध्यवसायार्थप्रतिज्ञाशयलब्धये । संवेगाय तपोवृद्धयै स्वाध्यायः पंचधा भवेत् ॥४८॥
 क्रोधाद्यभ्यंतरोपाधेः कायस्य सविचारता । बाह्यापधेरकल्पस्य त्यागोऽप्युत्सर्ग इष्यते ॥४९॥
 निस्संगनिर्भयत्वाय जीविताशानिवृत्तये । स बाह्याभ्यंतरोपध्योर्व्युत्सर्गः संप्रजायते ॥५०॥
 तपसा निर्जरा मृत्यै संघृतस्योपजायते । परिणामस्य भेदेन प्रतिस्थानं तु भिद्यते ॥५१॥
 भव्यः पंचेंद्रियः संज्ञी पर्याप्तो लब्धिभिर्युतः । अंतःशुद्धिप्रवृद्धो स्याद्ब्रह्मविनिर्जरः ॥५२॥
 ततः प्रथमसम्यक्तत्वलामकारणसन्निधौ । सम्यग्दृष्टिर्भवेत्स स्यादसंख्यगुणनिर्जरः ॥५३॥
 ततः अवकतापन्नोऽसंख्येयगुणनिर्जरः । ततोऽपि विरतस्तस्मादनंतानां वियोजकः ॥५४॥
 ततो दर्शनमोहस्य क्षपकः क्षायिकोद्धृत् । ततश्चारित्रमोहस्य सर्वोपशमको यतिः ॥५५॥
 ततोऽप्युपशान्तकषायोऽस्तोऽसंख्येयगुणनिर्जरः । ततश्चारित्रमोहस्य क्षपकः क्षपकाभिधः ॥५६॥
 ततः क्षीणकषायाख्योऽसंख्येयगुणनिर्जरः । ततोऽपि तस्मादनंतज्ञानदर्शनः ॥५७॥
 ततः वक्रशुश्रूषैव कुशीलो गुणशीलश्चान् । निर्ग्रथः स्नातकश्चेति निर्ग्रथः पंचधा मताः ॥५८॥
 प्रलाका मावनाहीना ये गुणेषूत्तरेषु ते । न्यूनाः कवित्कदाचिच्च पुलाकाभा व्रतेष्वपि ॥५९॥

अखंडितव्रताः कायभूषोपकरणानुगाः । अविविक्तपरीवारा सवला वकुशाः स्मृताः ॥६०॥
 परिपूर्णोभया जातूत्तरगुणविरोधिनः । प्रतिसेवनाकुशीला ये अविविक्तपरिश्रहाः ॥६१॥
 क्षामितान्यकपाया ये ससंज्वलनमात्रकाः । ते कपायकुशीलाः स्युः कुशीला द्विविधा यतः ॥६२॥
 अव्यक्तोदयकर्माणो ये पयोदंडराजिवत् । निर्ग्रथास्ते मुहूर्तोर्ध्वोद्भिद्यमानात्मकेवलाः ॥६३॥
 ग्रक्षीणघातकर्माणः स्नातकाः केवलीधराः । एते पंचापि निर्ग्रथा नैगमादिनयाश्रयात् ॥६४॥
 संयमादिभिरष्टाभिरनुयोगैर्यथाक्रमं । ते पुलाकादयः साध्याः साध्यसाधनभेदिनः ॥६५॥
 प्रतिसेवनाकुशीलाः पुलाका वकुशा द्वयोः । प्राक्कपायकुशीलाः स्युरंतवर्ज्ये चतुष्टये ॥६६॥
 संयमे च यथाख्याते निर्ग्रथस्नातकाः स्थिताः । श्रुतादयोऽपि पंचानां प्रकथ्येते यथाक्रमं ॥६७॥
 प्रतिसेवनाकुशीलाः पुलाका वकुशाः स्थिताः । दक्षपूर्वाण्यभिन्नानि विभ्रत्युत्कर्षतः श्रुतं ॥६८॥
 ये कपायकुशीला ये निर्ग्रथाख्याश्च संयताः । ते चतुर्दशपूर्वाणि सर्वे विभ्रति सर्वथा ॥६९॥
 जघन्येन पुलाकस्य श्रुतमाचारवस्तु तत् । निर्ग्रथांतयतीनां त्वष्टौ प्रवचनमातरः ॥७०॥
 व्रतानां रात्र्यमुक्तेश्च बलादन्यतमं प्रति । सेवमानः पुलाकः स्यात्परेषामभियोगतः ॥७१॥
 वकुशः सोपकरणो बहूपकरणप्रियः । शरीरवकुशः कायसंस्कारं प्रतिसेवते ॥७२॥

हरिश्चन्द्रपुराणं ।

प्रतिसेवनाकुशील उत्तरेषु विराधनं । गुणेषु सेवते कांचिदविराधितमूलकः ॥७३॥
 प्रतिसेवनाकुशीलास्तु रद्वितप्रतिसेवनाः । निर्ग्रथाः स्नातकाश्चापि ते सर्वे सर्वतीर्थजाः ॥७४॥
 स्युः कषायकुशीलास्तु निर्ग्रथाः पंच लिंगिनः । प्रतीत्य द्रव्यलिंगं तु भजनीया मनीषिभिः ॥७५॥
 भावलिंगं प्रतीत्याम्बी निर्ग्रथाः पंच लिंगिनः । प्रतीत्य द्रव्यलिंगं कषाये चतुरुत्तराः ॥७६॥
 पुलाकस्योत्तरास्तिष्ठो वकुलप्रतिसेवना - कुशीलयोश्च पद्मेदा कषाये चतुरुत्तराः ॥७६॥
 पुलाकस्योत्तरास्तिष्ठो वकुलप्रतिसेवना - कुशीलयोश्च पद्मेदा कषाये चतुरुत्तराः ॥७६॥
 स्यात्सूक्ष्मसांपराये च निर्ग्रथस्नातकेऽपि च । शुक्लैव केवला लेख्याज्योगाः लेख्याविवर्जिताः ॥
 पुलाकस्योपपादः स्यात्सहस्रारे परायुषः । प्रतिसेवनाकुशीलवकुलशस्यारणेऽन्युते ॥७८॥
 पुलाकस्योपपादः स्यात्सहस्रारे परायुषः । प्रतिसेवनाकुशीलवकुलशस्यारणेऽन्युते ॥७८॥
 तथा सर्वार्थसिद्धौ तु निर्ग्रथास्त्यकुशीलयोः । द्विसागरोपमायुष्काः सौधर्मे ते जघन्यतः ॥७९॥
 संयमस्थानमेदास्तु स्युः कषायनिमित्तकाः । असंख्येयतमानंतगुणसंयमलब्धयः ॥८०॥
 तत्र सर्वजघन्यानि लब्धस्थानानि सर्वदा । स्युः कषायकुशीलस्य पुलाकस्य च योगिनः ॥८१॥
 गच्छतस्तावसंख्येयस्थानानि युगपत्ततः । व्युच्छिद्यते पुलाकोऽन्यस्त्वसंख्येयानि गच्छति ॥८२॥
 वकुलेन कुशीलौ द्वौ स्थानानि युगपत्ततः । असंख्यानं च तौ यातौ वकुलस्त्ववहीयते ॥८३॥
 असंख्येयानि गत्वातः स्थानानि प्रतिसेवना - कुशीलो हीयते तस्माद्यः कषायकुशीलकः ॥८४॥

स्थानान्यतोऽकपायाणि निर्ग्रथः प्रतिपद्यते । सोऽसंख्येयानि गत्वातो व्युच्छेदमुपगच्छति ॥८५॥
 स्थानमेकमतस्त्वं गत्वानंतगुणाधिकः । स्नातकः कृतकर्मातो निर्वाणं प्रतिपद्यते ॥८६॥
 क्षेत्रक्षेत्रमला सिद्धिरात्माकाशप्रदेशयोः । अनुयोगैर्यथायोग्यं नयद्वयविवक्षया ॥८७॥
 कर्मभूमिषु सर्वासु जन्म प्रति च संहति । संसिद्धिर्मनुषे क्षेत्रे भूतग्राहिनयेक्षया ॥८८॥
 एकस्मिन् समये कालात्प्रत्युत्पन्ननयेक्षया । भूतग्राहिनयेक्षया ॥८९॥
 उत्सर्पिण्यवसर्पिण्योर्जातः सिद्ध्यति जन्मवान् । विशेषेणावसर्पिण्यां तृतीयांततुरीययोः ॥९०॥
 सिद्धिः सिद्धिगतौ ज्ञेया सुमनुष्यगतौ यथा । अवेदत्वेन लिङ्गेन भावतस्तु त्रिवेदतः ॥९१॥
 न द्रव्याद्द्रव्यतः सिद्धिः पुल्लिङ्गेनैव निश्चिता । निर्ग्रथेन च लिङ्गेन सग्रथेनाथवा न या ॥९२॥
 तीर्थीसिद्धिर्द्विधा तीर्थकारीतरविकल्पतः । साते तीर्थकरे सिद्धा असतीतीतरे द्विधा ॥९३॥
 सिद्धिरन्यपदेशेन नयादेकेन वा पुनः । चतुर्भिः पंचभिर्वापि चारित्रैरुपजायते ॥९४॥
 सिद्धिः प्रत्येकबुद्धानां स्वतो बोधिमुपेयुषां । तथा बोधितबुद्धानां परतो बोधिलाभिनां ॥९५॥

द्वारेवशापुराणं ।

सिद्धिर्ज्ञानविशेषैरेकद्वित्रचतुर्थकैः । अवगाहेन चोत्कृष्टजघन्यान्तर्भिदावता ॥९८॥
 सिद्धिर्ज्ञानविशेषैरेकद्वित्रचतुर्थकैः । पञ्चविंशति च देशो नारत्नयौर्ध्वचतुर्थकाः ॥९९॥
 अवगाहनमुत्कृष्टमूर्तं पञ्चधनुःशती । पञ्चविंशति चैतस्मिन्नेकस्मिन्नवगाहने ॥१००॥
 मध्येऽनेकविकल्पास्तु यथासंभवमीरिताः । तत्र सिद्ध्यति चैतस्मिन्नेकसमयो मासानां पट्टमन्यथा ॥१०१॥
 अन्तरः शून्यकालः स्यादन्तरं सिद्ध्यतां पुनः । जघन्येनैकसमयो मासानां पट्टमन्यथा ॥१०२॥
 जघन्येनैक एवैकसमये सिद्ध्यति ध्रुवं । तथोत्कर्षेणाष्टशतसंख्यास्ते संख्यया स्मृताः ॥१०३॥
 क्षेत्रादिभेदभिन्नानां संख्याभेदः परस्परं । ख्यातमल्पबहुत्वं च सिद्धिक्षेत्रे न विद्यते ॥१०४॥
 भूतपूर्वव्यपेक्षातश्चित्यते तद्बु तद्यथा । जन्मनः संहतेत्येति क्षेत्रसिद्धा द्विधा यतः ॥१०५॥
 अल्पे संहारसिद्धास्ते जन्मसिद्धास्तु तत्त्वतः । स्युः संख्येयगुणाः सर्वे सार्वसर्वज्ञासने ॥१०६॥
 ऊर्ध्वलोकस्य सिद्धा ये स्तोकास्तेऽधोजगद्गताः । स्युः संख्येयगुणास्तिर्यग्लोकसिद्धास्तथा ततः ॥
 स्तोकाः समुद्रसिद्धास्तु स्युः संख्येयगुणाः पुनः द्वीपसिद्धा इतीहेत्थमप्यशेषेण भाषिताः ॥१०७॥
 लवणोदे त्रयः सिद्धाः सर्वस्तोकास्तु ते स्तुताः । कालोदसिद्धा बोद्धव्यास्तत्संख्येयगुणाः सदा १०८
 ये लंबद्वीपसिद्धास्ते स्युः संख्येयगुणास्तथा । धातुकांखंडसिद्धाश्च पुष्करद्वीपगास्तथा ॥१०९॥
 यथा क्षेत्रविभागेन प्रोक्ताल्पबहुता तथा । सा कालादिविभागेन वेदितव्या यथागमं ॥११०॥

इति दृग्ज्ञानचारित्रतपसामत्युपासकाः । सोमदत्तादयोर्ये ते पंच भूत्वारणाच्युते ॥१११॥
 देवाः सामानिका भोगं द्वाविंशत्यब्धिजीविनः । भुंजानस्तस्थुरत्यंतशुद्धदर्शनदर्शनाः ॥११२॥
 नागश्रीरपि मृत्वाप फलं धूमप्रभावनौ । अनुभूय महादुःखं सा समदशसागरं ॥११३॥
 तत्रानुभूय दुःखौर्वाश्विरादुद्वर्त्य पापतः । तत्र स्थावरकायेषु सानयत्सागरद्वयं ॥११४॥
 जीवितं सुबंधोः स्याच्चंपायां सान्यदा मुनेः । समाधिगुप्ततः कृत्वा मधुमांसादिवर्जनं ॥११५॥
 पापानुबंधदोषेण सुदुर्गंधशरीरिका । रूपवत्यपि विद्वेष्या जाता नाम्ना च सुकुमारिका ॥११६॥
 वैश्यस्य धनदेवस्याशोकदत्तासमुद्भवौ । तनयां जिनदेवश्च जिनदत्तश्च विश्रुतौ ॥११७॥
 कन्यां तामपि दुर्गंधां हतां बंधुभिरग्नयः । परित्यज्य प्रववाज सुव्रतः सुव्रतांतिके ॥११८॥
 कनीयान् जिनदत्तस्तां बंधुवाक्योपरोधनः । परिणीयापि तत्याज दुर्गंधामतिदूरतः ॥११९॥
 आत्मानमपि निंदंती सोपवासान्यदा च सा । क्षांतार्यामार्थिकायुक्तां भोजयित्वातिभक्तितः ॥
 अभिवंद्य तदापृच्छदार्थिके केन हेतुना । इमे परमरूपिण्यौ स्थिते तपसि दुष्करे ॥१२०॥

हरिवंशपुराणं ।

सेति पृष्ठा जगौ हेतुमार्योस्तपस्तयोः । प्रबोधनाय तस्याश्च करुणापरिनोदिता ॥१२४॥
 श्रूयतां सुकुमारि द्वे सुकुमारकुमारिके । हेतुना येन तापस्ये तपस्विन्यौ व्यवस्थिते ॥१२५॥
 सौधर्मादिपतेर्देव्याविमे पूर्वत्र जन्मनि । विमला सुप्रभा चेति सुप्रसिद्धे वभूवतुः ॥१२६॥
 ते नंदीश्वरयात्रायां जिनपूजार्थमागते । कथंचिज्जातसंवेगे चिचांतरमिति श्रिते ॥१२७॥
 मनुष्यभवंसंप्राप्तौ करिष्यावो महत्तपः । आवां ह्रीत्त्वनिमित्तं तु येन दुःखं न दृश्यते ॥१२८॥
 इति संगीर्य ते देव्यौ दिवः प्रश्रुत्य भूपते । श्रोषणस्येह सांकेते श्रीकांतायां सुयोपिति ॥१२९॥
 हरिषेणा सुता ज्येष्ठा श्रीषेणा च कनीयसी । जाते जाते च कांते ते यौवनश्रीविभूषिते ॥१३०॥
 स्वयंवरविधौ स्मृत्वा पूर्वं जन्म च संगरं । बंधुलोकं परित्यज्य कुमार्यौ तपसि स्थिते ॥१३१॥
 इति श्रुत्वार्यकावाक्यं निर्विण्णा सुकुमारिका । तदंते सा प्रवव्राज संसारभयवेदिनी ॥१३२॥
 तपस्विनीभिरन्याभिस्तपस्यंती तपस्विनी । कालं नीतवती नीत्या तपसा शोषितांगिका ॥१३३॥
 वसंतसेनां गणिकां काशुकैः परिवेष्टिता । दृष्ट्वा वनविहारेऽसावेकदा क्रीडनोद्यतां ॥१३४॥
 निदानमकरोत्कलश दुर्यशःप्राप्तिकारणं । सौभाग्यमीदृशं मेऽन्ये जन्मन्यस्त्विति सादरा ॥१३५॥

स्वमर्तुः सोमभूतेस्तु भृत्वाभूदारणाच्युते । देवी सा पंचपंचाशत्पत्यतुल्यनिजास्थितिः ॥१३६॥
च्युत्वा ते पांडुराजस्य सोमदत्तादयस्त्रयः । कुंत्यां युधिष्ठिरो भीमः पार्थश्चेत्यभवत्सुताः ॥१३७॥
धनश्रीपूर्वको देवो मित्रश्रीपूर्वकस्तथा । नकुलः सहदेवश्च मद्रथां जातौ शरीरजौ ॥१३८॥
द्रौपद्यर्जुनयोर्योगः पूर्वस्नेहेन सांप्रतं । जाता दृढरथाख्यायां स्त्रियां द्रौपद्याभिख्यया ॥१३९॥
ज्येष्ठानां भविता सिद्धिस्त्रयाणामिह जन्मनि । सर्वार्थसिद्धिर्हि तयोरंत्यपांडवयोरिह ॥१४०॥
सम्यग्दर्शनशुद्धाया द्रौपद्यास्तपसः क्रमात् । आरणाच्युतदेवत्वपूर्विका सिद्धिरिव्यते ॥१४१॥
इत्थं ते पांडवाः श्रुत्वा धर्मं पूर्वभवांस्तथा । संवेगिनो जिनस्याति संयमं प्रतिपेदिरे ॥१४२॥
कुंती च द्रौपदी देवी सुभद्राद्याश्च योषितः । राजीमत्याः समीपे ताः समस्तास्तपसि स्थिताः ॥
ज्ञानदर्शनचरित्रैर्व्रतैः समितिगुप्तिभिः । आत्मानं भावयंतस्ते पांडवाद्यास्तपोऽचरन् ॥१४५॥

वृषमासैरथ भीमसेनशुनिभिर्निष्ठाप्य स्वांतक्रमं ।

षष्ठाद्यैरुपवासभेदविधिभिर्निष्ठाभिमुख्यैः स्थितै-
र्ज्येष्ठाद्यैर्विजहार योगिभिरिलां जैनागमांभेभिभिः ॥१४६॥

इत्यारिष्टनेमिपुराणसंग्रहे हरिवंशे जिनसेनाचार्यस्य कृतौ युधिष्ठिरादिपंचषष्टव-
प्रव्रज्यावर्णनो नाम चतुष्षष्टितमः सर्गः ।

पंचषष्टितमः सर्गः ।

अथ सर्वामराकीर्णस्तीर्थकृत्कृतदेशनः । उत्तरापथतो देशं सुराष्ट्रमभितो ययौ ॥ १ ॥
उत्तरायणमुत्क्रम्य दक्षिणायनमागते । जिनाकं तेजसो वृत्तिः प्राग्वत्सर्वत्रगाभवत् ॥२॥
आर्हृत्यविभवोपेते महीं विहरतीश्वरे । दक्षिणां दक्षिणादेशा भेजिरे स्वर्गविभ्रमाः ॥३॥
तत्रोर्जयंतमतेऽसावंतकल्याणभूतिभाक् । आरुरोह स्वभावेन नृसुरासुरसेवितः ॥४॥
पूर्ववत्समवस्थानभूमिस्तत्राभवत्प्रभोः । तिर्यग्मानवदेवौधैरनघैः समधिष्ठिताः ॥५॥
धर्मं तत्र जिनोऽवोचद्रत्नत्रितयगवनं । स्वर्गापवर्गसौख्यैकसाधनं साधुसम्मते ॥६॥

निपद्यायां यथाद्यायां पूर्वं सर्वहितो जिनः । अंत्यायां च तथा धर्मं स सविस्तरमब्रवीत् ॥७॥
 ऊर्ध्वज्वलनसुष्णत्वं यथाग्नेः शीतताप्यपां । जवनं मरुतस्तिर्यग्भास्वरत्वं च तेजसः ॥८॥
 अमूर्तत्वं यथा व्योम्नः स्वभावाद्धारणं क्षितेः । कृतार्थस्य जिनेन्द्रस्य तथा धर्मस्य देशनं ॥९॥
 अघातिकर्मणामंतं ततो योगनिरोधकृत् । कृत्वानेकशतैः सिद्धिं जिनेन्द्रो मुनिभिर्ययौ ॥१०॥
 परिनिर्वाणकल्याणपूजामंत्यशरीरगां । चतुर्विधसुरा जैनीं चक्रुः शक्रपुरोगमाः ॥११॥
 गंधपुष्पादिभिर्दिव्यैः पूजितास्तनवः क्षणात् । जैनाद्या द्योतयंत्यो द्यां विलीना विद्युतो यथा ॥१२॥
 स्वभावोयं जिनादीनां शरीरपरमाणवः । मुंचति स्कंधतामंते क्षणात्क्षणरुचामिव ॥१३॥
 ऊर्जयंतगिरौ वज्री वज्रेणालिख्य पावनं । लोके सिद्धिशिलां चक्रे जिनलक्षणयुक्तिभिः ॥१४॥
 वरदत्तादिसंघं च वंदित्वा वासवादयः । देवा नृपतयश्चापि ययुः सर्वे यथायथं ॥१५॥
 दशार्हादयो मुनयः पद्मसहोदरसंयुताः । सिद्धिं प्राप्तास्तथान्येऽपि शंखप्रद्युम्नपूर्वकाः ॥१६॥
 ऊर्जयंतादिनिर्वाणस्थानानि भुवने ततः । तीर्थयात्रागतानेकभन्वसेव्यानि रेजिरे ॥१७॥
 त्वा भगवतः सिद्धिं पंच पांडवसाधवः । शत्रुंजयगिरौ धीराः प्रतिमायोगिनः स्थिताः ॥१८॥

ह्यरेवंशपुराणं ।

दुर्गोधनान्वयस्तत्र स्थितो युधवरोधनः । श्रुत्वागत्याकरैर्द्विरादुपसर्गं सुदुस्सहं ॥१९॥
 शुक्रदानि ज्वलंत्यलं । कटकैः कटिखत्रादि तन्मूर्धादिष्वयोजयत् ॥२०॥
 तप्तायोमयमूर्तीनि शुक्रदानि ज्वलंत्यलं । कटकैः कटिखत्रादि तन्मूर्धादिष्वयोजयत् ॥२१॥
 रौद्रं दाहोपसर्गं ते मेनिरे द्विमशीतलं । वीराः कर्मविपाकज्ञाः कर्मक्षयकृतौ क्षमाः ॥२२॥
 कृत्वाष्टविधकर्मार्तं मोक्षं जग्मुस्त्रयोऽक्षयं ॥२३॥
 श्रुत्वाष्टविधकर्मार्तं मोक्षं जग्मुस्त्रयोऽक्षयं ॥२४॥
 अनाकुलितचेतस्कौ जातौ सर्वार्थसिद्धिजौ ॥२५॥
 कृत्वा भवक्षयं मोक्षमक्षयं समुपेयिवान् ॥२६॥
 परे स्वर्गसासन्नभवसंख्यया ॥२७॥
 नारदोऽपि नरश्रेष्ठः प्रव्रज्य तपसो बलात् । कृत्वा भवक्षयं मोक्षमक्षयं समुपेयिवान् ॥२८॥
 अन्येऽपि बहवो भव्याः सुरत्तनयधारिणः । मोक्षं प्राप्ताः परे स्वर्गसासन्नभवसंख्यया ॥२९॥
 तुंगिकाशिखारूढो बलदेवोऽपि दुष्करं । तपो नानाविधं चक्रे भवचक्रक्षयोद्यतः ॥३०॥
 एकद्वित्र्यादिषण्मासपर्यतोपोषितैरसौ । कथावपुषां चक्रे शोषणं पोषणं ॥३१॥
 एकांतरभिक्षया प्राणधारणां कर्तुमुद्यतः । भ्रमन् कान्तारमध्यैर्व्यलोकिके शशिविभ्रमः ॥३२॥
 कान्तारभिक्षया प्राणधारणां कर्तुमुद्यतः । भ्रमन् कान्तारमध्यैर्व्यलोकिके शशिविभ्रमः ॥३३॥
 पुराणमादिषु ख्यातां श्रुत्वा वातां तथाविधां । पर्यतवासिनो भूपाः प्राप्ताः क्षुभितमानसाः ॥३४॥
 शंकाविषममापन्नान्नाहणाश्रितान् । सिद्धार्थेस्तान् तथालोक्य मृष्टवान् सिंहसंततिं ॥३५॥

१ 'क्षुपवरोधन' इति ख पुस्तके ।

मुनिपादसमीपे तात् सिंहानालोक्य भूभृतः । ते ज्ञातमुनिसामर्थ्याः प्रणम्योपशमं ययुः ॥३१॥
 एकं वर्षशतं कृत्वा तपो हलधरो मुनिः । समाराध्य परिप्राप्तो ब्रह्मलोके सुरेशतां ॥३२॥
 तत्र पबोत्तरे नास्मि विमाने रत्नभास्वरे । देवदेवीगणाकीर्णे प्रासादोद्यानमंडिते ॥३३॥
 मुदूपपादशय्यायामुदपादि बलोऽमरः । महामणिरिवोदाररत्नाकरमहाक्षितौ ॥३४॥
 भापामनःशरीराक्षप्राणाहारप्रासिद्धिभिः । षड्भिः पर्याप्तिभिः सद्यः पर्याप्तोऽभूत्सुरोत्तमः ॥३५॥
 शयने सर्वतोभद्रे वस्त्राभरणभूषितः । विबुधः सुखनिद्रांते यथात्र नवयौवनः ॥३६॥
 विलोक्यमानमालोक्य शब्दैरमरयोषितां । सुराणामनुरक्तानामप्यसाविभनंदितः ॥३७॥
 चंद्रादित्याधिकोदारप्रभावलयदेहभृत् । इति दध्यौ धृतध्यानः प्रमदापूर्णमानसः ॥३८॥
 तेऽयं रम्यतमो देशः कोयं प्रमुदितो जनः । कोहं काद्य भवोयं मे धर्मः को वार्जितो मया ॥३९॥
 पथितः सुरमुख्यैः स सभवप्रत्ययावधिः । निवेद सहसा देवः पौर्वापर्यमशेषतः ॥४०॥
 तत्पूर्वभवाशेषबंधुर्बुद्धितोद्यतः । प्राप्ताभिषेककल्याणः स्वीकृतात्मपरिच्छदः ॥४१॥
 अधिज्ञातकृष्णश्च गत्वासौ वालुकाग्रभां । दृष्ट्वाऽनुजं निजं देवो दुःखितं दुःखितोऽभवत् ॥४२॥

हरिवंशपुराणं ।

महाप्रभावसंपन्नो देवे तत्र तथास्थिते । शब्दगंधरसस्पर्शाः शुभतामशुभा ययुः ॥४४॥
 एहोहि कृष्ण योहं ते आता ज्येष्ठो हलायुधः । ब्रह्मलोकाधिपो भूत्वा त्वत्समीपमिहागतः ॥४५॥
 इत्युक्त्वा तं समुद्रृत्य स्वर्लोकं नेतुमुद्यते । देवे तस्य व्यलीयंते गात्राणि नवनीतवत् ॥४६॥
 ततः कृष्णो जगौ देव भ्रातः किं व्यर्थेचिष्टैः । किन्न ज्ञातं यथा सर्वे जीवाः स्वकृतभोगिनः ॥
 यद्येन यादृशं कर्म संसारे समुपाजितं । तत्तेन तादृशं भ्रातर्नियमादनुभूयते ॥४८॥
 शक्रमुयुः सुखमादहर्तुं वा दुःखमंगिनां । देवा यदि ततो घ्नंति मृत्युदुःखं निजं न किं ॥४९॥
 भ्रातर्याहि ततः स्वर्गं मुंक्ष्व पुण्यफलं निजं । आयुषोतेऽहमप्येमि मोक्षहेतुं मनुष्यतां ॥५०॥
 आवां तत्र तपः कृत्वा जिनशासनसेवया । मोक्षसौख्यमवाप्स्यावः कृत्वा कर्मपरिक्षयं ॥५१॥
 आवां पुत्रादिसंयुक्तौ महाविभवसंगतौ । भारते दर्शयान्येषां विस्मयव्याप्तचेतसां ॥५२॥
 शंखचक्रगदापाणिर्मदीयप्रतिमा गृहैः । भारतं व्यापय क्षेत्रं मत्कीर्तिपरिवृद्धये ॥५३॥
 इत्यादि वचनं तस्य प्रतिपद्य सुरेश्वरः । सम्यक्त्वे शुद्धिमाख्याप्य भारतं क्षेत्रमागतः ॥५४॥
 आवृत्तेनैववशो देवो यथोदिष्टं स विष्णुना । चक्रे दिव्यविमानस्थं चक्रिलांगलदर्शनं ॥५५॥
 त्रासुदेवगृहैश्चक्रे नागरादिनिवेशितैः । विष्णुमोहमयं लोकं स्नेहात्किं वा न चेष्टयते ॥५६॥

ब्रह्मलोकं समासाद्य कृतज्ञैर्नमहामहः । विन्दन्सुरसुखं सोऽस्थात्सुरस्त्रीनिवहावृतः ॥५७॥

उच्चैर्देशस्थितोऽपि प्रतिभयपतनं याति पातालमूलं ।
भुङ्क्ते नैवोपलब्धं विषयसुखरसं सारसंसारसारं ॥

स्नेहाधिक्यादधीतं स्मरति न तनुभृत्सेवते प्रत्यनीकं ।
धिकं धिक् स्वर्गोक्षसौख्यप्रतिघमतिघनस्नेहमोहं जनानां ॥५८॥

तीर्थे नेमिजिनस्य तत्र वहति व्यामोहविच्छेदने ।
संजाते वरदत्तनामनि मुनौ कैवल्यचक्षुष्मति ॥

राजासौ हरिवंशसंततिधरो धीरो धरायाः सुतो ।
दद्रे राज्यधुरां धुरंधरधराधीशश्रियं धारयन् ॥ ५९ ॥

इत्यरिष्टनेमिपुराणसंग्रहे हरिवंशे जिनसेनार्च्यस्य कुतौ भगवन्निर्वाणवर्णनो

नाम पंचषष्टितमः सर्गः ।

षट्षष्टितमः सर्गः ।

प्रतापवश्याखिलराजके नृपे प्रशासति ह्मातलमुग्रशासने ।
 जरत्कुमारे जनितादराः प्रजाः प्रकाममायुःप्रमदं धरातले ॥ १ ॥
 जरत्कुमारस्य नृपस्य देहजा जरत्कुमारस्य वधूर्वधूत्तमाः ।
 कलिगराजस्य नृपस्य वसुध्वजं राजकुलध्वजं सुतं ॥ २ ॥
 सुखेन लेभे जगतःसुखावहं वसुध्वजं राजकुलध्वजं सुतं ।
 स तत्र यूनि व्यवसायिनि क्षितिं जरत्कुमारो हरिवंशेश्वरे ।
 निधाय यातस्तपसे वनं सतां कुलव्रतं तीव्रतपोनिषेवणं ॥ ३ ॥
 सुतोभवच्चंद्र इव प्रजाप्रियो वसुध्वजाच्चामुवसुर्वसूपमः ।
 स भीमवर्मास्य कलिगपालकस्तदन्वयेऽतीथुरनेकशा नृपाः ॥ ४ ॥
 कपिष्ठनामान्वयभूषणस्त्वभूदज्ञातशत्रुस्तनयस्ततोऽभवत् ।
 स शत्रुसेनोस्य जितारिंरंगजस्तदंगजो यंत्रितशत्रुरीश्वरः ॥ ५ ॥
 भवान्न किं श्रेणिक वेत्ति भूपतिं नृपेन्द्रसिद्धार्थकनीयसीपतिं ।
 इमं प्रसिद्धं जितशत्रुमाख्यया प्रतापवंतं जितशत्रुमंडलं ॥ ६ ॥

जिनेन्द्रवीरस्य समुद्रवोत्सवे तदागतः कुंडपुरं सुहृत्परः ।
 सुपूजितः कुंडपुरस्य प्रभृता नृपोयमाखंडलतुल्यविक्रमः ॥७॥
 यशोदशार्गा सुतया यशोदया पवित्रया चीरविवाहमंगलं ।
 अनेककन्यापरिवारयारुहत्समीक्षितुं हुंगमनोरथं तदा ॥८॥
 स्मितेऽथ नाथे तपसि स्वयंभुवि प्रजातैकैवल्यविशाललोचने ।
 जगद्धिभूतैः विहरत्यपि क्षितिं क्षितिं विहाय स्थितवांस्तपस्यं ॥९॥
 अमुष्य याताद्य तपोबलान्मुनेरवाप्तैकैवल्यफला मनुष्यता ।
 मनुष्यभावो हि महाफलं भवे भवेदयं प्राप्तफलस्तपः फलात् ॥१०॥
 इतीरितेयं हरिवंशसत्कथा समासतः श्रेणिक लोकविश्रुता ।
 त्रिपष्टिसंख्यानपुराणपद्धतिप्रदेशसंबंधवती श्रियेऽस्तु ते ॥११॥
 सुगौतमायुष्यपुराणपद्धतिं सपाथिवैः श्रेणिकपार्थिवस्तदा ।
 सुदृष्टिराकर्ण्य सकर्णतां गतो गतः पुरं स्फूर्तिमतिः कृतानतिः ॥१२॥
 चतुर्णिकायामरखेचरादयो जिनं परीत्य श्रेणिपत्य भक्तिः ।

यथायर्थं जगुर्जन्मकांक्षिणः असिद्धसद्धर्मकथानुरागिणः ॥ १३ ॥
 विहृत्य पड्योऽपि महीं महीयसीं महामुनिर्मोचितकर्मबंधनः ।
 इथाय मोक्षं जितशत्रुकेवली निरंतसौख्यप्रतिवद्धमक्षयं ॥ १४ ॥
 जिनेद्रवीरोऽपि विवोध्य संततं समंततो भव्यसमूहसंतति ।
 प्रपद्य पावानगरीं गरीयसीं मनोहरोद्यानवने तदीयके ॥ १५ ॥
 चतुर्थकालेर्धचतुर्थमासकैर्विहीनताविश्रुतुरब्दशेषके ।
 सकांतिके स्वातिषु कृष्णभूतमुग्रभातसंध्यासमये स्वभावतः ॥ १६ ॥
 अघातिकर्माणि निरुद्धयोगको विभूय धातीं धनवद्विबंधनः ।
 विबंधनस्थानमवाप शंकरो निरंतरायोरुसुखानुबंधनं ॥ १७ ॥
 स पंचकल्याणमहामहेश्वरः असिद्धनिर्वाणमहे चतुर्विधैः ।
 शरीरपूजाविधिना विधानतः सुरैः समभ्यर्च्यत सिद्धशासनः ॥ १८ ॥
 ज्वलत्प्रदीपालिकया प्रवृद्धया सुरासुरैः दीपितया प्रदीप्तया ।
 तदा स्म पावानगरीं समंततः प्रदीपिताकाशतला प्रकाशते ॥ १९ ॥

तथैव च श्रेणिकपूर्वभूतः प्रकृत्य कल्याणमहं सहग्रजाः ।
 प्रजगद्भिरिन्द्राश्च सुरैर्यथायथं प्रयाचमाना जिनवोधिर्मथिनः ॥ २० ॥
 ततस्तु लोकः प्रतिवर्षमादरात्प्रसिद्धदीपालिकयात्र भारते ।
 समुद्यतः पूजयितुं जिनेश्वरं जिनेन्द्रनिर्वाणविभूतिभक्तिभाक् ॥ २१ ॥
 त्रयः क्रमात्केवलिनो जिनात्परे द्विपृष्ठिचर्पोन्तरभाविनोऽभवन् ।
 ततः परे पंच समस्तपूर्विणस्तपोधना वर्षशतार्तरे गताः ॥ २२ ॥
 त्र्यशीतिके वर्षशते तु रूपयुक् दशैव गीता दशपूर्विणः शते ।
 द्वये च विंशेऽगभृतोऽपि पंच ते शते च साष्टादशैकं चतुर्मुनिः ॥ २३ ॥
 गुहः सुभद्रो जयभद्रनाभा परो यशोबाहुरनंतरस्ततः ।
 महार्हलोहार्यगुरुश्च ये दधुः प्रसिद्धमाचारमहांगमत्र ते ॥ २४ ॥
 महातपोभृद्विनयधरश्चुतामपिश्रुतिं गुप्तपदादिकां दधत् ।
 मुनीश्वरोऽन्यः शिवगुप्तसंज्ञको गुणैः स्वमहद्भिरल्पघातपदं ॥ २५ ॥
 स मंदरार्थोऽपि च भित्रवीरविं (वित ?) गुरु तथान्यौ बलदेवभिन्नकौ ।

हरिवंशपुराणं ।

विवर्धमानाय त्रिरत्नसंयुतः श्रियान्वितः सिंहवल्लश्च वीरवित् ॥ २६ ॥

स पद्मसेनो गुणपद्मखंडभृदुणाग्रणीव्याघ्रपदादिहस्तकः ।

स पद्मसेनो जितदंडनामभृत्सर्नदिपेणः प्रभुर्दीपसेनकः ॥ २७ ॥

स नागहस्ती जितदंडनामभृत्सर्नोऽपि च सिंहसेनकः ।

तपोधनः श्रीधरसेननामकः सुधर्मसेनोऽपि च सिंहसेनकः ॥ २८ ॥

सुर्नदिपेणेश्वरसेनकौ प्रभू सुर्नदिपेणाभयसेननामकौ ॥ २९ ॥

स सिद्धसेनोभयभीमसेनकौ गुरु परौ तौ जिनशक्तिपेणकौ ।

अखंडषट्खंडसुमंडितस्थितिः समस्तसिद्धांतमध्यत योर्थतः ॥ ३० ॥

दधार कर्मप्रकृतिं श्रुतिं च यो जिताश्चवृत्तिर्जयसेनसद्वरुः ।

प्रसिद्धवैद्यकाकरणप्रभावानशेषराद्धांतसमुद्रपारगः ॥ ३१ ॥

तदीयशिष्योऽमितसेनसद्वरुः पवित्रपुन्नाटगणाग्रणी गणी ।

जिर्नेद्रसच्छासनवत्सलात्मना तपोभृता वर्षशताधिजीविना ॥ ३२ ॥

सुशास्त्रदानेन वदान्यताश्रुना वदान्यमुख्येन श्रुचि प्रकाशिता ।

यदग्रजो धर्मसहोदरः शमी समग्रधीर्धर्म इवात्तविग्रहः ॥ ३३ ॥

हरिवंशपुराणं ।

तपोमयीं कीर्तिमशेषदिक्षु यः श्रियन्वभौ कीर्तितकीर्तिषेणकः ।
 तदग्रशिष्येण शिवाग्रसौख्यभागरिष्टनेमीश्वरभक्तिभाविना ॥ ३३ ॥
 स्वशक्तिभाजा जिनसेनसूरिणा धियाल्पयोक्ता हरिवंशपद्धतिं ।
 यदत्र किञ्चिद्रचितं प्रमादतः परस्परव्याहृतिदोषद्वृपितं ॥ ३४ ॥
 तदग्रमादास्तु पुराणकोविदाः सृजंतु जंतुस्थतिशक्तिकेदिनः ।
 तदग्रस्तवंशो हरिवंशपर्वतः क्व मे मतिः काल्पतरालपक्षक्तिका ।
 प्रशस्तवंशो हरिवंशस्तु केवलं जिनेद्रवंशस्तवनेन वाञ्छितः ॥ ३५ ॥
 अनेन पुण्यप्रभवस्तु केवलं जिनेद्रवंशस्तवनेन महामनीषया ।
 न काव्यबंधव्यसनानुबंधतो न कीर्तिसंतानमहामनीषया ॥ ३६ ॥
 न काव्यगर्वेण न चान्यवीक्ष्यया जिनस्य भक्त्यैव कृता कृतिर्यथा ॥ ३७ ॥
 जिनाश्चतुर्विंशतिरत्र कीर्तिताः सुकीर्तयो द्वादश चक्रवर्तिनः ।
 नवत्रिंशत्सीरिहरिप्रतिद्विपक्षिपष्टिरित्थं पुरुषाः पुराणगाः ॥ ३८ ॥
 अर्वांतरेऽनेकशतानि पार्थिवा महीचरा व्योमचराश्च भूरिशः ।
 क्षितौ चतुर्वर्गफलोपभोगिनः पुराणमुख्येऽत्र यशस्विनस्तुताः ॥ ३९ ॥

१ नवान्यद्रीर्ष्यया इति सप्तुक्ते ।

हरिवंशपुराणं ।

अगण्यपुण्यं हरिवंशकीर्तिना यदत्र गण्यं गुणसंचितं मया ।
 फलादमुष्मन्तु मनुष्यलोकजा भवंतु भव्या जिनशासनस्थिताः ॥ ३९ ॥
 जिनस्य नेमश्चरितं चराचरसिद्धजीवादपदार्थभासनं ।
 प्रवाच्यतां वाचकमुख्यसज्जनैः सभागतैः श्रोत्रफुटैः प्रपीयतां ॥ ४० ॥
 जिनेन्द्रनामग्रहणं भवत्यलं ग्रहादिपीडापगमस्य कारणं ।
 जिनेन्द्रनामग्रहणं दुरितस्य दारणं सतां समस्तं चरितं किमुच्यते ॥ ४१ ॥
 प्रवाच्यमानं दुरितस्य दारणं सतां समस्तं चरितं किमुच्यते ।
 कुर्वन्तु व्याख्यानमनन्यचेतसः परोपकाराय स्वमुक्तिहेतवे ।
 सुमगलं मंगलकारिणामिदं निमित्तमप्युत्तममर्थिनां सतां ॥ ४२ ॥
 सुमगलं मंगलकारिणामिदं निमित्तमप्युत्तममर्थिनां सतां ॥ ४३ ॥
 महोपसर्गे शरणं सुशान्तिं सुशाकुनं शास्त्रमिदं जिनाश्रयं ।
 प्रशासनाः शासनदेवताश्च या जिनाश्चतुर्विंशतिमाश्रिताः सदां ॥ ४३ ॥
 हिताः सतामप्रतिचक्रयान्विताः प्रयाचिताः सन्निहिता भवंतु ताः ।
 गृहीतचक्रा प्रतिचक्रदेवता तथोर्जयतालयसिंहाहिनी ।
 शिवाय यस्मिन्निह सन्निधीयते क तत्र विद्वाः प्रभवन्ति शासने ॥ ४४ ॥

हरिवंशपुराणं ।

प्रहोरगा भूतपिशाचराक्षसा हितप्रवृत्तौ जनविघ्नकारिणः ।
 जिनेशिनां शासनदेवतागणाः प्रभावशक्त्याथ समं श्रयंति ते ॥ ४५ ॥
 प्रकाममाकांक्षितकामसिद्धयः प्रसिद्धधर्मार्थविमोक्षलब्धयः ।
 भवंति तेषां स्फुटमल्पयत्नतः पठंति भक्त्या हरिवंशमत्र ये ॥ ४६ ॥
 निवार्यमात्सर्यमवार्यवीर्यया धिया सुधैर्योजितया जिनादराः ।
 अनार्यवर्याः सहिताः सपर्यया पुराणमार्याः प्रथमं तु विष्टपे ॥ ४७ ॥
 किं मेऽथवा प्रार्थनया यतस्ततः स्वभावतो विश्वभरद्भमाविन्दः ।
 पयोधरोन्मुक्तमिवांबुभूधरा विधाय मूर्ध्नि प्रथमं तु भूतले ॥ ४८ ॥
 सुपृष्ठमुत्पृष्ठमुदात्तशब्दकैर्नवं पुराणं च पुराणवारि सत् ।
 महाभ्रकूलैर्जनिता सरित्कुलैश्चतुःसमुद्रांतमिदं प्रतन्यते ॥ ४९ ॥
 जयंति देवाः सुरसंघसेविताः प्रजातिशक्तिप्रदशक्तिशासनाः ।
 विशुद्धकैवल्यविनिद्रदृष्टयो सुदृष्टतत्त्वा भुवने जिनेश्वराः ॥ ५० ॥

जयत्वजय्या जिनधर्मसंततिः प्रजास्विह क्षेमसुभिक्षमस्त्विह ।

सुखाय भूयात्प्रतिवर्षवर्षणैः सुजातसस्या वसुधासुधारिणां ॥ ५१ ॥

शाकैष्वब्दशतेषु सप्तसु दिशं पंचोत्तरेषूत्तरां पातीन्द्रायुधनास्त्रि कृष्णनृपजे श्रीवह्मभे दक्षिणां ।
पूर्वा श्रीमदवंतिभृति नृपे वत्सादिराजे परां शौर्याणामधिमंडलं जययुते वीरेवरोहेऽवति ॥ ५२ ॥
कल्याणैः परिचर्धमानचिपुलश्रीवर्धमाने पुरे श्रीपार्श्वालयनन्तराजवसतौ पर्याप्तैः शेषः पुरा ।
पश्चादोस्तटिकाग्रजप्रजनितप्राड्यार्चनावर्चने शान्तिः शान्तगृहे जिनस्य रचितो वंशो हरीणामयं ५३
व्युत्सृष्टापरसंघसंततिश्च हन्तुन्नाटसंघान्वये प्राप्तः श्रीजिनसेनसूरिकविना लाभाय बोधे पुनः ।
दृष्टोयं हरिवंश पुण्यचरितः श्रीपर्वतः सर्वतो व्याप्ताशामुखमंडलः स्थिरतरः स्येयात् पृथिव्यां चिरं ॥

इति “अरिहनेमिपुराणसंग्रहे” हरिवंशे जिनसेनाचार्यस्य कृतौ गुरुपादकमल-
वर्णनोनाम षट्षष्टितमः सर्गः ।

इति श्रीहरिवंशपुराणं सम्पूर्णं ।

प्रार्थना

इस ग्रन्थमालाको सहायता देना प्रत्येक धर्मात्माका कर्तव्य होना चाहिए । प्रत्येक दानके अवसरपर इसका स्मरण रहिए । सब तरहकी सहायता मंत्रीके पास अथवा “जौहरी माणिकचन्द पानाचन्द एण्ड कम्पनी, जौहरी बाजार, बम्बई” के पतेपर भेजना चाहिए ।

प्राचीन और अप्रकाशित हस्तलिखित ग्रन्थोंकी सूचना भी मंत्रीको देनेके लिए प्रार्थना है ।

